

Республикалық оқу–әдістемелік журнал
Республиканский учебно–методический журнал

Редакцияның мекен жайы:
Астана қаласы, Кенесары көшесі, 40
«7 континент» БО, 15 қабат

Журнал ҚР Мәдениет және спорт министрлігінің
есебіне қойылған. 2009 жылғы 20 ақпандағы
№ 9909- Жеке есепке қою туралы куәлік.
Жазылу индексі-75289

Қосымша білім және тәрбие

№1(4) 2025 жылғы ақпан

Тел.: 8 (7172) 64-75-88

E-mail: kosymsha20@bk.ru

8(7172) 64-75-88

E-mail: kosymsha20@bk.ru

Физика сабағында ұлттық құндылықтарды игеру арқылы жеке тұлғаны дамыту Бримбетова М.Т.3	«Ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың тиімді элементтерін пайдалана отырып, қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында оқушылардың белсенділігін арттыру» Түрекенова А.К.71
Как при помощи графических органайзеров развивать грамотность чтения учеников? Вольская О.М.5	Оқырман күнделігі - оқу мәдениетін қалыптастырудың құралы Хамитова А.Т.76
Оқушылардың төрт тілдік дағдыларын дамыту жолдары Каирбекова Л.М.9	SQL құрылымдық сұраныстар тілі Алимереева Г.Е.79
Оценивание, как один из способов повышения эффективности обучения Лещинская И. В.12	Көркем шығармалардағы кейіпкерлердің есімдер қолданысындағы ұлтты ұйыстыру идеясы мен ұлттық құндылықтар Алиева Д.Б.84
Особенности развития памяти учащихся начальных классов с нарушением интеллекта и способы коррекции Полюшкина М.В., Таурбекова К.С.16	Внедрение технологий искусственного интеллекта в системе образования и дополнительного образования: международный опыт и опыт Казахстана Арыстанова С.Ж.87
«Работа над кантиленой в классе фортепиано» Маханова Г.С.20	Көп еңбек еткенге бақыт басын иеді Асембаева Д.М., Кудайбергенова Г.А.90
Кобыздың даму тарихы және қазіргі кезеңдегі орыны Мұханбетжан Ә.Ә.21	Воспитание через программирование: формирование цифровой грамотности и творческого мышления у школьников Аушахманова К.З.92
«Кіші хордағы екі дауысты шығармаларды үйретудің бастапқы жұмыстары» Нурумбетова Ж.Т.23	Тіл тағдыры – ертеңгі қазақ тілінің тағдыры Бахаева А.Т.98
Исследовательский метод в обучении и преподавании. Стратегии и приемы для формирования умения задавать вопросы Раченко О.И.25	25 қазан Республика күні Даулетбек А., Сатанова У.Б.99
Актуальность формирования математической грамотности в 10-11 классах Салхаева Д.У., Туралиева Г.Х.28	Оқушы бойына ұлттық құндылықтарды сіңіру – заман талабы Біржанқызы Ә.101
Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында жасанды интеллект мүмкіндіктерін қолдана отырып оқушылардың тілдерін дамыту Самбулатова Г.Ш., Сагунбаева А.Ш.32	«Қазақ биінің хореографиялық педагогикасының әдістемелік принциптері» Куттымуратова А.С.105
Дай мне действовать самому, и я научусь... Стеценко Т.А.35	Әжемнің ертегілері Ибраева Г.Б., Ақзамиденова А.Ж.107
Бастауыш сынып оқушыларымен жеке сабақтарда есту қабілетін дамыту жұмыстарының түрлері Турегалиева Р.А.43	Опыт экологического лагеря «eco alem»: экологическое воспитание школьников через практическую деятельность Иргалиева С.М.107
Формирование функциональной грамотности школьников через работу с текстом Яхновец В.Н.46	Білім беру ортасындағы сыбайлас жемқорлық мәселелері шешу және алдын алу Куатова А.Р.109
Применение геймификации в процессе обучения хореографии Горлова Е.А.49	Дене шынықтыру сабағында ұлттық ойын “Бес асықтың” маңызы Майкынов Д.М.111
Задачи на развитие функциональной грамотности: ключ к успеху в современном мире Кожиязова С.А.51	Оқылым дағдысы арқылы 6 сынып оқушыларының сөздік қорын қарапайым мәтін арқылы дамыту Мамырбаева Г.К.113
«Геймификация в преподавании хореографии: инновационные подходы к обучению через игровые элементы» Тиранова М.К.54	Оқушылардың математикалық сауаттылығын арттыруда сыныптан тыс жұмыстардың маңызы Әбдіқадыр Ә.115
Основные инновационные цифровые технологии в современной школе Анисова Т.П.56	Цифрлық дәуірдегі тәрбие: Инновациялар мен дәстүрлерді үйлестіру Абдрахманова Ж., Мәлік Ж.119
Актёрлік өнерге баулудың негізгі бағыты Қаленова А.59	Сынып сағаты тәрбие құралы ретінде Оразова Н.Қ., Махин Р.Д.121
Духовно-нравственное воспитание детей, находящихся в трудной жизненной ситуации, в условиях интернатной организации Утемисова А.К.63	Адал азамат – Адал еңбек – Адал табыс Оштанова М.С.125
«Менің отаным – Қазақстан» тақырыбына арналған сынып сағаты Қасен А., Бахтиярова М.67	«Отбасының қоғамдағы әлеуметтік рөлі мен маңызы» Разуева Б.Т., Маханова А.К.127
Система устранения пробелов в знаниях школьников как основа дополнительного образования и воспитания Оразбаева Г.М.69	Эффективные методы изучения частей речи в начальных классах Акшуакова А.С.130
	Исследовательская деятельность учащихся в области метеорологии на уроках географии Забунова Т.Ф.134

Этностиль в обучении: сохранение традиций через дизайн на примере головного убора саукеле Есенова Р.А.	138	Технологии группового взаимодействия как средство формирования коммуникативных навыков в начальной, основной средней и общей средней школе Кадирова А.Т.	181
«Групповая работа на уроках русского языка в начальных классах» Ешмурзаева Г. А., Брагина-Якущенко М. О.	142	Жазылым дағдысын дамыту жолдары Маматова К.А.	184
Управление образовательной деятельностью обучающихся на уроках математики с применением дистанционных образовательных технологий в школе Морозова Н.Ю.	145	Жазылым – үздіксіз дамуды талап ететін қабілет Нуркина А.М.	185
Формативное оценивание как инструмент повышения эффективности уроков русского языка и литературы Молдагалиева З.Т.	149	Еңбегі адал жас өрен» жобасы «Адал азамат – Адал еңбек – Адал табыс» Денсаулықты сақтайтын әдеттер Глеубаева Б.А. Галимова И.М.	186
Особенности коммуникативной сферы детей с задержкой психического развития Кабдолова Л.К.	152	Мектебім – мейірім мекені! Тналина М.Т., Касенова Б.С.	189
Футбол ойыны арқылы оқушылардың дене қабілеттерін дамыту және тәрбиелеу Тилеухан С., Жумаев Д.Р.	154	«Буллингтен қорған!» Шотанова О.Ш Тамбетова Қ.Қ.	192
Проектный метод как инструмент повышения экологической грамотности учащихся седьмых классов Тукинова Д.С.	158	Применение искусственного интеллекта в дополнительном образовании Каримова А.С.	195
«Әдебиеттік оқу пәнінде оқу сауаттылығының оқушының тілін дамытудағы маңызы» Тауасарова Т.А., Смайлова А.А.	160	Қазақ тілі пәнінде «тұрақты тіркес (фразеология)» тақырыбын қызықты түсіндірудің түрлі әдіс-тәсілдері Асипова Ж.Б.	196
Python тілінде бағдарламалау: 5-сынып оқушыларына арналған элективті курс Таубалдиева Ж.А.	163	Обучение детей с особыми образовательными потребностями в Казахстане: Законодательные аспекты и практика на уроках географии Бейсембиева А.Т.	200
Тәрбие негізі – ұлттық құндылықтарда Жазнаева Ж.Д.	165	«Кружок внеклассного чтения с элементами анализа художественного текста как средство формирования речевой компетенции учащихся: исследование эффективности современных методик» Жакупов М.Е.	204
Организация и планирование научно- исследовательской работы учащихся Садыкова Н.А.	172	Тілдің уақыт кезеңдеріндегі өзгерістері және оны оқытудың әдіс-тәсілдері Уныбаева А.Ж.	207
Экологиялық тәрбиенің қосымша білім берудегі рөлі Сейсен Е.М.	176	Центр «алматы дарыны» как площадка для раскрытия интеллектуального и творческого потенциала школьников Бельгибаева М.Б., Кусаинова К.Б.	210
Тіл шеберханасы Абдикаримов Г.А.	179	«Организация деятельности летних пришкольных спортивно-игровых площадок «Дидарлы жаз» Искакова Г.Г.	213

Меншік иесі – ҚР Оқу-ағарту министрлігінің «Республикалық қосымша білім беру оқу-әдістемелік орталығы» РМҚК (Астана қаласы)

Редакциялық кеңес:

Садвакасова Д.Т., редакциялық кеңестің төрағасы, ҚР ОАМ РҚББОӨО директорының м.а.
Гончаров А.С., «Қалалық техникалық шығармашылық орталығы» ММ қосымша білім беру педагогі, «Радио және робот техникасы» үйірмесінің жетекшісі.
Мажитов М.К., Қарағанды қаласы ЮНЕСКО Клубы №2 Өнер мектебінің директоры.
Ерубашева А.Ж., Павлодар қаласы, М.М. Катаев атындағы Оқушылар сарайының директоры.
Оразова Т.Б., ЮНЕСКО клубы Балалар көркемсурет мектебінің директоры, Шымкент қаласы.
Сенгалиев О.Т., Ақтөбе қаласы Жас натуралистер станциясының директоры.

Шығарумен жұмыс жасағандар:

Бас редактор – Атажанова Л. А.
Жауапты редактор – Сарсекеева Г. С.
Дизайн – Хұрмет К. Х.

Редакцияның мекен-жайы: Астана қаласы, Кенесары к-сі, 40, «7 континент» БО, 15-қабат.
Тел.: 8 (7172) 64-75-88, e-mail: kosymsha20@bk.ru

Журнал ҚР Мәдениет және спорт министрлігінің есебіне қойылған.

2009 жылғы 20 ақпандағы № 9909-Ж есепке қою туралы куәлік.

Жазылу индексі – 75289.

Редакция материалдардағы ақпарат үшін жауап бермейді. Редакцияның пікірі автордың пікірімен әрдайым сәйкес келмейді. Қолжазбалар рецензияланбайды және қайтарылмайды.

Редакция мақалаларды, әдістемелік әзірлемелерді қысқартуға, редакциялауға және қажет болса, әдеби түзетулер жасауға құқылы. Респонденттердің материалдары қайтарылмайды және рецензияланбайды. Редакция хат алмаспайды.

ФИЗИКА САБАҒЫНДА ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ИГЕРУ АРҚЫЛЫ ЖЕКЕ ТҰЛҒАНЫ ДАМУЫ

Бримбетова Мадина Тыныштыкбаевна
Физика пәнінің мұғалімі, педагог-зерттеуші
Саға жалпы білім беретін орта мектебі
Мұғалжар ауданы Ақтөбе облысы

Аннотация

Бұл мақалада физика сабағында ұлттық құндылықтарды игеру арқылы оқушылардың жеке тұлғалық дамуын қалай қалыптастыруға болатыны зерттеледі. Ғылыми білім мен ұлттық мәдениетті үйлестіру оқушылардың ғылыми дүниетанымын қалыптастыруға және олардың рухани-адамгершілік өсуіне әсер етеді. Мақалада физика пәні арқылы ұлттың тарихи құндылықтары мен дәстүрлерін сабақтастыру жолдары, сондай-ақ, физика ғылымы мен ұлттық мәдениеттің үйлесімін қалыптастыру мәселелері қарастырылады. Ұлттық құндылықтарды игеру арқылы жеке тұлғаны дамыту үшін физиканы оқыту әдістемелерінің жаңа тәсілдері мен үлгілері ұсынылады.

Аннотация

В данной статье рассматривается вопрос о том, как личностное развитие учащихся может быть развито через развитие национальных ценностей в области физики. Гармонизация научного знания и национальной культуры влияет на формирование научного мировоззрения студентов и их духовно-нравственный рост. В статье рассматриваются пути приобщения к историческим ценностям и традициям нации через предмет физики, а также формирования сочетания физической науки и национальной культуры. Для развития личности через развитие национальных ценностей будут представлены новые подходы и примеры методик преподавания физики.

Тірек сөздер:

Ұлттық құндылықтар, жеке тұлға, ғылыми дүниетаным, рухани-адамгершілік, ұлттық мәдениет.

Ключевые слова:

Национальные ценности, личность, научное мировоззрение, духовно-нравственное, национальная культура.

Кіріспе

Қазіргі заманғы білім беру жүйесі оқушыларды тек ғылыми біліммен қаруландырып қана қоймай, сонымен қатар олардың мәдени және рухани құндылықтарын да қалыптастыруға бағытталуы тиіс. Білім беру үдерісінде ғылымның рөлі зор, бірақ оны ұлттық мәдениетпен үйлестіру жеке тұлғаның толыққанды дамуына әсер етеді. Осы тұрғыдан алғанда, физика пәні оның табиғат заңдарын ғана емес, табиғатпен үйлесімді өмір сүрудің, оның заңдылықтарын құрметтеудің негіздерін де қамтиды.

Қазақ халқының философиясы мен дүниетанымы, оның табиғатқа деген көзқарасы ғасырлар бойы қалыптасып, қазіргі ұрпаққа берілуі тиіс маңызды ұлттық құндылық болып табылады. Физика сабағында ұлттық құндылықтар мен мәдениетті игеру оқушылардың ғылыми танымын тереңдетіп қана қоймай, сонымен бірге олардың өз өмірін одан әрі мағыналы әрі сапалы жүргізе алады.

Мысалы, қазақ халқының табиғатқа деген құрметі мен оның өмір сүру заңдылықтарына байланысты философиялық түсініктері физика заңдылықтарымен үйлеседі. Қазақтар табиғатпен үйлесімді өмір сүруді маңызды деп санайды, яғни адамның іс-әрекеттері табиғаттың заңдарына қарсы келмеуі тиіс. Бұл ұстаным физика пәні мен ұлттық құндылықтардың арасындағы тығыз байланысты көрсетеді. Қазақтың мақал-мәтелдерінде де табиғаттың заңдылықтары мен адам баласының оған деген көзқарасы айқын көрінеді. Мысалы, «Ағаш – өмір, су – тіршілік» деген сөздер табиғаттың физикалық заңдылықтарын түсіндіруге жақсы негіз бола алады.

2. Физика сабағында ұлттық құндылықтарды интеграциялау әдістері
Физика сабағында ұлттық құндылықтарды енгізудің бірнеше тиімді әдіс-тәсілдері бар:

- Ұлы ғалымдардың еңбектері: Қазақ халқының ғалымдары мен ойшылдарының еңбектерін зерттеу арқылы оқушылардың физика мен мәдениетке деген қызығушылығын арттыруға болады. Мысалы, қазақтың ұлы ғалымы Әбу Насыр Әл-Фараби мен қазақ физигі Қаныш Сәтбаевтың еңбектерін мысал ретінде келтіру арқылы оқушылардың ғылымға деген құрметін арттырып, оларды өз елінің ғылымына деген қызығушылық танытуға бағыттауға болады.

Табиғатпен үйлесімділік: Физика сабағында табиғаттың заңдылықтарын оқыту кезінде ұлттық көзқарасты да енгізу маңызды. Қазақ халқының табиғатты қорғау, жер мен суды қадірлеу дәстүрлері физика пәнінің экология, табиғат қорғау мәселелерімен ұштастырылып оқытылуы тиіс. Мысалы, «Жердің магнит өрісі», «Энергияның сақталу заңы» сияқты тақырыптар арқылы қоршаған ортаның құндылығын ұғындыруға болады.

- Қазақтың ұлттық мұрасы: Қазақтың қолөнері, архитектурасы және мәдениетінің физикалық заңдылықтары да оқушыларға таныстырылуы қажет. Мысалы, қазақтың киіз үйі мен оның құрылымының физикалық ерекшеліктері, үйдің жылуды сақтау қасиеті, ауа ағынының қалай жұмыс істейтіні жайлы түсінік беру арқылы оқушылардың физика пәніне деген қызығушылығын арттыруға болады.

3. Оқушылардың рухани және адамгершілік дамуы

Физика сабағында ұлттық құндылықтарды меңгеру оқушылардың рухани дамуына да оң әсерін тигізеді. Ұлттық рухани құндылықтар мен мәдени мұраларды білу оқушыларды Отанын сүйетін, мәдениетіне құрметпен қарайтын тұлға етіп тәрбиелейді. Сонымен қатар, ғылым мен мәдениетті үйлестіру олардың жан-жақты дамуына мүмкіндік береді.

4. Физика сабағында ұлттық құндылықтарды игеру үшін суреттер қосу оқушылардың тақырыпты түсінуін жеңілдетіп, оқыту үдерісін қызықтыра түсуі мүмкін. Әрине, суреттер тақырыптың мазмұнына сай болуы керек. Міне, осы тақырыпқа сәйкес келетін бірнеше идеялар:

1. Табиғат және физика заңдары

- Табиғат көріністері (таулар, өзендер, ормандар, далалар) арқылы қазақ халқының табиғатқа деген көзқарасын көрсету. Бұл суреттер физика сабақтарында табиғаттың физикалық заңдылықтарымен байланыс жасауға көмектеседі.

- Қазақтың дәстүрлі киіз үйі мен оның құрылымы: Киіз үйдің физика заңдылықтарына сай құрылымы, мысалы, оның жылуды сақтауы, ауа ағынын реттеу қасиеттері.

2. Ұлы ғалымдар мен олардың физикадағы рөлі

- Әл-Фараби, Қаныш Сәтбаев, Абылай хан сияқты қазақтың ұлы тұлғаларының портреттері. Олардың ғылыми және ұлттық мұрасы туралы ақпаратты физика сабағында пайдалану.

- Қазақ ғалымдарының ғылыми еңбектері: Әл-Фарабидің дүниетанымы мен ғылыми мұрасы физика заңдылықтарымен үйлесім табуы мүмкін. Осы ғалымдардың суреттері, кітаптары мен жұмыстарының визуализациясы тақырыпқа байланысты көрнекі түрде түсінік береді.

3. Қазақтың ұлттық ойындары мен физика

Қазақтың ұлттық ойындары (мысалы, тоғызқұмалақ, көкпар, бәйге) туралы суреттер. Бұл ойындардың физикалық аспектілерін зерттеп, олардың физика заңдылықтарымен байланысын көрсетуге болады (мысалы, қозғалыс, жылдамдық, энергия).

- Жылқы мен табиғаттағы күштердің байланысы: Жылқыны қазақ халқының мәдениетінде және физика сабағында пайдалану. Жылқының қозғалыс заңдылықтары мен энергияны сақтауға қатысты сипаттамалар.

4. Қазақтың халықтық әдістері және физика

- Қазақ қолөнерінің элементтері: Қазақтың тоқымашылық өнері, зергерлік бұйымдары, киіз басу және ою-өрнек жасау арқылы физика заңдылықтарының (мысалы, температура мен көлем, дене тығыздығы, сұйықтықтың тығыздығы) көрнекі түрде

түсіндірілуі.

- Киіз үйдің құрылымы: Киіз үйдің құрылымын сипаттау арқылы...

Экологиялық жағдайлар: Табиғатты қорғау, экология мәселелері туралы суреттер. Бұл тақырып физикада энергияның сақталуы, жаңартылатын энергия көздері туралы түсінік қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Қорытынды

Қорыта келе, физика сабағында ұлттық құндылықтарды үйрету арқылы оқушылардың жеке тұлғалық дамуын қалыптастырудың маңызы зор. Ұлттық құндылықтарды білім беру процесіне енгізу оқушылардың ғылыми дүниетанымын кеңейтіп қана қоймай, олардың рухани және адамгершілік тұрғыдан жетілуіне ықпал етеді. Ұлы ғалымдардың еңбектерін, қазақтың дәстүрлі мәдениетін және табиғатпен үйлесімділікті физика пәні арқылы таныстыру оқушыларға тек білім беріп қана қоймай, оларды өз мәдениетіне, ғылымына құрметпен қарауға тәрбиелейді. Осылайша, физика пәнінің мазмұны мен ұлттық құндылықтарды үйлестіру мектептегі білім беру сапасын арттырып, ұлттық сананың дамуына ықпал етеді.

Қолданылған әдебиеттер:

1. С.Қалиев, М. Оразаев, М. Смайылов. Қазақ халқының салт-дәстүрлері. Алматы, «Рауан», 1994ж.
2. Ғабдуллин М. Қазақ халқының ауыз әдебиеті. Алматы, «Мектеп», 1987ж.
3. «Мәңгілік ел» идеясы - ұлттық идеология. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру
4. Салт-дәстүр сөйлейді «Отбасы хрестоматиясы» Құрастырғандар: Мұхит Төлеген, Әділбек Нәби, Асылтай Тасболат Алматы «Орхон» Баспа үйі 2017 ж
5. Дәстүріңді сақтай біл 1-2-3-кітапша Жинақ Алматы «Жазушы» баспасы 1992 ж
6. Қазақ тілі және ұлттық құндылықтар. Негізгі деңгей 1-кітап. Оқу құралы // Г. Ж. Өтемісова Г. Д. Джубанова, А. Б. Шокалакова. Алматы: Эверо, 2018 ж.

КАК ПРИ ПОМОЩИ ГРАФИЧЕСКИХ ОРГАНИЗЕРОВ РАЗВИВАТЬ ГРАМОТНОСТЬ ЧТЕНИЯ УЧЕНИКОВ?

Вольская Ольга Михайловна, учитель русского языка и литературы, гимназия № 6, г Астана

В данной статье речь идет о способах развития грамотности чтения учащихся. Графические органайзеры – замечательный инструмент, который может помочь учителю в этом важном деле. «Гора истории», «Анализ стихотворения», «Анализ произведения», «Таблица - синтез», «Органы чувств», «График эмоций», «Контур героя», «Горячий стул» - это работающие приемы, которые разнообразят урок, а также помогут развить грамотность чтения детей.

Бұл мақалада оқушылардың оқу сауаттылығын дамыту жолдары туралы айтылады. Графикалық ұйымдастырушылар-бұл маңызды мәселеде мұғалімге көмектесетін керемет құрал. «Тарих тауы», «Өлеңді талдау», «Шығарманы талдау», «Кесте - синтез», «Сезім мүшелері», «Эмоциялар кестесі», «Кейіпкердің контуры», «Ыстық орындық» - бұл сабақты әртараптандыратын, сонымен қатар балалардың оқу сауаттылығын дамытуға көмектесетін жұмыс әдістері.

Ключевые слова: грамотность чтения, графические органайзеры, приемы

Түйінді сөздер: оқу сауаттылығы, графикалық ұйымдастырушылар, әдістер

Не секрет, что грамотность чтения – важный навык, который необходим для жизни любому человеку. Элементарно прочитать инструкцию к лекарствам, правильно взять билет на поезд или самолет, сориентироваться по новомодным приложениям, если

человек оказался в новом месте – довольно-таки трудно, если данный навык не развит. Поэтому важно уже сейчас в школе научить ребят вчитываться в любой текст, находить выход из любой ситуации, чтобы их жизнь была комфортной, приносящей удовольствие в постоянно меняющемся мире. Этому можно научиться на уроках литературы, используя текст произведения. Какие же приемы способствуют развитию грамотности чтения учащихся, навыку работы с произведением?

«Гора истории» - прием, который поможет научить учеников выделять элементы сюжетной композиции в прочитанном произведении. Ученики рисуют гору, основание горы – завязка и развязка, верхушка – кульминация, сбоку – развитие событий. И вот уже не простое скучное задание, а творчество, гора – это уже интересно, ученик задумывается, погружается в работу, в произведение.

Анализ стихотворения

Название	
Автор	
Тема	
Идея	
Строфика	
Размер	
Рифмовка	
Рифма	
Тропы	
Мои мысли	
Рисунок	

Анализ произведения

Название произведения	
Автор	
Тема	
Идея	
Положительные герои-почему?	
Отрицательные герои –почему?	
Сюжет – кратко	
Эссе «Что я взял для себя, прочитав произведение?»	
Рисунок главного эпизода - почему?	

Анализ прозаического произведения тоже проходит с использованием данной таблицы. Данный органайзер помогает обобщить знания о произведениях, сравнить их. Тем самым, вопрос «Почему?» заставляет задуматься над идеей рассказа, повести или романа, развивается критическое мышление, и, конечно же, идет воспитание ребенка.

Хороший прием - «Таблица синтез», где ученик учится работать с текстом прочитанного произведения. Сначала он записывает ключевые моменты текста, затем во второй колонке – момент, на который обратил внимание, а в третьей – думает, почему же все-таки он обратил внимание именно на этот момент. Работая так, ребенок навсегда запомнит произведение, потому что задания помогают развивать навыки высокого порядка.

Ключевые моменты текста	На чем остановилось внимание?	Почему на этом остановилось внимание у меня?

Интересная работа происходит, когда учитель использует органайзер «Органы чувств»:

Действия	Вкус	Образы	Запахи	Звуки
				

Ученики должны выписать из текста произведения, прозаического или стихотворного, слова, которые обозначают действия, вкус, зрительные образы, запахи, звуки. Например, если взять стихотворение А.А. Фета «Я пришел к тебе с приветом», то можно заполнить так данную таблицу.[1]

Действия	Вкус	Образы	Запахи	Звуки
пришел		Солнце		петь
рассказать		Лес		песня зреет

Или по стихотворению Ф. Тютчева можно так заполнить таблицу:

Действия	Вкус	Образы	Запахи	Звуки
злится стучится гонит засуе́тилось хлопочет ворчит хохочет шумит взбесилась пустила <u>умы́лась</u>		Зиму жаворонки в небе Весна		трезвон.

Данная работа учит ребенка работать со стихотворением, искать нужные слова. Важно отметить, что это нелегкая работа, и далеко не каждый ученик сможет сразу найти нужные слова для данной таблицы, поэтому вначале необходимо вместе с классом отработать данный навык глубокого «заглядывания» в текст произведения. Помимо навыка анализа, развивается усидчивость, терпеливость, навык поиска нужных слов.

Интересный прием работы с произведением – это «График эмоций».

Ученики рисуют в тетради график или получают шаблон от учителя. После прочтения произведения или во время чтения дети отмечают свои эмоции (список эмоций можно дать ученикам):

- Радость, восторг, восхищение, любовь, воодушевление, симпатия,
- гнев, раздражение, возмущение, недовольство, отвращение, обида, злость, досада, негодование,
- Печаль, грусть, разочарование, тоска, сочувствие, огорчение, жалость
- Страх, беспокойство, тревога, испуг, волнение

«График эмоций»

Данный прием имеет второй вариант проведения: когда ученики отмечают эмоции героев произведения. Задание развивает не только грамотность чтения, но и эмоциональный интеллект, что очень важно в современном мире.

«Контур героя» - прием, помогающий анализировать произведение, развивать навык составления вопросов. Учащиеся рисуют контур героя изучаемого произведения, затем

внутри контура пишут характеристику героя, а за контуром – составляют вопросы, которые они бы задали этому персонажу. Например, Вакуле, герою произведения «Ночь перед Рождеством» ученики могут записать такие вопросы:

Вакула, почему ты такой целеустремленный?
Страшно ли тебе было лететь на черте?
Какие эмоции ты испытывал, когда Оксана отказала тебе?
Нравится ли тебе в твоей Диканьке?
Какие у тебя цели в жизни? [2]

Очень интересно вживаться в роль героя, когда после приема «Контур» идет «Горячий стул», где ученик в роли персонажа

отвечает на составленные вопросы учеников.

Таким образом, используя графические органайзеры, учитель сможет научить учеников работать с текстом произведения, «вдумываться» в рассказ или стихотворение, искать и находить ответы. Такой ученик будет внимательным не только на уроках, но и в жизни.

Перечень использованных источников

1. Русская литература. Учеб. Для 7 кл. общеобразоват. шк./В.В. Савельева, Г.Г. Лукпанова, А.Б. Ярмухамедова.- Алматы: Атамура, 2017. – 272 с.

2. Русская литература. Учебник-хрестоматия для учащихся 6 кл. общеобр. шк. с рус. яз. обуч./Е.В. Бодрова, А.С. Франк, О.А. Кравченко, Л.В. Винникова, А.М. Кусаинова. Часть 1.-Алматы: Алматыкітап баспасы, 2018.-224 с.

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТӨРТ ТІЛДІК DAҒДЫЛАРЫН ДАМУ ЖОЛДАРЫ

Каирбекова Лайла Мурзабаевна
«С.Мәуленов атындағы № 37 мектеп-лицей» Астана қаласы
Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
педагог- зерттеуші

Аңдатпа

Бұл мақалада жалпы білім беретін мектептердегі қазақ тілі мен әдебиеті сабағында оқушылардың тілдік дағдыларын кешенді дамытуға және олардың шығармашылық қабілеттерін арттыруға әдіс-тәсілдер мен белсенді оқу тапсырмалары қалай тиімді пайдалану жолдары қарастырылады. Тыңдау, сөйлеу, оқу және жазу дағдыларына ерекше көңіл бөлінеді. Оқушылардың қызығушылығын арттырып, олардың оқу процесіне белсенді қатысуына ықпал етеді.

Түйін сөздер: тілдік дағдылар, әдіс-тәсілдер, қабілеттер, дамыту жолдары.

Аннотация

В данной статье представлены эффективные методы и приёмы для комплексного развития языковых навыков учащихся и повышения их творческих способностей на уроках казахского языка и литературы в общеобразовательных школах. Особое внимание уделяется навыкам аудирования, речи, чтения и письма, которые повышает интерес учащихся и способствует их активному участию в учебном процессе.

Ключевые слова: языковые навыки, методы и приёмы, способности, пути развития.

Кіріспе

Тіл – адамдар арасындағы қарым-қатынастың негізгі құралы, мәдениет пен білімді жеткізу жолы. Сондықтан тіл үйрету, әсіресе мектеп оқушыларында, маңызды міндеттердің бірі болып табылады. Тілдік дағдыларды меңгеру арқылы оқушылар өз ойларын еркін жеткізіп, қоғамда белсенді қатысушы бола алады. Тілдік төрт негізгі дағды – тыңдау, сөйлеу, оқу және жазу – тіл меңгерудің басты аспектілері. Осы дағдыларды толық меңгеру

оқу процесінің табысты болуына, оқушылардың білімін арттыруға, сондай-ақ олардың болашақта толыққанды тұлға болып қалыптасуына септігін тигізеді.

Әдістеме

Тыңдау – тілдік дағдылардың бірі және оны дамыту тіл меңгеру процесінде маңызды орын алады. Тыңдау дағдысы ақпаратты қабылдау мен түсіну қабілетін дамытады. Сөйлеу – тіл үйренушілердің ең басты дағдыларының бірі. Сөйлеу дағдысы баланың тілдік қорын пайдалана отырып, өз ойларын сөзбен жеткізе алу қабілетін дамытады. Оқу дағдысы оқушылардың тілдік құзыретін арттыруда маңызды орын алады. Оқу арқылы оқушылар жаңа ақпарат алады, мәтіндердің құрылымын, тілдің грамматикалық және лексикалық ерекшеліктерін меңгереді. Жазу дағдысы оқушылардың өз ойларын жазбаша түрде жеткізу қабілетін қалыптастырады. Жазу арқылы оқушылар тек қана тілдік дағдыларды дамытып қана қоймай, сонымен қатар өз ойын жүйелеп, логикалық түрде баяндауға үйренеді.

Зерттеу бөлімі

Тыңдау дағдысын дамыту

Тыңдау арқылы оқушылар тілдің дыбыстық құрылымын, интонацияны, екпін мен сөздердің дұрыс айтылуын меңгереді. Сондай-ақ тыңдау дағдысы дұрыс сөйлеудің негізі болып табылады, өйткені балалар тыңдау арқылы жаңа сөздерді, сөйлеу конструкцияларын естиді және өз тілдік қорын кеңейтеді.

Тыңдау дағдысын дамыту үшін бірнеше әдістер мен тәсілдер қолдануға болады. Біріншіден, оқушыларға тыңдалатын материалдардың мазмұны қызықты әрі түсінікті болуы керек. Мысалы, әртүрлі аудио немесе видео материалдар, соның ішінде әңгімелер, ертегілер, жаңалықтар немесе сұхбаттар тыңдау арқылы балалар тыңдаудың әртүрлі аспектілерін меңгереді. Екіншіден, тыңдауды жақсарту үшін балаларға сұрақтар қою және оларды жауап беруге ынталандыру маңызды. Бұл тыңдаудың белсенді процесін қалыптастырады және оқушының тыңдаған материалды толық түсінуіне көмектеседі. Тыңдау материалдарын дұрыс таңдау үлкен рөл атқарады. Оқушының жасына және тілдік деңгейіне сәйкес материалдарды қолдану олардың тыңдау қабілетін тиімді дамытады. Мысалы, бастауыш сынып оқушылары үшін қысқа әрі қарапайым аудио мәтіндер, ал жоғарғы сынып оқушылары үшін күрделі тақырыптарды қамтитын материалдар пайдаланылуы тиіс. Сонымен қатар, әртүрлі тілдік акценттер мен диалектілерді тыңдату арқылы оқушылардың тілді есту арқылы түсіну дағдылары дамытылады.

Сөйлеу дағдысын дамыту

Бұл дағдыны дамыту арқылы оқушылар тек тіл үйренумен шектелмей, сол тілде еркін қарым-қатынас жасай алады. Сонымен қатар, сөйлеу дағдысы тілдің грамматикалық құрылымдарын меңгеруге және сөздік қорды байытуға тікелей байланысты.

Сөйлеуді дамытуға арналған бірнеше тиімді әдістер бар. Біріншіден, диалогтік әдіс оқушылардың сөйлеу қабілетін жақсартады. Оқушылар жұптасып немесе шағын топтарда бір-бірімен сөйлесу арқылы өз ойларын жеткізіп, жаңа сөздерді қолдануды үйренеді. Диалог барысында оқушылар өзара пікір алмасады, сұрақ қояды және жауап береді, бұл олардың сөйлеу дағдыларын табиғи ортада қолдануға мүмкіндік береді. Екіншіден, монологтық сөйлеуді дамыту маңызды. Оқушыларға белгілі бір тақырып бойынша өз ойын білдіру тапсырмасы беріледі. Мысалы, оқушылар өз қызығушылықтары, хоббиі немесе болашақтағы армандары туралы монолог жазып, оны сынып алдында айтады. Бұл әдіс олардың логикалық ойлау қабілетін, сөйлеу мәнерін және өзін еркін ұстай білуін дамытады.

Сөйлеу дағдысын дамытуда сөздік қорды кеңейту де маңызды рөл атқарады. Оқушыларға жаңа сөздер мен сөз тіркестерін үйрету арқылы олардың сөйлеу қабілетін жақсартуға болады. Мұны жүзеге асыру үшін жаңа сөздерді контекстте қолдану, диалогтарда немесе әңгімелерде қолдану тиімді әдіс болып табылады. Сонымен қатар грамматикалық құрылымдарды дұрыс қолдануды үйрету сөйлеу сапасын жақсартады.

Оқу дағдысын дамыту

Оқу дағдысы оқушылардың тілдік құзыретін арттыруда маңызды орын алады. Оқу арқылы оқушылар жаңа ақпарат алады, мәтіндердің құрылымын, тілдің грамматикалық

және лексикалық ерекшеліктерін меңгереді. Сонымен қатар, оқу оқушылардың ойлау қабілетін дамытып, сөздік қорын байытады.

Оқудың бірнеше түрі бар: шолу оқу, терең оқу, жылдам оқу. Әр оқыту түрі әртүрлі мақсатта қолданылады. Мысалы, шолу оқу кезінде оқушы мәтіннің жалпы мазмұнын түсінуге тырысады, негізгі идеяны табады. Терең оқу кезінде мәтінді толық түсіну, талдау, маңызды мәліметтерді анықтау жүзеге асырылады. Жылдам оқу болса, мәтіндерді тез арада түсінуге мүмкіндік береді.

Оқу дағдысын дамыту үшін бірнеше стратегиялар қолдануға болады. Біріншіден, оқушыларға мәтіннің негізгі идеясын табу, оны түсіну тапсырмалары берілуі тиіс. Бұл оқушылардың мәтінмен жұмыс жасау қабілетін арттырады. Екіншіден, сұрақ-жауап әдісі арқылы мәтіннің мазмұнын талқылау оқушылардың мәтінді дұрыс түсінуіне көмектеседі. Үшіншіден, сыныпта топтық жұмыс жүргізу арқылы оқушылардың бір-бірімен пікір алмасуы олардың оқыған мәтінді тереңірек талқылауына септігін тигізеді.

Оқу дағдысын дамытудың тағы бір тиімді тәсілі – әртүрлі мәтіндермен жұмыс жасау. Көркем әдебиет, ғылыми мақалалар, жаңалықтар немесе публицистикалық шығармаларды оқу арқылы оқушылардың сөздік қоры кеңейеді және мәтін құрылымдарын тереңірек меңгереді.

Жазу дағдысын дамыту

Жазу дағдысын меңгеру оқушылардың шығармашылық қабілеттерін де дамытады, себебі жазу барысында олар өздерінің көзқарастарын, ойларын ашық әрі анық жеткізеді. Жазу дағдысын дамыту үшін бірнеше әдіс-тәсілдер бар. Біріншіден, жазу дағдысын қалыптастыру барысында оқушыларға жазу стилі мен құрылымын меңгерту керек. Жазба жұмыстарының құрылымын дұрыс сақтау маңызды. Мәтіннің кіріспесі, негізгі бөлігі және қорытындысы логикалық ретпен құралуы тиіс. Кіріспеде тақырыпты таныстырып, негізгі ойды анықтау, ал негізгі бөлімде сол ойды ашу және дәлелдеу керек. Қорытындыда тақырып бойынша жалпы тұжырым жасау маңызды.

Екіншіден, жазу стиліне көңіл бөлінуі керек. Оқушыларға жазба жұмысының қандай стильде жазылуы керек екенін түсіндіру маңызды. Мысалы, шығармашылық жазуда ой еркіндігіне басымдық берілсе, академиялық жазуда нақты деректер мен дәлелдерге сүйеніп жазу талап етіледі. Оқушылар әр жазу түріне сәйкес стилін таңдауды үйренуі қажет. Үшіншіден, жазу барысында грамматика мен орфографияның дұрыс болуы маңызды. Оқушыларға жазба жұмысында жіберілген қателіктерді түзету және жазуды дұрыс редакциялау дағдыларын меңгерту қажет. Бұл олардың сауатты жазу қабілетін дамытуға ықпал етеді.

Шығармашылық және академиялық жазу түрлерін қолдану оқушылардың жазу қабілеттерін жетілдіреді. Шығармашылық жазу барысында оқушыларға әңгімелер, эссе жаздыру арқылы олардың қиялын дамытуға болады. Ал академиялық жазу барысында оқушыларға ғылыми мақалалар, пікірталастарға арналған жазбалар жаздыру арқылы олардың аналитикалық және сын тұрғысынан ойлау қабілеттерін дамытуға болады.

Төрт дағдының өзара байланысы.

Тілдік дағдылардың бір-бірімен тығыз байланыста екенін атап өткен жөн. Тыңдау, сөйлеу, оқу және жазу дағдылары бір-бірін толықтырып, тіл үйрену процесінің ажырамас бөлігі болып табылады. Мысалы, тыңдау дағдысы сөйлеу дағдысының негізін құрайды, себебі жақсы тыңдаушы ғана өз ойын дұрыс жеткізе алады. Оқу дағдысы да жазу қабілетіне тікелей әсер етеді. Оқу арқылы оқушылар тілдің грамматикалық құрылымдарын меңгеріп, жазба жұмыстарын сауатты орындауға бейімделеді.

Төрт дағдыны кешенді түрде дамыту оқушылардың тіл меңгеруін тиімді етеді. Оқыту барысында бір дағдыны ғана емес, барлығын бірдей дамыту арқылы оқушылардың тілдік құзыреті толық қалыптасады. Мысалы, тыңдау арқылы оқушылар жаңа сөздерді үйреніп, оны сөйлесуде қолдана алады, оқыған мәтін бойынша өз пікірлерін жаза алады.

Тыңдау, сөйлеу, оқу және жазу дағдыларының өзара әсері оқушылардың тіл үйренудегі жалпы дағдыларын қалыптастырады. Бір дағдыны дамыту арқылы басқа дағдыларды да жақсартуға болады, сондықтан бұл дағдыларды кешенді түрде дамытуға басымдық берілуі керек.

Қорытынды

Қорытындылай келе, тілдік төрт дағдыны – тыңдау, сөйлеу, оқу және жазуды дамыту оқушылардың тіл меңгеру процесінде маңызды рөл атқарады. Әр дағдының өзіндік ерекшеліктері мен маңызы бар. Тыңдау арқылы оқушылар тілдің дыбыстық жағын меңгерсе, сөйлеу дағдысы арқылы өз ойларын жеткізуді үйренеді. Оқу мен жазу дағдылары оқушылардың сөздік қорын кеңейтіп, тілдің грамматикалық және лексикалық құрылымдарын меңгеруге мүмкіндік береді.

Төрт дағдының өзара байланысын ескере отырып, оларды кешенді түрде дамыту тіл үйренудің тиімділігін арттырады. Оқушылардың тілдік құзыретін жетілдіру үшін әртүрлі әдіс-тәсілдерді қолдану қажет. Тыңдау, сөйлеу, оқу және жазу дағдыларын дұрыс үйлестіре отырып, оқушылардың тілдік дағдыларын жан-жақты дамытуға болады. Бұл оларға тек тіл үйренуде ғана емес, болашақта да коммуникация дағдыларын жетілдіруге көмектеседі.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Абдуова Б.С., Асанова Ұ.О. Қазақ тілі: Орыс тілді топтарға арналған оқу құралы. – Астана, 2017. -282 б.
2. Айтбаева Б.М. Қазақ тілі (B1 деңгейі) оқулығы. – Қарағанды, 2014. -205 б.
3. Күзекова З.С., Байтелиева Ж.Д. Қазақ тілі: орта деңгейге арналған оқулық. – Астана, 2016.
4. Оралбаева Ф.Ш. Тілдік қатынас: теориясы және әдістемесі.-Алматы, 2000.
5. Сығаева К. Мәтін арқылы тіл дамыту жолдары.-Алматы, 2004 ж.
6. Оналбаева К. Әдістемелік нұсқау.- Алматы: Рауан, 2006 ж.

ОЦЕНИВАНИЕ. КАК ОДИН ИЗ СПОСОБОВ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ОБУЧЕНИЯ

Лещинская И. В.

КГУ «Джангильдинская общеобразовательная школа отдела
образования Мендыкаринского района» Управления образования
акимата Костанайской области

Аңдатпа.

Бұл мақалада математика пәні мұғалімінің жұмыс тәжірибесінен оқу үшін бағалау мен бағалауды пайдалану туралы материалдар қамтылған. Қалыптастырушы бағалау мысалдары келтірілген. Әр сабақта сауатты бағалаудың қажеттілігі мен маңыздылығы туралы қорытындылар жасалды. Мұғалім мен оқушыға сабақтағы жұмысын бағалауға көмектесетін тәсілдер сипатталған.

Түйінді сөздері: қалыптастырушы бағалау, бағалау нысандары, тәсілдер мен әдістер, кері байланыс, білімді бағалау, өзара іс-қимыл.

Аннотация.

Данная статья содержит материал из опыта работы учителя математики о использовании оценивания обучения и оценивания для обучения. Приведены примеры формативного оценивания. Сделаны выводы о необходимости и важности грамотного оценивания на каждом уроке. Описаны приемы, которые помогают учителю и ученику оценить работу на уроке.

Ключевые слова: формативное оценивание, формы оценивания, приемы и методы, обратная связь, оценка знаний, взаимодействие.

Оценивание является неотъемлемой частью всего процесса обучения. По выражению Александера (2001) «Оценивание в классе не является лишь техническим

приёмом. Учителя оценивают, выставляя оценки в письменной или устной форме. За любой используемой ими формой оценивания значатся не только объективные или недостаточно объективные нормы и стандарты, но и понятия о развитии, обучении и мотивации ученика, а так же ценности, касающиеся таких категорий, как самооценка, способности и усилия». На протяжении более тридцати лет своей педагогической деятельности, я использовала различные формы оценивания, но ни когда не задумывалась о теоретических основах данного вопроса. Важно понимать, что «...помимо всего, цель оценивания- улучшать результат, а не только измерять их...» (Управление по стандартам в образовании. Англия. 2002).

Чтобы оценить ученика, необходимо наблюдать за тем, что он делает, что говорит, не случайно слово «оценивание» в переводе с латинского означает «сидеть рядом». Несмотря на то, что существуют различные формы оценивания (тесты, опрос, контрольные работы и т.д.), все виды оценивания имеют общие черты. Подробнее рассмотрим формативное оценивание, которое я применяю ежедневно, на каждом уроке.

Во-первых, каждый ученик должен осознавать цели обучения, понимать что ему нужно знать и каких результатов он должен достигнуть.

На своих уроках я предлагала ученикам самим, формулировать цели урока. Так, на уроке геометрии в 10 классе, объяснив, что это урок обобщения пройденного материала, предложила сформулировать цель урока самим ученикам. Поработав 5 минут в группах и обсудив данный вопрос, ребята хорошо справились с данным заданием. Считаю, что это послужило хорошей стартовой площадкой для проведения плодотворного удачного урока.

Данный приём позволил ученикам:

- понять, какие конкретные знания, умения, навыки они должны приобрести на уроке

- самостоятельно анализировать и делать выводы

Во-вторых, на каждом уроке должна присутствовать обратная связь.

Обратная связь показывает, как идет процесс обучения, информирует о достижениях и пробелах в знаниях каждого ученика. Одним из немаловажных факторов является атмосфера, в которой проходит обратная связь. Если атмосфера доброжелательная, основанная на взаимоуважении, то и обратная связь будет более объективная. Ученики смело смогут высказать своё понимание той или иной темы, и даже если оно не совсем верное, в такой атмосфере каждый ученик решит, что ему надо исправить и как это сделать, тем более что ему окажут поддержку и одноклассники и учителя.

В силу сложившихся доброжелательных отношений в классе между мной и учениками, атмосфера в классе всегда позитивна. Это позволяет ученикам быть более открытыми в диалоге, при изучении нового материала, при рефлексии. Приведу один пример из своего опыта. При изучении темы «Векторы в пространстве», на этапе рефлексии, я использовала приём «Синквейн». С данным приёмом учащиеся были знакомы и они неплохо справились с заданием. Проанализировав работы, я определила насколько глубоко они уяснили все новые понятия, на сколько они хорошо понимают содержание изучаемого материала.

Используя данный приём, ученики синтезировали изученный материал, и в кратких выражениях, показали степень понимания. Обратная связь может быть не только устной, но и письменной. Это всевозможные тесты, контрольные работы, эссе, описание, указание, напоминание и т.д. Я убедилась, что без обратной связи учителю и ученику тяжело планировать дальнейшую работу.

В-третьих, на каждом уроке ученик должен быть активен. В групповой работе высказывать своё мнение, предлагать свои пути решения проблемы, быть инициативным. Работая в парах, он понимает, что от его действий зависит не только его оценка, но и оценка его напарника. В индивидуальной работе он так же должен быть активен, т. к. только от него самого, от его усилий, зависит его оценка.

В-четвёртых, умение анализировать свои знания и умения, очень важно для

адекватной оценки знания. На своих уроках, я требую от учеников, чтобы они анализировали не только свою работу, но и работу одноклассников. Используя оценочные таблицы, учащиеся на уроках математики, заполняют таблицы успеха. Выставляют оценки за урок себе либо друг другу, и обязательно комментируют, высказывая, что получилось, а что нет на уроке. Какие темы нужно рассмотреть ещё раз, что повторить, прорешать. Ребята научились аргументировано защищать свои оценки, отстаивать своё мнение.

В-пятых, от того как ученики знают и понимают критерии оценок, зависит степень усвоения знаний, а совместная разработка критериев оценивания, позволяет сделать процесс оценивания более прозрачным и позитивным. На этапе проверки домашнего задания, мы с учениками разрабатываем критерий оценивания домашнего задания: полнота выполнения, правильность выполнения, аккуратность выполнения работы. И следуя этим критериям, учащиеся оценивают себя и друг друга. Всегда оценивать свою работу очень тяжело, и критерии позволяют сделать это более тщательно и точно. Ученики должны научиться самооценке и саморегуляции, для этого я применяю на своих уроках карты успеха, карты самооценки, тесты различных видов с критериями оценок, вопросы для размышления и так далее.

И, в-шестых, по итогам оценивания, ученик должен наметать пути преодоления проблем, возникших в период обучения, и в этом конечно не последнюю роль играет учитель. Как бы ученик ни хорошо мог распланировать свою деятельность по коррективке знаний, учитель будет являться для ученика «штурманом» в океане знаний.

На своих уроках применяю различные приёмы оценивания.

1. Таблица успеха.

Самооценка- комментирование результатов.

Фамилия _____

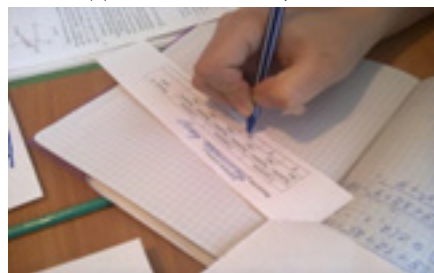
3 уровень 2 уровень 1 уровень Оценка за урок

Задание №1 Задание №2 Задание №3 Задание №4 Задание №5 Задание №6

Во время заполнения карт успеха и самооценки, ученики учатся анализировать

3 уровень		2 уровень		1 уровень		Оценка за урок
Задание №1	Задание №2	Задание №3	Задание №4	Задание №5	Задание №6	

свою деятельность, выявлять проблемы, указывают пути их решения.

2. Приём "Рейтинг"

Приём оценивания деятельности учащихся на уроке. Название приема в переводе звучит как «правильно». Прием вводится на время согласования оценки с учеником. Группа помогает оценивать работу

Данный прием формирует умение объективно и регулярно оценивать свой труд. Завершив работу, ученик ставит себе оценку. За ту же работу ставит оценку учитель.

Этот приём позволяет на основе диалога между учителем и учеником, прийти к единому мнению о степени усвоения материала.

3. Творческая форма рефлексии – Синквейн

Синквейн – это стихотворение, которое требует синтеза информации и материала в кратких выражениях. Слово синквейн происходит от французского, которое означает «пять». Таким образом, синквейн – это стихотворение, состоящее из пяти строк.

Правила написания синквейна:

В первой строчке тема называется одним словом (обычно существительным).

Вторая строчка– это описание темы в двух словах (двумя прилагательными).

Третья строчка – это описание действия в рамках этой темы тремя словами (глаголы).

Четвёртая строка – это фраза из четырёх слов, показывающая отношение к теме (чувства одной фразой).

Последняя строка – это синоним из одного слова, который повторяет суть темы.

Этот приём требует творческого подхода и знания не только математики, но и русского языка.

4. Разноцветные смайлы раздаю в начале урока, на каждый стол все четыре цвета, в течении всего урока, на каждом этапе, учащиеся оценивают себя по разработанным критериям, и к концу урока имеют определённый набор смайлов, глядя на который можно определить насколько плодотворно прошёл урок для конкретного ученика.

Красный смайл - «2» Жёлтый смайл - «3» Синий смайл - «4» Зелёный смайл - «5»

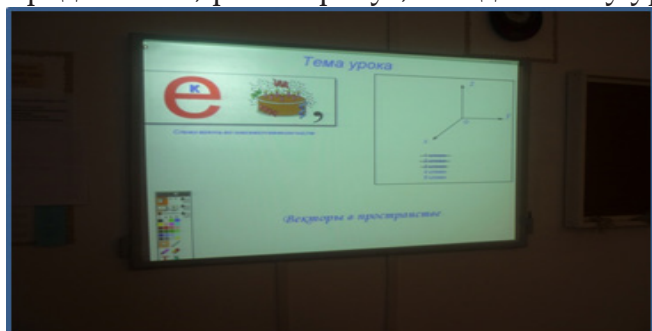
5. Цветные маяки, с помощью которых ученики сигнализируют о том, как они чувствуют себя на каждом этапе урока.

6. Мною разработана и применяется на протяжении многих лет знаковая система оценок: при проверке контрольных работ я использую следующие знаки:

- задание выполнено правильно.
- задание выполнено с ошибкой, её надо найти
- задание не выполнено.

Оценить степень понимания ученика – значит понять, насколько хорошо он знает материал, что умеет и насколько хорошо он осознаёт, для чего ему это надо.

Хочу привести пример, рассмотрев этапы одного урока. На этапе вводной части я предложила, решив ребус, отгадать тему урока.

Первую часть ребуса ребята разгадали сразу - «Векторы», а вот со второй частью ребуса ребята работали дольше. Отвечая на наводящие вопросы: «Что изображено на рисунке? Каково полное название? Какую тему мы изучали в 6 классе, перед тем как научились строить координаты?», ребята пришли к выводу, что тема урока «Векторы в пространстве». Данный приём позволил разнообразить этап урока, заставил ребят критически мыслить и применять

полученные знания при решении проблемы.

На этапе изучения нового материала мы использовали таблицу «Инсерт». Задавая вопросы разных уровней, я планировала получить от ребят развёрнутые полные ответы. «Что нового вы узнали, изучая новый материал? Что общего между векторами на плоскости и векторами в пространстве? На каких уроках ещё вы используете понятие «вектор» и как применяете? На этапе практического применения нового материала учащиеся в основном отвечали на вопросы «Как?» Как найти координаты вектора? Как найти длину вектора? и т.д. На этапе заключения ребята отвечали на вопросы: Какова цель урока? Что нужно сделать, чтобы хорошо закрепить тему? и т.д. Применяя таксономию Блума, я сформулировала вопросы для каждого уровня: знание, понимание, использование, анализ, синтез, оценка. Поэтому ответы учащихся получились полными, грамотными, показывающие степень усвоения материала.

В целом, могу сказать, что мне удалось оценить, на основе ответов, обучение учеников. На заключительном этапе урока ребята анализируют свою работу на уроке, используя новые понятия, формулы, термины. Например, одна из учениц, которой тяжело даётся математика, комментируя свою работу, привела свои примеры общего между векторами на плоскости и в пространстве. Конечно для глубокого анализа того, чему ребята обучились на уроке, необходимо дополнительное время и дополнительные вопросы, так называемые «толстые», (почему в пространстве добавляется третья ось?, что изменилось бы в нашем мире, если бы не было третьей оси координат?) и т.д.

Подводя итог вышеизложенному, могу сказать, что используя оценивание для обучения и оценивание обучения в своей работе, научилась видеть и чувствовать каждого ученика, осознала важность оценивания. С помощью разнообразных приёмов мне удалось

показать ученикам полную картину их достижений, сформировать правильное отношение к оцениванию. Учащиеся в свою очередь научились взаимодействию, стремлению к одной цели, научились доверять друг другу.

Доброжелательное отношение к ученику как к личности, оценивание его стараний, конкретный анализ трудностей и ошибок, указание на то, как можно улучшить достигнутый результат- превращают учителя и ученика в партнёров, позволяют сделать процесс обучения наиболее эффективным и интересным для всех участников учебного процесса.

Использованная литература:

- 1.Руководство для учителя. с. 161. Александер (2001)
- 2.»Формативное оценивание на уроках математики» Шакиров, Кыдыралиева 2012.
- 3.Руководство для учителя. с. 163. Группа Реформы Оценивания (2002)

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ПАМЯТИ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ С НАРУШЕНИЕМ ИНТЕЛЛЕКТА И СПОСОБЫ КОРРЕКЦИИ

**Полюшкина Марина Васильевна - учитель-дефектолог;
Таурбекова Куралай Саидовна - учитель начальных классов,
учитель-дефектолог
КГУ «Специальная школа — интернат №7»
Управления образования Карагандинской области**

Аннотация. Бұл мақалада интеллект бұзылған бастауыш сынып оқушыларының есте сақтау қабілетінің ерекшеліктері талданады, сонымен қатар олардың есте сақтау қабілетін жақсартуға және жалпы білім беру прогресіне ықпал ететін түзету әдістері ұсынылады. Автор ақыл-ойы бұзылған балалардың негізгі қиындықтарын сипаттайды және оларды жеңудің тиімді әдістерін ұсынады. Ұсынылған тәсілдердің әрқайсысы танымдық процестерді оңтайландыруға және практикалық дағдыларды қалыптастыруға бағытталған. Мақалада мұғалімдерге практикалық нұсқаулар берілген, бұл оны интеллектуалды кемістігі бар балалармен жұмыс істейтін мұғалімдер үшін құнды ресурс етеді. Сондай-ақ, есте сақтау мен аналитикалық ойлауды дамытуға бағытталған түзету жұмыстарының тиімділігі негізделеді, оқу процесін оқушылардың жеке қажеттіліктеріне бейімдеу және білім беру процесіне заманауи технологияларды енгізу тәсілдері ұсынылады.

Түйінді сөздер: интеллектуалды бұзылулар, когнитивті процестер, есте сақтау функциялары

Аннотация. В данной статье анализируются специфические особенности памяти у учащихся начальных классов с нарушением интеллекта, а также предлагаются методы коррекции, способствующие улучшению их памяти и общему образовательному прогрессу. Описываются основные трудности, с которыми сталкиваются дети с нарушениями интеллекта, и предлагает эффективные методы для их преодоления. Каждый из предложенных подходов ориентирован на оптимизацию когнитивных процессов и формирование практических навыков. Статья предоставляет практические рекомендации для педагогов, что делает ее ценным ресурсом для учителей, работающих с детьми, имеющими интеллектуальные нарушения. Также обосновывается эффективность коррекционной работы, направленной на развитие памяти и аналитического мышления, предлагаются способы адаптации учебного процесса под индивидуальные потребности учеников и внедрения современных технологий в образовательный процесс.

Ключевые слова: интеллектуальные нарушения, когнитивные процессы, функции памяти.

Введение. В современном образовательном процессе внимание к детям с особыми образовательными потребностями становится все более значимым. Учащиеся начальных классов с нарушениями интеллекта требуют особого подхода, так как их наполнение учебного потенциала связано с специфическими трудностями в области памяти и когнитивных процессов. Актуальность темы статьи обуславливается необходимостью разработки эффективных методов коррекции, которые помогут этим детям преодолевать вызовы, возникающие в процессе обучения. Успешное развитие памяти у детей с особыми образовательными потребностями непосредственно связано с их образовательным прогрессом, что делает проблему актуальной как для педагогов, так и для специалистов в области психологии и реабилитации.

Несмотря на растущее внимание к образовательным потребностям детей с нарушениями интеллекта, существует многосторонняя проблема, касающаяся недостатка эффективных методик работы с их памятью. Дети, столкнувшиеся с трудностями в восприятии и запоминании информации, невольно отстают в образовательном процессе, что сказывается на их самооценке и мотивации к обучению. Более того, отсутствие поддержки и целенаправленной коррекции может привести к пагубным последствиям в их дальнейшем развитии. Постановка проблемы заключается в необходимости создания и внедрения научно обоснованных методов, которые помогут педагогам адаптировать учебный процесс под индивидуальные потребности подобных учеников, активизировав их память и аналитическое мышление.

Объекты исследования:

1. Учащиеся начальных классов с нарушениями интеллекта.
2. Специфические особенности формирования и развития памяти у детей с особыми образовательными потребностями.
3. Педагогические методы и подходы к коррекции памяти у данных учащихся.
4. Когнитивные процессы (восприятие, внимание, запоминание) в контексте образовательного процесса.
5. Образовательная среда и её влияние на развитие памяти.

Методы исследования:

1. Использование наглядных материалов.
2. Ассоциативные игры.
3. Разделение информации
4. Регулярные повторения
5. Творческие задания.
6. Музыка как инструмент памяти:
7. Включение физической активности

Память – одна из важнейших функций, обеспечивающих процесс обучения и формирования знаний у детей. Как учитель начальных классов, я сталкиваюсь со многими вызовами, связанными с обучением детей с особыми образовательными потребностями. Одной из таких задач является коррекция памяти, которая играет ключевую роль в общем развитии наших учащихся. Понимание этих особенностей и применение корректирующих методов является ключевым в образовательном процессе.

Дети с нарушением интеллекта часто сталкиваются с трудностями в запоминании информации. У них может наблюдаться:

1. Недостаток кратковременной памяти, что затрудняет запоминание новых фактов и понятий.
2. Сложности с ассоциативным запоминанием, что делает трудным связывание нового материала с уже известным.
3. Проблемы с длительным хранением информации, что приводит к быстрому забыванию изученного.

Основной целью моей коррекционной работы является развитие памяти учащихся, что в свою очередь способствует улучшению их учебных успехов и социальной адаптации. Работая с детьми, я ставлю перед собой следующие задачи:

1. Оптимизация когнитивных процессов: развитие внимания, восприятия и памяти.

2.Формирование практических навыков: умение запоминать и воспроизводить информацию.

3.Создание положительной атмосферы для обучения: обеспечение комфортного и поддерживающего пространства.

Для достижения поставленных целей я использую разнообразные методы и игры, которые делают занятия интересными и приносят видимый эффект. Вот некоторые из них:

1.Использование наглядных материалов. Использование наглядных материалов на уроках в начальной школе, особенно для детей с нарушением интеллекта является эффективным способом коррекции памяти и развития учебных навыков.

1.Флеш-карты – это простое и эффективное средство, которое помогает детям запоминать информацию. Например, при изучении новых слов по теме «Одежда» раздаем детям флеш-карты с изображениями различных предметов одежды (костюм, платье, обувь и т.д.) на одной стороне и соответствующими словами на другой.

Как использовать: Игра «Угадай, что это?»: Показываем карты с изображением, а дети должны назвать предмет одежды. Это способствует не только запоминанию, но и развитию устной речи.

2. Таблицы и схемы. Таблицы и схемы позволяют наглядно представлять информацию. Например, при изучении темы «Фрукты и овощи» создаем таблицу, в которой указаны наименование, цвет и форма каждого продукта.

Как использовать: Дети делятся на группы и получают задания заполнить таблицу по своим любимым фруктам или овощам. Это помогает не только лучше запомнить информацию, но и развивает навыки сотрудничества.

Классификация: Предлагаем детям классифицировать различные продукты по цветам или видам. Это развивает аналитическое мышление и память через визуализацию.

3. Рисунки и диаграммы

Рисунки и диаграммы могут помочь объяснить сложные концепции простым и наглядным способом. Например, при изучении экосистем создаем картину «Лес» с изображением различных животных и растений.

Как использовать: Дети могут рисовать или лепить любимых животных и растения, которые затем помещаются на совместную стену класса. Это позволяет каждому ребенку проявить креативность и одновременно запомнить информацию о различных видах.

4. Интерактивные доски и технологии

Современные технологии могут также быть полезны. Использование интерактивных досок для демонстрации видео или анимаций помогает детям визуально воспринимать информацию.

Как использовать: На интерактивной доске проводим игровые занятия, в которых дети должны взаимодействовать с темой урока, например, «Найди пару» (соответствие изображения и названия предмета).

5. Сенсорные материалы

Использование тактильных материалов может значительно помочь в улучшении памяти. Например, в активностях с использованием различных текстур (шершавая бумага, мягкие игрушки и т.д.) можно помочь детям ассоциировать информацию с тактильными ощущениями.

Как использовать: Например, для темы «Чувства» мы используем мягкую игрушку для «радости» или шуршащие листья для «грусти».

Интерактивная игра на ощупь. Помещаем разные предметы в коробку (например, шершавые, гладкие) и предлагаем детям на ощупь определить, что это, а потом связать с темой урока.

2. Ассоциативные игры. Задания, в которых дети должны связать новые слова со знакомыми словами. Предлагаем ребенку придумать ассоциации к словам (например, «солнце» – «жар», «лето», «пляж»). «Слова-ассоциации»: В этой игре я называю слово (например, «солнце»), а дети должны придумать ассоциацию к нему (например, «лето»). Это упражнение помогает развивать ассоциативное мышление и память. «Запомни и повтори»: На столе располагаем несколько предметов (игрушек, карточек). Дети изучают

их в течение 30 секунд, затем закрывают глаза, убираем один из предметов. Они должны сказать, что именно исчезло. Игра развивает визуальную память и сосредоточенность.

3. Разделение информации на «кусочки». Разделение информации на небольшие группы или «кусочки» помогает детям легче запоминать материал.

Например: обучая детей таблице умножения, разбиваем её на небольшие группы. Например, сначала можно изучить произведения чисел от 1 до 5 вместе, а затем перейти к числам от 6 до 10. Другой способ — можно использовать карточки с числами: на одной стороне указывается число, а на другой — его произведение с 2, 3 и т.д. Это помогает не перегружать детей сразу большим объемом информации.

4. Регулярные повторения. Периодическое повторение помогает закрепить знания. Например: «Мини-квест» на тему математики. Разрабатываем ряд заданий, где дети должны решать примеры, используя предыдущие темы, например, сложение и вычитание. Каждый раз, когда они решают задачу, они повторяют уже изученное, проходя на следующий этап квеста.

5. Творческие задания. Творческие задания помогают запомнить информацию через создание чего-то нового.

Например: даем детям задание: написать короткие рассказы или сказки, используя новые слова, которые они узнали на уроке. Например, после изучения слов на тему «животные» дети могут составить историю о приключениях своих любимых животных.

Рекомендации по развитию памяти у детей с нарушением интеллекта.

1. Учитывать уровень подготовки и особенности каждого ученика. Для тех, кто испытывает трудности, можно адаптировать задания, предложив дополнительные материалы или более простые формы игры.

2. Создать атмосферу, в которой каждый ребенок будет чувствовать себя комфортно в выражении своих мыслей и эмоций. Постепенно вводить элементы соревнований, чтобы не перегружать детей, а, наоборот, поддерживать их интерес.

3. Регулярно анализировать результаты деятельности учащихся, с целью реализации индивидуального и дифференцированного подхода.

4. Внедрение современных технологий, включая интерактивные доски и образовательные приложения, может стать отличным дополнением к традиционным методам обучения.

Заключение. Занятия по коррекции памяти для учащихся с нарушением интеллекта — это важная и нужная работа. Каждый успех, даже самый маленький, приносит множество положительных эмоций, как для педагогов, так и для их родителей. С помощью разнообразных методов и подходов мы можем развивать память учащихся с интеллектуальными нарушениями, открывать для них новые горизонты знания и помогать в социальной адаптации. Важно помнить, что каждый ребенок уникален, и подход к нему должен быть индивидуальным, опираясь на его потребности и возможности.

Список использованной литературы:

1. Аверина, И. Н. (2018). Коррекционная терапия в работе с детьми с ограниченными возможностями здоровья. Москва: Издательский дом.

2. Власова, Н. П. (2019). Развитие памяти у детей с нарушением интеллекта. Журнал коррекционной педагогики, 12(3), 45–52.

3. Лопатин, А. В. (2020). Методы обучения и коррекции у детей с особыми образовательными потребностями. Санкт-Петербург: Научное издательство.

4. Петрова, Е. Ю. (2017). Игровые технологии в коррекции памяти у младших школьников. В сборнике: Научные исследования и педагогические практики. Москва: Академический проект.

5. Сидорова, Т. М. (2021). Психолого-педагогические аспекты работы с детьми с нарушением интеллекта. Вестник педагогики, 25(4), 30–35.

6. Смирнова, Л. И. (2018). Память и её развитие у детей: теории и практики. Казань: Казанский университет.

«РАБОТА НАД КАНТИЛЕНОЙ В КЛАССЕ ФОРТЕПИАНО»

Преподаватель по классу фортепиано:

Маханова Гулимай Сейлбековна

**КГКП «Детская школа искусств» ГУ «Отдел образования по г.Қонаев
Управления образования по Алматинской области»**

«Фортепиано для меня – самый любимый инструмент, потому что оно представляет собой нечто в музыкальном отношении целое; каждый же другой инструмент, не исключая и человеческого голоса, в музыкальном отношении – только половина». Антон Рубинштейн
Одним из важнейших условий достижения успеха в фортепианном исполнительстве является владение искусством вокального интонирования, поскольку только выразительная, певучая игра способна найти настоящий отклик в душе у слушателя «... пение – это главный закон музыкального исполнения, жизненная основа музыки» (К. Н. Игумнов)
Кантилена, как музыкальный термин, обозначает мелодию, исполненную с выразительностью и свободой, периодически полагается на легкий ритм и плавные фразы.

В процессе обучения игре на фортепиано в детской музыкальной школе работа над кантиленой играет значимую роль в формировании художественного восприятия, техники исполнения и музыкального слуха учащихся.

Кантилена отличается от других музыкальных форм своей лирической выразительностью. Она часто ассоциируется с вокальными произведениями, но её элементы активно используются и в инструментальной музыке. Прекрасные примеры кантилены есть в операх Глинки, Чайковского, в операх и ораториях Прокофьева и Шостаковича, в произведениях итальянских композиторов, в многих русских народных песнях.

«Учитывая тончайшие особенности и звучания и восприятия, пианист может создать фортепианную кантилену как волшебство, раскрывающееся перед слушателем.»
С.Е. Фейнберг.

Кантилена требует от исполнителя:

- Музыкальной грамотности и понимания музыкального языка – умение интерпретировать и передавать эмоции.
- Технической подготовки – уверенное владение техниками фортепианной игры, необходимыми для передачи нюансов.
- Чувства формы и структуры произведения – знание фразировки, динамики и агогики.

Первым шагом в работе над кантиленой является тщательный анализ произведения. Обычно каждому ученику предлагается:

- Изучение партитуры и понимание её структуры.
- Обсуждение композиторского замысла.
- Изучение исторического и культурного контекста написания произведения.

«Работать над звуком можно реально, только работая над произведением, над музыкой и её элементами. И эта работа, в свою очередь, неотделима от работы над техникой вообще. Нужно уметь «петь» на фортепиано, чтобы сыграть певучую мелодическую пьесу.» Г.Г. Нейгауз

Особое внимание уделяется развитию технических навыков, необходимых для исполнения кантилены. В этом направлении преподаватели используют:

- Упражнения, направленные на развитие легкости пальцев и независимости рук.
- Мелодические этюды, где кантилена служит основным элементом.
- Работа над динамическими и агогическими контрастами.

Красивая мелодия, лежащая в основе кантиленных пьес предполагает исполнение legato. Работе над ним необходимо уделять внимание на протяжении всего периода обучения в музыкальной школе.

«При исполнении кантилены пальцы следует держать как можно ближе к клавишам и стараться по возможности больше играть “подушечкой”, то есть стремиться к максимальному слиянию пальцев с клавиатурой» К.Н. Игумнов.

Кантилена требует от ученика способности передавать эмоции, что достигается через:

- Постепенное привыкание к произведению, понимание его настроения.
- Проведение художественных обсуждений, где учащиеся могут делиться своими интерпретациями и чувствами.

- Поощрение самовыражения через импровизацию на основе кантилен.

На практике работа над кантиленой включает в себя:

- Групповые занятия — обмен опытом среди учащихся, где они могут делиться своими интерпретациями и получать обратную связь от сверстников и преподавателя.

- Концерты и выступления — важный элемент обучения, где учащиеся могут применять навыки исполнения кантилены перед аудиторией, что способствует преодолению сценической тревожности и развивает уверенность.

Работа над кантиленой в классе фортепиано Детской музыкальной школы — это многогранный процесс, который требует сочетания технических и художественных подходов. В результате, учащиеся не только осваивают навыки игры на инструменте, но и развивают критическое мышление, эмоциональную отзывчивость и артистизм. Эти качества помогут им не только в музыке, но и в жизни, делая процесс обучения не только эффективным, но и увлекательным.

Список литературы

1. Сумароков, В. А. «Современные методы обучения игре на фортепиано». Москва: Музыка, 2010.
2. Левина, Н. И. «Эстетика кантилены в музыкальном образовании». Санкт-Петербург: Композитор, 2015.
3. Кучеров, И. В. «Техника исполнения на фортепиано: традиции и современность». Екатеринбург: Урал, 2018.
4. Фейнберг С.Е. Пианизм как искусство. – М.: «Классика – XXI», 2003.

ҚОБЫЗДЫҢ ДАМУ ТАРИХЫ ЖӘНЕ ҚАЗІРГІ КЕЗЕНДЕГІ ОРЫНЫ

**Астана қаласы әкімдігінің «Тәттімбет атындағы №1 өнер мектебі»
ШЖҚ МКК, прима-қобыз сыныбының педагогы:
Мұханбетжан Әйгерім Әлібиқызы, педагог-модератор**

Қобыздың даму тарихы және қазіргі кезеңдегі орыны

Қазақтың халық аспабы қобыз, өз тарихында көптеген өзгерістер мен жетілдірулерден өтті. Қобыздың алғашқы түрлері негізінен қыл қобыз аспабы болып саналды. 1930 жылдары қазақ халық аспаптар оркестрінің құрылуына прима-қобыз аспабының пайда болуына себеп болды. Оркестр құрамындағы аспаптардың диапазонын кеңейту үшін бірқатар жаңартулар жасалды, соның ішінде үш ішекті прима-қобыздың жасалуы да маңызды кезең болды. А. Жұбановтың жетекшілігімен музыкалық аспаптар шеберлері Э. Романенко мен Қ. Қасымов қобыздың жаңа түрлерін жасап, оның дыбыстарын үш ішекті прима-қобыз арқылы кеңейтті. Бірақ бұл аспаптың техникалық ерекшеліктері оның бастапқы мақсатына толық сәйкес келмеді, өйткені оның бұрауы, құрылымы және диапазоны альт аспабына жақын болып шықты.

Қобыздың төрт ішекті нұсқасы. 1950-ші жылдары қобыздың дамуына жаңа бір серпіліс пайда болды. Досымжан Тезекбаевтың қолдауымен, музыкалық аспаптар шеберлері А. Першин мен А. Тұрдыбаев төрт ішекті прима-қобызды жасап шығарды. Бұл жаңа нұсқа қобыздың дыбыс диапазонын кеңейтті және оны оркестр құрамында

пайдалануды әлдеқайда ыңғайлы етті. Осылайша, төрт ішекті прима-қобыз қазіргі таңда республикамыздың музыкалық мектептерінде, оркестр және ансамбльдерде кеңінен қолданылып келеді. Бұл аспап өз ерекшеліктерімен танылып, қазақ халық әндерінен бастап, батыс классикалық шығармаларға дейін көптеген жанрларды ойнауға мүмкіндік берді.

Қобызды үйренудің кезеңдері мен мәнері. Қобызды үйрену үдерісі көптеген кезеңдерден тұрады. Әсіресе, аспапты алғаш меңгеруші үшін дұрыс техниканы қалыптастыру өте маңызды. Әдетте үйрену процесі постановкадан басталады. Бұл кезеңде білім алушыға аспаптың шығу тарихы мен құрылымы түсіндіріледі. Қобыздың сол қолы мен оң қолының дұрыс қойылымы, ысқышты дұрыс ұстап ішек бойында жүргізу, дыбыстарға таза түсу маңызды кезеңдер болып табылады.

Қобыздың әр ішегі бойынша жұмыс жасау, ноталарды жаттау, теориялық білім мен техникалық дағдыларды дамыту сатылай түрде жүзеге асырылады. Мұның бәрі білім алушының аспапты меңгеру процесінде маңызға ие. Тек техникалық дағдыларды дамыту ғана емес, сонымен қатар әрбір шығарма мен стильге сай мәнерлі ойнауды үйрену де маңызды. Қобыздың шығу тарихы мен мәдени мұрамызды білім алушыға жеткізе отырып, аспапқа деген құрмет сезімін қалыптастырамыз.

Қазіргі уақытта қобызды қолдану және оркестрдегі орны. Қазіргі таңда қобыз оркестр мен ансамбльдер құрамында кеңінен қолданылады. Мысалы, Хачатурян, Моцарт, Вивальди сияқты композиторлардың скрипкаға арналған шығармаларын қобызда орындау мүмкіндігі қазақ музыкасының халықаралық сахнада танылуына ықпал етуде.

Қобыздың дамуы мен жетілуі — бұл қазақ музыкасының бай мұрасын әлемге танытудағы маңызды қадам. Қазіргі уақытта қобыздың өз мектебі қалыптасып, оның дыбыстық мүмкіндіктері мен техникалық ерекшеліктері кеңінен зерттеліп, үйретілуде. Бұл аспаптың келешегі жарқын және оның дамуы мен жаңаруын көруіміз әлі де жалғасатыны сөзсіз.

Қобыз — қазақ халық аспабы ғана емес, ол мәдениетіміздің бір бөлшегі болып табылады. Оның тарихы мен дамуы қазақ халқының музыкалық өнері мен мәдениетінің үздіксіз эволюциясын көрсетеді. Қобызды меңгеру процесі тек техникалық дағдыны ғана емес, сонымен қатар музыканттың рухани және эстетикалық дамуын да талап етеді. Жаңа төрт ішекті прима-қобыздың пайда болуы, оның мүмкіндіктерінің кеңеюі қазақтың музыкалық өнерінің жаңа көкжиектерін ашып, болашақ ұрпаққа мұра болып қалатынына сеніміміз мол.

«КІШІ ХОРДАҒЫ ЕКІ ДАУЫСТЫ ШЫҒАРМАЛАРДЫ ҮЙРЕТУДІҢ БАСТАПҚЫ ЖҰМЫСТАРЫ»

Ж.Т.Нурумбетова

Астана қаласы әкімдігінің «Тәттімбет атындағы №1 өнер мектебі»

Екі дауысты шығармаларды кіші хорда үйрету оқушылардың музыкалық қабілеттерін дамытуда маңызды рөл атқарады. Бұл жұмыс барысында оқушылар негізгі музыкалық элементтерді түсініп, оларды іс жүзінде қолдануды үйренеді. Кіші хорда екі дауысты шығармаларды канон арқылы үйрету оқушылардың ансамбльде жұмыс істеу қабілеті артады. Бұл жасөспірімдер үшін музыкалық сенсорика және есту қабілетін жетілдіруге мүмкіндік береді. Бастапқы кезеңде оқушылар екі дауысты шығармалардың құрылымы мен ерекшеліктерін танып, оларды орындаудағы негізгі тәсілдерді меңгереді. Бұл үрдіс балалардың музыкалық есін, ырғақ сезімдерін және дыбысты дұрыс интонациялауға көмектеседі. Оқушыларға шығармаларды орындау барысында музыкалық шығармашылық және импровизация элементтерін қолдануды үйрету маңызды.

Түйінді сөздері: хор, екі дауыс, көпдауысты шығарма, канон.

Әдістемелік нұсқауымның мақсаты:

Оқушыларға екі дауысты шығармаларды канон арқылы үйрету, музыкалық қабілеттерін дамытуға және ансамбльде үйлесімді жұмыс істеуді үйретуге бағыттау.

Міндеттері:

1. Ән айту шеберлігін жетілдіру.
2. Музыкалық есту қабілетін дамыту.
3. Ырғақ сезімін қалыптастыру.
4. Ансамбльде жұмыс істеуді үйрену.
5. Шығармашылық қабілеттерін дамыту.
6. Дыбысты дұрыс интонациялауды үйрену.
7. Музыкалық мәдениетті қалыптастыру.

«Кіші хордағы екі дауысты шығармаларды үйретудің бастапқы жұмыстары» тақырыбы кіші хор оқушыларына хор өнерін үйретудің маңызды кезеңдерінің бірі болып табылады. Бұл жұмыс балалардың музыкалық қабілеттерін дамытуға, музыкалық есту қабілеттерін жетілдіруге және ансамбльде бірлесіп жұмыс істеуге үйретуге бағытталған.

Екі дауысты шығармаларды үйретудің алғашқы қадамдарына оқушылардың дауыс аппаратына дұрыс жұмыс жасау дағдыларын қалыптастыру жатады. Бұл кезеңде мұғалімдер вокалдық жаттығулар арқылы оқушылардың дауыстарын қыздыруға, тыныс алу мен дыбыстау техникасын үйретуге назар аударуы керек. Сондай-ақ, әртүрлі вокалдық жаттығулар арқылы оқушылардың музыкалық есту қабілеттерін дамыту қажет.

Келесі қадамда мұғалімдер екі дауысты шығармаларды таңдауда олардың оқушылардың жас ерекшеліктеріне және музыкалық дайындық деңгейіне сай болуына мән беруі тиіс. Екі дауысты шығармалар әдетте қарапайым және балаларға жеңіл қабылданатын болуы керек. Мұнда халық әндері, балаларға арналған жеңіл классикалық және заманауи шығармалар қолданылуы мүмкін.

Шығармаларды үйрету барысында оқушыларды дауыстарға бөліп, әр дауыс партиясын жеке-жеке үйрету маңызды. Бұл кезеңде мұғалімдер әрбір дауыстың өзара үйлесімділігін қамтамасыз ету үшін оқушыларды тыңдауға және бір-бірін тыңдауға үйретуі қажет.

Балалар әндерді сенімді түрде айтқан кезде, оларды сөздермен және қимылмен айтқызуға болады. Бір дауыстылықты бекіту үшін, мен келесі жаттығуларды тек 2 нотамен әндеткізем.

Мысал

Бала, бала, балапан

Кәне қайсы алақан

Саусақтарың әйбәт
Былай, былай ойнат.
Алма кетті домалап,
Көше бойын жағалап
Кім алманы табады
Сол ойыннан шығады.

Осы жаттығуларды әндеткенде, іс қимылдар қосамыз. Шапалақ «Хлоп хлоп», аяқпен «Топ топ», саусақпен «Щелк щелк», еңкейіп аяғымыздан «Шлеп шлеп». Осы іс қимылдар арқылы біз ырғақтық жаттығулар жасаймыз. Канон шығармаларын әндетуімізге ырғақтық жаттығулар орындау өте қажет.

Ырғақтық жаттығулармен жұмыс

Ырғақтық сезімді дамытуымызды хор жұмысының алғашқы сәтінен бастаймыз. Келесі есептеу әдістерін қолдана отырып, ұзақтықтарды белсенді түрде есептейміз:

- дауыстап хормен ырғақтық сурет.
- ырғақты соғып (шапалақ жасап), сонымен қатар әннің ырғағын оқу.

Осыдан кейін сольфеджиолау, ал содан соң сөздермен ән айту.

Канон (грек тілінен канон - ереже, үлгі) - еліктеуге негізделген полифониялық жазудың бір тәсілі. Бұл - Орта ғасыр дәуірінің (16-17 ғасырлар) вокалдық көп дауыстылығының ең кең таралған жанрларының бірі. Канон - қатаң сақталған еліктеу, онда бір мелодияны орындайтын әр дауыс алдыңғысына қатысты біраз кешігіп кіреді. Канондарды айту бір жағынан оңай міндет болып көрінеді, өйткені бүкіл хормен бір ғана мелодияны жақсы үйреніп алып, оны бірнеше дауыспен айтуға болатын сияқты. Кейбіреулердің көп дауысты үйренуді канондардан бастаған жөн деп санайтыны кездейсоқ емес. Бірақ шын мәнінде канонды сапалы әрі шынайы орындау өте күрделі міндет болып шығады.

1-жаттығу: Сөйлеу каноны. Мұндай канонның тақырыбы белгілі бір ұйымдастырылған ырғақпен орындалатын поэтикалық мәтін немесе жаңылтпаштар болады. Әсіресе бұл балалар шаршаған кезде және олардың назарын белсендіру кезде қажет. Канонның сөздерін ән айтпай-ақ айтуға болады - бұл дикцияны жақсартады және назарды басқа іс-әрекет түріне аударады, дауыс аппаратына демалуға мүмкіндік береді.

2-жаттығу. Мелодиялық канон. Алдымен мелодия мен мәтін үйретіледі және бір дауысты ән ретінде орындалады. Ұлдар қоянша, Қыздар тиінше, Секіріп, қарғиды, Құласа - жыламайды. (Оқытушылармен бірге орындап көреміз)

3-жаттығу: Ырғақтағы гаммалармен канон:

Гаммаларды канонмен айту өте пайдалы сабақ. Канон ұғымынан басқа, бұл жаттығу мажорлық және минорлық гаммаларды таза интонациялауды жақсартуға көмектеседі, параллель терцияларды айтуда пайдалы жаттығу болады, әрі дауыстарды ауыстырумен. Канонмен ән айту екі дауыстылықтың басқа түрлерін де игеруді айтарлықтай жеңілдетеді.

- Оқушылар гамманы айтады, мұғалім фортепианода ойнайды немесе канонның екінші дауысын 1 немесе 2 тактіден кейін айтады;
- Балалар 2-3 топқа бөлініп, гамманы канонмен өздері айтады;
- C-dur гаммасын жоғарыдан төменге қарай тең төрттіктермен 2, 3, 4 дауысқа канонмен бөліп орындаймыз.

4-жаттығу: Мимикалық канон.

Дыбыс шығаруда артикуляция, яғни көмей, тіл, ерін, жақ белсенділігі маңызды рөл атқарады. Көбінесе балалар босаңсыған, төмен түсірілген жақпен ән айтады, олардың тілі мен еріндері өте енжар - мұның бәрі дыбыстың төмендеуіне әкеледі. Бұл бағытта да белсенді тәрбие жұмысын жүргізу қажет. Артикуляциялық аппараттың қысылуын жою үшін мимикалық канон әдістері көмектеседі. Мұндай канонда бет бұлшықеттерінің белгілі бір қозғалыстар тізбегі тақырып болады. Мимикаға дауыстар-айқайлар, бас шайқау, аз мөлшерде қосуға болады.

- Оқушылар екі дауысты шығармаларды мұқият тыңдауды үйренеді.
- Музыкадағы эмоцияларды анықтау және сипаттау қабілеттері артады.
- Топтық жұмыс дағдылары жетіледі.
- Музыкалық терминдерді практикада қолдануды үйренеді.
- Шығармашылық қабілеттері мен өзін-өзі көрсету дағдылары дамиды.

- Музыкалық сезімталдықтары артады.
- Әртүрлі эмоцияларды түсіну және көрсету қабілеттері жақсарады.

Екі дауысты шығармаларды үйрету музыкалық мәдениеттің дамуына, эстетикалық тәрбиенің қалыптасуына ықпал етеді. Бұл үрдіс оқушылардың музыкалық шығармашылыққа қызығушылығын арттырып, оларға өздерінің музыкалық қабілеттерін көрсетуге мүмкіндік береді. Нәтижесінде, оқушылар музыкалық білімдерін тереңдетіп, орындаушылық шеберліктерін дамытады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Попова Т.В. «Хор жетекшісінің жұмыс әдістемесі» - Алматы, 2020
2. Литовко Ю.А. «Балалар хорына арналған канондар» - Алматы, 2019
3. Середа В.П. «Музыкалық канондар жинағы» - Алматы, 2018
4. Максимова И. Н. «Использование канонов для развития музыкальной культуры учащихся и формирование устойчивого интереса к музыке», г. Владимир, 2014
5. Поплянова Е. М. «Игровые каноны на уроках музыки». – «Владос», 2002
6. Середа В.П. Каноны. Учебное пособие по сольфеджио для ДМШ и музыкальных училищ. – М.: «Престо», 1997
7. Соколова О.П. «Двухголосное пение в младшем хоре. – М.: Музыка, 1987.

ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ МЕТОД В ОБУЧЕНИИ И ПРЕПОДАВАНИИ. СТРАТЕГИИ И ПРИЕМЫ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ УМЕНИЯ ЗАДАВАТЬ ВОПРОСЫ.

Раченко Ольга Ивановна

**КГУ «Школа-центр дополнительного образования №19» отдела
образования по г. Усть-Каменогорску управления образования
ВКО, учитель начальных классов город Усть-Каменогорск,
Казахстан**

Аннотация: В работе рассматриваются вопросы формирования навыков исследовательской деятельности у младших. Стратегии и приемы для формирования умения задавать вопросы.

Ключевые слова: исследовательская деятельность, младший школьник, исследовательские умения.

Актуальность и необходимость применения исследовательского метода в обучении детей объясняется природной любознательностью детей, их интересом к осмыслению окружающего мира. Самостоятельные исследования учащихся способствуют удовлетворению их индивидуальных потребностей и запросов. Кроме того, исследования позволяют развивать интеллектуальные и творческие способности, мыслительные и исследовательские умения. С помощью самостоятельного исследования школьники, познавая окружающий мир, открывают для себя новые знания, а не получают их в «готовом виде».

Савенков А.И. выделяет следующие общие исследовательские умения и навыки: видеть проблемы; ставить вопросы; выдвигать гипотезы; давать определение понятиям; классифицировать; наблюдать; проводить эксперименты; делать умозаключения и выводы; структурировать материал; готовить тексты собственных докладов; объяснять, доказывать и защищать свои идеи.

В исследованиях многих педагогов и психологов подчеркивается, что оригинальность мышления, творчество школьников наиболее полно проявляются и успешно развиваются в разнообразной учебной деятельности, имеющей исследовательскую направленность. Это особенно актуально для учащихся начальной школы, поскольку именно в это время учебная деятельность становится ведущей и определяет развитие основных познавательных

особенностей ребенка.

Идея использования исследования как метода обучения известна со времён Сократа (беседа-исследование), организация целенаправленного обучения, при котором ученик ставился в положение первого исследователя определённой проблемы и должен самостоятельно найти решение и сделать выводы появились в педагогике в конце 19 века (А.Я. Герд, Р.Э. Армстронг, Т. Гексли), впоследствии широко использовался в практике (Б.В. Всесвятский, И.П. Плотников, В.Я. Стоюнин, И.И. Срезневский и др.)

Термин «исследовательский метод» был предложен Б.Е. Райковым в 1924 году, под которым он понимал «... метод умозаключения от конкретных фактов, самостоятельно наблюдаемых учащимися или воспроизводимых ими на опыте». В педагогической литературе также используются другие названия этого метода - эвристический, лабораторно-эвристический, опытно-испытательный, метод лабораторных уроков, естественнонаучный, исследовательский принцип (подход), метод эвристического исследования, метод проектов.

А.И. Савенков, подчеркивая, что в фундаменте исследовательского поведения лежит психическая потребность в поисковой активности в условиях неопределённой ситуации, даёт другое определение: «Исследовательскую деятельность следует рассматривать как особый вид интеллектуально-творческой деятельности, порождаемый в результате функционирования механизмов поисковой активности и строящийся на базе исследовательского поведения. Она логически включает в себя мотивирующие факторы (поисковую активность) исследовательского поведения и механизмы его осуществления».

Анализируя результативность работы в технологии учебного исследования, можно сделать выводы:

- усвоение алгоритма научного исследования способствует формированию научного мировоззрения учащихся;
- значительно расширяется кругозор школьников в предметных областях;
- вооружает учащихся универсальными способами учебной деятельности, даёт импульс к саморазвитию, способности к самоанализу, самоцелеполаганию, самоорганизации, самоконтролю и самооценке;
- формирует социальный опыт в труде и общении;
- способствует профессиональному росту учителей, расширяя знания как в области своего предмета, так и в педагогической науке, даёт возможность лучше узнать учеников, раскрыть их потенциал, а также расширяет контакты на профессиональной основе с коллегами, родителями учащихся.

Исходя из результатов работы, можно сделать вывод, что исследовательская тактика ребёнка - это не просто один из методов обучения. Это путь формирования особого стиля детской жизни и учебной деятельности. Он позволяет трансформировать обучение в самообучение, реально запускает механизм саморазвития. Главное отличие детей, способных принимать участие в исследовательской работе, - наличие у них потребности узнавать новое.

В практике работы используются следующие стратегии и приемы, развивающие умение задавать вопросы.

Стратегия «Вопросительные слова».

Приведу пример использования данной стратегии на уроке литературы при изучении рассказа И.С. Тургенева «Муму», когда учащиеся уже имеют некоторые сведения по теме и ориентируются в изучаемом материале. «Вопросительные слова» помогают им создать так называемое «поле интереса».

Учитель просит учащихся вспомнить имена героев или эпизоды рассказа «Муму» и записать их в правую колонку двухчастной таблицы. В левую же часть ученики записывают различные вопросительные слова (не менее 8-10). После этого предлагается сформулировать как можно больше вопросов, сочетая элементы обеих колонок. Учащиеся не должны знать ответы на свои вопросы. Получится несколько списков самых разных вопросов. Эту работу можно выполнять индивидуально или в парах.

Вопросительные слова	Герои
Как?	Барыня
Что?	Герасим
Где?	Муму
Почему?	Капитон Климов
Сколько?	Женитьба Капитона на Татьяне
Откуда?	Гаврила
Какой?	Кастелянша
Зачем?	Харитон
Каким образом?	Любовь <u>Любимовна</u>
Какая взаимосвязь?	Герасим и Муму в трактире

Прием «6 W».

«W» — это первая буква вопросительного слова «Why?», которое переводится с английского языка не только как «Почему?», но и как «Зачем?», «По какой причине?» и т.д.

Прием «6 W» позволяет научиться так сформулировать вопрос, чтобы определить неизвестную область в рамках вроде бы уже полностью изученной темы. Все вопросы и ответы следует записывать, а ответы не должны повторяться.

Прием «Толстый и тонкий вопросы».

Достаточно взглянуть на эту таблицу, чтобы понять сущность этого приема.

?	?
В эту графу мы записываем те вопросы, на которые предполагается развернутый, обстоятельный ответ. <u>Например:</u> «Чем отличаются волшебные сказки от бытовых?»	В эту графу мы записываем вопросы, на которые предполагается однозначный, «фактический» ответ. Например: «Что такое сказка?»

Прием «Толстый и тонкий вопросы» известен и используется в следующих обучающих ситуациях:

Для организации взаимопроса.

Для начала беседы по изучаемой теме.

Для определения вопросов, оставшихся без ответа после изучения темы.

Список литературы

1. Алексеев А.Г., Леонтович А.В., Обухов А.С., Фомина Л.Ф. Концепция развития исследовательской деятельности учащихся//Журнал «Исследовательская работа школьников» - 2002. - №1

2. Аркадьева А.В. Исследовательская деятельность младших школьников// Начальная школа плюс До и После. – 2005. – № 2.

3. Бреховских Л.М. Как делаются открытия// Методический сборник «Развитие

исследовательской деятельности учащихся». – М., 2001

4. Долгушина Н.И. Организация исследовательской деятельности младших школьников.//Начальная школа .- 2006. - №10

5. Иванова О.В. Исследовательская деятельность младших школьников// Начальная школа плюс До и После. – 2007. - №9

6. Ильиных Л.М. Развитие исследовательских способностей младших школьников// Начальная школа плюс До и После. – 2007. - №9

7. Кравей Т.Н. и др. Младшие школьники проводят исследование//Начальное образование. – 2005. – № 6.

8. Леонтович А.В. В чем отличие исследовательской деятельности от других видов творческой деятельности//Завуч. –2001. – № 1

9. Савенков А.И. Методика исследовательского обучения младших школьников. – М.: Изд. дом «Федоров», 2006.

10.Савенков А.И. Исследовательское обучение – возможность преодолеть «образовательный предел» // Директор школы. 2003. №10

11. Савенков А. И. Психологические основы исследовательского подхода к обучению. Учебное пособие. Москва. Ось – 89. 2006.

АКТУАЛЬНОСТЬ ФОРМИРОВАНИЯ МАТЕМАТИЧЕСКОЙ ГРАМОТНОСТИ В Ю-ІІ КЛАССАХ

Д.У.Салхаева

**учитель математики филиала НАО РФМШ
г. Астана, педагог- мастер**

Г.Х. Туралиева

**учитель математики филиала НАО РФМШ
г. Астана, педагог- мастер**

Аннотация. В статье представлен педагогический опыт учителей математики по развитию математической грамотности учащихся современных условиях образования. Анализируется понятие математической грамотности. Проецируется акцент на формирование математической грамотности членов современного общества, как на фундаментальную основу для становления грамотности функциональной.

Ключевые слова: критическое мышление, реальные жизненные ситуации, междисциплинарные связи, конкурентоспособная среда.

Введение

В условиях стремительно развивающегося информационного общества математическая грамотность становится неотъемлемой частью образовательного процесса, формирования функциональной грамотности. Она не только способствует развитию логического мышления, но и формирует основу для успешной профессиональной деятельности и повседневной жизни.

Умение решать математические задачи помогает учащимся справляться с финансовыми вопросами, такими как управление бюджетом, ипотека, налоги и т.д. Это делает математику практическим предметом.

Математика учит учащихся анализировать информацию, выявлять закономерности и принимать обоснованные решения. Эти навыки необходимы не только в учебе, но и в повседневной жизни.

Математическая грамотность способствует развитию способности критически оценивать информацию, что особенно важно в современном мире, полном недостоверных данных.

Средний балл Казахстана в PISA-2022 составил 425 баллов по математике [1].

В городе Астана 62% обучающихся достигли минимального 2-го и более высоких уровней математической грамотности, что выше среднего показателя по Казахстану (50%), однако ниже в сравнении со средним показателем стран ОЭСР (69%). [2].

С 2024 года математическая грамотность — обязательный предмет для всех, кто сдает ЕНТ. Это необходимо для проверки способности применения полученных знаний, умений и навыков по математической логике в жизненных ситуациях, объясняет Саясат Нурбек. Если раньше по математической грамотности и грамотности чтения было 15 заданий, то в 2024 году их будет 10. [3]

На основании данных результатов, мы видим, что актуальность формирования функциональной грамотности в математическом направлении остается прежней, и определились основные аспекты в формировании функциональной грамотности на уроках математики, которые представляют собой следующие цели и задачи.

Цели:

Развитие критического мышления. Подготовка к реальным жизненным ситуациям. Увеличение интереса к STEM-областям.

Задачи:

Адаптация учебных программ: Обновление содержания предмета с учетом современных требований и актуальных задач, стоящих перед учащимися.

Использование активных методов обучения: Внедрение проектов, командных заданий и практических приложений, которые помогают ученикам применять теоретические знания на практике.

Интеграция междисциплинарного подхода: Связывание математики с другими предметами, такими как экономика, физика и информатика, чтобы продемонстрировать её практическое применение.

Формирование положительного отношения к математике: Работа с учащимися над преодолением страха перед предметом и создание уверенности в своих силах.

Результатом качественного преподавания математической грамотности становится не только улучшение учебных достижений, но и подготовка личности, способной уверенно ориентироваться в мире чисел и данных.

Таким образом, математическая грамотность в 10-11 классах способствует всестороннему развитию личности, необходимой для адаптации в современном обществе, и открывает двери к будущим успехам учащихся.

Методика

Для реализации вышеуказанных целей и задач, используя свой многолетний опыт в преподавании математики, мы составили авторскую программу «Математическая грамотность в 10-11 классах», которая на данный момент прошла апробацию в наших филиалах НАО РФМШ г. Астаны, г. Алматы и в ГКП на ПХВ «Школе-лицей №11 имени У. Жанибекова» акимата г. Астана

Для проведения исследования по данной теме осуществлялось динамическое наблюдение учащихся 10-11 классов 2022-2023, 2023-2024 годов.

Уровень развития ключевых компетенций учащихся мы определяли путём применения многоаспектного диагностического подхода. Учащимся было предложено выполнить входную, промежуточную, итоговые тестовые работы из 10 заданий на 10 минут в течении года по следующим темам:

Количественные рассуждения;

Неопределенность;

Изменения и зависимости;

Пространство и форма.

Оценки распределялись следующим образом:

9-10 баллов – высокий уровень: учащиеся продемонстрировали исключительные навыки;

7-8 баллов – удовлетворительный уровень: успешное выполнение задач без ярко выраженных достижений;

4-6 баллов – низкий показатель: ограниченные умения с затруднениями при решении поставленных задач;

0-3 баллов – крайне низкий уровень: неспособность учащегося уложиться во временной режим, сконцентрироваться и прийти к верным решениям.

Этот подход позволяет всесторонне оценить уровни развития математических компетенций учащихся на разных этапах диагностики.

Практическое применение

В ходе анализа, основу которого составили суммарные баллы по всем заданиям диагностической проверки, на исходной диагностике выявлен следующий ряд проблем среди обучающихся:

- выявлен низкий уровень заинтересованности в решении текстовых задач;
- недостаточная сформированность навыков глубокого понимания текстов и их осмысленного прочтения;
- трудности с интерпретацией математических академических знаний и задач из реальной жизни.
- недостаточная сформированность таких компетенций, как рефлексия, самооценка и обратная связь.

А промежуточные и итоговые срезы показали положительную динамику в освоении заданий математической грамотности учащихся 10-11х классов. Учителя отметили, что программа легко адаптируется к различным условиям, а родители подчеркнули её положительное влияние на уверенность детей. Это подтверждает эффективность программы и её готовность к широкому внедрению в образовательную практику.

Результаты диагностики:

Вид диагностики	2022-2023уч.год % СОУ	2022-2023уч.год % СОУ
Входная диагностика	36%	43%
Промежуточная диагностика	59%	63%
Итоговая диагностика	72%	85%

Филнал НАО РФМШ г. Алматы

Вид диагностики	2022-2023уч.год % СОУ	2022-2023уч.год % СОУ
Входная диагностика	53%	73%
Промежуточная диагностика	75%	87%
Итоговая диагностика	86%	94%

ГКП на ПХВ «Школе- лицей №11 имени

У. Жанибекова» акимата г. Астана

Вид диагностики	2022-2023уч.год % СОУ	2022-2023уч.год % СОУ
Входная диагностика	26%	32%
Промежуточная диагностика	40%	43%
Итоговая диагностика	69%	72%

Задания программы составлены логично, с постепенным переходом от простых к более сложным. Весь процесс обучения построен на активном вовлечении учеников в учебный процесс и использовании различных педагогических технологий.

Для развития математической грамотности мы используем следующие методы, как проектное обучение: включение реальных проектов, связанных с математикой, которые требуют практического применения знаний. По завершению каждого раздела учащиеся работают над проектами «Своя задача» и проводится защита работ, где каждая составленная учащимися задача проходит полный анализ и реконструкцию, конечный индивидуальный проект учащегося имеет свой QR код.

Творческие работы учащихся : Проект « Своя задача»

Рекомендации

Для вовлечения учащихся в учебный процесс проводили интерактивные занятия с использованием технологий и интерактивных заданий, активно применяя в разделе

«Пространство и форма» программы GeoGebra, Desmos.

Особое место в обучении заняла интеграция математической грамотности с другими предметами, такими как экономика, наука и искусство для расширения контекста изучения.

В большинстве случаев учащиеся не проявляли интереса к текстовым задачам испытывая сложности с пониманием текста задачи, его содержания и структуры. Некоторые затруднялись самостоятельно интерпретировать задания, создавать оригинальные тексты, визуализировать информацию из текстов или применять навыки рефлексии. Эти данные указывают на необходимость комплексного и целенаправленного вмешательства в образовательный процесс с целью повышения интереса к чтению научной литературы, а также развития умений продуктивной работы с математической литературой.

В связи с вышеизложенным выявилась целесообразность применения следующих стратегий и приёмов эффективной работы с текстовым материалом разного вида: информационных, повествовательных (контекстные задачи), рассуждающих (научных, научно-популярных) [4], в частности: «Фишбоун», «Солнышко, или понятийное колесо»; «Таблица-синтез»; «Новое – Известное»; «Диаграмма Венна»; «Концептуальная таблица»; «Сводная таблица». Данные стратегии удобно использовать при прохождении раздела «Статистика».

«Дерево предсказаний» при составлении задач на неопределенность (вероятность); «Карта событий», «Что? Где? Когда? Почему?», «Ключевое событие»; «Кто?» при решении задач на темы последовательности, определение возраста, рассадка деревьев и распилы; «Цветок лотоса», «Софт-анализ»; «Плюс-минус-интересно», «IDEAL – ИДЕАЛ», «SWOT – анализ» активное применение нашли при решении задач по темам «Движение», «Работа», «Сплавы и смеси», «Проценты».

Из методических приёмов технологии развития критического мышления можно использовать на занятиях следующие приёмы: «ИНСЕРТ», «Синквейн», «Ключевые слова», «Шесть шляп критического мышления», «Зигзаг», «ПОПС-формула» и некоторые другие стратегии организации работы на развитие творческого потенциала учащихся.

Моделируя математическое образовательное пространство, нельзя обойти вниманием ещё один важный момент: каков бы ни был математический потенциал используемых педагогических технологий, стратегий и приёмов, он «не упакован» в самой технологии, а проявляется усилиями педагога, действия которого действительно основаны на любви к человеку и заботе о нём. Эту цель можно достигнуть только, зная и учитывая возрастные и индивидуальные особенности учащихся.

Заключение

Математическая грамотность формируется не только на уроках математики, но и в повседневной жизни. Важно, чтобы школьники осознанно подходили к числам и данным, что сделает их не только успешными учениками, но и активными участниками общества.

Мы считаем, что преподавание математической грамотности в 10-11 классах может привести к следующим результатам, как увеличение уверенности учащихся. Ученики станут более уверенными в своих математических способностях, что способствует улучшению успеваемости, могут применять математические концепции в реальной жизни, начиная от расчетов бюджета до анализа научных данных. И они лучше подготовятся к поступлению в ВУЗы и к профессиональной жизни, где требуется математическое мышление и навыки

анализа.

Литература

1. <https://taldau.edu.kz/ru/novost/opublikovany-rezultaty-mezhdunarodnogo-issledovaniya-pisa-2022-kazahstan-sohranyaet-svoi-pozicii-po-matematike-i-chteniyu-i-uluchshaet-po-estestvennym-naukam>
2. Аналитические записки по «Региональному анализу результатов исследования PISA-2022» – г. Астана: Министерство просвещения Республики Казахстан, АО «Национальный центр исследований и оценки образования «Талдау» им. А. Байтұрсынұлы», 2024 г., 347 стр.
3. <http://sredigornoe.mektebi.kz/main/411-ent-2024-v-kazahstane-izmeneniya-osobennosti-predmety-sroki.html>
4. Нур-Султан: филиал «Центр образовательных программ» АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2020. – с. 44
https://iarn.kz/articles/obshchestvo/proshloe_nastoyashchee_i_kray_vostoka

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ МҮМКІНДІКТЕРІН ҚОЛДАНА ОТЫРЫП ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТІЛДЕРІН ДАМУ

Самбулатова Г.Ш., Сагунбаева А. Ш.

қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімдері

Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының Қостанай қаласы
білім бөлімінің «Физика- математикалық лицейі» КММ

Аңдатпа

Бұл мақалада жасанды интеллект (ЖИ) технологияларын қазақ тілі мен әдебиет сабақтарында қолданудың артықшылықтары мен тиімді әдістері қарастырылады. ЖИ оқушылардың сөйлеу дағдыларын дамытуда маңызды рөл атқара отырып, интерактивтілік пен жеке оқытуды қамтамасыз етеді. ЖИ негізіндегі платформалар арқылы аудио және видео тренажерлер, сұрақ-жауап жүйелері, тілдік жаттығулар, контент генерациясы және аударма құралдары сияқты әдістер ұсынылады.

Аннотация

В данной статье рассматриваются преимущества и эффективные методы применения технологий искусственного интеллекта (ИИ) на уроках казахского языка и литературы. ИИ играет важную роль в развитии речевых навыков учащихся, обеспечивая интерактивность и индивидуальный подход к обучению. Предлагаются такие методы, как использование аудио- и видеотренажеров, систем вопросов и ответов, языковых упражнений, генерация контента и инструменты перевода на платформах, основанных на ИИ.

Annotation

This article examines the advantages and effective methods of applying artificial intelligence (AI) technologies in Kazakh language and literature lessons. AI plays a significant role in developing students' speaking skills by providing interactivity and personalized learning approaches. Methods such as the use of audio and video trainers, question-and-answer systems, language exercises, content generation, and translation tools on AI-based platforms are proposed.

Түйінді сөздер: жасанды интеллект, дағды, ақпараттық технология, интерактивті жаттығулар, әдістер.

Кіріспе. Бүгінгі таңда жасанды интеллект (ЖИ) технологиялары білім беру саласында кеңінен қолданылып, оқыту процесін жаңа деңгейге көтеруде. Қазақ тілі мен әдебиет сабақтарында ЖИ мүмкіндіктерін пайдалану оқушылардың сөйлеу дағдыларын дамытуға ерекше ықпал етеді. Бұл мақалада ЖИ технологиялары арқылы қазақ тілі мен әдебиет пәнін оқытудағы артықшылықтар мен әдістер қарастырылады. Білім беру жүйесі ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуы әсерінен өзгеріп, жаңаша талаптарға

жауап беруде. Соның бірі — жасанды интеллект (ЖИ). ЖИ білім беру процесіне енгізілген сайын, оқушылардың сөйлеу тілі мен коммуникациялық дағдыларын дамытуда жаңа мүмкіндіктер туындайды. Сөйлеу тілі — адамның әлеуметтік өміріндегі маңызды құрал. Ол оқушылардың өз ойларын, сезімдерін білдіруіне, қоғаммен байланыс жасауына мүмкіндік береді. Алайда, дәстүрлі оқу әдістері кейде оқушылардың тілдік дағдыларын жеткілікті деңгейде дамытуға мүмкіндік бермейді. Мұнда ЖИ-дің рөлі зор. Жасанды интеллект оқу процесінде интерактивтілік пен жеке оқытуды қамтамасыз етеді. Оқушылардың сөйлеу дағдыларын дамыту үшін ЖИ платформалары ойын элементтерін, интерактивті жаттығулар мен динамикалық кері байланысты қолдана алады. Бұл оқушылардың тілдік дағдыларын жаттықтырып, олардың өздерін еркін сезінуіне көмектеседі. Жасанды интеллект (ЖИ) сөйлеу тілінде маңызды рөл атқарады. Ол тілдік модельдер мен жүйелер арқылы адамдармен қарым-қатынас жасау, ақпаратты өңдеу, аударма, дауыстық көмекшілер және т.б. функцияларды орындайды. ЖИ сөйлеу тілі арқылы тіл үйренуге, жазбаша мәтінді түсінуге және анализ жасауға көмектеседі.

Әдістеме. Жасанды интеллект (ЖИ) — бұл компьютерлік жүйелер мен бағдарламалардың адамның интеллектін имитациялау қабілеті. ЖИ алгоритмдері деректерді өңдеу, үлгілерді тану, шешім қабылдау, тілдік коммуникация және басқа да міндеттерді орындау үшін қолданылады.

ЖИ-дің негізгі түрлері:

1. Тар ЖИ: Белгілі бір міндеттерді орындау үшін арнайы жасалған. Мысалы, дауыстық көмекшілер, чат-боттар.

2. Жалпы ЖИ: Адамның барлық интеллектуалдық қабілеттерін имитациялауға арналған. Бұл қазіргі уақытта дамып келе жатқан концепция.

ЖИ білім, медицина, көлік, қаржы, білім беру және басқа да көптеген салаларда кеңінен қолданылады. Оның дамуымен байланысты этикалық мәселелер мен қауіпсіздік сұрақтары да туындайды.

Сонымен қатар, ЖИ тілдік коммуникацияны автоматтандыру, ақпаратты іздеу, клиенттермен байланыс орнату сияқты салаларда да қолданылады. Бұл технологиялар адам өмірін жеңілдетіп, кәсіпорындардың жұмысын тиімдірек етуге мүмкіндік береді. Зерттеу бөлімі. Мақалада біз ЖИ-дің сөйлеу тілін дамытудағы тиімділігін, оның әдіснамалық аспектілерін және практикалық қолдану жолдарын қарастырамыз. Оқушылардың сөйлеу қабілеттерін жетілдіру арқылы біз олардың білім сапасын арттырып, болашақта табысты маман болуына жол ашамыз.

Жасанды интеллект (ЖИ) білім беру саласында революциялық өзгерістерге себеп болып жатыр. Оқушылардың сөйлеу тілдерін дамытуда ЖИ технологияларының қолданылуы тиімді әдіс ретінде қарастырылуда. Бұл мақалада ЖИ-нің мүмкіндіктерін пайдалана отырып, оқушылардың сөйлеу тілдерін дамыту жолдары қарастырылады.

1. Жасанды интеллекттің рөлі.

Жасанды интеллект оқушыларға жеке оқыту тәжірибесін ұсыну арқылы сөйлеу тілдерін дамытуға мүмкіндік береді. ЖИ алгоритмдері оқушылардың қажеттіліктерін анықтап, оларды ескере отырып, оқу материалдарын және жаттығуларды жеке ұсына алады.

2. Сөйлеу дағдыларын дамыту құралдары

Аудио және видео тренажерлері: ЖИ негізіндегі платформалар оқушылардың сөйлеу дағдыларын дамыту үшін интерактивті жаттығулар ұсынылады. Мысалы, дыбыстану технологиялары оқушылардың айтқан сөздерін тыңдап, олардың дұрыс және бұрыс айтылуын бағалайды.

Сұрақ-жауап жүйелері: ЖИ-нің көмегімен құрылатын чат-боттар оқушылардың сұрақтарына жауап беріп, сөйлеу тәжірибесін арттыруға мүмкіндік береді. Оқушылар нақты тақырып бойынша диалог құра отырып, өз білімдерін нығайта алады.

Тілді тану және аударма қызметтері: ЖИ көмегімен оқушылар тілдік дағдыларын дамыту үшін түрлі тілдерде сөйлесуге, жазуға және тыңдауға мүмкіндік алады. Мысалы, Duolingo немесе Rosetta Stone секілді платформалар оқу процесін қызықты әрі интерактивті етеді.

3. Оқушылардың мотивациясын арттыру

ЖИ технологиялары оқу процесіне ойын элементтерін енгізу арқылы оқушылардың мотивациясын арттыра алады. Ойын түріндегі жаттығулар мен тапсырмалар оқушылардың қызығушылығын тудырып, тілдік дағдыларын дамытуға көмектеседі.

4. Оқытушылардың рөлі

Жасанды интеллект құралдары оқытушылардың рөлін толықтырады, бірақ оларды алмастырмайды. Оқытушылар ЖИ-дің көмегімен оқушылардың прогресін бақылап, қажетті бағыттар бойынша жеке кеңестермен қолдау көрсетуі тиіс.

Практикалық бөлім. Жасанды интеллектіні қолдана отырып оқушылардың сөйлеу тілін дамыту

1. Жеке оқыту: ЖИ оқушылардың жеке қажеттіліктері мен деңгейлеріне сәйкес бағдарламалар ұсына алады. Бұл әр оқушының сөйлеу дағдыларын жеке түрде дамытуға мүмкіндік береді.

2. Тілдік жаттығулар: ЖИ интерактивті тілдік жаттығулар мен ойындар арқылы оқушылардың сөздік қорын кеңейтуге және сөйлеу дағдыларын жетілдіруге көмектеседі.

3. Тілді түзету: Оқушылардың сөйлеген сөздерін тыңдап, ЖИ оларды түзетіп, дұрыс айтылуын көрсете алады. Бұл сөйлеу кезінде қателіктерді азайтуға ықпал етеді.

4. Динамикалық кері байланыс: ЖИ оқу процесінде дереу кері байланыс беріп, оқушылардың прогресін бақылауға мүмкіндік береді. Бұл оқушылардың өздеріне деген сенімділігін арттырады.

5. Мотивацияны арттыру: Ойын элементтері мен интерактивті платформалар арқылы ЖИ оқушылардың қызығушылығын оятып, оқу процесін қызықты етеді.

Жасанды интеллект тіл дамытуда бірнеше бағытта қолданылады:

1. Тіл үйрену: ЖИ тіл үйрену платформаларында интерактивті сабақтар, жаттығулар, және дауыстық тәжірибелер ұсынады. Оқушылардың жетістіктерін бақылап, кері байланыс береді.

2. Сөйлеу мен жазу: Дауыстық көмекшілер (мысалы, Siri, Google Assistant) және жазбаша мәтінді өңдейтін құралдар (мысалы, Grammarly) тілдік дағдыларды дамытуға көмектеседі.

ЖИ-дің негізгі түрлері:

1. Тар ЖИ: Белгілі бір міндеттерді орындау үшін арнайы жасалған. Мысалы, дауыстық көмекшілер, чат-боттар.

2. Жалпы ЖИ: Адамның барлық интеллектуалдық қабілеттерін имитациялауға арналған. Бұл қазіргі уақытта дамып келе жатқан концепция.

ЖИ білім, медицина, көлік, қаржы, білім беру және басқа да көптеген салаларда кеңінен қолданылады. Оның дамуымен байланысты этикалық мәселелер мен қауіпсіздік сұрақтары да туындайды.

3. Жеке жаттықтырушы: ЖИ негізіндегі қосымшалар (мысалы, ELSA Speak) сөйлеу мәнеріңізді тыңдап, кері байланыс береді, қателіктеріңізді көрсетеді.

4. Контент генерациясы: ЖИ мәтіндерді, диалогтарды генерациялап, практикалық жаттығулар мен рөлдік ойындар жасауға көмектеседі.

5. Аударма құралдары: Google Translate сияқты ЖИ негізіндегі аударма қызметтері тілдік дағдыларды дамытуға көмектеседі, бірақ оларды толықтай сеніммен пайдаланбаған жөн.

6. Тілдік ойындар: ЖИ арқылы жасалған ойындар мен жаттығулар арқылы тіл үйрену процесін қызықты әрі тиімді ету.

Жасанды интеллект (ЖИ) арқылы сөйлеу дағдыларын дамыту бірнеше тәсілмен жүзеге асырылуы мүмкін:

1. Сөйлеу танығыш жүйелері: ЖИ дағдыларын пайдалана отырып, сөйлеуіңізді анықтайтын құралдар (мысалы, Google Assistant, Siri) арқылы тәжірибе жинақтау.

2. Кері байланыс жүйелері: ЖИ негізіндегі платформалар (мысалы, ELSA Speak) сіздің сөйлеуіңізді тыңдап, акцент, интонация және грамматикалық қателер бойынша кеңестер береді.

3. Диалогтық жаттығулар: ЖИ қолданатын чат-боттармен (мысалы, Replika) сөйлесу

арқылы практикалық жаттығулар жасау.

4.Тілдік модельдер: OpenAI сияқты ЖИ жүйелерімен диалог жүргізу, олардың жауаптарын талдау арқылы тілдің грамматикасы мен сөздік қорын дамыту.

5.Виртуалды жаттықтырушылар: ЖИ қолданатын платформалар арқылы жеке сабақтар алу, нақты уақыт режимінде кеңестер мен жаттығулар жасау.

Қорытынды: Жасанды интеллект (ЖИ) арқылы сөйлеу тілін дамыту — заманауи білім беру мен тіл үйренудің тиімді құралы. ЖИ технологиялары интерактивті тәжірибе, жекеленген кері байланыс, және түрлі жаттығулар ұсына отырып, тіл үйренуді жеңілдетеді.Осы технологияларды пайдалану арқылы: Практикалық тәжірибе: Сөйлеу дағдыларын шынайы контекстте дамыту.Жекелендіру: Әрбір оқушының деңгейіне сәйкес материалдарды таңдау. Уақытты үнемдеу: Қосымша сабақтарға және жаттығуларға қолжетімділік. Дегенмен, ЖИ-ның барлық мүмкіндіктерін тиімді пайдалану үшін оны дәстүрлі оқыту әдістерімен үйлестіру қажет. ЖИ сөйлесу дағдыларын дамытуда үлкен пайда береді. Жасанды интеллектіні оқушылардың сөйлеу тілдерін дамытуда қолдану бүгінде өте тиімді құрал бола алады, олардың тілдік дағдыларын жетілдіріп, өзін-өзі таныту бағытында қабілеттерін нығайтады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Artificial Intelligence in Education» - M. Luckin et al.

Жасанды интеллектінің білім беру саласындағы қолданылуы мен әсері туралы.<https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-23204-7>

2. «Learning with Artificial Intelligence: A New Era in Education» - M. J. Baker

Жасанды интеллект пен оқытудың жаңа әдістері. https://www.researchgate.net/publication/359472531_The_Promises_and_Challenges_of_Artificial_Intelligence_for_Teachers_a_Systematic_Review_of_Research

3. «AI for Education: The Role of Technology in Language Learning» - D. C. K. Li

Сөйлеу тілі мен жасанды интеллектіні байланыстыратын зерттеулер. 2024 жыл, 18-25 бет

4. «The Cambridge Handbook of Artificial Intelligence» - Keith Frankish, William M.

Ramsey. 2024 жыл, 3-17 бет

5. Оқушылардың сөйлеу тілі дағдыларын дамытудағы интеллектуалды жүйелердің рөлі. 2020 жыл. 123-129 бет.

ДАЎ МНЕ ДЕЎСТВОВАТЬ САМОМУ, И Я НАУЧУСЬ...

Стеценко Татьяна Александровна, учитель дополнительного образования

«КГУ «Школа-гимназия № 10 отдела образования города Рудного»

УО акимата Костанайской области», педагог дополнительного

образования, учитель музыки, педагог-исследователь

Аннотация

Мақалада қосымша білім беру педагогінің оқушыларды халықтық үрмелі аспапты үйретудегі қызметі баяндалады. Мақалада қазіргі заманғы қосымша білім берудегі осы іс-әрекеттің өзектілігін анықтау бойынша зерттеу жұмысы жүргізілген. Мақала авторы көтерген негізгі мәселелер: тәжірибелік қызмет негізінде халықтық дәстүрлерді жалғастыру, себебі үрмелі сыбызғы қазақтың халықтық аспабы — сыбызғының аналогы болып табылады; оқушылардың шығармашылық әлеуетін дамыту. Мақалада халықтық үрмелі аспаптарда ойнаудың музыкалық қабілеттерге, сөйлеуге, тыныс алуға оң әсерін зерттеу жұмысы жүргізілген. Бұл оқу құралы мұғалімнің музыкалық тәрбие беру міндеттерін шешудегі практикалық мүмкіндіктерін кеңейтеді, сондай-ақ үрмелі аспапта ойнауды үйрену барысында туындайтын мәселелерді, қарапайым халық әндерінен бастап,

әлемдік классика шығармаларына дейінгі жолды қамтиды.

Автордың көп жылдық тәжірибесі негізінде кіші мектеп жасындағы балаларды үрмелі аспапта ойнауға үйрету үшін оқу-әдістемелік кешен ОӘК жасалған. ОӘК мұғалімнің музыкалық тәрбие беру міндеттерін шешудегі практикалық мүмкіндіктерін кеңейтеді, сондай-ақ үрмелі аспапта ойнауды үйрену барысында туындайтын мәселелерді қарастырады.

Ұсынылған әдістеме музыка пәні мұғалімдері, сыныптан тыс жұмыстарда, сондай-ақ мектепке дейінгі мекемелердегі музыка қызметкерлері мен қосымша білім беру педагогтары үшін қолданылуы мүмкін.

Данная статья раскрывает деятельность педагога дополнительного образования по обучению детей игре на народном духовом инструменте свирель в работе школьного кружка. В статье проведена исследовательская работа по выявлению актуальности этого вида деятельности в современном дополнительном образовании. Основные вопросы, которые затрагивает автор статьи это: продолжение народных традиций на основе практической деятельности, так как свирель является аналогом казахского народного инструмента сыбызгы; развитие творческого потенциала учащихся; оздоровление детского организма. В статье проведено исследование положительного влияния игры на народных духовых инструментах на музыкальные способности, речь, память, дыхание. Пособие расширяет практические возможности учителя в решении задач музыкального воспитания, освещает вопросы, возникающие в процессе освоения игры на свирели от несложных народных песен до произведений мировой классики.

На основе многолетней практической деятельности автором создан УМК по обучению игре на свирели детей младшего школьного возраста. УМК расширяет практические возможности учителя в решении задач музыкального воспитания, освещает вопросы, возникающие в процессе освоения игры на свирели от несложных народных песен до произведений мировой классики.

Предлагаемая методика может быть использована учителями музыки, как на уроках, так и во внеклассной работе, а также музыкальными работниками дошкольных учреждений и педагогами дополнительного образования.

Дай мне действовать самому, и я научусь...

Часто от учителей музыки приходится слышать, что на уроке, как правило, работает небольшое число учащихся, остальные же занимают пассивную позицию или просто отсиживают урок. Мои наблюдения показывают, что более активным становится класс в вокально-хоровой работе, однако, не все учащиеся обладают развитым музыкальным слухом и могут чисто интонировать, и часто у таких детей возникает комплекс собственной неполноценности. Древняя китайская мудрость говорит: «Скажи мне и я забуду, покажи мне, и я запомню, дай мне действовать самому и я научусь». Эта тема на сегодняшний день очень актуальна и является первоочередной в Концепции развития дошкольного, среднего, технического и профессионального образования Республики Казахстан на 2023-2029 годы, утвержденной Постановлением Правительства Республики Казахстан от 28 марта 2023 года №249. (<https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2300000249>). Для многих народностей восстановление утраченных традиций, а именно игра на народных духовых инструментах является актуальной. Звучание таких инструментов, как сыбызгы, асатаяк, ускирик, свирель, курай сегодня является большой редкостью и, к сожалению, уходят в прошлое. На этих инструментах в прежние времена играли пастухи и даже пятилетние дети. Сегодня они не заслуженно забыты и существуют лишь в этно ансамблях.

В системе дополнительного образования в современной школе для творческого развития есть прекрасная возможность развивать потенциал детей, занимаясь кружковой деятельностью в различных направлениях. В моей педагогической практике наряду с занятиями вокалом введен такой вид деятельности, как обучение игре на народном инструменте свирель, которая является, практически, аналогом казахского духового народного инструмента сыбызгы. На сегодняшний день игра на народных инструментах, в частности духовых, не является распространенным явлением в детских и общеобразовательных учреждениях Республики Казахстан. Здесь нужно сказать о том, что в данном аспекте традиции могут быть потеряны. Игра детей на народных

инструментах обогатит, несомненно, их творческий арсенал, углубит знания в области культурного развития народностей, что конечно будет способствовать возрождению народных традиций и духовных ценностей.

Игра на свирели является также прекрасным оздоровительным моментом, так как свирель может решить вопрос дыхательных упражнений, став, таким образом, оздоровительным моментом и эффективным средством очищения организма.

Такой вид деятельности, как исполнительство может быть использован во внеклассной работе, в работе детских кружков, учителями музыки общеобразовательных и специализированных школ, музыкальными работниками дошкольных учреждений, а также педагогами дополнительного образования.

Для многих народностей восстановление утраченных традиций, а именно игра на народных духовых инструментах является актуальной. Звучание таких инструментов, как сыбызгы, асатаяк, ускирик, свирель, курай сегодня является большой редкостью и, к сожалению, уходят в прошлое. Эти инструменты можно сегодня услышать только в фольклорных или этно группах. Поэтому обучение игре на свирели, считаю на сегодняшний день актуальным, т.к. она практически является аналогом казахского народного инструмента сыбызгы. Так, на базе КГУ «Школа-гимназия №10 акимата города Рудного Костанайской области организован кружок «Звонкая свирель», где учащиеся обучаются игре на свирели, которая, практически является аналогом казахского народного духового инструмента сыбызгы.

Так, на основе многолетней практической деятельности, связанной с обучением детей игре на свирели появилась программа дополнительного образования: «Обучение игре на свирели». Авторская программа дополнительного образования «Обучение игре на свирели» представляет собой УМК, состоящей из программы, методического пособия, альбома для детей, пособия поурочных разработок на один учебный год и фонохрестоматии.

Цель программы - обучение детей игре на свирели на основе устной методики не привычным способом игре по нотам, а по цифрам, где каждая цифра соответствует номеру отверстия на свирели.

Задачи - развить творческие способности учащихся, повысить интерес к музыкальной культуре разных народов, пробудить стремление к духовному росту учеников и оздоровление детского организма.

Такой вид деятельности прямо ориентирован как на индивидуальную работу, так и на работу с группой учащихся.

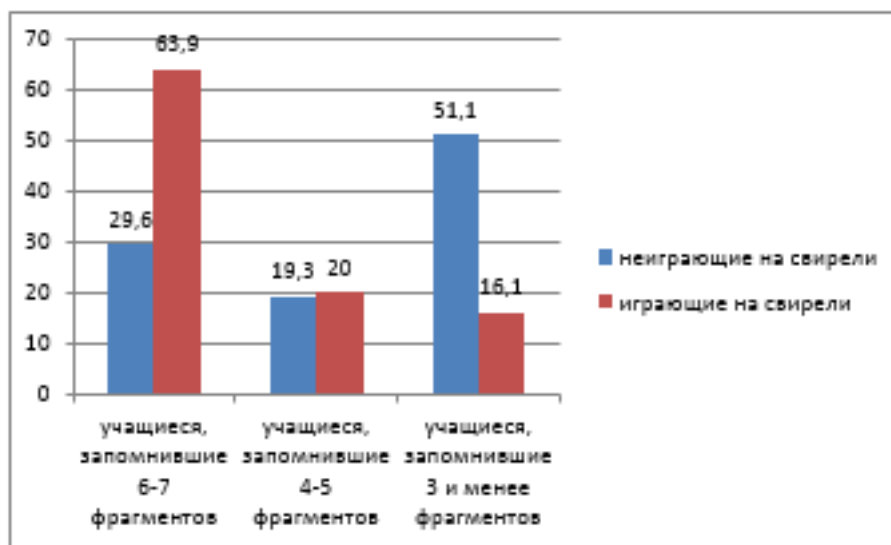
Новизна программы: в продолжении и знакомстве учащихся с традициями казахского и русского народов на основе практической деятельности; в использовании инновационной методики -замены нотных знаков цифровыми рядами; начальное знакомство детей с музыкальной грамотой осуществляется через освоение игры на свирели.

Взяв в руки свирель, каждый ребенок на первых занятиях учится музыке через собственное музицирование. Теперь ребенок становится непосредственным «проводником» всех идеи композитора, так как для того чтобы сыграть произведение необходимо тщательно проанализировать и в буквальном смысле «пропустить через себя» все мысли и чувства, передаваемые звуками.

Музыка протекает во времени. Следовательно, только наличие хорошей музыкальной памяти позволяет получить достаточно полное впечатление от слушаемого произведения. Таким образом, при обучении игре на свирели должна решаться задача по развитию музыкальной памяти, что в свою очередь приведет к качественному скачку в таком виде деятельности на уроке, как слушание музыки.

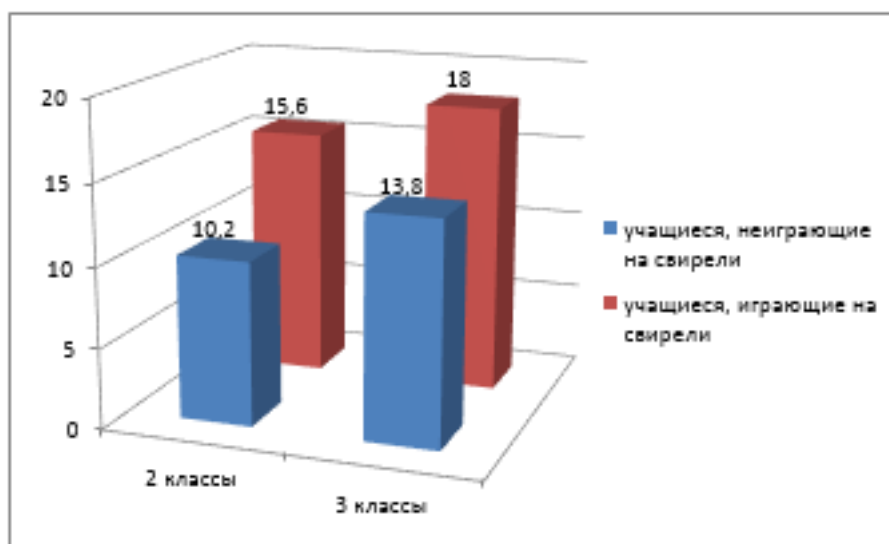
Результаты проведения теста показали, что учащиеся, регулярно играющие на свирели, в среднем на 34% запоминали большее количество произведений. Данное увеличение произошло за счет уменьшения группы детей запоминавших 3 и менее фрагментов.

Таблица 1. Музыкальная память

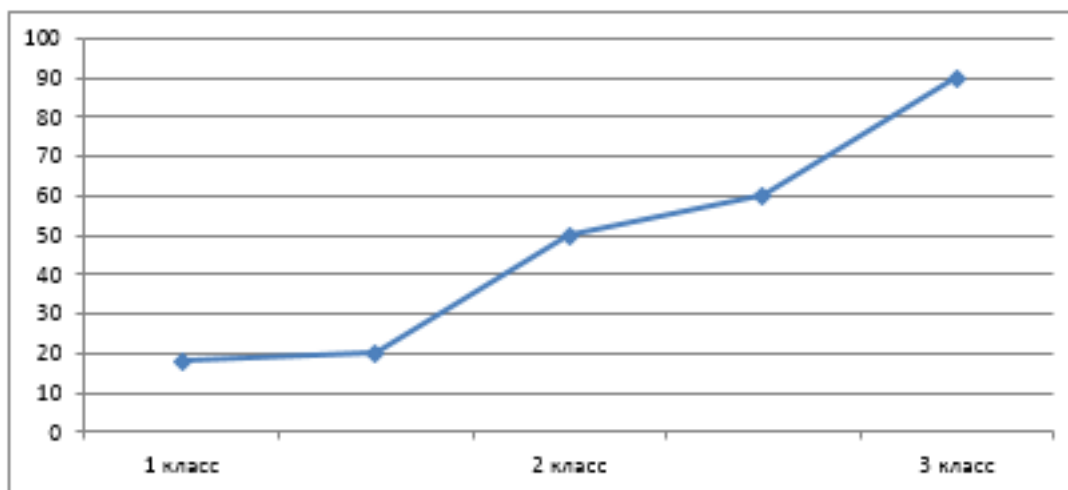
Поскольку выше уже было сказано о роли дыхания и в физиологии организма, и в обучении чтению, следующий тест был на дыхание, а точнее на умение учащихся распределять дыхание на фразу. Школьникам предлагалось произнести детскую скорого-ворку: «Как на горке, на пригорке стоят 33 Егорки. Раз Егорка, два Егорка...», но перечислить всех Егорок на одном дыхании. Результаты тестирования показали, что дети, играющие на свирели, способны произнести на одном дыхании гораздо более длинную фразу, чем учащиеся, не играющие на свирелях.

Таблица 2. Дыхание

Систематическая работа со свирелью качественно сказывается и на чистоте интонирования учащихся. Количество чисто интонирующих детей с первого по третий класс возрастает, доходя до 90% и более к концу третьего класса. Так, в первом классе количество чисто интонирующих детей равно 15—20%, во втором — 50—60%, в третьем 90% и более.

Таблица 3. Интонация

Таким образом, результаты тестирования наглядно показывают эффективность данной деятельности - на творческую активность, где «пассивный слушатель» становится «исполнителем», на развитие музыкальных способностей - музыкальной памяти, чистоте вокального интонирования, увеличению объема дыхания.

Таблица 4. Развитие музыкальных способностей

класс	музыкальная память	интонирование	объем дыхания	общие музыкальные способности
2 А	15,1 %	42,4%	10,2 %	67,5%
3 А	18%	41,1%	13,8 %	72.9%
апробация				
2 А	20%	52,6%	15, 56%	88,16% (+20,66%)
3 А	24%	58%	18%	100%(+27, 1)

В результате освоения программы дети знакомятся с культурой разных народов, продолжая их музыкальные традиции; приобретают практические навыки исполнительства; знакомятся с основой нотной грамоты, развивая общие музыкальные способности. В результате освоения игры на инструменте учащиеся знают основные

музыкальные жанры, основные средства музыкальной выразительности, длительности звуков и их счет, исполнительские штрихи, приобретают навык анализа и корректировки собственной деятельности. Так, на основе практической деятельности создана авторская работа дополнительного образования «Обучение игре на свирели»

Итак, программа УМК рассчитана для обучения игре на свирели детей младшего школьного возраста. УМК включает программу, методическое пособие, содержащее систематизированный теоретико-методический материал, альбом для детей по начальному обучению игры на свирели, фонохрестоматию концертных выступлений

Цель: подготовка учащихся к освоению первоначальных навыков игры на свирели.

Задачи программы:

1. Формирование ценностно-ориентационной общекультурной компетенции и компетенции личностного саморазвития.

2. Знакомство с музыкальной культурой разных народов.

3. Оздоровление детского организма.

5. Развитие музыкальных способностей.

6. Мотивация творческой деятельности

Программа по обучению детей игре на свирели включает в себя учебно-тематический план работы первого года обучения и рассчитан на 34 учебных часа с проведением занятий от 1 до 4-х в неделю. В работе дается подробное теоретическое обоснование данного вида деятельности, его методологические особенности, структура основных разделов и примерный репертуарный план.

В программе предлагается инновационная методика доступного и простого способа обучения, не требующая глубоких знаний музыкальной грамоты и наличия природного музыкального слуха, дающая результат овладения инструментом к концу 1-го года обучения. Используемая методика позволяет учащимся исполнять музыкальные произведения через запоминание числовых рядов, не зная нотной грамоты. Главное в курсе - приобретение первоначальных навыков исполнительской техники игры на духовом инструменте.

Умения, которые дает программа пригодятся в сфере, связанной современными технологиями, которые предполагают хотя бы начальные знания музыкальной грамоты - специальность звукорежиссера, искусствоведа, учителя музыки. Ее содержание воспитывает интерес к музыке и создает условия для развития музыкальных способностей.

Основные разделы программы

1 «Знакомство с инструментом» (начальное обучение игре на свирели) (8 ч.). Знакомство, воспитание интереса к музыке, базовые упражнения для дыхания и артикуляции, изучение строения инструмента, освоения метроритма. Знакомство с историей создания инструмента и освоение основных приемов игры на 3-х игровых отверстиях

2 «Игра на свирели различными штрихами» (8 ч.). Знакомство с основными средствами музыкальной выразительности - мелодией и ритмом. Знакомство с основными аппликатурными принципами; игра различными штрихами («легато», «нон легато»).

3 «Освоение основных приемов игры» (10 ч.). Дальнейшее знакомство с основными приемами игры («легато», «нон легато», «staccato»). Закрепление навыков игры на 4-х цифровых отверстиях на основе несложных народных мелодий.

4 «Муцирование» (8 ч.). Практическая работа над исполнением несложных произведений с небольшими по объему музыкальными фразами на основе народной музыки. Дальнейшее знакомство и освоение основных средств музыкальной выразительности.

5 Методическое пособие представляет материал для изучения теоретико-методологических и психолого-педагогических подходов к организации ускоренного процесса обучения музыке. В нем изложены история народных духовых инструментов, особенности их строения; основная техника освоения игры на инструменте и ее логическая последовательность; поэтапное планирование деятельности на уроке; список литературы.

В методическом пособии представлен материал для учителей по методическому сопровождению обучения детей игре на свирели. Разделы пособия: сама методика,

звукообразование, техника музыкального исполнения, исполнительское дыхание, игры на дыхание, артикуляция, артикуляционная гимнастика, штрихи, постановка во время игры, аппликатура звуков, правила санитарии. В конце работы предлагается примерный репертуарный план.

Альбом по обучению игре на свирели - это практическое пособие по курсу начального обучения игре для детей младшего школьного возраста, содержит упорядоченный учебно-дидактический материал, включающий разнообразные по структуре и содержанию упражнения для ускоренного изучения нотной грамоты и знакомства с инструментом.. Пособие составлено с целью обогащения и развития духовного мира ребенка, приобщения его к культуре и общечеловеческим ценностям через искусство музыки.

Сборник включает в себя песенный материал разных народов, а также произведения казахстанских и западно-европейских классиков. Благодаря системе игры по цифрам дети могут играть по сборнику самостоятельно, непроизвольно осваивая музыкальную грамоту. Пособие рекомендовано детям младшего школьного возраста, педагогам, родителям, а так же всем желающим научиться играть на свирели.

Поурочное планирование содержит упорядоченный учебно-дидактический материал, включающий последовательную разработку 34-х учебных занятий по обучению детей игре на свирели.

Фонохрестоматия является вспомогательным средством для ознакомления детей с музыкой и исполнения ее на концертах. В ней представлены фонограммы для сольного и группового исполнения произведений современных композиторов и композиторов-классиков. Данный материал обогащает музыкальный кругозор детей, воспитывает слушательскую и исполнительскую культуру.

Практическая значимость курса. Данная программа поможет педагогам приобщить дошкольников к музыкальной деятельности с помощью обучения игре на свирели. В ней предлагается инновационная методика доступного и простого способа обучения, не требующая глубоких знаний музыкальной грамоты и наличия природного музыкального слуха, дающая результат овладения инструментом к концу 1-го года обучения. Используемая методика позволяет учащимся исполнять музыкальные произведения через запоминание числовых рядов, не зная нотной грамоты на первоначальном этапе. Главное в курсе обучения - приобретение первоначальных навыков исполнительской техники игры на свирели.

Ожидаемый результат: знакомство детей дошкольного возраста с культурой разных народов; продолжение музыкальных традиций; приобретение практических навыков исполнительства; освоение с основой нотной грамотой; развитие общих музыкальных способностей (музыкальной памяти, слуха, чувства ритма), оздоровление детского организма.

Обучаясь такому виду творчества в младшем школьном возрасте, непроизвольно самое активное участие принимают основные компоненты развивающего обучения: образование, развитие, самообучение, саморазвитие, саморегуляция, самовоспитание, сотрудничество, самоанализ, самооценка, самодиагностика. Это соответствует основным критериям образовательной технологии развивающего обучения (образования). При этом учитель выступает не только как носитель знания, но и как помощник в становлении личности ученика, утверждая позицию сотрудничества.

Прогнозируемые результаты обучения по программе:

1. Знакомство с музыкальной культурой разных народов и произведений композиторов – классиков
2. Знание основных музыкальных жанров
3. Знание строения инструмента свирель
4. Знание длительностей звуков и их счета
5. Знание основных понятий средств музыкальной выразительности.
6. Знание основных исполнительских штрихов

Приобретенные навыки:

1. Определение на слух лада, характера и жанра музыки.

2. Овладение приемами звукоизвлечения на инструменте.
3. Умение воспроизводить несложный ритмический рисунок
4. Умение корректировать свою деятельность в работе над дыханием и артикуляцией.
5. Умение корректировать технику исполнения (дыхания, мускулов лица, движения пальцев, движения языка).
6. Умение контролировать собственное исполнение
7. Умение анализировать музыкальный материал.

На мой взгляд, начальное знакомство детей с музыкальной грамотой через освоение игры на народных духовых инструментах является одним из инновационных подходов к организации процесса музыкального обучения. Работа по этой программе экономит время и усилия обучаемого и педагога. Умения, которые дает программа пригодятся в сфере, связанной с современными технологиями, которые предполагают хотя бы начальные знания музыкальной грамоты - специальность звукорежиссера, искусствоведа, учителя музыки. Ее содержание воспитывает интерес к музыке и создает условия для развития музыкальных способностей. Данная программа ориентирована на учителей музыки, для педагогов дополнительного образования, а также музыкальных работников дошкольных учреждений и классов предшкольной подготовки. И пусть маленькая свирель станет первым шагом на пути к творчеству, самореализации и, следовательно, самоуважению для каждого ребенка, проложив ему дорогу в прекрасный мир музыки.

Список используемой литературы:

1. Программа «Рухани жанғыру», (<https://maslihat01.kz/ru/news/novosti/353>).
2. 1. Концепция развития среднего образования. <https://www.zakon.kz/6389312-kontseptsiiyu-razvitiya-doshkolnogo-srednego-i-proftekhhobrazovaniya-do-2029-goda-utve>
3. Ю. Аравин. Статья «Казахские народные инструменты» (<https://nomadmgz.kz/index.php/heritage/283-kazakhskie-narodnye-muzykalnye-instrumenty>)
4. Апраксина О. Из истории музыкального воспитания К. Орфа, - Л.: Музыка, 1970 г.
5. Джанибеков У. Эхо..., А-ата, Өнер, 1980 г.
6. Елеманова С., Казахская музыкальная литература, А-ата, Өнер, 1993 г.
7. Играем на концерте / Сост. Е. Евтух. - СПб., 1999.
8. Космовская М. Научно-методическое руководство игры на свирели (по методике Э.Я. Смеловой). — Курск, 1993.
9. Начальные уроки игры на блокфлейте / Сост. А. Покровский. - М.: Музыка, 1982.
10. Петрушин В. Музыкальная психотерапия. - М.: Владос, 1999.
11. Платонов Н. Вопросы методики обучения игре на духовых музыкальных инструментах.
12. Цейтлин Б. По ступенькам музыкальных знаний. - М., 1994.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫМЕН ЖЕКЕ САБАҚТАРДА ЕСТУ ҚАБІЛЕТІН ДАМУ ЖҰМЫСТАРЫНЫҢ ТҮРЛЕРІ

Турегалыева Р.А.
Алматы қаласы білім басқармасының
“Арнайы мектеп-интернаты №1” КММ

Аннотация

Бұл мақалада бастауыш сынып оқушыларымен жеке сабақтарда есту қабілетінің дамыту жұмысының түрлеріне талдау жасалды. Адам есту арқылы ақпараттың басым бөлігін алатындығын ескеретін болсақ, есту қабілетінің бұзылысының болуы балалардың өмір сүру саласын біршема шектеді. Соның ішінде балаларда білім алу процесінде де қиындықтар туындайды.

Есту қабілеті бұзылған балаларда білім алу процесінің тиімділігі арттыру үшін жеке сабақтардың маңызы зор. Мақала мазмұнында жеке сабақтардың түрлері, олардың ерекшеліктері, сонымен қатар, есту қабілеті бұзылған балалардың білім алуына тигізетін ықпалы туралы ақпарат түрлері келтірілді.

Түйін сөздер: бастауыш сынып оқушылары, есту қабілеті, жеке сабақтар, мүлдем естімейтіндер, нашар еститіндер, кейіннен естімей қалғандар.

Аннотация

В данной статье проведен анализ видов работы по развитию слухового восприятия на индивидуальных занятиях с учащимися начальных классов. Учитывая, что большая часть информации человек получает через слух, нарушение слуха несколько ограничило сферу жизни детей. В том числе дети сталкиваются с трудностями в процессе обучения. Для повышения эффективности образовательного процесса у детей с нарушениями слуха большое значение имеют индивидуальные занятия. В содержании статьи представлены виды индивидуальных занятий, их особенности, а также виды информации о влиянии на образование детей с нарушениями слуха.

Ключевые слова: учащиеся начальных классов, слух, индивидуальные занятия, неслышащие дети, слабослышащие дети (тугоухость), позднооглохшие дети.

Кіріспе. Есту қабілетінің зақымдануы – ерекше білімді қажет ететін балалардың бір категориясы. Қазақстан Республикасындағы ерекше білімді қажет ететін балаларды топтастыру бойынша (И.Г. Елисеева, А.К. Ерсарина, 2016) есту бұзылысы бірінші топқа жатқызылады. Демек, бұл балалар тобына білім алу процесін ерекше сүйемелдеу қажет етіледі. Балалардың білім алуындағы басты қиындықтар ақпарат алудың шектелуі, сөйлеу тілінің ауыр деңгейдегі түрлі бұзылыстары, оқу мен жазу бұзылыстары, сонымен қатар, коммуникативті дағдылардың бұзылыстарын атап өтуімізге болады. Аталған қиындықтарды дамытудың негізгі құралы ретінде жеке сабақтарды қарастыратын боламыз.

Әдістеме. Мақаланың барысындағы зерттеу әдістемесі педагогикалық – психологиялық және әдістемелік әдебиеттерді теориялық тұрғыдан зерттеу әдісіне, сондай – ақ, ағымдағы қолданыстағы нормативтік құжаттарды талдау әдісіне сүйене отырып әзірленді.

Зерттеу бөлімі. Есту арқылы қабылдау ауызша сөйлеу тілінің қалыптасу механизмдерінің бірі болғандықтан, есту қабілеті зақымданған балаларға білім беру процесіндегі маңызды бағыттардың бірі болып табылады. Аталған бағытты жүзеге асыру процесіндегі негізгі тәсілді жеке сабақтар деп атап өтуімізге болады. Жеке сабақтарды өткізу балалардың жеке ерекшеліктеріне сүйене отырып құрылатын болғандықтан, дамыту жұмыстарының басқа әдістерімен салыстырғанда тиімді және ұтымды болып табылады.

Есту қабілеті бұзылған балаларды арнайы әдебиеттерді зерттеу мәселесіне келетін болсақ, алғашқы зерттеуші авторлар ретінде Л.В. Нейманды атап өтуіміз орынды. Автордың жұмысында есту бұзылысы бар балалардың бұзылыс себептері, этиологиясы зерттеледі. Автор ұсынған әдебиеттерде есту бұзылысының басым бөлігі ерте жаста пайда

болатындығы туралы дерек келтіріледі.

Есту қабілетін зерттеудің тарихы алдымен педагогикалық бағытта емес медицина саласында басталды. Себебі, есту қабілеті зақымданған балалардың өмірге келуі қоғамдағы дені сау адамдардың азаюына, сонымен қатар, өмір сүру сапасының төмендеуіне, болашақта білім мен әлеуметтік дағдылар тәрізді құндылықтарды меңгере алмауы осы саладағы бірқатар ғалымдардың назарын аударды. Дегенмен, бұл бұзылысты медициналық түзету жүзеге асырылған жағдайда да сөйлеу тілін өз бетінше меңгермеуі бұзылысқа деген педагогикалық – психологиялық көзқарастың туындауына негіз болды.

Есту қабілетінің бұзылыс себептері, балалардың қалдық естуінің көрсеткіші, сонымен қатар, бұзылысы бар балалардың сөйлеу тілінің даму ерекшеліктері зерттеле келе, педагогикадағы есту бұзылысының жіктемесі дайындалды. Аталға жіктемені Р.М. Боскис Л.С. Выготскийдің бұзылыстың орнын толықтыру теориясы негізінде әзірлеп ұсынды. Педагогикалық жіктемеге сай есту қабілетінің бұзылысы төмендегідей топтарға бөлінеді:

Бірінші топ – мүлдем естімейтін балалар немесе есту қабілетінен ерте айырылған балалар. Бұл топтағы балаларды туа бітті есту бұзылысы бар немесе өмірінің алғашқы айларында / жылында естуінен айырылған балаларды жатқызады. Бірінші топқа тән басты белгі – балалардың қоршаған ортадағы ақпаратты табиғи түрде ала алмауы, сөйлеу тілі мен сөйлеуді қабылдау дағдысының төмендігі. Сәйкесінше, балалар ақпаратты «еріннен оқу», жеттік тіл арқылы ала отырып, оларды қарым – қатынастың балама құралы ретінде қолданады.

Екінші топ – кейіннен естімей қалғандар. Осы атаудағы «кейіннен» сөзіне назар аударатын болсақ, балалардың есту қабілетінің туа бітті бұзылысына ие емес екендігін байқай аламыз. Яғни, балалар белгілі бір уақыт аралығында ақпаратты табиғи есту арқылы алған және кейіннен белгілі себептердің (балалық кезеңдегі түрлі созылмалы аурулар, жарақат жағдайлары) нәтижесінде естуінен толықтай немесе жартылай айырылған балаларды қарастырамыз. Балаларда сөйлеу тілінің негізі қалыптасқан болғандықтан – олардың әлеуметтік ортада бейімделуі мен қарым – қатынас құра алуы бірінші топқа қарағанда сәтті жүзеге асырылады.

Үшінші топ – нашар еститіндер. Бұл топтағы балалардың жоғарыда аталған топтан ерекшелігі балалардың кей бөлігі сөйлеу тілін өз бетінше меңгере алады. Дегенмен, олардың өздігінен меңгерген сөйлеу тілі тұрмыстық деңгейдегі қарым – қатынасты ғана қанағаттандыра алатындықтан балаларды педагогикалық – психологиялық сүйемелдеу түзету жұмысының бағытына жатады.

Жоғарыда атап өткен топтарға жататын балаларды білім беру процесінде ерекше қолдау қажеттілігі туындайды. Отандық авторлардың бірі А.Н. Аутаеваның осы тақырыпты зерттеуге бағытталған ғылыми мақаласының бірінде есту қабілеті бұзылған балалардың ерекшеліктеріне тоқталып өтеді. Мұнда есту қабілеті бұзылған балалардың негізгі бұзылысының олардың өмір сүруіндегі жетекші әрекеттерді игеруі кері әсер ететіндігі және балалардың басым бөлігінде сенсорлық бұзылыстар кездесетіндігі туралы ақпарат беріледі. Сонымен қатар, осы мақалаға сілтеме жасай отырып, есту қабілеті бұзылған балаларға білім берудегі сәтті әрекет ретінде балалардың қалыпты жағдайдағы функцияларына сүйену, компенсаторлық мүмкіндіктерін ескеру келтіріледі. Автордың дерегі бойынша мұндай тәсіл балаға қоршаған ортаны тануға және қоғамның белсенді мүшесі болуына мүмкіндік береді.

Бастауыш сынып оқушыларымен жеке сабақтарды естуді дамыту бойынша жүргізілетін жұмыстарды ұйымдастыру жеке сабаққа қатысушы баланың жеке ерекшеліктеріне байланысты құрылады. Жеке ерекшеліктер ретінде балалардың жасын, есту қабілетінің ағымдағы деңгейін, баланың білім алу ерекшелігін, сақталған функцияларын қарастырамыз. Маман осы аталған ерекшеліктердің барлығына диагностикалық талдау жүргізе отырып, жеке сабақ жоспарын бала үшін тиімді мазмұнда құра алады. Ал, түрлеріне келетін болсақ, бұл жұмыс барысында бірнеше түрін атап өтуімізге болады.

Бірінші – фонематикалық қабылдауды дамытуға арналған жұмыстар.

Фонематикалық қабылдау жекелей дыбыстарды қабылдай отырып, оны тұтас тілдік

бірлік ретінде қабылдауға мүмкіндік беретін қабылдау түрі болып табылады. Бастауыш сынып жасындағы балалар үшін фонематикалық қабылдаудың дамытудың тиімді әдісі есту диктанттары бола алады. Себебі, бала сөзді ести отырып бірден оны ауызша атай алады немесе сөздің графикалық сұлбасын салады (жазады). Осылайша, маман баланың фонематикалық қабылдауындағы бұзылыстың түрін нақты және айқын көре алады.

Екінші жұмыс түрі – дыбыс айтуды түзетуге арналған жеке сабақтар.

Бұл балалардың жеке дыбыстарды тану мен оларды сөздердің барысында дұрыс айта алуына бағытталған жұмыс түрі болып табылады. Мұндай мақсаттағы жеке сабақтарда балаларға дыбыс қою, оны машықтандыру мен ажырату тәрізді дәстүрлі сурдопедагогикалық жұмыс жүргізілуі мүмкін. Тек содан кейін ғана дыбыстарды ажырату мен тануға бағытталған түрі тапсырмалар беріледі.

Жеке сабақтың үшінші түрі – естуге негізделген есте сақтауды дамыту. Жеке сабақтың мұндай түрі балалардың фонематикалық естуін, есту арқылы ақпаратты қабылдау мен оны өзектендіру дағдысын дамыту үшін тиімді жұмыс түрі болып табылады.

Практикалық қолданылуы. Есту диктанттарын қолданудың тиімді әдіс екендігін зерттеу бөлімінде қарастырып өттік. Ал, оны қолдану ерекшелігіне келетін болсақ, жұмыстың алғашқы кезеңдерінде балаларға қысқа және оңай сөздер ұсынылуы тиіс. Яғни, кезең – кезеңімен сөздердің санын, сөздердегі дыбыстың санын, сондай – ақ, сөздердің ауырлық деңгейін арттырып отыру қажет. Бұл педагогикадағы жеңілден – күрделіге қағидасына сүйене отырып жасалынады. Сондай – ақ, Л.С. Выготскийдің мәдени – тарихи теориясы да жұмысты баланың ағымдағы және жақын дамуы аймағына сай жүргізу қажеттілігін негіздейді. Сонымен қатар, есту диктанттарын практикада қолдану кезінде балалардың оқу материалына да назар аудару ұсынылады. Себебі, мұндай пәнаралық негіздегі тапсырмалар балалардың көрсеткіштерінің артуына ықпалын тигізеді.

Есту қабілеті бұзылған балалардың дыбыс айтуын түзету басқа балаларға дыбыс қою процесімен бірдей деуімізге болады. Тек мұндағы ерекшелік – балалармен машықтандыру және ажырату кезеңдерінің барысында нақтылықты, сондай – ақ, жесттік сөйлеу тілін қолдануды ұсына аламыз.

Есту қабілеті зақымданған балалармен есту арқылы есте сақтау тапсырмаларын ұйымдастыру барысында жоғарыда атап өткендей оқу материалын негізге алуымыз қажет. Сонымен қатар, практикалық қолданыс үшін тапсырманың келесідей түрлерін жеке сабақта қолдануға болады:

Естіген сөзді қайталау: яғни, балаға педагог сөзді немесе сөздер қатарын айтып шығады. Бала педагогтің артынан қайталайды. Тапсырманы алғаш рет ұсынған кезде балаға қарапайым бір сөзді ғана ұсыну қажет. Кейін бала тапсырманы және оны орындау барысын жақсырақ түсінгеннен кейін сөздердің санын көбейтуде болады. Ал, осы бағыттағы тапсырмаларды сөздер арқылы орындауды толық меңгергеннен кейін сөйлемдерді қолдану ұтымды болып саналады. Бұл баланың естуін және есте сақтау қабілетін жақсартуға оңды ықпал етеді.

Мазмұндау – бастауыш сынып оқушыларына ұсынылатын кең таралған тапсырмалардың бірі. Осы тапсырманы жеке сабақ барысында қолдана отырып, естуді тиімді дамытуға болады. Алдымен балаға өзінің жеке басына қатысты ақпаратты ұсыну арқылы бірнеше сабақ өтуге болады. Өзі туралы ақпарат бала үшін таныс жағдайларды, фрагменттерді баяндау болғандықтан, тапсырманы дұрыс орындау ықтималдығы артады. Тек бірнеше сабақтардан кейін мәтіндерді, ертегілерді ұсыну баланың есту арқылы алған ақпаратты қолдана білу дағдысын сәтті дамытады.

Есту бұзылысы бар балалармен жүргізілетін жеке сабақтардың төртінші түрі ретінде қарастырған қарым – қатынасты дамыту сабақтары бойынша практикалық қолданыс ерекшеліктерін қарастырып өтейік. Мұнда вербальды емес қарым – қатынас құралдарын дамыту ерекше орын алады. Сабақтар барысында балалардың жесттік сөйлеу тілін меңгеруіне жағдайлар жасау, олардың мимикасын дамыту, сонымен қатар, көзге қарай отырып қарым – қатынасқа түсуін дамыту қарым – қатынас барысында басқа адамдардың айтқанын жақсырақ түсінуге мүмкіндік береді.

Ұсыныстар. Осы мақалада қарастырылған теориялық ақпараттарға сүйене отырып, төмендегідей ұсыныстар қатарын қарастырамыз:

1. Есту қабілеті бұзылған бастауыш сынып оқушыларымен жеке сабақтардың мазмұнын құру барысында олардың жеке ерекшеліктерін негізге алу;
2. Жеке сабақтарды өткізу барысында жеңілден – ауырға қағидасын есепке алу;
3. Жеке сабақтар барысында балалардың қызығушылығын арттыру және мотивациясын ояту;
4. Есту бұзылысы бар бастауыш сынып оқушыларының естуін дамытуға бағытталған жеке сабақтарда пәнаралық тәсілде негізге алу.

Қорытынды. Қорыта айтқанда, естудің бұзылысы балалардың қатарластарымен теңдей өмір сүруі мен білім алуына айтарлықтай кедергі келтіретін бұзылыс деуімізге болады. Сондықтан, балалардың жеке ерекшелігі негізінде олардың есту функциясын қалыпқа келтіру және дамыту жеке сабақтар барысында тиімді жүзеге асырылатын болып табылады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Жалпы білім беру мектептеріндегі ерекше білім алуды қажет ететін балаларға психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету: әдіс.нұсқаулық/ Елисеева И.Г., Ерсарина А.К. - Алматы: ТП ҰҒПО, 2019 – 92 б.
2. Нейман Л.В. Слуховая функция у тугоухих и глухонемых детей [Текст]. М.: Изд-во «Просвещение», 1995.
3. Боскис Р.М. Глухие и слабослышащие дети [Электронный ресурс] / Р. М. Боскис; Ин-т коррекц. педагогики Рос. акад. образования. — Москва: Советский спорт, 2004. — URL: <https://tlib.gbs.spb.ru>
4. Оразаева Г.С., Аутаева А.Н., Туребаева Ш.М. ВКЛЮЧЕНИЕ И ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПОДДЕРЖКА ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЯМИ СЛУХА В ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ ПРОЦЕСС В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИИ //Вестник. Серия «Психология». – 2023. – Т. 77. – №. 4. <https://bulletin-psychology.kaznpu.kz/index.php/ped/article/view/1612>
5. Особенности усвоения учебного материала слабослышащими учащимися [Текст] / Под ред. Р. М. Боскис, К. Г. Коровина – М.: Педагогика, 1981.
6. Королева И. Помощь детям с нарушением слуха. Руководство для родителей и специалистов. – Litres, 2022.
7. Орусбаева Т. А. К вопросу обучения и воспитания детей с нарушениями слуха // Проблемы современной науки и образования. – 2016. – №. 19 (61). – С. 83-86.

ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ШКОЛЬНИКОВ ЧЕРЕЗ РАБОТУ С ТЕКСТОМ

Яхновец В.Н.

**КГУ «Джангильдинская общеобразовательная школа отдела
образования Мендыкаринского района» УО
акимата Костанайской области**

Аңдатпа.

Қорытынды аттестаттау мен ҰБТ тапсыруға дайындық кезінде оқушылар қиындықтарға тап болатын мәтіндер қолданылады. Бұл мақалада мәтінмен сабақтағы жұмыс, сондай-ақ мәтінмен жұмыс істеу әдістері мен функциялары қарастырылады. Мәтін функцияларының негізгі түсініктері бөлектелген. Мәтінді түсіну және түсіну үшін сұрақтар қоюдың дұрыстығы. Барлық негізгі функционалды стильдер мен жанрлардың мәтінінің мазмұнын дұрыс оқу және түсіну, мәтіннің құрылымдық элементтерін анықтау және олардың арасында байланыс орнату. Мәтін ұғымын дидактикалық бірлік ретінде жүйелеу және оқу, сондай-ақ үздіксіз және үздіксіз мәтіндерді функционалды оқу. Мәтінмен жұмыс жасау арқылы функционалдық сауаттылықты қалыптастыратын көру

және таныстыру оқу дағдылары мен құралдары көрсетілген.

Түйінді сөздері: функционалдық сауаттылық, мәтін бойынша жұмыс ,мәтін функциялары , білім сапасын арттыру.

Аннотация.

При подготовке к сдаче итоговой аттестации и ЕНТ используются тексты, при работе над которыми учащиеся встречаются с трудностями. В данной статье рассматривается работа на уроке с текстом, а также приемы и функции работы с текстом. Выделены ключевые понятия функций текста. Правильность постановки вопросов, для понимания и осознания текста. Правильное чтение и понимание содержания текста всех основных функциональных стилей и жанров, определение структурных элементов текста и установление связи между ними. Систематизация понятия текста, как дидактической единицы и чтения, а также функционального чтения сплошных и несплошных текстов. Показаны навыки просмотрового и ознакомительного чтения и средства, формирующие функциональную грамотность через работу с текстом.

Ключевые слова: функциональная грамотность, работа над текстом, функции текста, повышение качества знаний.

Умение связно излагать мысли в устной и письменной форме, анализировать и совершенствовать написанное, доказывать собственную точку зрения – одно из важных направлений в развитии речемыслительной деятельности учащихся, а целью школьного лингвистического образования является формирование функционально грамотной языковой личности, готовой к взаимодействию с окружающим миром, к самообразованию и саморазвитию. Для того чтобы участвовать в социальной жизни, необходима способность человека понимать и использовать различные тексты, размышлять о них и заниматься чтением, чтобы достигать своих целей, расширять свои знания и возможности. Актуальность статьи в том, что у обучающихся существует проблема в систематическом чтении и читательской грамотности. Моя работа направлена на формирование способов чтения с пониманием любого текста. Одним из эффективных средств, способствующих формированию функциональной грамотности учащихся, является создание проблемных ситуаций на уроке. Они предполагают новизну информации, необычайность, неожиданность, несоответствие прежним знаниям, что заставляет школьников наблюдать, искать, догадываться, находить выход, принимать решения. Используется также исследовательский подход в обучении, смысл которого заключается в том, что ребенок получает знания не в готовом виде, а добывает их в процессе своего труда.

В аспекте формирования функциональной грамотности школьников важна работа с текстом. Наиболее результативными, на мой взгляд, являются такие приемы:

- составление плана к тексту,
- тезисов,
- сводной таблицы,
- пересказ в парах с опорой на конспект,
- составление синквейнов, кластеров,
- комплексный анализ текста.

Работа с текстом будет эффективной, если она проводится в определенной системе, а не однократно. Опыт моей практической деятельности в школе позволяет сделать вывод о том, что ребята даже 5 класса достаточно быстро привыкают к использованию текста на уроке, более того, им это очень нравится. Работа с текстом на уроках русского языка позволяет развивать творческий потенциал учащихся, пополнять словарный запас, улучшать качество речи.

При повышении уровня орфографической и пунктуационной грамотности школьников следует больше внимания уделять внутрипредметным связям, формированию умения распознавать разнообразные синтаксические структуры в тексте и применять полученные знания в продуктивной речевой деятельности. К средствам, формирующим функциональную грамотность учащихся, также относится написание эссе, составление телеграммы, памятки, инструкции, стихотворения по алгоритму, письмо по кругу.

Рассмотрим функции вопросов в работе с текстом.

1. Координирующая функция предполагает, что в системе методов и средств вопросы являются ядром обучения. Для работы над вопросами подбираются тексты по конкретным лексическим темам, в которых отражаются события любого масштаба – от повседневных поступков людей до событий, определяющих судьбу народа. Учебные тексты должны содержать материал, позволяющий активизировать процессы мышления, умение ориентироваться в потоке информации социального, политического, экономического, культурного, географического, этнографического характера. Отработана стратегия «умение правильно сформулировать вопрос» в процессе самого чтения путем управления его пониманием. Для этого используются коммуникативные установки, которые ребята получают перед чтением текста и делают его целенаправленным. Возьмем, например, тему раздела 10 класса «Молодежь- будущее страны», все слова ключевые – молодежь и будущее страны, и, чтобы акцентировать внимание на ее сути, ставим вопрос: Есть ли проблемы в воспитании молодежи? С помощью вопросов определяется отношение учащихся к теме, глубина ее осмысления: Согласны ли вы с формулировкой темы «Молодежь-будущее страны»? Знаете ли вы права и обязанности молодежи? Можете ли вы назвать актуальные проблемы современной молодежи? Знаете ли вы, как живут наши зарубежные сверстники? Можно ли доверять будущее страны молодежи? Такие вопросы являются своего рода коммуникативными установками, позволяющими выбрать правильный ориентир в прогнозировании темы, сопоставлении фактов, выделении деталей, несущую особую смысловую нагрузку. Постановка вопросов – это не самоцель, а средство проникновения в текст, более эффективное и действенное овладение приемами и видами его анализа.

2. Информативная функция обеспечивает информативность речи учащихся – одно из качеств хорошей речи, преимущественно научной, ее содержательность. Информативный потенциал лексической темы находит отражение в вопросах, он заложен во фразеологизмах, афоризмах и пословицах. В плане содержания в языковых единицах, как афоризм и пословица, выделяют два уровня- понятие и фон. Особое внимание обращается на лексический фон данных единиц, позволяющих построить вопрос. Чтобы понять мысль, идею текста и ученик мог составить вопросы к нему, он должен воспринимать вопросительные конструкции на уровне не только понятия, но и с учетом лексического фона. От постановки вопроса с использованием названных выше единиц во многом зависит понимание текста в целом и его основного смысла.

Овладение языковыми единицами с вопросительными конструкциями, обеспечивающими полноценное восприятие учебных текстов, происходит постепенно. Конечным итогом реализации информативной функции являются первичные умения: воспринять и воспроизвести проблему, поставленную в тексте, через призму полученных сведений о вопросительном предложении; осознать проблематику текста с опорой на знания о структуре вопросов и на этой основе строить диалоги.

3. Трансформационная функция связана с мировоззренческими, социально-ценностными знаниями, в которых познавательная деятельность преобразуется в познавательно- созидательную с элементами частично-поисковой и творческой, исследовательской, конструктивной, то есть достигается та степень активности, которая соответствует уровню сформированности личности. Эта функция реализуется в ходе упражнений в видоизменении грамматических конструкций, когда усвоение всего многообразия форм вопросительного предложения происходит в процессе разнообразных трансформаций, дополнений и расширений.

4. Интегрирующая функция предполагает усвоение знаний как единого целого не только в процессе составления вопросительных предложений, но и в ходе чтения текстов. Для ее реализации важно сформировать механизм вероятностного прогнозирования с помощью специальных упражнений. Начинать можно с восприятия словосочетания и предложения, постепенно переходя к диалогическому единству, абзацу, тексту. Перед ребенком ставится задача восстановить высказывание по услышанному вопросу.

Следующий этап – выработка у учащихся навыков изучающего, ознакомительного, просмотрового чтения, а также умения переключаться с одного вида чтения на другой. Чтобы правильно составить вопросы, надо уметь находить опорные слова, выделять основную и дополнительную информацию, выявлять пространственные, временные отношения, причинно-следственные связи, а также основную мысль. Это требует формирования и отработки умения вскрывать смысловые связи на уровне предложения, абзаца, целого текста, свободно ориентироваться в нем, прогнозировать развитие мысли, с помощью вопросов преодолевать языковые трудности, не обращаясь к словарю.

Тексты на свои уроки стараюсь подбирать в соответствии с возрастными особенностями учащихся, а также с учетом требований дифференцированного обучения. Они оптимальны для каждого класса и уровня знаний учащихся, доступны с точки зрения тематики, лексики, грамматического оформления и различаются как по объему, так и по степени трудности. Это дает мне возможность индивидуализировать и разнообразить работу над всеми разделами учебника.

Подводя итоги исследовательской работы, выявляю, что от сформированности этих умений во многом зависит понимание содержания текста, как на уровне значения, так и на уровне смысла. Эти умения помогают ученикам овладеть «стратегией понимания» текста. Интеграция вышеназванных приемов позволяет осуществлять целенаправленное формирование ключевых компетенций у учащихся и, в конечном счете, повысить качество знаний по предмету.

Литература : Тусеева С.Т. Русский язык.

ПРИМЕНЕНИЕ ГЕЙМИФИКАЦИИ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ХОРЕОГРАФИИ

**Горлова Елена Анатольевна, педагог дополнительного образования
(хореограф) КГУ «Гимназия №46» города Алматы**

Аннотация: В статье рассматривается применение геймификации на уроках хореографии как эффективный метод повышения мотивации учащихся, улучшения их навыков и активизации учебного процесса. Описываются ключевые методы и подходы, а также примеры использования игровых элементов для совершенствования танцевального обучения.

Ключевые слова: геймификация, хореография, мотивация, образовательные технологии, игровые элементы.

Введение

Цифровизация сегодня, стала одним из основных трендов развития экономики. В Казахстане разработана программа

«Цифровой Казахстан», которая стала основой быстрого

роста технологий в Республике и переориентации на электронный формат оказания услуг. Эффект от внедрения цифровых технологий замечен в финансовом секторе, здравоохранении, государственном управлении, образовании: активно внедряются электронные учебники, онлайн-курсы, дистанционное обучение.

Геймификация в контексте хореографии.

Внедрение эффективных методик образования играет ключевую роль в привлечении внимания учащихся, стимулировании их активности на занятиях. Одним из таких методов является геймификация, которая успешно находит своё применение даже в таком творческом искусстве, как хореография. Использование элементов игры в процессе обучения на занятиях хореографией может сделать обучение более интересным, продуктивным и увлекательным для учащихся.

Период пандемии оказал существенное влияние на учителей хореографии, как и многих других преподавателей и специалистов в образовании и искусстве. С закрытием школ и студий хореографы вынуждены были переходить на онлайн обучение. Это требовало адаптации к новым технологиям и методам обучения, нужно было проводить уроки дистанционно, в домашних условиях с применением ИКТ и ЦОР, на первом этапе это казалось непростой задачей. Для нас, учителей старшего поколения это было сложно тем более, что хореография подразумевает контакт с учащимися, учитель должен поправить ученика, сделать корректное замечание, продемонстрировать движение, отработать концертный групповой номер. За 30 лет педагогического стажа не приходилось проводить уроки дистанционно! Это был эксперимент и хороший опыт для дальнейшей работы! Урок хореографии строится по своим правилам, имеет свои чёткие, определённые части и отходить от этих правил и привносить что-то новое было очень сложно. Наверное, сложнее всего было принять необходимость проводить уроки нестандартно. В короткие сроки прошли обучение цифровой грамотности, стали искать новые технологии, чтобы качественно проводить занятия дистанционно. Снимали свои видео-уроки, пересмотрели огромное количество готовых занятий по той или иной теме, учились делать презентации, кроссворды, викторины.

В гимназии №46 уроки хореографии посещают в основном учащиеся начальной школы. В силу возрастных и психологических особенностей детей младшего школьного возраста игровые моменты на уроках способствуют лучшему усвоению нового материала, раскрепощению, раскрытию творческой индивидуальности. Из собственного опыта работы условно разделим виды геймификации:

1. Игровые задания и игра

Использование игровых заданий и упражнений помогает привнести элементы соревнования на уроках хореографии. Мы практикуем свободную импровизацию. Учащимся даётся тема, например «Цирк». Участники делятся на две команды и при помощи движений и пластики изображают: цирковых собачек, слонов, клоунов и т.д. Выбор темы зависит от воображения хореографа, очень нравится учащимся изображать повадки животных (один ученик показывает в движении, остальные отгадывают)

2. Групповые проекты и конкурсы

Можно работать группами по несколько человек для сочинения собственного хореографического номера. Учитель даёт музыкальный фрагмент и за определённое время учащиеся сочиняют на элементарных движениях свой номер, проводится танцевальный баттл.

3. Видео инструкции

Использование видеоматериалов с качественными готовыми видеоуроками и описанием движений помогает учащимся лучше понять и усвоить методику исполнения движений. Мы используем свои видео уроки и готовые материалы. Например, по темам экзерсиса классического танца есть готовые уроки с показом и доступным объяснением https://youtu.be/_-C3gR0jG7Q?si=DcY0PqFL_UtKd1Ro - Demi e` grand plie` По темам предмета «Сценическая практика», по теме: «Развитие координации» <https://youtu.be/bdWfYOFVbTo?si=V6BRDyTl9vNdS-mE> - тест на развитие координации Для учащихся 1 классов можно использовать в качестве разминки: <https://youtu.be/amop9QtUX2E?si=XgeI xXGVGGSpr5vXG-> «Баночка варенья», повторить движения за героями видео.

4. Оценка с учётом элементов игрового автомата

Геймификация может быть внедрена и в систему измерения результатов. Давая бонусные баллы или какую-либо награду за творческий подход или за правильное, методически грамотное исполнение танцевальных связок или движений, учитель мотивирует более активное воздействие на учащихся.

Применение геймификации на уроках хореографии не только делает обучение искусству танца захватывающим и увлекательным, но и способствует эффективному преподаванию материала.

3 «Х» класс 2022 -2023 уч. год. Открытый урок. Родители.

Такой инновационный подход помогает развивать танцевальные данные и формирует ценные социальные и коммуникативные навыки, необходимые в современном мире.

На одном из открытых уроков решила провести небольшой эксперимент, вызвала родителей попробовать разучить несколько простых движений из танца «Колёсики», материал новый, учащиеся не были заранее подготовлены. Игра заключалась в том, кто лучше сможет повторить движения и не запутаться дети или родители, победили, конечно, учащиеся, но игровой момент в конце урока вызвал настоящий восторг и у родителей учащихся!

Игровой момент на открытом уроке в 1 «А» классе

Заключение

Инновационные технологии и их применение в стандартном уроке требуют от учителя хореографии творческого подхода и поиска нестандартных решений обучения, что способствует развитию его профессиональных навыков. Элементы геймификации помогают более эффективно управлять классом, поскольку игровые моменты удерживают внимание учеников, стимулируют их к активному участию, стимулируют учителя совершенствоваться и развивать методики для создания более интересных уроков. Рекомендую всем: не бояться изменить стандартный урок на урок с внесением инновационных технологий и шагать в ногу со временем!

Список использованной литературы:

1. Абдугалиева Г.Г. «Методика преподавания хореографии в современных школах Казахстана». — Алматы, 2019.
2. Нурмагамбетова А.Т. «Педагогические технологии в хореографическом образовании». — Астана, 2021.
3. Байдувалиева Ш. К. «Геймификация в образовательном процессе: возможности и перспективы для преподавания танца». — Алматы, 2020.
4. Сагимбекова М.Ж. «Интерактивные методы обучения в хореографическом искусстве». — Алматы, 2022.
5. Шарипова М.Ш. «Современные подходы к обучению танцу и хореографии в контексте инновационных технологий». — Караганда, 2018.
6. Тлеубергенова С. К. «Геймификация в спортивном и танцевальном обучении: теория и практика». — Алматы, 2021.

ЗАДАЧИ НА РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ: КЛЮЧ К УСПЕХУ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ

С.А.Кожниязова
КГУ «Школа-гимназия №5», г.Алматы

Аннотация. В статье рассматривается роль задач на развитие функциональной грамотности как важнейшего элемента в подготовке учащихся к успешной адаптации в современном обществе. Функциональная грамотность включает математическую, читательскую, естественно-научную и финансовую грамотность, которые становятся ключевыми для решения реальных жизненных ситуаций. Описываются задачи, направленные на развитие этих компетенций, а также их влияние на формирование критического мышления, способности анализировать информацию и принимать обоснованные решения. Приводятся примеры методик и заданий, которые способствуют обучению функциональной грамотности.

Введение. В условиях стремительно меняющегося мира, где информация и технологии становятся основными движущими силами, важность функциональной грамотности невозможно переоценить. Это не просто умение читать и писать, а способность эффективно и осознанно использовать знания для решения практических

задач в различных сферах жизни.

Что такое функциональная грамотность?

Функциональная грамотность включает в себя способность человека анализировать, интерпретировать и применять информацию в разных контекстах. Это не ограничивается лишь знанием школьных предметов, а охватывает широкий спектр навыков, включая способность ориентироваться в финансовых, цифровых, научных и социальных вопросах. Человек, обладающий функциональной грамотностью, способен находить и использовать нужную информацию, а также применять её для решения повседневных задач.

Почему функциональная грамотность важна?

В современном мире, насыщенном информацией, умение выделять важное, критически оценивать данные и применять их на практике становится решающим для личного и профессионального успеха. Простой пример: современный рабочий процесс часто требует анализа больших объемов информации и принятия решений на основе неполных данных. Без развитых навыков функциональной грамотности человек рискует стать неэффективным, неумелым в решении реальных задач.

Методика. Для развития функциональной грамотности в образовательном процессе важно применять следующие методические подходы:

1. Интеграция задач в учебные курсы: Применение реальных данных и жизненных ситуаций для создания задач, которые требуют применения знаний из различных областей.

2. Проектная деятельность и работа в группах: Учебные задачи могут быть поставлены в форме проектов, что способствует развитию навыков совместной работы, критического анализа и аргументации.

3. Использование цифровых технологий: Применение онлайн-платформ и приложений для решения задач, что дает возможность учащимся работать с актуальными данными и моделировать различные ситуации.

Исследовательская часть. Для исследования эффективности задач на развитие функциональной грамотности было проведено анкетирование среди школьников и учителей. Результаты показали, что использование реальных задач в образовательном процессе способствует лучшему усвоению материала, улучшению навыков критического мышления и повышению уверенности в себе при решении проблем. Особенно это касается задач, требующих комплексного подхода и использования математических, читательских и финансовых навыков.

Практическое применение. Развитие функциональной грамотности начинается с осознания того, какие именно навыки необходимо развивать. Это включает в себя следующие ключевые аспекты:

1. Чтение с пониманием – способность извлекать и интерпретировать информацию из различных источников. Важно уметь не только понимать текст, но и анализировать его, делать выводы и применять полученные знания.

2. Математическая грамотность – способность решать практические задачи с использованием математических знаний. Это включает в себя работу с числами, понимание графиков, таблиц, расчетов, что важно для финансовой грамотности, планирования и прогнозирования.

3. Цифровая грамотность – умение эффективно работать с информационными технологиями, а также безопасно использовать интернет, разбираться в программных продуктах и интерпретировать данные.

4. Грамотность в решении проблем – способность выявлять и формулировать проблемы, искать пути их решения, анализировать возможные последствия. Это важный навык для успешной адаптации в условиях быстро меняющегося мира.

5. Критическое мышление и принятие решений – умение объективно оценивать информацию, проверять источники и выстраивать логичные выводы. Этот навык помогает избежать манипуляций и принятия неверных решений.

Современное образование играет ключевую роль в развитии функциональной грамотности. Это должно быть не просто усвоение фактов, но и формирование способности к самостоятельному обучению, критическому мышлению и решению реальных задач. Важно обучать детей и подростков не только знаниям, но и методам работы с информацией, навыкам общения и взаимодействия.

Роль педагогов заключается в том, чтобы создавать такие условия, при которых ученики не только получают теоретические знания, но и учат их применять на практике. Интеграция различных дисциплин, использование реальных кейсов и ситуаций, развитие критического мышления — всё это способствует формированию функциональной грамотности.

Рекомендации

1. Внедрение задач на развитие функциональной грамотности в образовательные программы поможет не только улучшить усвоение знаний, но и подготовить учащихся к реальной жизни. Применение таких задач развивает аналитические способности и самостоятельность.

2. Учителям следует активно использовать межпредметные связи, чтобы развивать у учащихся навыки, применяемые в различных областях знаний, а также научить их решать проблемы с комплексным подходом.

3. Развитие проектной деятельности, где учащиеся могут работать над реальными задачами, способствует интеграции знаний и навыков из разных областей и помогает сформировать способность к принятию обоснованных решений.

Заключение

Развитие функциональной грамотности — это не просто образовательный процесс, это необходимое условие для успешного существования в современном мире. Человек, обладающий функциональной грамотностью, способен эффективно адаптироваться к изменениям, решать сложные задачи и принимать взвешенные решения. Поэтому важно, чтобы задачи на развитие этих навыков были актуальными и разнообразными, позволяя каждому раскрывать свой потенциал в условиях динамично меняющегося мира.

Список использованной литературы

1. Министерство образования и науки Республики Казахстан. (2016). «Концепция развития функциональной грамотности в системе образования Республики Казахстан». Алматы: Министерство образования и науки РК.

2. Абдрашитова, З. М., & Хуснуллина, М. Р. (2017). «Функциональная грамотность как основа подготовки школьников к самостоятельной жизни». Журнал «Образование и наука», №4, с. 25-34.

3. Ибраева, Н. Н., & Тулегенова, А. К. (2018). «Формирование функциональной грамотности учащихся в условиях модернизации образования Казахстана». Алматы: Издательство КазНПУ.

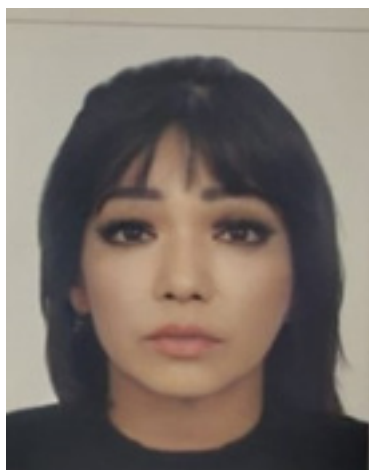
4. Министерство образования и науки Республики Казахстан. (2019). «Стандарты общего образования Республики Казахстан: Требования к функциональной грамотности учащихся». Алматы: Издательство «Наука».

5. Шаяхметова, Г. Б. (2019). «Использование цифровых технологий для развития функциональной грамотности в школьном обучении». Астана: Издательство «Білім ордасы».

6. Байжанова, Р. Т. (2020). «Математическая грамотность и её роль в подготовке школьников к жизни в современных условиях». Алматы: Издательство «Білім».

«ГЕЙМИФИКАЦИЯ В ПРЕПОДАВАНИИ ХОРЕОГРАФИИ: ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ К ОБУЧЕНИЮ ЧЕРЕЗ ИГРОВЫЕ ЭЛЕМЕНТЫ»

Тиранова Махинур Камбуловна, учитель-хореограф
КГУ «Гимназия №46» г. Алматы

Аннотация

Геймификация это необычная форма обучения детей в игровой форме, для привлечения их к учебному процессу, и эта статья посвящена одной из методов освоения хореографических дисциплин.

Ключевые слова

Хореография, геймификация, обучение, демонстрация, методы педагогического процесса.

Роль современных технологий в хореографическом обучении
Демонстрация - это передача информации от учителя к ученику и это происходит во всех сферах искусства, в том числе и хореографическом. Особенно это важно при изучении того или иного материала, для детей дошкольного и младшего возраста. Объяснение особенностей исполнения того или иного движения невозможно исключительно с теоретической подачи,

важна практическая форма обучения. Именно поэтому при освоении хореографических дисциплин приобретает актуальность современные электронные технологии визуальной подачи материала. Это оказалось важным в процессе дистанционного обучения в 2020 году.

В хореографии, в хореографическом искусстве широко используют традиционные формы подачи материала от учителя к ученику. Учитель обязан не только объяснить, а и наглядно показать ожидаемый от учеников результат. А также использовать фото. видео технологии в качестве основы для создания методических материалов. В настоящее время, с появлением цифровых технологий все необходимые данные распространяются на цифровых носителях (DVD диски, флешки, жесткий диск и т.д.), что кардинально удешевило процесс обработки видеоматериала с помощью компьютера; так же существует возможность цифровой дистрибуции, когда итоговый материал распространяется в виде файлов через сеть Интернет. В мессенджерах WhatsApp, Telegram, YouTube и т.д.

Для того чтоб распространить материал, мы используем главные ключевые задачи использование современных IT технологий, с помощью компьютеризации, когда один файл становится доступен миллионам пользователей одним нажатием кнопки. Но следует отметить, что при наборе учащихся на хореографическое отделение или в Дома школьников, приоритетной задачей обучения становится формирования навыков. Для этого необходима корректировка, контроля со стороны учащегося преподавателем, для успешного формирования правильных навыков исполнения. Но тем не менее для правильного обучения и изучения танцевального искусства электронное обучение носит воспитательное обучение, где мы увидели на примере дистанционного обучения во время пандемии. Что не является приоритетной задачей, это конечно хорошо, но только на некоторое время.

Для изучения нового материала, конечно же необходимо детей приобщить, заинтересовать к музыкальной сокровищнице культуры классической и народной музыки, (возможен совместный процесс) где мы хореографы черпаем необыкновенное вдохновение и фантазию. А также необходима литература, для изучения культуры, национальных особенностей, того или иного народа, края для исполнения народного танца. Все это необходимо перед новой постановочной работой. Инновационные технологии,

способствуют самоопределению, самореализации, развитию гармонической личности, используемые в любой области дополнительного образования

- технологии проектного обучения;
- технологии развивающего обучения;
- интегрированные занятия;
- информационные технологии и средства мультимедиа;
- игровые технологии;

Организационными инновациями являются: нетрадиционные методы педагогического процесса (гендерный подход); технология обучения в сотрудничестве; нетрадиционные формы организации учебного процесса; инновационные методики организации пространства и времени; голограмма.

Геймификации; принципы и преимущества метода

Геймификация делает обучение увлекательным, повышает вовлеченность и мотивацию, даёт легче усваивать новый материал. Суть технологии заключается в добавлении игровых элементов. Изначально можно использовать обучение для детей, затем для людей всех возрастов. Принципы геймификации- вовлечь и удержать участников

игры. С помощью игровых технологий мы можем выучить элементы хореографических движений.

Геймификацию можно применить в разучивание позиции ног на уроках хореографии, правильное изучение позиции рук, ног, особенно для младших классов. Сравниваем варежку, для правильного положения руки IV позиции. И таких примеров очень много. Варежка, а не перчатка. Показываем руки в виде варежки, говорим, чтоб руки были как варежка, а не перчатка. Кладём руки-варежка на пояс, в IV позицию рук. (Рис.1)

Также сравним книгу, с ногами ученика. т.е. книга раскрывается также, из первой прямой как ноги ученика, в первую классическую позицию. Дети с удовольствием воспринимают образовательный процесс в обучении позиции, в сравнении (нога- книга). (Рис.2)

Нужно чтоб дети сели в плие и сравнить присед, в пружинку. Которая собирается, сжимается (Рис.3)

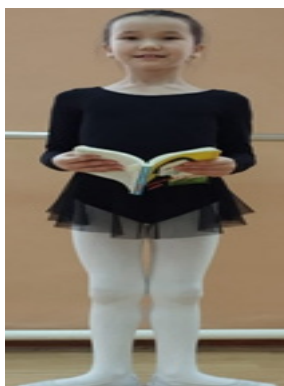

Рис.2

Рис.3

Геймификация помогает детям в обучении образовательного процесса.

Мои постановки можно увидеть на YouTube канале, ссылка: <https://youtube.com/@mahinurtiranova3708?si=I91iSMmSa9vbcBAT>

Для хореографических постановок, можно также применять новые технологии, в постановке танца, а именно использовать голограмму в хореографии.

Голограмма - это трёхмерная запись отраженного от объекта света. Она точно

копирует предмета и показывает его с разных сторон в постоянном движении.

Существуют два вида голограмм-физический и компьютерный. Также у голограммы есть аналог-так называемая псевдоголограмм, которая позволяет получить двухмерное изображение. При постановке танца с эффектами голограммы, получается что-то уникальное, мифически – фантастически сказочное.

Конечно ж это компьютеризированное мероприятие, где необходимо наличие всей спец эффектной

аппаратуры. Это дорого, эффектно, современно, зрелищно. Смотрится с завораживающим эффектом, особенно в хореографические композиции.

Заключение.

Анализируя приведенную информацию, можно сделать вывод, что инновационные технологии-это тенденция 21 века в условиях, которого необходимо изучение всего нового в современном мире.

Список использованной литературы:

Новашина М.С. - Инновационные технологии в хореографии. Практика внедрения. 2023г. Галанова Е.В. - Инновационные технологии в хореографии 2015 г.

Анализируется и рассматривается взаимосвязь видео и хореографического искусства. Популяризация всевозможных мероприятий Sans Souci Festival of Dance Cinema.

Электронный ресурс: [URLhttps://sanssoucifeestival.org/](https://sanssoucifeestival.org/)

фестиваль танцевального кино, налаживание связей между кинематографистами и зрителями по всему миру Яковлева, Н.А. Использование деятельностного подхода на уроках ритмики [Электронный ресурс] - bologoeshkola12.twsite.ru/22.04.2018). Источник: <https://WorksPay.ru>

Анализ методики развивающего обучения эффективности на уроках хореографии.

ОСНОВНЫЕ ИННОВАЦИОННЫЕ ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЕ

Анисова Т.П., учитель музыки ГУ «Гимназия № 46» г. Алматы

Мы с вами пришли в XXI век с огромным багажом знаний, умений и навыков. Однако, жизнь требует от нас, учителей большего участия в новых технических приборах, которые мы каждый день стараемся осваивать, чтобы не отстать от современных жизненных требований. Мы растём каждый день, добиваясь от наших обучающихся подбора музыки, анализа услышанного и умения создать музыкальное сопровождение к любой игре на компьютере. Озвучить своё же видео при использовании новых интересных программ, просто находить (хоть и для себя же), музыкальные компьютерные звуки. Заинтересовать детей новыми звуками, красивыми гармониями, необыкновенными музыкальными поворотами – это и есть наша задача!

Когда современный ребёнок приходит в 1й класс, то у каждого из детей свой уровень подготовки: кто-то усваивает туго, сложно, а у другого ученика получается легко и быстро! Я считаю, что наша задача - постараться понять маленького Человека,

который смотрит на этот мир широко раскрытыми глазами! Его надо понять, помочь ученику разобраться с теми звуками, которые он слышит со всех сторон! Ему надо привить эстетический вкус, понимание красоты!

У современных детей есть навыки управления компьютерными играми, умение общаться друг с другом через видео и андроид. Дети по большей части продвинутые, с определёнными навыками и знаниями. Они любят мультфильмы, сделанные с помощью аниме технологии, играют в игры, в которых нужно гнаться за кем-то, прыгать, чего-то добиваться. Всё это озвучивается специфическими музыкальными звуками, которые для ребёнка звучат просто как приложение. Они почти не обращают на эту музыку внимания. Но, в случае обучения на уроках Музыки, нужно обратить внимание учеников на то, что такое ЗВУК и какой он бывает: ШУМОВОЙ и МУЗЫКАЛЬНЫЙ. Предлагается послушать звучание настоящего звука музыкального инструмента или звука цифрового синтезатора, который очень похож на звук настоящего живого инструмента! Такие синтезированные звуки можно найти в программах андроида, и даже с их помощью возможно создать свою композицию! С помощью цифровых технологий можно в игровой форме привить навыки игры на музыкальном инструменте, изучить музыкальную грамоту, дать понятие о ритме, объяснить, какими бывают длительности нот! Разучивать песни с помощью видео с караоке, с выведением видеоролика на большой экран.

Цифровые технологии — это совокупность компьютерных, информационно-коммуникационных, электронных ресурсов обучения.

В современной школе стало невозможно обходиться на уроках без функциональных интернет ресурсов. При объяснении материала дети могут сами находить в интернете материал о композиторе или исполнителе, о музыкальных инструментах разных народов, сравнивать их звучание и тембр. Разбив класс на несколько групп, можно с помощью игры устроить между детьми соревнование с нахождением нужного материала с помощью телефона-андроида.

Использование интернет-технологий на уроках музыки рассматривается педагогами и учеными как важный компонент современного учебного процесса.

Музыка на уроке в общеобразовательной школе предполагает обращение к эмоциям, чувствам, помогает лучше понять то, что видит в фильме на экране, к чувственной сфере Человека, к его духовному миру. И, конечно, на уроках музыки необходимо найти баланс между активным применением компьютерных технологий и сохранением тесного межличностного контакта на уровнях «учитель – ученик», «ученик – произведение искусства». При этом очень важно определить цель использования цифровых технологий. ИКТ на уроках музыки способствует реализации дифференцированного подхода, обеспечивает быстрый доступ к нужной информации, идеализирует образовательный процесс, обеспечивает обратную связь между участниками образовательных отношений, и насыщает урок интересным теоретическим материалом.

Невозможно представить себе современный урок музыки без использования компьютера, мультимедийных устройств, телефонов андроидов, без компьютерных игр, которые сегодня очень разнообразны и интересны, особенно для музыкально и технически продвинутого ученика! И для детей, у которых несколько иные интересы, технической и изобразительной направленности музыка станет приятным дополнением и украшением любого мультфильма или аниме!

А обучающиеся в среднем звене и более старших классах уже с музыкой говорят на более понятном для подростков языке – многие ученики уже могут и сочинить мелодию, придумать или найти интересный ритм!

Главная цель уроков Музыки - «воспитание гармоничной, творческой и интеллектуально развитой Личности, обладающей высокими духовно-нравственными качествами, активной жизненной позицией в процессе продуктивной практико-ориентированной музыкально-исполнительской деятельности».

Использование современных образовательных технологий может помочь в реализации таких задач:

- Формирование творческого восприятия современного искусства;
- Воспитание художественного вкуса;
- Воспитание культуры слушания музыки;
- Содействие в формировании творческой личности;
- Формирование интереса и увлеченности при слушании классической музыки;
- Расширение музыкального кругозора обучающихся;
- Укрепление физического здоровья детей при помощи музыкотерапии!

Это поможет мне, как учителю музыки в реализации важных учебных задач:

- Усвоить основные знания о музыке: биографии композиторов, музыкальную терминологию, средства музыкальной выразительности;
- Воспитать бережное отношение к сохранению национальных традиций, сохранению семейных ценностей!

Слушая музыку на наших уроках, ученики развивают своё воображение, умеют правильно подбирать слова, чтобы высказать своё мнение. Дети понимают, о чем рассказывает музыка и как она волнует душу!

С самого начала надо научить детей, что, когда звучит музыка надо её внимательно слушать не спрашивать учителя, не поднимать руки, то есть – не отвлекаться!

Слушая музыку, можно завести в тетрадь словарь эмоций, куда можно записывать удачно подобранные слова и выражения, которые иногда не сразу приходят на ум при прослушивании музыки.

А ещё в младших классах можно попросить детей нарисовать то, что больше всего понравилось в прослушанном отрывке!

Можно под музыку двигаться или танцевать, придумывая различные движения – на моих уроках дети танцуют, если им этого хочется!

Можно придумать даже как звучит оркестр. Поделить детей, например, по рядам, а учитель задаёт задание каждому ряду своё первый ряд хлопает 1 раз, второй два раза, а третий снова один. Меняя задание между ребятами, придумываются различные ритмические рисунки, которые вызывают желание что-то сыграть, постучать на шумовых инструментах или что-то сочинить и использовать в своих компьютерных играх.

Цифровые ресурсы можно условно разделить на группы 1) технические средства или аниме обучения и 2) прикладные компьютерные программы. Технические средства – это компьютеры, планшеты, смартфоны, мультимедийное оборудование и пр. А вот программные ресурсы – это электронные учебники, энциклопедии, компьютерные игры, программы обучения игре на музыкальных инструментах.

Так это способствует формированию собственного музыкального вкуса и предпочтения, открывает новые возможности для развития творческих способностей, развивает музыкальный слух и умение правильно спеть понравившуюся композицию. Способность к самореализации и самопрезентации, чтобы иметь навыки публичных выступлений, а самое главное – повышение мотивации к учению!

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Статья «Цифровые технологии на уроках музыки» автор Созанский Ярослав Адамович МОУ школа №11 г.Тореза
2. Статья «Цифровые технологии в образовании» Галина Васильева 2018 г. Тольяттинский Политехнический Колледж г. Тольятти
3. Б.Н. Бегак «Воспитание искусством» Москва 2000 г.
4. Д.Б. Кабалевский «Прекрасное пробуждает доброе» Москва 1973 г.
5. И.В. Нестьев «Учитесь слушать музыку» Москва 1987 г.

АКТЕРЛІК ӨНЕРГЕ БАУЛУДЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТЫ

«Қазақ ұлттық өнер университеті»
РММ колледжі

«Актер өнері» ПЦК- сының оқытушысы
А.Каленова

КІРІСПЕ

Мақаланың өзектілігі.

Қазақ театр тарихында актерлік өнердің алатын орны ерекше. Актер өнерінсіз сахналық тіршілік тоқтары кәдік. Актер – әрекет әлемінің алтын қазығы. Ол – театр өндірісінің тынымсыз қозғаушы күші.

Актерлік өнер мен оның мың сан мәселелерінің қазақ театр тарихында алатын үлкен орны бар. Кеңес үкіметінің бұрмаланған солақай саясатына байланысты жан-жақты зерттелмей, актер қауымының құлашын кеңге жая алмай келген жағдайлардың болғанын білеміз. Қазақ кәсіби актерлік өнерінің пайда болуы, дамуы, бүгінгі ахуалы жұмыстың негізгі өзектілігі болып табылды.

Мақсаты мен міндеттері.

Актер – театрдың айнасы десек, сол қызығы мен қиындығы мол өнердің бағыт-бағдарын, тарихын, қоғамдағы маңыздылығын саралап ашу, талдау ғылыми жұмыстың басты мақсаты.

Ғылыми жұмыстың міндеттіре төмендегідей:

- Қазақ кәсіби актерлік өнерінің тууы мен қалыптасуы,
- Қазақ кәсіби актерлік өнерінің даму кезеңдері,
- актерлік өнердің шыңдалуы мен Тәуелсіздік жылдарындағы актерлік өнердің бағыты және Актерлік өнердің басты көмекші пәні – сахна тілі пәнінің маңыздылығын ашу қарастырылады.

Жұмыстың пәні.

Қазақ театрының тарихы. Қазақ жеріне қазақ орындаушылық өнерінің пайда болуы, шығу тегінен бастап, оның қалыптасуы мен дамуы және тәуелсіздік кезеңіндегі актерлік шеберліктің үдерістері мен сахна тілі пәнінің тарихы.

Әдістемесі

Мақаланың әдістемелік негіздері ретінде белгілі ғалымдар өнертану ғылымының докторлары Б.Құндақбайұлы, Л.Богатенкова, С. Күзембай, Б.Нұрпейіс, профессорлар А.Қадыров, Ә.Сығай, өнертану ғылымдарының кандидаттары С.Қабдиева, Е.Жуасбек, А.Мұқан, театртанушылар Қ.Қуандықов, Қ.Мұхамеджанов, С.Мусина, К.Нұрпейісов, Х.Сағатова сынды белгілі зерттеушілердің және актерлік өнер, сахна тілі мамандығының майталмандары А.Тоқпанов, Д.Тұранқұловтардың еңбектеріндегі құнды ой-пікірлерді ғылыми зерттеу жұмысының әдістемелік негізінде қарастырдық.

Зерттеу бөлімі.

Бұл зерттеу жұмысының негізі – театр өнері, әдебиет пен сахна өнерінің үндестігі, актерлік өнер, режиссерлік шешім, көзқарас туралы болғандықтан, болашақта театрда қызмет ететін өнерпаздар мен режиссерлердің жұмысын негізге алады.

Зерттеудің тәжірибелік қолданысы.

Ғылыми жұмыстың тәжірибелік құндылығы бүгінгі қоғамның басты капиталы адам болса, сол еліміздің әрбір тұрғынына мәдени, психологиялық ойдың жан-жақтылығын ашу, ойлау өрісін дамыту, тіл тазалығын сақтау, әдемі сөйлеу сынды адами құндылықты тәжірибе жүзінде дамытумен ерекшеленеді.

Ұсыныстар. Аталмыш мақала арқылы театр саласындағы негізгі мәселелерді әлі де ғылыми деңгейде жан-жақты талдау маңызды мәселенің бірі екенін айтып өткім келді.

Қорытынды.

«Актерлік өнерге баулудың негізгі бағыты» атты тақырыпты таңдай отырып қазақ

театрындағы актерлік өнердің дүниге келуі мен қалыптасуы және актерлік өнердің басты көмекші пәні – сахна тілі пәнінің маңыздылығын зерттеу жұмысының басты деңгейі деп санадық. Мақала өз деңгейінде тақырыпқа түрлі талдаулар жасалды.

АКТЕРЛІК ӨНЕРГЕ БАУЛУДЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТЫ

Актер болу – кез келген бойжеткен мен бозбаланың асқақ арманы. Алайда осы арманға жетер жолдың қандай қиындықтарға толы екенін, тек өнер жолында жүрген адамдар ғана терең түсінеді. Актер болу үшін, ең алдымен, өнерді сүйе білу керек, оған табыну керек. Ұлы сахна реформаторы, көрнекті актер және режиссер К.С. Станиславскийдің айтуынша, «өнердегі өзіңді емес, өзіңдегі өнерді сүйе керек». Бұл сөздер актерлік өнердің мәнін терең көрсетеді, себебі бұл жолда тек еңбек пен өз өнеріне деген сүйіспеншілік басты құндылықтар болып табылады.

Актерлік кәсіптің негізі – бұл үздіксіз еңбек пен өз мүмкіндіктерін жетілдіру. Өнер жолында үлкен рөлдерді сомдап, халықтың жүрек жарды ықыласына бөлену әрбір актердің асқақ арманы. Түрлі қиындықтарды бастан өткеру, сахнадағы шеберлігіңмен көрерменнің ықыласына бөлену, тек осы жұмыстар арқылы ғана актёр өзінің өнерін шыңдай алады. Халықтың қол шапалақтауы мен ықыласы – кез келген өнер адамы үшін ең үлкен бақыт. Сондықтан да бұл салада еңбек етуге тұрарлық.

Актерлік кәсіп тек дарынмен шектелмейді. Ол, ең алдымен, өз дауысың мен денеңді басқару қабілетін талап етеді. Адам баласы өз тәнінің де, жанының да инженері болуы тиіс. Өзін-өзі басқару мен дайындау актердің басты қасиеттерінің бірі. Ол үшін актер тек шығармашылықпен шектеліп қалмай, физикалық дайындығын да арттыруы керек. Сахнаға шыққан кезде, ең бірінші кезекте актердің түр-тұлғасы мен дене бітімі көрінеді. Сол себепті, актерлік өнерге баулу, оның тұлғасын қалыптастыру және оның физиологиясын терең түсіну маңызды.

Мен осыған орай өз ғылыми еңбегімді сымбаттан бастамақшымын, себебі актер ең алғаш сахнаға шыққанда, оның түр-тұлғасы көрерменнің назарын өзіне аударуы тиіс. Бұл – актерлік өнердің алғашқы және маңызды кезеңдерінің бірі. Сондықтан да актер өз тұлғалық бітімімен жұмыс істегені жөн. Өйткені актердің сыртқы келбеті, дене қимылдары мен мінез-құлқы оның сахнадағы рөлін сомдауда басты рөл атқарады.

Бұл жұмысты бастамас бұрын, актер өз анатомиясын, яғни дене мүшелерінің құрылымын жақсы білуі тиіс. Себебі кейде жастардың арасында өз денесінің құрылымы мен мүшелерінің орналасу тәртібін, сондай-ақ олардың жұмыс істеу қызметін дұрыс түсінбейтіндер кездесіп жатады. Мұндай олқылықтардың алдын алу мақсатында, мен осы мәселені ашып көрсетуді, жалпы түсінік беруді ұйғардым.

Адам анатомиясы – гректің «anatema» (кесемін) деген сөзінен шыққан. Ол адам денесін жан-жақты зерттеуге қарай бірнешеге бөлінеді:

- Топографиялық – адам денесіндегі мүшелердің өзара орналасу тәртібін медициналық мақсатқа орай зерттейді.
- Жүйелік – организмнің тірек-қимыл аппаратын, ішкі мүшелерді, жүрек тамырлар, нерв және сезім мүшелерін зерттейді.
- Мүсіндік – адам денесінің сыртқы құрылым мен оның мүшелерінің аралық қатынастарын үйретеді.

Ал қаңқа сүйектері, байламдар, буындар және бұлшық ет мүшелері – тірек қимыл аппаратын құрайды. Адам қаңқасының өзі - тұлға сүйектері, бас сүйегі, иық белдеуінен тұрады. Ал олардың жеке біреуінің өзін құрайтын бірнеше мүшелер бар. Тұлға сүйектеріне омыртқа бағанасы, 12 жұп қабырғалар, төс сүйегі жатады. Ішкі мүшелер туралы ілім болса, ол адам денесінің кеуде және құрсақ қуысындағы мүшелерді ішкі мүшелер деп, ал олардың белгілі бір жұмыс атқаратын тізбегін – ішкі мүшелер жүйесі дейміз. Олар: ас қорыту жүйесі, тыныс алу жүйесі, несеп-жыныс жүйелері жатады. Барлығын бір жүйелікпен топтасақ, онда ең бірінші мидан бастаймыз.

• Ми жүйесі – нерв жүйесінің орталық ең жоғарғы жүйесі, біздің организмміздегі тканьдермен және барлық органдармен, түрлі функцияларды атқаратын және құрылысы күрделі көптеген нервтер арқылы байланысады.

• Ауыз қуысы – ас қорыту жүйесінің алдыңғы бөлімі. Оның қабырғалары сүцекті негізден, ал басқа бөлігі бұлшық еттерден тұрады. Ауыз қуысы жоғарғы жағынан таңдаймен,

төменгі жағынан тіл және тіл асты, жақ бұлшық еттермен, екі бүйірінен ұрт бұлшық етімен, алдынан – ауыз, ал артынан – жұтқыншақ қуысына жалғасып тұратын көмекей тесігімен шектелген. Актер тұлғасын баптап, күтіп ұстауға арналған «Станиславский жүйесінде» гимнастика, пластика, этюд, акробатика, тренинг, би ұғымдары бар. Бұлардың барлығы бір жүйеге қызмет етеді, яғни ол актердің сымбаттылығы. Ал сымбаттылықтың өзі әрбір адамның жеке өзіне тән тұлғасы немесе сымбаты, яғни денесінің отырғанда, тұрғанда, жүргенде белгілі бір күйі болады. Сымбаттылық негізінде омыртқа бағанасының, кеуде қуысы пішінінің аяқ қол сүйектерінің және жалпы бұлшық еттер қызметінің жетілуіне байланысты қалыптасады. Демек, сымбаттылық денедегі бастың, иық белдеуінің, қол, тұлға, жамбас және аяқтың бір-біріне қатынастарының қолайлы қалыптасқанын көрсетеді. Сымбаттылықтың өзін дұрыс, орташа және нашар деп бөлуге болады. Мен мысалға өте дұрыс сымбатты алып отырмын. Өте дұрыс сымбат – сымбатты дененің омыртқа бағанасының төрт физиологиялық иімдері біркелкі толқын тәрізді болады. Басты тік не аздап артқа шалқақтау етіп, ұстап жүреді. Көкірек құрсақтан шығыңқы, иығы кең, иық белдеуі төмен түсіп тұрады. Дене тік тұрғанда қол артқа не алға кетпестен, еркін қозғалатын қалыпта тұруы керек. Міне бұл төменде айтылғандардың барлығы актердің сырт пішіні, яғни тұлға-бітімі, сымбаттылығы жайлы болды.

Әлемдік театр өнерінің тарихымен салыстырғанда қазақ кәсіби актерлік өнерінің дүниеге келгеніне көп болған жоқ. Дегенмен осы қысқа ғана уақыттың ішінде қазақ сахналық өнері қалыптасу және даму сатыларын артқа тастап, зерттеу нысанасы болуға лайықты мол мағұматтар мен өзекті мәселелерін қалдырып отыр. Халықтың көз алдында дүниеге келіп, өмір кешетін жасампаз да дара өнер – театр. Театрда драматургтың қиялынан туғандары қайта жанданып, сөзбен жазылған көркем бейнелер өз бетінше әрекет етіп, тіршілік иесі – сахналық бейнеге айналады. Сахналық бейне актерлік өнер арқылы жаңа өмірге аяқ басып, өзіне тән нақтылық пен жеке басына сай ерекшеліктерге ие болады. Суреткер сахнада ойнап жүріп, «бейненің бейнесін» жасайды, яғни сөзбен сомдалған автор қиялындағы бейнеге сүйене отырып, көзбен көріп, сезінуге болатындай етіп, бейнеге жан бітіреді. Сондықтан белгілі театр маманы Б.Захава айтқандай: «актер – театр ерекшелігін анықтайтын басты құрал» болып табылады. [1, 11 б.].

Қазақ театр тарихында алғашқы актерлік өнер деңгейі әуесқойлықтың айналасында ғана болған алғашқы қойылымдардағы негізгі кемшіліктерінің бірі – мәтіннің (яғни, сөздің) мән-мағынасы ойланбастан судыратып айтып шығу жағының басымдылығы. Бұл кемшіліктің көп туындауының бірнеше себебі бар. Біріншіден, ол кездері қойылымдар өте қысқа мерзімде қойылғаны белгілі. Актерлер мәтінді жаттап үлгермейтін. Сондықтан сыбыршының (суфлердің) көмегіне сүйенді. Сөзден жаңылмау немесе естімей қалмау үшін актерлер көп қимыл-қозғалыстардан тартынды. Сол себепті де қойылымдар бір сарында кезекпе-кезек айтылған диалогтарды ғана елестетті. Бертін келе актерлік өнер сахна талаптарына сай кезең-кезеңмен кәсіби деңгейге көтеріліп, өз деңгейін бағындырды.

Қазақ театр тарихындағы негізгі деректерге сүйенсек, қазақ театрындағы актерлік өнер 1917 жылы маусым айында Ойқұдық жайлауында (қазіргі Абай ауданында) М.Әуезовтың «Еңлік-Кебек» трагедиясы алғаш рет қойылып, оған автордың өзі жетекшілік етті. Революциядан бұрын арғы арнасы сауық кештерден басталған Семей үйірмесі 1920 жылы драмалық труппа болып құрылады. Бұл труппа «Ес аймақ» деп аталады. Труппаны негізінен мұғалімдер, педтехникумның жоғарғы курсына оқитын студент жастар ұйымдастырған.

«Ес аймаққа» Республикалық саяси-ағарту бас комитетіндегі театр бөлімшесі басшылық еткен. Труппа мүшелеріне берілген куәлікте: «РСФСР Киргизский (Казахский) культурно-просветительный кружок» деген жазу болған. Труппаға ресми түрде осылайша ат қойып, шығармашылық ұйымдық мәртебе беру – жеке адамдардың ісі болмаса керек. Демек, труппа мемлекеттік мекеме болған. Оны статистикалық шолу кітаптарында келтірілген мәліметтерден де көруге болады.

1925 жылы Қазақ АССР-і құрылып, Қызылорда қаласында кәсіби қазақ театрын ашу қолға алынды. Тұңғыш театрдың артистері әртүрлі шығармашыл үйірмелерден, әуесқой труппалардан, көркемөнер топтарынан шақыртылған. Сондай-ақ, халық арасында кеңінен

танылған әншілер мен өнерпаздар, қулар мен шаншарлар да назардан тыс қалмады. Ешқандай кәсіби білім алмаған, кәсіби сахнаның не екенін білмейтін ауыл өнерпаздары мен халық таланттарының басын біріктіріп, тақырға там тұрғызуды ұйымдастырған Дінше Әділов еді. Қазақ өнерінің қара шаңырағы, қазақтың тұңғыш кәсіби театры М.Әуезов атындағы академиялық драма театрының шымылдығы 1926 жылы 13 қаңтарда Қызылорда қаласында ашылды. Алғашқы қойылымдары Қ.Кемеңгерұлының «Алтын сақина» пьесасы мен М.Әуезовтің «Еңлік-Кебек» пьесасынан үзінді болды. Театр шаңырағын көтеруге С.Қожамқұлов, Қ.Қуанышбаев, Е.Өмірзақов, Қ.Бадыров, Қ.Жандарбеков, тағы да басқа «самородок сары алтын» актерлер ат салысты. Төкпе ақын И.Байзақов, атақты әнші Ә.Қашаубаев, палуан Қ. Мұңайтпасовтар да осы қатардан табылды. Сондай-ақ театр өміріне З.Атабаева, М.Шамова, А.Абдуллина, Ш.Байзақова, О.Қашаубаева, Ж.Шанина, Д.Оңғарбаевалар белсене араласты. Театрдың ең алғашқы режиссерлері С.Қожамқұлов, Ж.Шанин, Қ.Қуанышбаев еді. Қоғамдық құрылым өзгеріп, жаңа өмірге біртіндеп бейімделе бастаған бұқараны тәрбиелеуде өнердің ролі үлкен болды. Өткен ғасырдың 20-30-жылдарында үлкен нәубетке ұшыраған қазақ халқы үшін білім мен мәдениет, өнердің аса зор маңызын қазақ зиялылары да қатты түсінді, сондықтан да қазақ театрының ашылып, еңсе тіктеуіне Ж.Аймауытов, М.Әуезов, Ж.Шанин, Қ.Сәтбаев, О.Беков, т.б. көптеген қайраткер ат салысты. Олардың қатарында сол кездегі Қазақстан Халық ағарту комиссариатының бастығы С. Садуақасов, ал, театрдағы шығармашылық-шаруашылық ұйымдастыру жұмыстарында ерекше көзге түскен алғашқы директоры Д. Әділов, тағы басқалар болды.

1926 жылдың 5 қазанынан театр директоры әрі көркемдік жетекшісі болған Ж.Шанин театрдың шығармашылық қалыптасуында ролі өте үлкен. Алғашқы кәсіби режиссер, драматург, сыншы, шебер ұйымдастырушы Ж. Шанин 1927 жылы Мәскеуде өткен Этнографиялық концертке арасында театр актерлері де бар бір топ өнер шеберлерін бастап барып, өте табысты оралды. 1932 жылы Қырғыз драма театрының бас режиссерлігіне ауысқанға дейін онжылдықтарға парапар еңбек жасады. 1928 жылы театр республиканың жаңа астанасы Алматыға қоныс аударып, 1930-жылдар белесінде ұжымға жаңа шығармашылық күш қосылды. Бұл қатарда Қ.Байсейітов, К. Байсейітова, Қ.Бейісов, Ш.Жиенқұлова, М.Ержанов, Ж.Елебеков, Қ.Қармысов, С.Телғараев, Ә. Хасенов, Қ.Әділшінов, Ж.Өгізбаев, А.Жолымбетов, Р.Есімжанова, Р.Қойшыбаева, Ш.Айманов, С.Майқанова, Г.Сыздықова, т.б. атауға болады. Ұлттық драматургия қалыптасып, дами бастады. М.Әуезов, Қ.Кемеңгеров, Ж.Шаниндермен қатар І.Жансүгіров, С.Сейфуллин, Б.Майлин, Ғ.Мүсірепов, С.Мұқанов, Ш.Хұсайынов, Ә.Тәжібаев, Ә.Әбішев, т.б. пьесалары ең алдымен осы театрда сахналанды. Әлем драматургиясынан Шекспир, Мольер, К.Гольдони, А.Островский, Гоголь, М.Горький пьесалары қойылды.

Осылайша қазақ театр тарихы өңірлер мен қалаларда өз бағытын айқындау мақсатында жаңа театрлар ашыла бастады.

Актерлік өнердің басты көмекші пәні – сахна тілі пәні. Сахна тілі (орыс. сценическая речь) - театрда қоюға арналған көркем драмалық шығармаларды актерлердің сахнада айту, орындау формасы. Сахна тілінің қалыптасуы екі тұрғыда қарастырылады.

- Бірінші, актердің сөзді айту техникасын жетілдіруі: оған қажетіне қарай дауысты көтеріп не баяулатып айту, дауысты құбылтып (қорқу, қуану, ренжу т.б. күйлерге байланысты), оған бояу қосып айту, дауысты кідірту, жылдамдату сияқты сахнада айтылар сөз үдесінен шығатын шеберлік дейді.

- Екінші, сахнада айтылатын сөз мәдениетін жетілдіру: оған сөздің дұрыс, айқын айтылуын, құлаққа жағымды, әсерлі естілуін талап ететін шеберлік түрлері жатады. Сахна тілінің сәтті шығуы актермен қатар шығарма авторына, режиссер мен шығарманы сахнада коюшыға да байланысты» деп жазады түсіндірме сөздікте.

Тіл мәдениетінің қайнар көзі – сахна тілі. Сахна тілі – бұл халықпен тікелей байланыс орнататын, мәдениет, әдебиет, өнер, саясат және басқа да маңызды мәселелерді уағыздайтын тіл. Ол көрерменнің санасына терең сіңіп, ұрпақты тәрбиелей отырып, халықтың жүрегіне жол табады. Сахна тілінің басты ерекшелігі – оның әрбір тыңдаушының жүрегіне ұялап, жан дүниесін шымырлатып, көкірегіне сәуле түсіретін күшке ие болуы. Бұл – сахна тілінің ғажап қасиеті.

Тілді әдемі жаза білу – бір бөлек, ал дұрыс сауатты сөйлеу, оны халыққа жеткізе білу – басқа бір деңгей. Халыққа тілдің әдемі мәнерлі, сазды жеткізілуі үшін сахна тілі аса қажет. Өйткені драмалық шығармалардағы ең басты элемент – тіл. Сахнада сөйлеу – үлкен өнер. Бір адамның ойы, жан дүниесі, жүрек толғанысы – оны дәл, әрі әсерлі жеткізу үшін актердің сөзін мәнерлі түрде айтуы шарт. Драматургтың ой-тебіренісін, сезімдерін көрерменге жеткізу, сөйлеу нормаларын бұзбай, ойша қатесіз орындау – бұл өте қиын, бірақ актердің басты шеберлігі.

Тіл мәдениеті – бұл тек сауатты жазу мен дұрыс сөйлеу ғана емес, оны халыққа жоғары деңгейде жеткізе білу қабілеті. Сауатты мәдениетті адамдар үшін сөздің дұрыстығы мен мәнерлігі аса маңызды. Сол себепті, актерлер үшін сөздерді дұрыс айту – олардың өнеріндегі басты дағдылардың бірі. Сахна тілін меңгеру – актердің кәсіби шеберлігінің ажырамас бөлігі, оны халыққа жеткізу – оның ең маңызды міндеті.

ПАЙДАЛАНҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Захава Б.Е. Мастерство актера и режиссера. Учеб. пособие для институтов культуры, театральных, и культ.-просвет. училищ. – М., Просвещение, 1978. – с. 320.
2. Аристотель. Поэтика. Риторика. – М.: Азбука, 2000. – с. 352.
2. Қазақ мәдениеті, Алматы, «Аруна», 2005 жыл.
3. Сығай.Ә. «Актер әлемі» Алматы, «Ан -Арыс» баспасы, 2008 жыл.
4. Қазақ мәдениеті, Алматы, «Аруна», 2005 жыл.
5. Станиславский К.С. «Работа актера над собой» Москва, «Искусство» 1931 г, том 1, 301 стр.
6. Қожамқұлов С. «Шеберлік мектебі» Алматы, «Өнер» 1993 ж

ДУХОВНО-ПРАВСТВЕННОЕ ВОСПИТАНИЕ ДЕТЕЙ, НАХОДЯЩИХСЯ В ТРУДНОЙ ЖИЗНЕННОЙ СИТУАЦИИ, В УСЛОВИЯХ ИНТЕРНАТНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ

КГУ «Центр поддержки детей, нуждающихся в специальных
социальных услугах, Айыртауского района»
Утемисова Аимгуль Канатовна, педагог-психолог

*«Мы должны построить общество, где ценятся
честь, достоинство и репутация каждого, где присутствует
высокая мораль, этические стандарты и духовные ценности.*

*Всё это возможно только через достижение таких
общечеловеческих ценностей, как любовь, добро, истина,
красота, нравственность, духовность».*

Н.А.Назарбаев

Значение нравственного и духовного воспитания детей всегда актуальна в воспитательном процессе. Во все времена нравственное и духовное являлось одной из важнейших задач. А смысл слов «нравственное и духовное» достаточно широко. Нравственность – это внутренние, духовные качества, которые руководствуют человеком; это – этические нормы, правила поведения человека в обществе. В своём Толковом словаре В.И.Даль толковал слово мораль как «нравственное ученье, правила для воли, совести человека».

В чём суть нравственного и духовного воспитания? Суть данных понятий в том, чтобы все необходимые требования общества педагог сумел бы превратить во внутренние стимулы развития личности каждого ученика; воспитал бы такие социально значимые, прекрасные качества личности, как честь, совесть, долг, милосердие, достоинство, толерантность.

А что такое духовность в педагогике? В педагогике духовность подразумевает

особый образ мышления и жизнедеятельности людей, вдохновенно-чувственную сторону жизни человека и человечества, основанные на приоритете гуманных, ценностей. Когда воспитаны эти качества, вот тогда человек правильно ориентируется в окружающей жизни.

Духовность и нравственность существуют в неразрывном единстве. Без духовности, без нравственности начинается распад личности и культуры. Так что же такое духовно-нравственное воспитание? Духовно-нравственное воспитание – это и есть создание условий для воспитания человека, который желает, старается жить в согласии со своей совестью. Формирование человека, способного к принятию ответственных решений, готового к проявлению нравственного поведения в любой жизненной ситуации, является главной целью этого процесса.

Процесс духовно-нравственного развития и воспитания личности, в целом, – многоплановый, сложный; происходит с первых шагов маленького человечика, с первых его слов и поступков:

а) только окружающая среда откладывает в душе его отпечаток на всю жизнь (едва освоив элементарные движения, малыш тянет ручки к красивой, яркой игрушке и замирает, услышав звуки музыки);

б) чуть повзрослев, обращает своё внимание на иллюстрации в книжке, приговаривая при этом слово «красивая», и сам карандашом пытается на бумаге создавать только ему понятную красоту;

в) становясь старше, в дошкольном возрасте он уже избирателен в выборе красивого, имеет на этот счет собственные суждения и сам, исходя из своих возможностей, «творит» красивое, чтобы удивить, восхитить, поразить, нас, взрослых, умением видеть окружающий мир.

Незаменимым средством формирования духовного мира детей является искусство: народное творчество, литература, скульптура, живопись. Оно, искусство, тесно связано с нравственным воспитанием, так как красота выступает своеобразным регулятором человеческих взаимоотношений.

Духовно-нравственное возрождение невозможно без развития соответствующей системы образования и воспитания. В современный период вопрос о воспитании в человеке уважения к традиционным нравственным ценностям становится главным, актуальным. Без духовно-нравственного воспитания не реально быть культурным и образованным человеком, понимать смысл литературных и музыкальных произведений, развить высоконравственную гражданскую позицию, пробудить чувство патриотизма, осознать необходимость жить нравственно.

Чтобы достичь результаты по данному направлению предлагаются следующие формы работы с детьми:

- 1) классные часы;
- 2) внутришкольные тематические мероприятия (встречи с ветеранами, знаменитыми людьми данной местности);
- 3) внеклассные мероприятия;
- 4) праздничные концертные программы
- 5) акции, конкурсы, спортивные соревнования и т.д.

Одним из приоритетных направлений в общеобразовательной воспитательной системе РК на сегодняшний день является духовно-нравственное и эстетическое воспитание подрастающего поколения. Первый Президент Независимого Казахстана Н.А. Назарбаев в своё время отметил огромную значимость данного направления в интернатах для детей-сирот и детей, находящихся в сложных жизненных ситуациях, оставшихся без попечения родителей (законных представителей) в детских домах, где именно через разной формы работы можно наиболее эффективно развивать духовность и нравственность детей.

Среди значимых подходов к воспитанию детей, находящихся в сложной жизненной ситуации, выделяют деятельностный подход и такую форму организации воспитательного процесса как разработка и реализация проектов. В ходе реализации проектов у воспитанников формируется мотивы самопознания, позитивный образ «Я», доминанта на духовно-нравственное самосовершенствование. В проектах рассмотрены принципы,

которые помогают обеспечивать педагогический успех в применениях проектного метода и практический пример реализации проекта с детьми и сиротами и детьми, находящимися в трудной жизненной ситуации.

К сожалению, в современном мире дети без духовно-нравственного знания чувствуют себя иностранцами. Кризис духовности обнажает смысла жизни и живущих, и будущих поколений, смысл глубинных вопросов человеческого существования. Надо признать, что педагогика, как наука, призвана отвечать на запросы времени, определять методы и формы воспитания, которые конструктивно влияли бы на подрастающее поколение.

Как всем известно, контингент находящихся в трудной жизненной ситуации детей, в условиях интернатных организациях, – совершенно особый. Каждый из этих детей имеет негативный опыт общения со взрослыми, поэтому у них отсутствуют позитивные модели поведения. К тому же, ряд авторов (Н.И. Алпатов, М.П. Аралова, М.И. Божович, В.С. Мухина и др.) указывают, что у многих воспитанников, живущих на полном государственном обеспечении, формируется иждивенческая позиция, установки «нам должны, нам обязаны, дайте», отсутствие ответственности и бережливости. Иждивенчество – это одно из характерных качеств воспитанников детских домов, которое приводит к неумению строить жизнь по социально-культурным нормам и правилам, неспособности к самостоятельным поступкам и действиям, к принятию ответственности за их результаты. Одним из эффективных методов духовно-нравственного воспитания является проектная деятельность: создаётся естественная ситуация общения и практического взаимодействия детей и взрослых. Новые в педагогике творческие проекты направлены на развитие у воспитанников общечеловеческих ценностей: добра, совести, милосердия – вот что составляет основу духовности народа. И поэтому педагоги проводят различные виды работ с детьми, которые способствуют развитию познавательной активности детей, творческих способностей, воображения, мышления, коммуникативных навыков, фантазии; стимулируют развитие ответственности, самостоятельности. В целях формирования духовно-нравственных ориентиров у воспитанников детского дома перед педагогами стоят следующие задачи:

- 1) формирование культуры общения;
- 2) воспитание потребности в созидательной деятельности, творческом развитии, положительном отношении к труду;
- 3) приобщение воспитанников к региональной, национальной и мировой культуре;
- 4) воспитание у детей нравственного чувства, этического сознания и готовности совершать добрые поступки;
- 5) воспитание трудолюбия, творческого отношения к жизни.

Организация работы в данном направлении должна отвечать целому ряду общих педагогических принципов:

1. Разнообразие (творческий труд воспитанников детского дома должен быть разнообразным по своему содержанию, формам, характеру, что дает возможность довольно широкого выбора направлений деятельности в соответствии с индивидуальными интересами, склонностями и способностями. Здесь учитывается специфика контингента детей и подростков: их возрастные и индивидуальные особенности, потребности, интересы, мотивы трудовой активности.

2. Доступность (обеспечение посильности проектной деятельности и доступности – это главное требование к организации к данной деятельности: сложные задания не содействуют концентрации внимания, приводят к быстрому физическому утомлению воспитанников, снижают интерес к работе, вызывает астеническую реакцию, т.е. упадок духа, ослабление всех видов внимания. В этом случае необходима точная дозировка заданий, как по сложности, так и по времени).

3. Результативность. (эффективность творческой деятельности детей во многом зависит от ее целенаправленности и результативности. Работа должна быть ориентирована на конкретный результат труда, приносящий ощутимую пользу всем).

4. Систематичность и продолжительность (работа с нашими воспитанниками должна быть достаточно длительной и систематической: дети должны систематически

упражняться в различных видах деятельности, труд должен превращаться в привычку).

5. Заинтересованность (стимулирования проектной деятельности – важные и актуальные вопросы: для дезадаптированных детей нужны эффективные, регулярно действующие стимулы; нельзя оставлять без внимания даже самый минимальный успех ребенка в труде, обязательно хвалить за дело как можно чаще).

6. Эстетичность и эмоциональная удовлетворенность (в работе в детском доме не забывайте о его эстетической и эмоциональной сторонах; любая форма труда формирует у детей эстетический вкус, чувства цвета, формы, материала; педагогу нужно добиваться от детей не только количественных показателей в труде, а качественной работы, эстетической привлекательности ее результатов; сделать труд привлекательным занятием – использовать элементы игры, раскрывать его смысл, создавать обстановку доброжелательного общения).

7. Наглядность (дети обязательно должны видеть результаты своего труда, сравнивать качество выполненной им работы с работой других воспитанников, чувствовать необходимость и значимость своего труда для других людей).

На сегодняшний день вопрос духовно-нравственного воспитания детей остаётся одной из ключевых проблем современного общества. Отсутствие чётких положительных жизненных ориентиров для молодого поколения, спад культурно-досуговой деятельности с детьми и молодежью, отсутствие патриотического воспитания и др. – это и есть характерные причины сложной ситуации в работе с детьми. На фоне пропаганды СМИ насилия, жестокости, частые рекламы табачных изделий, алкогольной продукции ситуация ещё более осложняется: представления детей о главных человеческих духовных ценностях вытесняются материальными, и соответственно среди желаний детей преобладают узколичные, «продовольственно-вещевые» по характеру, формируются у детей вредные привычки. Решение всех этих проблем связано с формированием устойчивых духовно-нравственных свойств и качеств личности школьника.

Когда мы говорим, что духовно-нравственное воспитание – необходимое условие формирования гармонично развитой личности, то его основы призвана заложить семья, но к сожалению, не каждый ребенок имеет возможность воспитываться в семье. И поэтому, когда ребёнок попадает в детский дом, эта задача, разумеется, ложится на плечи педагогов. Воспитание, как нам известно, очень длительный процесс. И вряд ли кто даст гарантии, что титанические усилия педагогов увенчаются успехом. Но если когда-нибудь, находясь в ситуации выбора между добром и злом, хоть один из наших воспитанников или выпускников сделает выбор в пользу добра, мы будем считать, что труды наши не пропали даром.

ИСПОЛЬЗОВАННЫЕ ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Болдырева Н.Н., Московченко Н.Г.

Использование методов педагогической коррекции в формировании навыков нормативного поведения воспитанников детского дома. – Череповец. 2005.

2. Божович Л.И.

Проблемы формирования личности // под. ред. Д.И. Фельдштейна. – М.: Воронеж, 1987.

3. Сидорова Л.К. Организация и содержание работы с детьми-сиротами и детьми, оставшимися без попечения родителей. – М.: Айрис-пресс, 2004.

4. Государственная программа развития образования и науки РК на 2016-2019 годы (об обеспечении специальных услуг для детей находящихся в трудной жизненной ситуации).

5. Доклад о положении детей в РК: политика государства в отношении детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей. С.50-54.

«МЕНИҢ ОТАНЫМ – ҚАЗАҚСТАН» ТАҚЫРЫБЫНА АРНАЛҒАН СЫНЫП САҒАТЫ

Астана қаласы әкімдігінің
«Абай Құнанбайұлы атындағы №87 мектеп-гимназия» ШЖҚ МКК
Қасен Ақниет, Бахтиярова Мадина

Мақсаты: Жас ұрпақты Отанын сүйуге, еліміздің рәміздерін қастерлеуге, бай - қуатты ел екендігін мақтан етуге үйретіп, туған еліне, жеріне деген сүйіспеншілігін арттырып, махаббат сезімін ояту; Отанын, туған жерін қорғай білуге, халқымыздың талантты ақындарының өлеңдері мен ата-бабаларымыздың өңеге етіп қалдырған даналық сөздері арқылы оқушыларды ұлтжандылыққа, атамекенін көздің қарашығындай сақтай білуге, патриоттық сезімге тәрбиелеу.

Көрнекілігі: слайд, білім күніне арналған суреттер

Әдіс - тәсілдері: әңгімелеу, түсіндіру, көрсету, ойын .

Тәрбие жұмысының барысы.

Ұйымдастыру кезеңі.

Балалар, көңіл – күйіміз қалай? Тәрбие сағатымызды бастамас бұрын сынып сағатымыздың тақырыбын бірге анықтайық. Сөзжұмбақ шешеміз.

1. Қазақстанның жергілікті халқы қай тілде сөйлейді (қазақ, казахский, Kazakh)
2. Қазақстанның Елордасы (Астана, Астана, Astana)
3. Қазақстанның Елбасы (Назарбаев, Назарбаев, Nazarbayev)
4. Қазақстан қай құрылықта орналасқан? (Еуразия, Евразия, Euroasia)
5. Қазақ халқының дәстүрлі ойыны?(асық, асық, asyk)
6. Қазақстанның рухани астанасы(Түркістан, Туркистан, Turkistan)
7. Қазақстанның ұлттық валютасы (теңге, тенге, tenge)
8. Қазақстанның көршілерінің бірі (Қытай, Китай, China)
9. Әр азаматтың туып-өскен жері қалай аталады? (Отан, Родина, Motherland)

Сөзжұмбақтың шешуі: Қазақстан.

I. Кіріспе бөлім.

Топпен жұмыс

1-топ: «Еркін микрофон» әдісі (Егер мен әкім болсам....)

2-топ: «Спираль» әдісі (Отан туралы мақал-мәтелдер)

3-топ: «Пазл» әдісі (құрастыру)

II. Негізгі бөлім.

«Ойлан, тап!» ойыны, топпен жұмыс:

– Балалар, «Ойлан, тап!» ойынына назар аударайық, бұл ойында «Авторлар», «Жұмбақтар», «Ұлттық ойындар» деп аталатын үш категория берілген. Әр категорияның сол жағында 10, 20, 30, 40 деген ұпай сандары көрсетілген ұяшықтар орналасқан. Әрбір ұяшықта сол категорияға байланысты сұрақтар жасырылған. Әр топтан бір оқушы ұяшықты таңдайды.

«Авторлар» категориясының сұрақтары:

1. Мемлекеттік Тудың авторы кім? (Шәкен Ниязбеков)

2. Мемлекеттік Елтаңбаның авторларын атаңдар (Шота Уәлиханов, Жандарбек Мәлібеков)

3. Мемлекеттік Гимннің әнін жазған әйгілі композитор кім? (Шәмші Қалдаяқов)

4. Мемлекеттік Гимннің сөзінің авторларын атаңдар (Жүмекен Нәжімеденов, Нұрсұлтан Назарбаев)

«Ұлттық ойындар» категориясының сұрақтары:

1. Қазақтың ұлттық ойындарының логикалық ойлау мен математикалық ойлануды дамытуға негізделген (Тоғызқұмалақ)

2. Бұл ойынды қыз-жігіттер екі топқа бөлініп, бір-бірінің қолынан ұстап, адамның атын атап шақырады, шақырған адам топтың тізбегін үзіп кетуге тырысады (Айгөлек)

3. Бұл ойынды жазда көгалды алаңда, спорт залында өткізуге болады. Ойыншылар қос қолдап ұстап тартады. Тартысқа түскен екі топ бірін-бірі тартып, жердегі орталық сызықтан бұрын сүйретіп өткізіп әкету керек (Арқан тартыс)

4. Қазақ халқының дәстүрлі ұлттық ойыны. Иірген кезде төрт түрлі қалыпта түседі: алшы, тәйке, бүк, пік (Асық ойыны)

Сергіту сәті. Отан туралы ән айтады.

«Күннің шуағын шашу» әдісі арқылы күннің шуақтарын алып, өлеңдерді оқиды.

1-оқушы

Орманы – пүліс,

Бұлағы – күміс.

Қазақстан – республикам менің!

2-оқушы:

Төлеген, Мәншүк

Батырлар шыққан.

Қазақстан – республикам менің!

3-оқушы:

Абай туған, Сәкен туған

Құрметті достым, қазақтың жерім,

Қамбаға жылда мол астық құйған,

Қазақстан – республикам менің!

4-оқушы:

Әйнегі – күн, шатыры –аспан,

Кең дала ... Төсі толқыған егін.

Көлдері көкке күмістен шашқан,

Қазақстан – республикам менің!

«Оқушы үні» әдісі арқылы кері байланыс

«Болашақта қандай үлес қосамын?»

– Балалар, мен сіздерге кішігірім ұшақтар таратамын, ал сіздер сол ұшаққа өз арман-тілектеріңізді, болашақта қандай мамандық иесі болғыңыз келетін туралы өз ойларыңызды жазыңыздар.

– Біз – тәуелсіз қазақ елінің ең жас жеткіншектеріміз. Сондықтан өз жерімізді, өз елімізді, әкелеріміз бен аталарымыз сияқты қадірлеуге, сүюге, қорғауға тиісті екенімізді естен шығармайық дегім келеді.

«Абай Құнанбайұлы атындағы №87 мектеп-гимназиясының 6 «Ғ» - сыныбының жетекшісі Қасен Ақниет, 6 «В» сыныбының жетекшісі Бахтиярова Мадина.

СИСТЕМА УСТРАНЕНИЯ ПРОБЕЛОВ В ЗНАНИЯХ ШКОЛЬНИКОВ КАК ОСНОВА ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ И ВОСПИТАНИЯ

Оразбаева Галия Мустафаевна, заместитель директора по учебной работе
Школа-гимназия №30 г. Астана

Пробелы в знаниях учащихся – это проблема, вызывающая беспокойство как у взрослых, так и у детей. Очевидно, что ни один здоровый ребенок не стремится к плохим результатам в учебе. Однако первые неудачи могут привести к утрате мотивации, пропускам занятий и даже проблемному поведению. Все это создает условия для дальнейшего ухудшения образовательных результатов.

В начале учебного года в нашей школе был проведен мониторинг знаний обучающихся. Анкетирование и вводные контрольные работы позволили выявить пробелы по всем предметам. На основе полученных данных мы разработали планы и программы профилактических и коррекционных мероприятий, направленных на устранение этих пробелов.

Главная цель системы — обеспечение права каждого ученика на качественное образование. Это включает улучшение успеваемости и повышение уровня знаний школьников, а также создание поддерживающей атмосферы.

Для достижения цели поставлены следующие задачи:

- Организация системной работы по устранению пробелов в знаниях.
- Создание благоприятных условий для обучения, учитывающих индивидуальные и возрастные особенности учащихся.
- Координация усилий администрации, учителей, классных руководителей, социальной и психологической службы.

- Вовлечение родителей в образовательный процесс через совместные мероприятия и проекты.

Основные направления деятельности

Работа школы включает следующие направления:

1. Анализ причин пробелов:

- о Недостаточная мотивация к учению.
- о Проблемы в организации учебного процесса.
- о Социальные и психологические факторы.

2. Комплекс мероприятий по устранению пробелов:

- о Индивидуальная работа с учащимися.
- о Дополнительные занятия.
- о Дифференцированный подход к обучению.
- о Вовлечение учеников в кружки, секции и проекты.

Анализ и диагностика

В начале учебного года были проведены вводные контрольные работы и анкетирование по формам:

- «Изучение отношения учащихся к учебным предметам».
- «Определение основных мотивов учения».

Результаты контрольных работ позволили выявить:

- Предметы, по которым наблюдалось снижение знаний.
- Темы, вызывающие наибольшие трудности у учащихся.
- Типичные ошибки и основные причины пробелов.

На основании анализа был составлен список детей с множественными пробелами.

Каждый учитель разработал индивидуальный план работы, включающий:

- Тематику дополнительных занятий.
- Дифференцированные задания.
- Консультации для родителей.
- Методы создания ситуации успеха на уроках.

Особое внимание уделялось созданию комфортных условий обучения:

- Учет индивидуальных особенностей ребенка.
- Создание благоприятного психологического климата.
- Поддержка социальной и психологической службы.

Взаимодействие с родителями

Родители играют ключевую роль в устранении пробелов. Совместные проекты и мероприятия позволяют лучше понять образовательные потребности ребенка, укрепить мотивацию к обучению. Консультации, организуемые педагогами, помогают родителям активно участвовать в образовательном процессе и поддерживать интерес к учебе.

Дополнительное образование как инструмент решения проблемы

Кружки, секции и проекты становятся неотъемлемой частью системы. Вовлечение детей с низкой успеваемостью в творческую и исследовательскую деятельность помогает развивать их таланты и укреплять веру в собственные силы. Например, участие в театральной студии или спортивной секции формирует у ребенка дисциплину, настойчивость и уверенность.

Дополнительное образование дополняет учебный процесс, помогая детям использовать свои знания на практике. Оно также способствует формированию у детей чувства успеха и удовлетворенности.

Результаты работы

Ежеквартальный мониторинг успеваемости позволяет оценить эффективность предпринимаемых мер. Анализ данных показывает, что в результате системной работы школы удалось:

- Снизить количество пробелов в знаниях учащихся.
- Повысить общий уровень успеваемости.
- Улучшить мотивацию и интерес к учебе.

Успешность программы объясняется профессионализмом педагогического

коллектива, четким распределением обязанностей и заинтересованностью всех участников образовательного процесса.

Школа как пространство для развития

Главная задача школы – не только устранить пробелы, но и научить детей учиться. Важно создать условия, в которых каждый ребенок может раскрыть свои способности, почувствовать радость успеха и стремиться к развитию.

Школа – это не просто место для учебы. Это пространство, где дети живут яркой, насыщенной жизнью. Каждый ребенок уникален и обладает своими талантами. Наша задача – помочь ему раскрыть этот потенциал, найти свое место и достичь успеха. Только совместные усилия учителей, родителей, классных руководителей и социальной службы помогут справиться с трудностями в учебе. Важно верить в каждого ребенка и передавать эту веру ему.

Создание поддерживающей атмосферы, обеспечение разнообразия деятельности и формирование нравственного и духовного облика – ключевые аспекты работы школы. Только так можно не просто ликвидировать пробелы, но и заложить основу для успешного будущего каждого ученика.

Список использованной литературы:

1. Зинченко, В.П. «Психология образования». — Москва: Издательство «Академия», 2006.
2. Кузьмин, В.А. «Теория и методика преподавания в школе». — Москва: Издательство «Просвещение», 2010.
3. Петухов, С.С. «Коррекция учебных затруднений у школьников». — Москва: Владос, 2014.
4. Мухина, Н.Ф. «Методика преподавания в образовательных учреждениях». — Москва: Академия, 2013.

**«АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ
ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ТИІМДІ ЭЛЕМЕНТТЕРІН
ПАЙДАЛАНА ОТЫРЫП, ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН
ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ
БЕЛСЕНДІЛІГІН АРТТЫРУ»**

**Астана қаласының «Бауыржан Момышұлы
атындағы №53 мектеп-лицейі» ШЖҚ МКК
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі, шебер-
педагог, Турекенова Аяужан Кайсановна**

Зерттеу жұмысының өзектілігі. Қазіргі білім беру саласында оқытудың озық технологияларын меңгермейінше сауатты, жан-жақты маман болу мүмкін емес. Жаңа технологияларды меңгеру мұғалімнің интеллектуалдық, кәсіби, адамгершілік, рухани азаматтығын, адами келбетін қалыптастыруға игі ықпал етіп, өзін-өзі дамытуға және оқу үдерісін тиімді ұйымдастыруға ықпал етеді.

Мұғалім үшін ең басты мақсат - әрбір сабақты түсінікті, тартымды, нәтижелі өткізу. Оны жүзеге асырудың бір жолы - заманауи ақпараттық технологияларды қолдану. Ал мектеп қабырғасында баланың тұлға ретінде дамуы, өз бетінше қалыптасуы басталады көзқарастарды кеңейту, ой-өрісін кеңейту. Қазіргі мектептерде оқу үдерісін ұйымдастыру жаңа әдістемелер мен технологиялардан құралады. Демек, баланың білімі бірегей, нәтижелі болуы үшін пән мұғалімінен жауапкершілік талап етіледі. Бүгінгі таңда адамзаттың ақпараттық мәдениетін дамыту оқытуда өте маңызды рөл атқарады, оның себебі ғылыми-техникалық ақпарат көлемінің қарқынды өсуі болып табылады.

Ақпараттық технологиялардың барлық жаңалықтарын ең алдымен балалар қабылдайды, сондықтан балалардың жоғары танымдық қызығушылығын пайдалана отырып, олардың тұлға ретінде дамуын қалыптастырады. «Қазіргі әлемде жастарға ақпараттық технологиялармен байланысты әлемдік стандарттарға сай жаңа білім беру қажет», - деді Мемлекет басшысы. Себебі жаңа педагогикалық технологиялардың мүмкіндіктерін тек ақпараттық технологиялар ғана жүзеге асыра алады. Оқушы оқу-тәрбие процесінің негізгі субъектісі болып табылады, сондықтан оқушы мен мұғалімнің баланың дамуындағы, оның ойлау қабілетін дамытудағы ынтымақтастығы оқу-тәрбие іс-әрекетінің қалыптасуы мен әртүрлі түрлерін қамтитын оқыту әдістерінің үйлесуі нәтижесінде жүзеге асырылуы тиіс. оқу процесі.

Зерттеудің мақсаты: Қазақ тілі мен әдебиеттің жаңа ақпараттық технологияларды пайдалана отырып, оқушылардың қазақ тілі мен әдебиетін оқытуға деген қызығушылығын арттырудың тиімді жолын анықтау

Зерттеу жұмысының міндеті :

- Жаңа ақпараттық технологиялар туралы ғылыми-педагогикалық әдебиеттерден мәліметтер жинау, озық тәжірибелермен таныстыру.

- Жаңа ақпараттық технологияларды ұйымдастырудың материалдық-техникалық базасын жетілдіру, іс-шаралар кешенін әзірлеу.

- Оқыту үдерісіне компьютерлік және сараланған оқыту технологияларын енгізу негізінде:

- а. тілі мен қазақ тілі мен әдебиеті пәнінен электронды оқулықты пайдалана отырып, өткізілген сабақтарда оқушылардың білім деңгейінің көрсеткіштерін анықтау.

- б. тілі мен дәстүрлі және электронды оқулықты пайдалана отырып, қазақ тілі мен әдебиеті пәнінен өткізілген сабақтардың білім сапасына әсерін зерделеу, талдау.

- б. тілі мен әдебиет дәстүрлі және электронды оқулықты пайдалана отырып, қазақ тілі мен әдебиеті пәндері бойынша өткізілген сабақтарды салыстыруды сараптау.

Зерттеу объектісі:

- оқушылардың ақпаратпен жұмыс істей білуін қалыптастыру коммуникативтік қабілеттердің, ақыл-ой, танымдық және т.б. шығармашылық қабілеттерін дамыту

- алған білімдерін практикалық іс-әрекетте қолдануға үйрету.

Болжам:

- Егер жаңа ақпараттық технологиялар әдебиет сабақтарында тиімді пайдаланылса, оқушылардың пәнге деген қызығушылығы, танымдық белсенділігі, зерттеушілік шеберлігі, креативтілігі артады.

Еліміздің өркениетті елдер қатарына ұмтылуына байланысты бұл кезеңдегі білім беру басты мәселе екені бәрімізге белгілі. Бұл білім бұл эмиссияның әлемдік деңгейіне сәйкестігін білдіреді. Олардың негізгілері: - әр адамның тағдырындағы білімнің маңыздылығын арттыру үшін қажет жеке тұлғаға бағытталу;

- қоғамдағы рухани құлдырауды еңсеру үшін білімді ізгілендіру;

- әрбір баланың білім алуға деген өз қабілеттері мен ынтасы болады қажеттіліктерді қанағаттандыру үшін білім беруді саралауды күшейту;

- көп нұсқалы оқыту үшін мүмкіндіктер жасау.

Ғылыми жаңалығы:

- Ақпараттық-коммуникативтік технологияларды кеңінен пайдалана отырып, оқушылардың қазақ тілі мен әдебиетіне деген қызығушылығын арттыру;

- Қазіргі ақпараттық ғасырда өмірге бейімделген жан-жақты білімді тұлғаны қалыптастыру;

Осы шарттар өз шешімін тапқан кезде әлемдік білім беру кеңістігіне ену аса маңызды шарттар оқушының құзыреттілігін қалыптастыру мәселе де жүзеге асар еді.

- обілім алушылар электронды оқулықтармен және ғаламтор желісімен электрондық оқулықтармен жұмыс істей алады және интернет желісімен істей алады;

- оқушының білімдер ОП ең қысқа мерзімде бағаланады мерзімдер және кез кез келген жағдайда уақыт бағаланады;

-орындаған жұмыстарының қателерін бірден жұмыстағы қателерді бірден көруге мүмкіндік береді; мүмкіншілік тудырады;
-және нтерактивті тақтаны белсенді тақтаны да еркін пайдаланады қолданады;
-ақпараттық мәдениетін ақпараттық мәдениетті дамытады және;;
-бастапүнемделеді және уақыт үнемделедіСБ-да;
-одамуда коммуникативтік қабілеттер дамидтероқушыларды;
-здамуда дағдылар дамидтерзанттау;
-окөтеріледі пәнге оқушылардың пәнге деген қызығушылығы қызығушылықтары артады;

-әрқайсысында оқушының шығармашылық мүмкіндігі шығармашылық мүмкіндіктер ашылады

Глоссарий:

1. « АКТ » - ақпараттық-коммуникациялық технология.

2. « Флипчарт » - « Aktivstudio» бағдарламасының жаңа беті.

3.» Aktivstudio Professional Edition V3 « - қоғамдық колледждер мен мектептердегі интерактивті тақталарда орнатылған, сабақтарға арналған бағдарлама.

Зерттеу әдістері: зерттеу жұмысындағы әдістемелік әдебиеттерді зерделеу, талдау, жалпылау, жалпылау, зерттеу барысында сауалнамалар алу, бақылаулар жүргізу, балалар еңбегінің нәтижелерін салыстыру, тәжірибелік-педагогикалық жұмыстың қорытынды нәтижесін шығару.

Зерттеу пәні: тілі мен әдебиетіқазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында жаңа ақпараттық технологияларды пайдалана отырып, оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттыру.

«Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында ақпараттық-коммуникативтік технологияның тиімді элементтерін қолдану арқылы оқушылардың белсенділігін арттыру»

АКТ дегеніміз не? Білім алушыларға ғылыми ұғымдарды түсіндіруді және олардың қабылдауын, түсінуін жеңілдетуге мүмкіндік беріп, білім берушілерге сабақ беруде көмектесетін маңызды құрал. Ақпараттық құралдардың кеңінен қолданыла бастауына байланысты оқушылардың АКТ дағдыларын тиімді пайдаланып, цифрлық мәтіндермен де жұмыс жүргізе білуі аса маңызды.

Осыған орай, бүгінгі таңдағы әсіресе, мұғалімдер қауымы үшін ең өзекті тақырып ол – цифрлық педагогика. Жасанды интеллект - білім берудегі инновациялық әдіс деп компьютерлік сауаттылықты бірінші орынға қойып отырмыз. Биылғы жаңа оқу жылының бастамасы-мұғалімдердің тамыз форумы «DIGITAL KAZAKHSTAN» жаңа замандағы білім беру тақырыбында өткені мәлім.

Тамыз кеңесінде сөз алған Оқу-ағарту министрі Ғани Бейсембаев отандық білім беру жүйесінде жасанды интеллектіні енгізудің алғышарты қалыптасқанын атап өтті. Жасанды интеллект технологияларын білімге сауатты енгізу оқытудың тиімділігін қамтамасыз етеді, ал бұл өз кезегінде білім сапасын жақсартуға мүмкіндік береді. Қазір цифрлық технологиялар информатика пәнінің шеңберінен әлдеқайда шығып кетті. Енді әрбір педагогтің ІТ-құзыреттілігі оның біліктілігінің ажырамас бөлігіне айналуы шарт. Бұл – жаһандық үдеріс, заманауи талап», деді министр.

Заманауи нейро желілерді сабағыма кіріктіре қолдану арқылы оқушыларыма тың, жаңа мүмкіндіктер ашамын. Оның дәлелі, жасанды интеллект арқылы қазақ тіліндегі оқылым, тыңдалым, айтылым, жазылым тілдік дағдыларын қалыптастыруда жиі қолданамын. Мысалы, D-ID қызметі арқылы өз фотомызды сөйлетіп, «Өзім туралы» деп қысқаша бейне әңгіме жасауға, GPT, Gemini, Copilot чат-боттарын пайдаланып, мәтін пішімінде сабақтарға тапсырма, Wonderslide, Gamma.app немесе Emaze.com сервистерін пайдаланып сабаққа презентация, Pro.splashmusic және Suno.ai ЖИ сервисі арқылы тапсырмаға сәйкес музыкалық сүйемелдеуді жасауды сабақ барысында жүргізе бастадым.

Цифрлық кеңістік мұғалімдер үшін жаңа мүмкіндіктер мен қиындықтарды ашып, оқушылармен қарым-қатынасымыздың өзгерткенін көріп жатырмын. Оның дәлелі, инклюзивті оқыту барысында ерекше оқытуды қажет ететін оқушыларымыз

үшін таптырмас жаңа тәсіл екеніне көзім жетті. Бұл ресурстар ерекше оқытуды қажет ететін оқушыларымыз үшін қызықтырақ және жекелеңдіріп, оларға ақпаратты жақсырақ түсінуге және есте сақтауға көмектеседі. Әсіресе, орыс сыныбындағы басқа ұлт өкілдеріне қазақ тілін оқыту барысында кез-келген кейіпкерге жан бітіріп, қимылдатып, сөйлетіп отырып сабағымның жанды, қызықты өтуіне мүмкіндіктер туғызып келемін.

Астана қаласындағы «Бауыржан Момышұлы атындағы №53 мектеп-лицей» оқушыларымен тәжірибелік сабақтар жиі жүргізіліп отырды. Оқу бағдарламасы бойынша қазақ тілін оқыту коммуникативтік тәсілге негізделгені белгілі. Солардың бірі, тілдік тыңдалым, оқылым, айтылым және жазылым төрт дағдымен жұмыс жасау барысында өз нәтижесін берді. Мысалы, ұйымдастыру кезеңінде әлеуметтік желілерде жасырылған сұрақтарға жауап беру арқылы оқушылардың сабаққа деген ынтасын ояту мақсатында қолдандым.

Тыңдалым дағдысына бағыттап өткен тақырыпты ЮТуб каналдан алынған ссылақалар арқылы аудио дыбысты естіртіп қайталап өттік.

Сиырдың дауысы-https://youtu.be/QjwAH4pqBIE?si=Wwi7qVY_SxVTImqB
Түйенің дауысы – <https://youtube.com/watch?v=-EriMUQkGbg&feature=shared>
Жылқының дауысы - <https://youtu.be/f0-n6lmYU8I?si=rNhJQFgABGNTY7nk>
Қойдың дауысы – <https://youtube.com/watch?v=BhN2JoRh-PU&feature=shared>
Ешкінің дауысы: <https://youtube.com/watch?v=OQ1A0JUZk7U&feature=shared>
Жаңа сөздерді Learningapps платформасы арқылы жүргіздім.

Мата-ткань	Бесбармақ-бешбармақ
Көрпе-одеяло	Тері-кожа
Арқан-веревка	Жүн-шерсть
Киіз-кошма	Қазы жасайды-делают казы
Алаша-дорожка	Ою-өрнек-орнамент

PowerPoint платформасы интербелсенді тақтадан тақырыпқа презентацияны демонстрациялауда қолданылды.

WORDWALL платформасын сабақты бекітуге қолданған өте тиімді болды.

<https://apps.apple.com/kz/app/chatgpt/id6448311069>

ChatGPT платформасы арқылы тақырып бойынша тестік тапсырмаларды орындау оқушылардың қызығушылықтарын арттыра түсті.

Теріден не жасалады? а) қазы ә) құрт б) шұбат в) етік	Жүннен не жасалады? а) қуырдақ ә) қымыз б) көрпе в) сүт
2. Сүттен не жасалады? а) айран ә) бешбармақ б) тон в) алаша	4) Еттен не жасалады? а) саба ә) құлақшын б) ірімшік в) қуырдақ

АКТ арқылы оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуға ықпал ететін платформалармен жұмыс жасау барысында оқушылардың пәнге деген қызығушылықтары арта түсті. Ақпараттық технологияларды тәжірибе жүзінде пайдалану жолында арнайы білім беру мақсатында информатика сабағы бастауыштан басталып оқылып келеді. Бүгінгі күні білім беру жүйесін ақпараттандыру ісінің басты мақсаты – заман талабына байланысты ақпараттық қоғамның шарттарына сәйкес оқушыларды тұрмыстық, қоғамдық және кәсіптік өмір салаларына толық әрі тиімді түрде араластыру болып табылады.

Қорыта келгенде, білім берудегі цифрлық кеңістікті пайдаланудың артықшылықтары мұғалімдерге оқыту тәжірибесін жетілдіру және оқушылардың нәтижелерін жақсарту үшін кең ауқымды жаңа мүмкіндіктер ұсынады. Цифрлық кеңістіктегі заманауи педагог – ол алдында отырған әр шәкіртін заманымыздың озық та, білімді азаматы ретінде көргісі келетіні анық. Мен де болашақта оқушыларымның ұлттық құндылықты бойларына сіңірген, тәрбиесі бойына талбесіктен сіңген, заманына сай озық платформаларды меңгерген, сауатты азамат пен азаматшаларды тәрбиелеп, үлкен өмір жолына қадам басқандарын көргім келеді және солай болады деп сенемін.

Қолданылған деректер тізімі:

«Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 жылғы 12 желтоқсандағы № 827 қаулысы <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1700000827>

• Тиімді таныстырылым құру технологиясы: оқу-әдіст. құрал. - Астана: «НЗМ» ДББҰ, ПШО, 2014. – 125 б.

• Тарасенко Е.В., Рамазанов Р.Г., Пірмаханбет Ж.М. Бейнероликтер дайындауға арналған әдістемелік ұсынымдар (тренерлер мен мұғалімдерге арналған) - Астана: ДББҰ «НЗМ» ПШО, 2015. – 50 б.

• Алданыш А. Оқытуда интернет ресурстарды қолдану: әдістемелік нұсқаулық /А. Алданыш. - Астана: «НЗМ» ДББҰ ПШО, 2017. -36 б.

ОҚЫРМАН КҮНДЕЛІГІ - ОҚУ МӘДЕНИЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ҚҰРАЛЫ

А.Т. Хамитова
Астана қаласы Бауыржан Момышұлы
атындағы №53 мектеп-лицейінің директоры,
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Аңдатпа

Оқырман күнделігінің оқу мәдениетін қалыптастыруда маңызы зор. Кітап оқу кей оқушылар үшін қиын әрі ұзақ үдеріс болып көрінуі мүмкін. Оқу мәдениетін қалыптастыру үшін кітап оқуды жүйелеу керек, себебі жүйе оқуды жеңілдетеді. Оқырман күнделігі оқыған шығарманы жүйелеуге мүмкіндік береді. Оқырман күнделігінің көмегімен кітап оқу үдерісі қызықты әрі пайдалы іске айналады. Оқырман күнделігі жылдам оқу техникаларынан, мәтінді саналы оқу формуласынан, шығармаларды талдау бөлімінен тұрады. «Шығармашылық шабыт» деп аталатын талдау бөлімінде оқушыларға оқыған шығармалары негізінде эссе жазуға, сурет салуға немесе өлең шығаруға таңдау беріледі. Бұл балалардың шығармашылын шыңдай түседі. Оқырман күнделігі - оқушылардың шығарманы саналы, тиімді әрі жылдам оқуына көмектесетін құрал.

Аннотация

Читательский дневник имеет большое значение в формировании культуры чтения. Чтение может показаться трудным и долгим процессом для некоторых учащихся. Чтобы создать культуру чтения, необходимо систематизировать чтение, потому что система облегчает чтение. Читательский дневник позволяет систематизировать прочитанное

произведение. С помощью читательского дневника процесс чтения становится интересным и полезным делом. Читательский дневник состоит из приемов скорочтения, формулы осознанного чтения текста, раздела анализа произведений. В разделе анализа, называемом «Творческое вдохновение», учащимся предоставляется выбор: написать эссе, нарисовать рисунок или написать стихотворение на основе прочитанных ими произведений. Эти ребята оттачивают свое творчество. Читательский дневник-это инструмент, который помогает учащимся читать произведение осознанно, эффективно и быстро.

Кілт сөздер: оқырман күнделігі, кітап, саналы оқу, көмекші құрал

Ключевые слова: читательский дневник, книга, сознательное чтение, вспомогательное средство

Кітап - тәрбие берудің таптырмас құралы. Ертегі, поэма, роман т.б. шығармалар оқу арқылы оқушының өзіндік көзқарасы, сыни ойлауы қалыптасады, кейіпкерлер іс-әрекеті арқылы ненің жақсы, ненің жаман екенін ажыратып, тәлім алады. Балалар көркем әдебиет оқу арқылы шығармалардың мазмұны негізінде жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды бойларына сіңіреді. Бүгінгі күні кітап оқудың пайдасын біле тұрса да, жастардың кітап оқуға деген қызығушылықтары төмен. 2018 жылғы жүргізілген әлеуметтік зерттеулерге сүйенсек, Фридрих Эберт қорының мәліметі бойынша 78,6% қазақстандық жастар мүлдем кітап оқымайды екен [1]. Оқушылардың кітап оқымау себебін әлеуметтік желінің келуімен, қызығушылықтың ауысуымен байланыстырамыз. Алайда, тиімді әдіс-тәсілдер, құралдар арқылы кітап оқу мәдениетін қалыптастыруға болады. Оқу сауаттылығы қазіргі қоғамдағы өмірге дайындық үшін ең маңызды көрсеткіштерінің бірі ретінде қарастырылады [2]. Оқу мәдениетін қалыптастырудың тиімді құралы – Оқырман күнделігі. Оқырман күнделігі - еліміздегі қазақ тіліндегі алғашқы көмекші құрал. Бұл авторлық жұмысымды жазу барысында ғылыми зерттеулерге сүйендім.

XVII ғасырда Ян Амос Коменский Оқырман күнделігі оқылған кітаптардағы білімді жинақтаушы әрі сақтаушы деген пікір айтқан. И.И. Огиенко оқу үдерісінде Оқырман күнделігін қолданудың әдістемесін қарастырып, 1914 жылы «Әдеби талдау және оқылған кітаптарды жазуға арналған дәптер» жасап шықты. Күнделік классикалық орыс тілін оқытуға бағытталды. Дәптерде бір ғана шығарма толық әрі сапалы талданды. Оқырман шығарма авторының қысқаша өмірбаянын, оның өміріндегі негізгі кезеңдер туралы жазып, қай жерде оған ескерткіштер орнатылғанын көрсетіп, шығарма қандай жағдайда жазылғанын, шығарманы жазуға қандай жазушылар әсер еткенін анықтап жазу керек болды. Ұнаған қанатты сөздер мен түсініксіз сөздердің мағынасын ашып жазатын бөлімдер қарастырылды. Жеке бағанға оқырман дұрыс екпін қоймаған сөздер жазылды [3].

Әдебиетші И.В. Владиславлев «Оқылған кітаптар туралы жазуға арналған дәптер» (1916), «Оқылған кітаптар туралы жазбаны қала жүргізуге болады» тақырыптарында оқырман күнделігін шығарды. Кіріспеде автор кітап оқу ережелеріне ерекше көңіл бөледі. Дәптер классикалық еуропа әдебиетін оқуға негізделген әрі бес шығарма талдауға арналған. Дәптердің мазмұны шығарманы талдауға көмектесетін көптеген сұрақтардан тұрады және кесте түрінде орналастырылған: жұмыстың атауы мен авторынан бастап осы кітапты оқуды таңдау себебіне дейін жазылған. Жағымды және жағымсыз кейіпкерлер қаралған, олардың қасиеттері мен іс-әрекеттерін дәлелеу қажет болды. Жеке тәжірибеге сүйеніп, кейіпкерлерге ұқсайтын адамдармен қарым-қатынасты сипаттау ұсынылады [3]. Ал мен ұсынған Оқырман күнделігі 1-4 сынып оқушыларына арналған. «Струп тест», «Клиновид» және «Шульте» кестелері сынды жылдам оқу техникаларынан әрі тиімді оқуға көмектесетін «Көрсеткішпен оқу», «Перде», «Күн-түн» әдістері, оқу жылдамдығы мен мәтінді түсіну коэффициентін анықтайтын әдіс-тәсілдерден, мәтінді саналы оқу формуласынан, шығармаларды талдау бөлімінен тұрады [4]. Әр парақта кітап оқуға шақыратын афоризмдер, ұлылардың айтқан сөздері жазылған. «Шығармашылық шабыт» деп аталатын талдау бөлімінде оқушыларға оқыған шығармалары негізінде эссе жазуға, сурет салуға немесе өлең шығаруға таңдау беріледі. Бұл балалардың шығармашылығын шыңдай түседі. Оқырман күнделігі тек шығарманың мазмұнын талдаудан ғана тұрмайды, бұл көмекші құралда шығарманы жылдам оқу техникалары берілген. Оқырман күнделігі - оқушылардың шығарманы саналы, тиімді әрі жылдам оқуына көмектесетін

құрал.

Оқырман күнделігінде оқушы шығармадан алған инсайтын жазады, талдайды және күнделік оқырманның іс-әрекетін басқаруға, кітап оқуды жүйелі етуге көмектеседі. Сонымен қатар оқығанды қорытындылап, шығарманы есте сақтауға, түсінуге, шығармашылықпен айналысуға мүмкіндік береді. Күнделіктегі оқыту техникалары оқушының жадын жаттықтырып, жылдам оқуға және мәтіннен негізгі ақпаратты таба білуге үйретеді. Ұстаздар мен ата-аналар баланың кітап оқу үдерісін бақылай алады. Оқудағы тұрақты жаттығулардың арқасында ғана бала тез оқуды және оқығанын түсінуді үйренеді, яғни ол басқа пәндер бойынша жақсы үлгере алады. Шығарманы түсіну, талдау дағдылары басқа пәндерді меңгеруде көмектеседі. Яғни оқушы тек гуманитарлық пәндерден ғана емес, жаратылыстану-математикалық бағыттағы пәндерден өз үлгеремін жақсартып алады. Осы мақаланы жазудағы мақсатым - Оқырман күнделігінің оқу мәдениетін қалыптастырудағы ролін ашу үшін оның құрылымымен таныстыра отырып, нақты тиімділігін көрсеткен зерттеу жұмыстарының нәтижелерімен бөлісу. Оқырман күнделігін оқу үдерісінде, сабақтан тыс уақытта қолдану арқылы оқушылардың кітап оқуға деген қызығушылығын арттыра отырып, сыни ойлайтын, адамгершілігі мол, шығармашыл тұлға қалыптастыруға болатынын көрсету. Оқырман күнделігі оқығанды жүйелеуге, кітап оқуды әдетке айналдыруға көмектеседі.

«Оқырман күнделігі» көмекші құралының тиімділігін зерттеу барысында сауалнама, сұхбаттасу әдістері қолданылды. Жұмысқа ғылыми негізделген зерттеу жүргізу мақсатында зерттеу объектісі ретінде 2 «Ә» сыныбының 27 оқушысы алынды. 2021 жылдың қыркүйек айында «Кітап оқуға деген көзқарасым» тақырыбында оқушылармен сауалнама жүргізілді. Сауалнамадағы «Сүйікті ісің не?» деген сұраққа оқушылардың 30% «компьютерде ойнау» деп жауап берсе, 22% достарымен кездесіп, ойнағанды ұнататынын жазған, ал 33% оқушы «ютуб, тик-токта видеолар көру» жауабын таңдаса, 14% ғана «кітап оқу» деп жауап берген. Оқушылардың кітап оқуға деген қызығушылығын ояту үшін 2 «Ә» сыныбында Оқырман күнделігі енгізілді. Оқушыларға жеңілден күрделіге қарай қағидасы бойынша оқуға шығармалар ұсынылды. Оқушылар шығармаларды оқыған соң талдады. Шығарманың басталуы, ортасы, аяқталуы туралы негізгі ақпараттарды жазу үшін оқу барысында әр сөйлемге мән бере отырып, оқығанын құрылымын сақтай отырып, талдау жүргізді. Кейіпкерлерге мінездеме берді. Оқушылардың саналы оқу үдерісін анықтау мақсатында әр оқылған шығармалардан кейін тест сұрақтары ұсынылды. Тест сұрақтарының жауабы негізінде оқушылардың түсініп оқу коэффициенті есептеліп, олардың ілгерлеуі салыстырылды. Балалар әр шығарманы оқығаннан кейін өздерінің алған инсайттарын жазды. «Шығармашылық шабыт» бөлімінде оқушылар өлең шығарды, эссе жазды, сөзжұмбақ жасады, сурет салды. Ең көп таңдалған жұмыс түрі сурет салу болды. Оқушылар оқыған әңгімелері, ертегілерінен алған әсерлерін қағаз бетіне түсіріп, қиялдарына ерік берді.

Таза бұлақ, Асыл шөп әңгімелері, Етік киген мысық ертегісі бойынша салынған суреттер.

Оқылған шығармалар бойынша берілген шығармашылық тапсырмалар оқушылардың креативті ойлауына, шығармашылықтарын шыңдай түсулеріне септігін тигізеді. 2022 жылдың қазан айында қайта өткізілген «Кітап оқуға деген көзқарасым» сауалнамасында сүйікті істері кітап оқу екендіктерін 25% оқушы көрсеткен. Кітап оқуға қызыққан оқушылар саны 2021 жылмен салыстырғанда 2022 жылы +11%-ға артқан. Сондай-ақ әдебиеттік оқу пәнінен 2021-2022 оқу жылы қорытындысы бойынша білім сапасы 59% құраса, 2022- 2023 жылы білім сапасы 67%-ға дейін өскен. 2023-2024 оқу жылында білім сапасы 71%-ға жеткен. 2024-2025 оқу жылының жартыжылдығы бойынша көрсеткіш 75%-ға өскен.

Оқырман күнделігі тек гуманитарлық пәндер ғана емес, жаратылыстану-математикалық бағыттағы пәндерді сәтті меңгеруге өз септігін тигізгенін білім сапасының өскені арқылы көріп отырмыз. Оқушы шығармаларды оқи отырып, оған жан-жақты талдау жасайды, туынды негізінде шығармашылық тапсырмалар орындайды. Осы талдау, түсіну, креативті ойлауды басқа пәндерді оқуда қолдану арқылы әр бала өз көрсеткіштерін жақсартып алады.

Оқушылармен сұхбаттасу барысында олар оқыған кітаптарын біраз уақыт өткен соң ұмытып қалатындықтарын айтып, Оқырман күнделігін жүргізіп бастағаннан кейін негізгі ақпараттарды еске сақтау оңай болғанын, күнделік толтыру барысында түсініп оқуға қол жеткізгендерімен бөлісті. Еуропа кеңесі білімді адамның бес түрлі құзыреттілігін белгіледі, соның ішіне ақпаратпен жұмыс істей білу құзыреттілігін кіргізген [5]. Негізгі ақпаратты саралай білетін, сыни ойлауды қажет ететін түсініп оқу дағдысы қалыптаспай, сауатты оқырман тәрбиелеу мүмкін емес.

XIX ғасырға дейін саналы оқудың ғылыми негіздемесі болмады. XIX ғасырдың ортасында Ф.И. Буслаев механикалық оқу мен саналы оқу арасындағы қарама-қайшылықты шешу үшін еңбек етті. Ол бастауыш сынып оқушыларына мәтінді оқығанда ойлар мен фактілерді жазып алып, сол арқылы білімдерін жинақтап, бақылау дағдыларын қалыптастыруды ұсынады. Негізгі ақпаратты жазу арқылы оқушы негізгі ойды оңай анықтайтынын айтып, зерттеуші саналы оқуды оқылған шығарманы толық түсініп оқу деп санады [6].

Қорыта келе айтсақ, Оқырман күнделігі - оқушылардың кітап оқуына жаңадан леп беретін көмекші құрал. Кітап оқу - білім мен рухани құндылықтарды беру мен меңгерудің бір түрі ретінде, тұлғаны тәрбиелеу және білім беру адамның қоғамда табысты болуына және бәсекеге қабілеттілігінің жалпы деңгейіне әсер етеді [7]. Оқушылардың кітап оқуға деген қызығушылықтарын ояту, оқыған шығармадан ой қорытуды үйрету, шығармалардың мазмұны арқылы адамгершілік тәрбие беру - мұғалімдердің басты мақсаты. Мектептің жалпы стратегиясы - бәсекеге қабілетті жан-жақты тұлға тәрбиелеу болса, бәсекеге қабілетті тұлға - сыни ойлай білетін, оқу, жазу, талдау, саралау дағдылары қалыптасқан жан-жақты оқушы.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. <https://18plusidea.kz/bukcrossing>
2. <http://edunews.kz/mainnews/2265-oua-shtar-mektep-zhobasy-masat-ayyn-zholzharyn.html>
3. https://kanzoboz.ru/article/chitatelskiy_dnevnik_evolyutsiya_stilya_i_soderjaniya/
4. https://magicspeedreading.com/k/key_skorochtenie_programmiy.html
5. И. Ковалевская. Дневник как инструмент смыслового чтения. - Белорусь: Белорусский государственный технологический университет, 2021. - 117 б.
6. https://studme.org/179356/literatura/chtenie_ponimanie_teksta
7. «Мектеп оқушысының кітап оқу іс - әрекеті» әдістемелік ұсынымдамалары – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2018. – 71 б.

SQL ҚҰРЫЛЫМДЫҚ СҰРАНЫСТАР ТІЛІ

Алимгереева Гулайым Есентаевна
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының «Арқалық
қаласы білім бөлімінің
№7 жалпы білім беретін мектебі» КММ
информатика пәні мұғалімі

Андатпа. Бұл мақалада SQL құрылымдық сұраныстар тілі - деректер қорын басқару үшін қолданылатын арнайы тіл. SQL реляциялық деректер қорын құруға, өзгертуге, басқаруға және онымен жұмыс істеуге арналған. SQL арқылы пайдаланушылар деректерді сақтап, жаңартып, жоя алады, сонымен қатар деректер қорынан қажетті ақпаратты сұраныс арқылы ала алады. SQL-дың негізгі ерекшеліктері:

Деректерді анықтау. SQL деректер қорының кестелерін құру, өзгерту, және жою үшін қолданылатын командаларға ие.

Деректерді басқару. Кестедегі деректермен жұмыс істеуге арналған командалар жиынтығы. Деректерге қолжетімділікті басқару. Қолданушылардың

деректерге қолжетімділік деңгейін басқаруға арналған.

Деректер қорындағы транзакцияларды басқаруға арналған командалар. SQL-дің маңыздылығы SQL тілі кез-келген мүмкіндік қорын тиімді басқаруға мүмкіндік береді, ол банк саласынан бастап, денсаулық сақтау, білім, сауда сияқты түрлі салаларда кеңінен қолданылады.

Түйінді сөздер: Деректер қоры, Кесте құру, сұраныс.

Аннотация. В данной статье рассматривается SQL (язык структурированных запросов) - специализированный язык, используемый для управления базами данных. SQL предназначен для создания, изменения, управления и взаимодействия с реляционными базами данных. С помощью SQL пользователи могут сохранять, обновлять и удалять данные, а также получать необходимую информацию из базы данных посредством запросов.

Значимость SQL заключается в его способности эффективно управлять базами данных любого размера, что делает его широко применимым в таких отраслях, как банковское дело, здравоохранение, образование и торговля.

Ключевые слова: База данных, создание таблиц, запрос.

Кіріспе

Бұл элективті курс бойынша жазылған мақала. Оқушылардың дамуына және болашақ мансап пен оқуға дайындалуына оң әсер ететін көптеген артықшылықтарға ие. MySQL ең кең таралған деректер қорын басқару жүйелерінің бірі болып табылады және оны пайдалануды үйрену оқушыларға нақты әлемдегі мәселелерді шешу үшін білімдерін қолдануға мүмкіндік береді. Оқушыларға деректердің қалай сақталатынын, өңделетінін және веб-сайттар, мобильді қолданбалар және кәсіпорын жүйелері сияқты заманауи қолданбаларда қолданылатынын түсінуге көмектеседі. Деректер қорымен жұмыс оқушыларға ақпаратты құрылымдауға, деректерді жүйелеуге және талдауға үйретеді. Бұл тек IT саласында ғана емес, қызметтің басқа салаларында да маңызды болып табылатын логикалық ойлау мен сыни талдау дағдыларын дамытады.

MySQL бойынша элективті курс тек компьютерлік ғалымдар үшін ғана емес, сонымен қатар үлкен көлемдегі деректермен жұмыс істеу маңызды болатын экономика, биология, әлеуметтану және басқа ғылымдарға қызығушылық танытатын оқушылар үшін де пайдалы болуы мүмкін.

Қазіргі әлемде деректердің үлкен көлемі тиімді өңдеуді және сақтауды қажет етеді. MySQL білімі оқушыларға деректерді талдау және жасанды интеллект компанияларында жұмыс істеудің ажырамас бөлігі болып табылатын үлкен дерекқорлармен қалай жұмыс істеу керектігін түсінуге көмектеседі. MySQL элективті курстары оқушыларды жаңа технологиялар мен құралдарды өз бетінше меңгеруге ынталандырады. Олар IT саласында табысты даму үшін қажет өзін-өзі реттеу және зерттеу дағдыларын үйретеді. SQL және MySQL IT мамандарына, деректер талдаушыларына, веб-әзірлеушілерге және басқа мамандықтарға арналған жұмыс туралы хабарландыруларда жиі айтылады.

Бұл курс оқушыларға ақпараттық технологиялар саласында алғашқы тағылымдамадан өту немесе жұмыс орындарын алу үшін пайдалана алатын дағдыларды береді. MySQL білімі өз стартаптарын немесе жобаларын жасауға қызығушылық танытқан оқушыларға да көмектесе алады. Мысалы, өзіңіздің веб-сайтыңызды немесе қосымшаңызды жасау, тұтынушы деректерін басқару - мұның бәрі жас кәсіпкерлер үшін MySQL білімін құнды ететін деректер қорын түсінуді және жұмыс істеуді талап етеді. Осылайша, MySQL элективті курстары тек өзекті ғана емес, сонымен қатар оқушылардың оқуда да, болашақ мансабында да пайдалы болатын шынайы дағдылар мен білім ұсынатын олардың дамуына пайдалы.

Курс мақсаты:

Бұл курс 10-11 сынып оқушыларына MySQL дерекқорларын басқару жүйесімен жұмыс жасауды үйретуге арналған. MySQL - реляциялық дерекқорларды басқару жүйесі, ол веб-қосымшалар мен бағдарламаларда кеңінен қолданылады. Оқушыларға деректерді сақтау, ұйымдастыру және талдау тәсілдерін көрсету, сонымен қатар SQL (Structured Query Language) сұранымдарын орындауды үйрету. Оқушыларды дерекқормен жұмыс істеуге

және SQL негізінде деректерді басқаруға үйрету.

Курс міндеттері:

- Оқушыларды MySQL орнату және конфигурациялау тәсілдерімен таныстыру.
- SQL негіздерін, оның ішінде деректерді басқару және сұрау тілдерін түсіндіру.
- Деректер базасымен тиімді жұмыс істеуді үйрету: кестелер құру, деректер енгізу, өңдеу, және жою.

• Күрделі SQL сұранымдарын орындауды үйрету: JOIN, GROUP BY, HAVING, ORDER BY, және т.б.

- Деректер базасының қауіпсіздігін қамтамасыз ету әдістерін оқыту.

Күтілетін нәтиже:

- Реляциялық деректер қорының негіздерін түсінеді.
- SQL тілінің негіздерін меңгереді.
- Оқушылар деректер базасымен жұмыс істеу үшін негізгі SQL командаларын пайдалануды үйренеді
- Оқушылар сонымен қатар бірнеше кестелерде JOIN арқылы күрделірек сұрауларды орындай алады.
- Деректер қорын құру және басқаруды үйренеді.
- Оқушылар өз бетінше деректер қорын құруға және деректер типтерін дұрыс таңдау арқылы кестелерді жобалауға мүмкіндік алады.
- Олар кестелер арасында байланыс орнатуды, деректердің тұтастығын қамтамасыз ету үшін бастапқы және сыртқы кілттерді орнатуды үйренеді.
- SQL CREATE және ALTER командалары арқылы кесте құрылымдарын құру және өзгерту операцияларын меңгереді.
- Нақты жобалармен жұмыс істеуді үйренеді.
- Оқушылар нақты тапсырма бойынша деректер қорын құру және басқаруға байланысты жобалық жұмыстар арқылы алған білімдерін тәжірибеде қолдана алады.
- Олар қолданбалы есептерді шешуді үйренеді: мектеп жобалары үшін деректер қорын құру, веб-сайттар, қолданбалар және басқа жобалар үшін ақпараттың жазбаларын жүргізу.
- Деректерді талдау және құрылымдауды үйренеді.
- Оқушылар жиынтық функцияларды (COUNT, SUM, AVG, MAX, MIN) пайдалана отырып, деректерді талдау дағдыларын дамытады, сонымен қатар GROUP BY көмегімен деректерді топтауды және HAVING шарттарымен жұмыс істеуді меңгереді.
- Оқушылар индекстер мен деректер құрылымдарын дұрыс таңдау арқылы дерекқор жүктемесін азайта отырып, оңтайландырылған сұрауларды жаза алады.

Өзектілігі:

Қазіргі әлемді ақпараттық технологияларсыз елестету қиын, мұнда деректер қоры ақпаратты сақтау мен өңдеуде басты рөл атқарады. Деректер қоры дағдылары бағдарламалаудан деректерді талдауға дейін көптеген мамандықтардың ажырамас бөлігіне айналады. Деректер қорымен жұмыс істеудің ең танымал және сұранысқа ие құралдарының бірі - MySQL деректер қорын басқару жүйесі.

Жоғары сынып оқушыларына арналған мектеп бағдарламасына «MySQL құрылымдық сұраныстар тілі» курсы енгізу оқушыларға ақпараттық технологиялар саласында іргелі білім алуға ғана емес, сонымен қатар табысты жұмыс істеуге қажетті логикалық және алгоритмдік ойлау дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

Ақпараттық технологиялар жылдам қарқынмен дамуын жалғастыруда, ал IT мамандарына деген қажеттілік үнемі өсіп келеді. Бұл элективті курс қазіргі еңбек нарығының талаптарына жауап береді және оқушыларға болашақта маман ретінде сұранысқа ие болуға мүмкіндік береді.

Сабақтар негізінен мақсат пен міндетті айқындаудан, жаңа түсініктерді беру мен көрсетуден, негізгі ұғымдарды жазудан, тәжірибелік жұмыстарды дербес компьютерде орындаудан және жасалған жұмыстарға анализ жасап отырудан құралады. Сабақтың бұлай жүйеленуі оқушылардың жаңа сабақты бірдей деңгейде меңгеруіне септігін тигізеді. Негізгі дағдылар практикалық жұмыстар мен жобаларды құру барысында қалыптасады.

Әдістеме MY SQL құрылымдық сұраныстар тілі курсын тиімді меңгеру үшін әдістемелік ұсыныстар

Теориялық білімді нығайту

Негізгі ұғымдарды түсіну: SQL терминологиясы мен негізгі ұғымдарды мұқият зерттеңіз. Оларға: кестелер, өрістер, кілттер (primary және foreign key), индекстер, деректер типтері және байланыстар (relations) жатады.

Терминдермен танысу: SQL және MySQL-дың арнайы терминдерін жақсы түсініп, олардың қалай қолданылатынын нақты біліңіз.

Техникалық құжаттарды пайдалану: MySQL ресми құжаттарын немесе кітаптарды оқып, негізгі синтаксис пен функцияларды түсінуді үйреніңіз.

Практика

Тәжірибелік жұмыс

Практикалық тапсырмаларды орындау: Әрбір тақырыпты меңгерген сайын практикада орындап көру керек. MySQL Workbench немесе phpMyAdmin сияқты құралдарды пайдаланып, сұраныстарды жазып, кестелермен тікелей жұмыс істеңіз.

Деректер базасын құру: Қарапайым деректер қорын құрып, оның ішінде деректер енгізу, өңдеу және жою сияқты тапсырмаларды орындаңыз.

Шынайы мысалдар: Сату, клиенттер, өнімдер, немесе оқушылар туралы деректер сияқты шынайы деректермен жұмыс істейтін жобаларды жасаңыз.

Оқу жоспарын ұйымдастыру

Модульдерге бөлу: Курсты белгілі бір тақырыптық бөлімдерге бөліп, әр модуль бойынша білімді жүйелі түрде игеру керек. Мысалы:

Реляциялық деректер базасының теориясы.

SQL негіздері.

Күрделі сұраныстар.

Транзакциялар мен индекстер.

Өздігінен бақылау тапсырмалары: Өткен материалды бекіту үшін өзіндік тексеру тапсырмаларын қолданыңыз. Бұл тестілер немесе жобалық тапсырмалар болуы мүмкін.

Қосымша құралдар мен ресурстарды пайдалану

SQL тренажерлері мен платформалары: SQL-ді үйренуге арналған онлайн тренажерлерді қолданып көріңіз. Мысалы: SQLZoo, LeetCode (SQL бөлімдері), Hackerrank, Codecademy.

Видеокурстар: YouTube, Coursera немесе Udemy сияқты платформалардан практикалық видеосабақтарды көріп, сұраныстардың жазылу жолдарын көру пайдалы болады.

Қолданбалы кітаптар мен оқу құралдары: MySQL туралы кітаптардан мысалдар мен техникалық түсініктерді алуға болады. Мысалы: «Learning SQL» немесе «SQL for Data Analysis».

Теория мен тәжірибені ұштастыру

Тақырыпты түсінгеннен кейін тәжірибеде қолдану: Теорияны оқыған соң, оны шынайы тапсырмалармен бекітіп отырыңыз. Мысалы, SELECT операторын оқысаңыз, содан кейін бірден бірнеше сұранысты қолданып көріңіз.

Күрделі тапсырмалар: Әр деңгейде күрделі тапсырмаларды шешіп үйреніңіз: JOIN, GROUP BY, HAVING, транзакциялар және индекстермен жұмыс жасауды меңгеріңіз.

Қателерді талдау және түзету

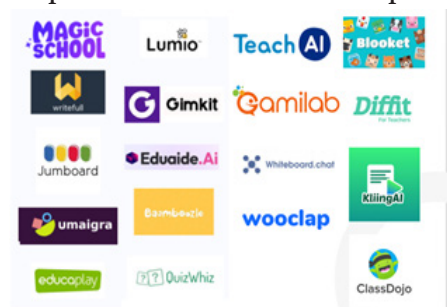
Қателерден үйрену: Егер қате жіберсеңіз, оның себебін түсініп, оны түзетуге тырысыңыз. SQL қателерімен жұмыс істеу MySQL синтаксисін жақсы меңгеруге көмектеседі.

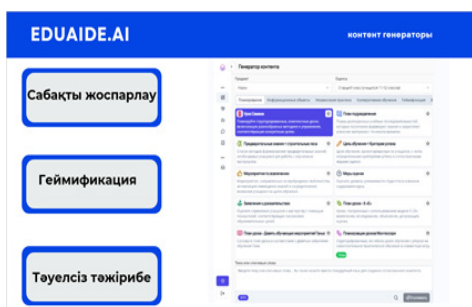
Қате туралы хабарламаларды зерттеу: MySQL-дің қате кодтарын талдап, оларды шешудің жолдарын қарастырыңыз

Ұсыныстар Білім беруде ЖИ қолдану оқыту үдерісін тиімді, қызықты ете, нәтижеге бағдарлайды.

Мұғалімнің жұмысын бірнеше есе жеңілдетуге де ықпалын тигізеді.

1-сурет. Практикалық бөлімде тапсырмаларды орындау барысында жасанды интеллекттерді қолдануға

болады. Суретте сайттар атаулары бейнеленген.

2-сурет. Eduaide.ai жасанды интеллектісі арқылы сабақты жоспарлап, ойын түрлерін, практикалық тапсырмалар құрастыруға болады.

3-сурет. Геймификацияланған тапсырмаларды жасауға арналған сайттар.

Қорытынды
MySQL — ашық кодты, қуатты және икемді деректер

жүйесі, оны қолдану арқылы деректерді басқару оңай әрі тиімді бола алады. Оны орнату және негізгі командалармен жұмыс істеу қарапайым, ал қауіпсіздік пен масштабтау мүмкіндіктері оны өндірістік ортада кеңінен пайдалануға мүмкіндік береді.

10-11 сыныптарға арналған MySQL бойынша элективті курс оқушыларды ақпараттық технологиялармен байланысты әрі қарай білім алуға және кәсіби қызметке дайындауға бағытталған. Бұл курста алынған білім мен дағдылар жоғары

оқу орындарына түсу кезінде де, болашақта IT саласындағы жұмыста да пайдалы болады.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Ben Forta - SQL in 10 Minutes, Sams Teach Yourself

Бұл кітапта SQL сұранымдарын жазудың негіздері қарапайым және түсінікті тілде баяндалған.

2. Paul DuBois - MySQL Cookbook: Solutions for Database Developers and Administrators

MySQL дерекқорымен жұмыс істеудің әртүрлі әдістері мен кеңестерін қамтитын практикалық нұсқаулық.

3. Larry Ullman - MySQL: Visual QuickStart Guide

MySQL дерекқорларын қолдануды үйренуге арналған қарапайым оқулық.

4. W3Schools.com - SQL Tutorial

SQL негіздерін үйренуге арналған веб-ресурс. Сілтеме: <https://www.w3schools.com/sql/>

5. MySQL Reference Manual

MySQL дерекқорлары туралы толық нұсқаулық. Сілтеме: <https://dev.mysql.com/doc/>

6. Chris Newman - MySQL and JSP Web Applications: Data-Driven Programming Using Tomcat and MySQL

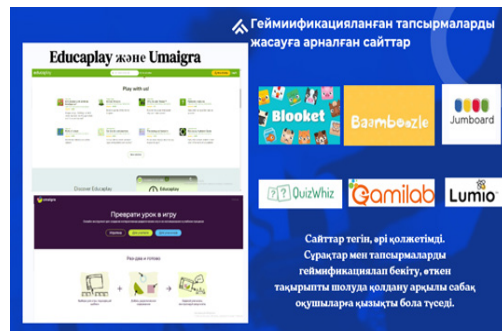
Бұл кітапта MySQL-ді веб-қосымшалармен біріктіру қарастырылған.

7. MySQL Documentation

Ресми MySQL құжаттамасы, барлық командалар мен функциялар туралы толық ақпаратты қамтиды. Сілтеме: <https://dev.mysql.com/doc/refman/>

8. Jason Gilmore - Beginning PHP and MySQL PHP және MySQL көмегімен веб-қосымшаларды жасаудың әдістерін көрсететін нұсқаулық.

Бұл әдебиеттер оқушыларға MySQL және SQL негіздерін тиімді меңгеруге көмектеседі және оқу процесінде пайдалы болады.

КӨРКЕМ ШЫҒАРМАЛАРДАҒЫ КЕЙІПКЕРЛЕРДІҢ ЕСІМДЕР ҚОЛДАНЫСЫНДАҒЫ ҰЛТТЫ ҰЙЫСТЫРУ ИДЕЯСЫ МЕН ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР

Астана қаласы, Бауыржан Момышұлы атындағы №53
мектеп-лицейі ШЖҚ МКК директорының тәрбие жұмысы
жөніндегі орынбасары, қазақ тілі мен әдебиеті пәні
мұғалімі Алиева Д.Б.

Аңдатпа

Бұл мақалада көркем әдебиеттердегі кейіпкерлер есімдерінің түпкі мағынасы, ұлтты ұйыстыру идеясы туралы ақпаттар қамтылған. Жалпы есімдердің құқықтық-нормативтік ережелері жазылған. Кейіпкерлер есімінің терминдік мәні оның қазақ тіл біліміндегі өзіндік ерекшеліктері зерделенген. Этноантропоним терминіне тереңірек мән беріп, ерте кезеңдердегі ру, тайпа аттарының кісі аттарымен байланысы қарастырылған. Көркем әдеби шығармаларды оқи отырып, кейіпкерлер есімдері, қасиеттері және бойындағы құндылықтары арқылы тәрбиелік мәнді дәріптеу жағына көп мән берілген. Ұлттық құндылықтармен қатар ұлтты ұйыстыру идеясына әкеліп соқтыратын мән-мағынаны осы кейіпкерлер есімдерімен байланыстыра отырып жеткізу мақаланың ең маңызды бөлшегі болып табылады.

Кілт сөздер: этноним, антропоним, ру, тайпа, одақ, ұйысу

Аннотация

В этой статье рассматривается глубинное значение имен персонажей в художественной литературе, а также идеи объединения нации. Общие правовые и нормативные правила именования представлены. Исследуется терминологическое значение имен персонажей и их уникальные черты в казахском языкознании. Уделено внимание термину этноантропоним, а также связи между именами людей и названиями родов и племен в ранние исторические периоды. При чтении художественных произведений большое внимание уделяется воспитательному значению через имена персонажей, их качества и ценности. Соединение национальных ценностей с идеей объединения нации через имена этих персонажей является важнейшей частью статьи.

Ключевые слова: этноним, антропоним, род, племя, союз, объединение

Қазақ әдебиетіндегі кейіпкерлер есімдері сан алуан екендігі баршамызға мәлім. Есімдер (антропонимдер) – дәстүрлі қазақ қоғамының өзіндік жүйесін айғақтаушы құжат. Оның аясында адамдар арасындағы түрлі қатынастар, тұрмыс-салт дәстүрлері мен құқықтық-нормативтік ережелері қамтылған. Сондықтан да ол тарих, этнография және лингвистикалық тұрғыдан жан-жақты зерттеуге қатысы бар бай мұра болып табылады.

Адамдар өмір сүрген алғашқы қоғам пайда болғаннан бері олардың басын қосып, тұрақты бір топқа ұйыстырған қоғамдық байланыстардың (алғашқы қоғамдағы коллектив, этнографиялық топтар, әлеуметтік таптар т.б.) өмір сүргені тарихтан белгілі. Сол бір тарихи кезеңдердегі қоғамдық бірлестіктердің алғашқы формасы ру, тайпа түрінде қалыптасқан. Осы ру-тайпалардың бірлестігін құрып, олардың бір-бірімен жақындық дәрежесі айқындап, араларындағы желісі үзілмейтін сабақтастықтың өзіндік жүйесін түзуде қазақ халқы өте шеберлігімен көзге түсетіні ақиқат. Атап өткеніміздей, этнонимдерді түрлі ғылым салалары әр қырынан зерттейтіні белгілі, ала тілдік тұрғыдан алағанда назар аударатын өзіндік ерекшеліктері бар. Соның ішінде оның терминдік мәні мен оның қазақ тіл біліміндегі өзіндік ерекшеліктері арнайы зерттеп-зерделеуді талап етеді.

Этноним жөніндегі зерттеулер тарихын Аристотель заманымен байланыстырады кейбір ғалымдар. Біздің елімізде де жалқы есімдерді, соның ішінде этнонимдерді жеке

ғылым саласы ретінде зерттеу жұмыстары қолға алынғалы біршама жылдардың жүзі. Ол еңбектердің көпшілігі жеке мақалалар мен жинақтар болып шықса, кейбірі өз алдына жеке монография ретінде жарық көріп отыр. Профессор Т.Жанұзақов этноним және этнонимия, этнонимика деген терминдерге төмендегідей түсініктеме береді: «Этноним – ру, тайпа, халық аттары; этнонимия – этнонимдердің жалпы, жиынтық атауы; этнонимика – этнонимдер туралы ғылым» [1, 94-95 б.]. Алайда, бұл терминнің қазақ ұғымындағы түсінігі еуропалық терминмен аса сәйкес келе бермейді. Бұл жөнінде Т. Жанұзақовтың зерттеулерінде славян халықтарының тіліндегі этнонимдердің көнеріп, тілде сиреп кеткенін, ал бізде этнонимдер мен жалқы есімдік мәнінен ауытқып, тұтастай жалпы есімдік мағынаға көше қоймағанын айтады [2, 455 б.]. Бұлардың ара жігін ашып тану әсіресе этнонимдерді тілдік тұрғыдан саралағанда аса қажетті мәселе.

Қазақ халқы өз ішінде ру, тайпа, жүздерден құралады, яғни этноәлеуметтік топтар өздеріне тән есімге ие. Ол есімдер оларды бір-бірінен ажырату қызметін ғана атқармайды, сонымен қатар олардың ұлттық болмысы тұрғысынан алғанда беретін мағынасының аясында көптеген ақпараттар сақтаулы. Көшпелі дәстүр ұстанған қазақ халқы үшін этнонимдік атаулар әр жүздің, тайпаның, рудың шыққан тегін, тұратын мекенін, түгін санын (отбасын), жан санын білдіретін көрсеткіш, сондай-ақ ұлтты біріктіруші, ұйыстырушы фактор қызметін де атқарады. Этнонимге қатысты терминдер туралы, атап айтқанда: этнос (халық, ұлт, тайпа), этникалық бірлік, этнология, этникалық топ т.б. терминдер туралы Ю.В.Бромлей өз еңбегінде толық талдау жасап, мән-мағынасын жете түсіндіріп өтеді [2: 10].

Т.Жанұзақов тілімізде қолданылатын мынандай этнонимдік терминдерді көрсетеді: ру, тайпа, тайпалық, одақ, халық, ұлт, ел, жұрт, арыс, ұлыс, жүз, сүйек, тек, нәсіл, ата, ата-баба, жеті ата, бұтақ, үрім, баулы, тармақ, ұрық, қабыз, тақта, сой т.б. Ол бұл терминдердің кейбірі диалектілік сипатағы қолданыстар екенін де атап өтеді, сонымен қатар түркі тілдеріндегі нұсқаларына да тоқталады [2, 456 б.]. Түркі сөздерінің көбіне ортақ термин шежіре орыс тілінде родословная, ал ата-баба – предки деп аталып келген еді. С.Нұрханов сол родословная терминін рунама, этногенез терминін ата-тек деп алған [3:84-87]. Аталған терминдердің аясындағы қазақ халқының тұрмысы мен салтына, саяси-экономикалық, құқықтық-нормативтік принциптеріне негізделіп, ғасырлар бойы қалыптасқан дәстүрі ақпараттарды тек ұлттық тұрғыдан ғана, экстралингвистикалық факторларға сүйене отырып түсіндіруге болады. Қазақ тіліндегі этнонимдік терминдерді славян тілдегімен қатар қоюға болмайды дегенде, Т.Жанұзақов осы ерекшеліктерге арқа сүйеген болса керек.

Этнографиялық әдебиеттерде, соңғы кездерде, ру, тайпа, халық, ұлттардың жиынтық атауы ретінде этнос деген терминді көбірек қолданып жүр.

Лақап этнонимдердің қойылу, қалыптасу және замана, дәуір мезгіліне сай қолданылуындағы алуан түрлі тарихи себептер бар. Қазақ ру, тайпа аттары, шежіренің материалына және көрнекті зерттеушілердің мәліметіне қарағанда (XVIII=XIX ғасырларда), олардың басым көпшілігі кісі аттарынан жасалып отырған. Ол кісі аттары әуелгі баста ата атынан, жеті атадан соң ру аты дәрежесіне ие болып отырған.

Қазақ шежірелеріндегі этнонимдер (ру, тайпа аттары) екінші жағынан алып қарағанда – кісі аттары. Шежіренің құрылымы мен ондағы аңыздар негізінен қалыптасқан этнонимдер туралы емес, жеке адамдар туралы баяндайды. Сондықтан, шежіре аясында қарастырар болсақ, этноним деп жүргендеріміздің барлығы – кісі есімдері, сол атаулар кісі аттарының жаңғыру, екінші адамға қойылып қайталануы секілді кісі есімінен ру атына, одан қайтып кісі есіміне айналып жүре береді. Мұндай алмасуларды ономастикада трансонимизация құбылысы деп атайды. Ал тіліміздегі ру, тайпа, халық аттары мен кісі аттарының өзара байланысы, ауысу процессі тарихи дәуірлермен ұштасып келе жатқан құбылыс. Алайда күні бүгінге дейін ру, тайпа аттары кісі аттарынан қойылған ба, әлде кісі аттары ру, тайпа аттарынан қойылған ба? деген мәселе өз шешімін таба алмай келеді [1: 97]. Бұл сұрақтың күн тәртібіне қойылуының өзі еуропалық тіл біліміндегі зерттеулердің үлгісімен байланысты болса керек. Қазақ қоғамындағы этнонимдердің тарихына да бұл мәселе аса өзекті болмаса керек, өйткені атап өткеніміздей, қазақ этнонимдері мен антропонимдерінің арасында бір-бірінен ажыратып қарайтын нақты шекара жоқ.

Қазақ есімдерінің немесе этнонимдерінің құрамында бірінен-біріне өту дәстүрлі

құбылыс, ал тіл білімінде кісі есімдерінен жасалған этнонимдерді антропоэтноним, ал этнонимдерден жасалған есімдерді этноатропонимдер деп атайды. Бұл терминдер қазір этнонимика ғылымының құрамында орнығып, ғылым әлеміне кеңінен танымал болған.

Қазақ этнонимдерін тілдік тұрғыдан жіктеп, талдағанымызда, олардың жасалу негізінде белгілі бір заңдылық бары, семантикалық топқа бөлінетінін байқаймыз. Ал тіліміздегі есімдерге назар аударсақ, олардың басым тобы осы этнонимдік топтардың бәрінен де жасалып отырғанын көру қиын емес. Олардың жасалу тәсілінде, тіл заңына бой ұру байқалады. Мысалы: найман этнониміне бай сөзін қосып, біріккен тұлғалы Найманбай, сол тәрізді Қыпшақбай, Қаңлыбай, Үйсінбай, Арғынбай, Қоңыратбай, Алшынбай, Ноғайбай т.б. сияқты кісі есімдері жасалған. Ал осы қазақ этнонимдерінен жасалған кісі есімдерінің астарында тұтас бір ұлтты ұйыстыру идеясы жатқанын аңғарамыз.

Негізінде ру аттарының көне дәуірлердегі сипатына тілдік тұрғыдан талдаулар жасағанда, олардың тікелей кісі аттарынан жасалмағанын, кейбірінің тайпаға сырттан, яғни басқа тайпалар тарапынан осы этноәлеуметтік топтың белгілі бір ерекшелігіне байланысты таңылғаны байқалады. Сақ, ғұн немесе көне түркі дәуірлерінен жеткен тайпалар туралы деректердің кейбірінде этнонимдердің шығу уәждері туралы мәліметтер кездеседі.

Қоғамдық құрылыстың өзгеруімен, түрлі дәрежедегі сыртқа байланыстардың дамуымен бірге ру аттарының структурасы да, лексикалық құрамы да өзгеріп отырады. Қазақ шежіресіндегі араб, парсы, моңғол сөздерінен жасалған этнонимдер осының толық айғағы болып табылады.

Этнонимдерден жасалған кісі есімдерінің және де оған керісінше кісі есімдерінен жасалған этнонимдердің лингвистикалық әрі тарихи тұрғыдан мәні зор екені даусыз мәселе. Бұндай этнонимдер әсіресе XV-XIX ғасырлардағы деректерде көбірек кездеседі. Тайпа ішіндегі рулар атауларынан жасалған кісі аттары кейіннен ру атына қайтадан ауысып, алмасып отырған. Ру аттарынан жасалған кісі аттары материалдарынан сол рудың қай заманда өмір сүргенін білуге болады.

Тілімізде көрші халықтар аттарынан жасалған кісі есімдері мен фамилиялары да бар екені мына төмендегі мысалдардан көре аламыз: олар – Орысбаев, Өзбеков, Ноғайбаев, Қырғызбаев, Түрікбаев, Әзірбайжан, Ойрат, Мадияр, Малқар т.б. Адамға бұлайша ат қоюдың тарихи-әлеуметтік себептері болса керек. Оның басты себебі – қазақ халқының аты аталып отырған халықтармен ұзақ ғасырлар бойы мәдени байланыс, қарым-қатынас жасап, достық, туыстық ынтымақта болғанында.

Этноатропоним терминіне тереңірек мән беріп, оның тарихи негізіне көз жіберіп, саралап анықтау барысында байқағанымыз: бастапқы кезеңдердегі ру аттары адам аттарынан жасалмаған, ал кейінгі этаптардағы ру аттары адам аттарынан алынып отырған. Бұл құбылысты шежіре материалдарынан айқын көреміз. Этникалық негізгі басты тұлға тайпа болғанымен, тайпалық одақ одан жоғары сатыда тұрады, яғни ол халық болып қалыптасудың алдындағы саты.

Қазақ этноатропонимдерінің қолданысындағы ұлтты ұйыстыру туралы ақпараттар – тап, ру, тайпа арасындағы ортақ мақсаттарды, әсіресе қандас туыстық, сол арқылы қазақтың тұтастығын үнемі ойға салып отырады. Көпшіліктің жадында берік сақталған байырғы ру-тайпалардың хандық аясындағы этноқұрылымдарға іргетас болуы айрықша ескерілген. Былайша айтқанда, атауы ел жадында сақталған іргелі ру-тайпалар хандық аясындағы жаңадан жасақталған этноқұрылымдардың ұйытқысы болған. Өйткені, көшпелі ру-тайпалардың таным-түсінігіндегі ең киелі жаралым болып табылатын этнотекті негіз етпей тұрып жұртшылықты бір мүддеге жұмылдыру мүмкін емес еді. Түптеп келгенде, қазақ шежірелерінің басым көпшілігіндегі ісі қазақтың «Алаш» немесе «Қазақ» деп аталатын бір кісіден таралуы да этнотұтастықты көксеуден туған ұлы шарттылық, дәлірек айтқанда, ұлы бірлік идеясы деуімізге болады [5: 62].

Кейбір тарихи тұлға есімінің тұтас ел-жұрт атауына ұласып, этнонимдік сипат алатын кездері де тарихта баршылық. Мәселен, оғыз этнонимінің Оғыз қағаннан, ноғай этнонимінің Ноғай ханнан, өзбек этнонимінің Өзбек ханнан бастау алатыны сияқты. Ойдың түйіні – қазақ шежіресіндегі тайпа атауларына белгілі бір тарихи жеке тұлғаның есімі тұрғысында емес, шежірелік кейіпкер немесе символ этноним ретінде қараған

абзал дегенге саяды. Былайша айтқанда, ру-тайпа атауы – қазақ қауымы үшін этносты ұйымдастыратын символдық мәні зор киелі құбылыс. Ру-тайпа атаулары дәл осындай мән-мағынасымен қазақтың жалпы этникалық жадынан орын алған [5: 63].

Қорыта айтқанда қазақ арасындағы шежіре материалдары XV-XXI ғасырлар аясындағы кісі есімдерінің үлгілерін айтарлықтай толық түзіп шығуға мүмкіндік береді дегенге саяды. Шежіре жүзінде тайға таңба басқандай болып 19-22 ұрпақтың сабақтастығы көрініс тапқан. Бұл – қазақ халқының қазақ этнонимін иемденіп тарих сахнасына шыққаннан бергі бес-алты ғасырдың аясы деген сөз. Осы кезеңдегі ұрпақаралық уақыт межесін айқындау да қиын шаруа емес. Демек, қазақ арасына кең тараған шежірелік антропонимдерді пайдалана отырып, қазақ антропонимикасын былайғы жұрттың қолы жете бермейтін ғылыми өреге көтеруге болады. Түптеп келгенде, мұның өзі ұлттың өзін-өзі тереңірек тануына дес беретін, сол арқылы қазақ ұлтының қандай арман-аңсарға бой алдырып, тарихтың қандай зобалаңын бастан кешкенін бажайлауына мүмкіндік тудыруға тиіс. Әрине, мұндай әзденістердің шапағатын тек қана жер басып жүрген тірілердің көретіні хақ.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Жанұзақов Т. Қазақ ономастикасының мәселелері. - Алматы: Ғылым, 1986. – 136 б.
2. Жанұзақов Т. Қазақ ономастикасы. Атаулар сыры 3. – Алматы: «Дайк-Пресс», 2007. – 524 б.
3. Бромлей Ю.В. Этнос и этнография М., 1973. С. 180
4. Нұрханов С. Этнография мен этнолингвистиканың өзекті мәселесі. – Алматы: 1969. – 120 б.
5. Ақселеу С. Шығармалары. Алты томдық. Т.4. Қазақтың ауызша тарихы. Шежірелік деректерді пайымдау. – Астана: Фолиант, 2010. -728 б.

ВНЕДРЕНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ И ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ: МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ И ОПЫТ КАЗАХСТАНА

Арыстанова Сауле Жусуповна — заместитель директора по профильному обучению школы-гимназии №30 города Астана

Аннотация: Статья посвящена внедрению технологий искусственного интеллекта в образовательные процессы. Рассматриваются международный опыт, включая примеры из США, Европы и Китая, а также детально анализируется опыт Казахстана. В статье обсуждаются ключевые направления применения ИИ, такие как автоматизация процессов, анализ успеваемости учащихся и создание персонализированных учебных траекторий. Особое внимание уделено вызовам и перспективам внедрения ИИ в образовательные системы, включая сферу дополнительного образования.

Ключевые слова: искусственный интеллект, образование, персонализированное обучение, дополнительное образование,

Казахстан, международный опыт.

Искусственный интеллект всё больше внедряется в образовательные системы различных стран, открывая новые возможности для модернизации обучения. Использование ИИ позволяет создавать более адаптивные системы, персонализировать

учебные процессы и повышать эффективность работы учителей. Международный опыт и примеры успешных внедрений ИИ в образовательные системы показывают значительный потенциал этих технологий. В данной статье рассматриваются примеры международного опыта применения ИИ в образовании, включая США, Европу и Китай, а также подробно анализируется опыт Казахстана, где внедрение ИИ происходит в рамках программы «Цифровой Казахстан». В рамках исследования также уделяется внимание дополнительному образованию, которое является важной составляющей образовательного процесса и открывает новые горизонты для использования технологий ИИ.

ИИ активно внедряется в образовательные системы стран с развитой инфраструктурой и высокими инвестициями в образовательные технологии.

В Соединённых Штатах многие учебные заведения активно используют ИИ для персонализации обучения и мониторинга успеваемости студентов. Примером является платформа Knewton, которая анализирует данные о поведении студентов в учебных процессах и автоматически предлагает адаптированные материалы для изучения. По данным исследования [1, 34.], такие системы позволяют сократить количество учеников, не справляющихся с программой, на 15–20%. Более того, в США активно развиваются инициативы, направленные на интеграцию ИИ в систему дополнительного образования. Такие программы предлагают адаптивное обучение для взрослых, профессиональную переподготовку и повышение квалификации.

В странах Европы ИИ используют для автоматизации административных процессов и управления образовательными учреждениями. В Великобритании используется платформа Century Tech, которая сочетает ИИ и аналитику больших данных для повышения эффективности управления учебными процессами. Как отмечают [2, 39.], применение ИИ помогает учителям лучше понимать прогресс учащихся и оптимизировать свои подходы к преподаванию. В сфере дополнительного образования европейские страны также активно применяют ИИ, например, для разработки индивидуальных образовательных программ для специалистов различных отраслей, что повышает их конкурентоспособность на рынке труда.

Китай занимает лидирующие позиции по внедрению ИИ в образовательные процессы благодаря широкому распространению цифровых технологий. Платформа Squirrel AI, запущенная в 2014 году, является одной из крупнейших адаптивных образовательных систем на базе ИИ, которая активно используется для изучения школьных предметов. Она позволяет анализировать прогресс учеников в реальном времени и предлагать персонализированные задания, повышая результативность обучения [7, 89.] Кроме того, в Китае активно внедряются ИИ-технологии в систему дополнительного образования, включая онлайн-курсы для студентов и взрослых, желающих освоить новые профессии или улучшить существующие навыки.

Казахстан идёт по пути цифровой трансформации образовательной системы в рамках программы «Цифровой Казахстан», запущенной в 2017 году. Основной акцент в рамках этой программы ставится на внедрение ИИ в школы и университеты для улучшения качества образования и обеспечения равного доступа к образовательным ресурсам. Наряду с этим, программа включает развитие цифровизации в дополнительном образовании, что позволяет внедрять ИИ в образовательные курсы для профессионального развития и подготовки специалистов.

Программа «Цифровой Казахстан» включает в себя развитие цифровой инфраструктуры, что позволяет внедрять ИИ в образовательные учреждения на всех уровнях. Одним из примеров является проект SMART School, который внедряет технологии ИИ для управления школьным обучением. По данным [3, 45.], система отслеживает успеваемость учащихся и предлагает учителям аналитические отчёты, которые помогают оптимизировать учебные процессы. Также в рамках SMART School используются ИИ-решения для поддержки дополнительного образования, такие как курсы повышения квалификации для педагогов.

Одной из задач программы «Цифровой Казахстан» является подготовка и переподготовка учителей для работы с новыми цифровыми технологиями и ИИ. Педагогам необходимо обладать не только традиционными методами преподавания, но и навыками использования современных технологий в образовательном процессе. Для этого проводятся курсы

повышения квалификации, семинары и тренинги, направленные на обучение учителей использованию ИИ в образовательных учреждениях, таких как SMART School и BilimLand. В рамках этих мероприятий также уделяется внимание дополнительным образовательным инициативам, ориентированным на профессиональное развитие педагогов.

В рамках программы также развиваются инициативы для поддержки одарённых учеников и создания условий для их интеллектуального и творческого роста. Такие проекты используют ИИ для выявления учеников с особыми способностями и предлагают им персонализированные программы развития. Например, с помощью систем анализа данных возможно выявить таланты в области математики, естественных наук и других дисциплин, что позволяет обеспечить таким ученикам специализированное обучение и дополнительную поддержку. Эти подходы успешно применяются и в системе дополнительного образования, где ИИ помогает выявлять и развивать таланты взрослых учащихся.

Другим важным проектом в рамках цифровизации образования Казахстана является образовательная платформа BilimLand, которая использует ИИ для создания персонализированных учебных курсов. Система анализирует успеваемость учеников и подбирает материалы, соответствующие их текущим знаниям и навыкам. Это позволяет ученикам получать индивидуальные траектории обучения и улучшать свои результаты в короткие сроки. ИИ на платформе BilimLand играет ключевую роль в процессе персонализации. Система анализирует успеваемость учеников, собирая данные о выполненных заданиях, результатах тестов и активности в рамках платформы. На основе этих данных ИИ предлагает каждому ученику индивидуальные образовательные пути, адаптируя материалы под их уровень знаний. Это позволяет более слабым ученикам прорабатывать сложные темы в их собственном темпе, а более сильным — быстрее проходить учебный материал и осваивать новые навыки. Данный подход активно внедряется и в программы дополнительного образования, что способствует их качественному улучшению.

Персонализированные учебные траектории, создаваемые на основе данных об успеваемости и поведении учеников, позволяют каждому учащемуся двигаться по собственному плану обучения. Такие системы, как Century Tech в Великобритании и BilimLand в Казахстане, предлагают адаптивные курсы, которые повышают вовлечённость учащихся в процесс обучения. Это особенно актуально для дополнительного образования, где персонализация обучения помогает взрослым учащимся эффективно осваивать новые знания и навыки.

Несмотря на вызовы, перспективы использования ИИ в образовательных системах остаются положительными. Внедрение ИИ позволяет сделать образование более доступным, персонализированным и эффективным. Международный опыт и примеры Казахстана показывают, что такие технологии уже сегодня приносят ощутимые результаты и создают основу для дальнейшего развития, включая сферу дополнительного образования.

Литература:

1. Baker, R.S., & Siemens, G. (2014). Educational data mining and learning analytics. Cambridge Handbook of the Learning Sciences.
2. Holmes, W. et al. (2019). Artificial intelligence in education. Learning, Media and Technology, 44(1), 39.
3. Жумағалиев, А. (2021). Цифровой Казахстан: влияние ИИ на образовательные процессы. Образование и наука в Казахстане, 34(2), 45-56.
4. Козлов, И.А. (2021). Проблемы защиты данных при использовании ИИ в образовательных системах. Информационная безопасность в образовании, 22(1), 27-33.
5. Медведев, С.Ю. (2020). Внедрение ИИ в школьное образование: вызовы и перспективы. Цифровое образование в России, 15(3), 12-19.
6. Мухамбетова, Г.А. (2021). Платформа BilimLand: опыт и перспективы внедрения ИИ в образование Казахстана. Инновационные технологии в образовании, 29(4), 61-72.
7. Zawacki-Richter, O. et al. (2019). Systematic review of research on artificial intelligence applications in higher education. International Journal of Educational Technology in Higher Education.

КӨП ЕҢБЕК ЕТКЕНГЕ БАҚЫТ БАСЫН ИЕДІ

Астана қаласы әкімдігінің
«Абай Құнанбайұлы атындағы
№87 мектеп-гимназия» ШЖҚ МКК
Асембаева Д.М, Кудайбергенова Г.А

Құндылық:	Әділдік пен жауапкершілік	
Педагогтің Т.А.Ә.	Асембаева Д.М, Кудайбергенова Г.А	
Күні:		
Сынып:	Қатысушылар саны:	Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы Эпиграфтар	Көп еңбек еткенге бақыт басын иеді <i>Қауіпсіздік сабағы (10 минут)</i> № 13-САБАҚ «Денсаулықты сақтайтын әдеттер және қауіпсіз өмірге апаратын жол»	
Сабақтың мақсаты	- Оқушыларды еңбекқорлыққа тәрбиелеу. - Еңбек етудің өмірдегі маңызын түсіндіру. <u>Жауапкершілік пен адалдық қасиеттерін дамыту.</u>	
<u>Күтілетін нәтиже:</u>	- Оқушылар еңбектің маңыздылығын түсінеді. - Өз еңбектерінің нәтижесіне жауапкершілікпен қарауды үйренеді. - Еңбекқор болуға ұмтылады.	
Өткізу әдісі	Әңгімелесу, талдау, ойын.	
Көрнекіліктер	нақыл сөздер, <u>бейнеролик</u> , <u>слайдтар</u> .	
Құндылықтарды дарыту	Сыныптастарына құрмет көрсетуге, шығармашылық және сыни тұрғыдан ойлауға өзінің жұмысын жауапкершілікпен ұмтытуға қол жеткізу	
Апта дәйек сөзі	Әділдік пен жауапкершілік-біртұтас ұғым!	

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы Қызығушылықты ояту /7мин/	I. Ұйымдастыру кезеңі (5 минут) 1. Сәлемдесу, оқушылардың көңіл-күйін анықтау. 2. Сабақтың тақырыбы мен мақсатын <u>хабарлау</u> . 3. Оқушыларды «еңбек» тақырыбындағы <u>суреттер</u> арқылы топқа бөлу.	Мұғалімді тыңдайды. Оқушылар суреттер арқылы топқа бөлінеді.		Презентация
II. Кіріспе бөлім (10 минут)	Мұғалімнің кіріспе сөзі: "Еңбек адамның өмірін жақсартып, табысқа жетелейді. Бүгінгі сабағымызда еңбектің маңыздылығы мен оның адам өміріндегі орнын талқылаймыз." Нақыл сөздермен жұмыс:	- Мұғалімді мұқият тыңдайды		Презентация

III. Негізгі бөлім (20 минут)	"Еңбек түбі – <u>береке</u>", "Еңбек етсең, емерсің" <u>Оқушыларға</u> осы нақыл сөздердің мағынасын түсіндіру сұралады. 1. Топтық жұмыс (10 минут): - Әр топқа сұрақтар беріледі: - Еңбек <u>адам</u> өмірін қалай өзгертеді? - Өмірде еңбекқор <u>адамдарды</u> білесіңдер <u>ме</u>? <u>Мысал</u> келтіріңдер. - Бос уақытыңда қандай <u>пайдалы іспен</u> <u>айналысасың</u>? <u>Топтар</u> өз <u>пікірлерін</u> <u>постерге</u> түсіреді және <u>қорғайды</u>. 2. Бейнеролик көру (5 минут): - Еңбекқорлық <u>туралы</u> <u>мотивациялық бейнеролик</u> көрсетіледі. Оқушылардан бейнероликтің <u>негізгі ойын айту</u> сұралады. 3. Дебат ұйымдастыру (5 минут): <u>Тақырыбы</u>: "Бақытқа жетудің <u>басты жолы</u> – еңбек". Оқушылар <u>келісетін</u> және <u>келіспейтін</u> жақтарға бөлініп, <u>пікірталас</u> ұйымдастырады.	Тапсырма: Оқушылар нақыл сөздердің анықтамасын айтады. Әр топ сұрақтардың жауабын айтады. Оқушылар бейне ролик көреді. Пікір талас		Презентация карточкалар https://www.youtube.com/watch?v=LnMoj6bqQg0
IV. Қорытынды бөлім (10 минут)	1. Мұғалімнің қорытынды сөзі: "Еңбек <u>адамды</u> <u>табысқа</u> <u>жетелеп</u> қана қоймай, оны <u>құрметті тұлға</u> <u>етеді</u>. <u>Әрқайсыңыздың</u> өмірдегі жетістігіңіз еңбектен <u>басталады</u>." - Оқушылардың <u>пікірлері</u>: <u>Сабақтан</u> алған әсерлерін <u>айту</u>. - Рефлексия: "Мен бүгін не үйрендім?" сұрағына <u>жауап жазу</u> немесе <u>айту</u>.	Мұғалімді тыңдайды. Оқушылар өз ойларын ортаға салады. Бүгінгі сабақта не үйренгендерін айтады.	Бағалау. «Дауыс беру» әдісі. 	Стикерлер, маркерлер
Үй тапсырмасы:	Үйге: "Менің еңбек жолым" тақырыбына эссе жазу. Сабақтың соңында: Еңбекқорлық туралы нақыл сөздерден көрме ұйымдастыру ұсынылады.	Тиімді кері байланыс береді		Стикер, жапсырма қағаз

ВОСПИТАНИЕ ЧЕРЕЗ ПРОГРАММИРОВАНИЕ: ФОРМИРОВАНИЕ ЦИФРОВОЙ ГРАМОТНОСТИ И ТВОРЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ У ШКОЛЬНИКОВ

Аушахманова Куляш Зупановна
Учитель информатики, школа-лицей
53 им. Б. Момышұлы, г. Астана

Аннотация

Элективный курс «Основы программирования на языке Python» внедрен в школе-лицей №53 с 2022 года для обучения учащихся с 5 класса программированию на языке Python. Python является универсальным языком программирования, который используется в различных областях, включая веб-разработку, науку о данных, искусственный интеллект, игровую индустрию и многое другое. Изучение Python открывает перед детьми широкие перспективы для будущей карьеры и творческого развития.

Мною разработана рабочая тетрадь по основам программирования на Python для учащихся 5 класса крайне актуальна в современных условиях, когда цифровая грамотность и навыки программирования становятся неотъемлемой частью образования. Введение учащихся в программирование с ранних лет позволяет подготовить их к будущим технологическим вызовам и стимулировать их интерес к точным наукам.

Аңдатпа

Элективті курс «Python тілінде бағдарламалаудың негіздері» 2022 жылдан бастап №53 мектеп-лицейінде оқушыларды Python тілінде бағдарламалауға үйрету үшін енгізілген. Python - бұл веб-даму, деректер ғылымы, жасанды интеллект, ойын индустриясы және басқа да көптеген салаларда қолданылатын әмбебап бағдарламалау тілі. Python-ды оқу балаларға болашақ мансап пен шығармашылық дамуға кең мүмкіндіктер ашады. Мен әзірлеген 5-сынып оқушыларына арналған Python бағдарламалау негіздері бойынша жұмыс дәптері қазіргі заманның қажеттілігіне сай келеді, өйткені цифрлық сауаттылық пен бағдарламалау дағдылары білімнің ажырамас бөлігіне айнауда. Оқушыларды бағдарламалауға ерте жастан баулу болашақтағы технологиялық сынақтарға дайындауға және дәл ғылымдарға деген қызығушылықтарын арттыруға мүмкіндік береді.

Ключевые слова: Основы программирования, Python, Искусственный интеллект, Навыки программирования, Цифрлық сауаттылық, Жұмыс дәптері.

Введение.

В рамках образовательной программы была внедрена рабочая тетрадь, которая разработана с использованием современных педагогических подходов. Особенностью тетради является адаптация сложных концепций программирования для младших школьников, использование игровых элементов и интерактивных заданий, а также последовательное наращивание сложности материала.

Актуальность работы. Рабочая тетрадь по основам программирования на Python для учащихся 5 класса является очень актуальной в условиях цифровизации образования. Введение в программирование с раннего возраста способствует формированию у детей необходимых навыков работы с технологиями, которые будут востребованы в будущем. Python выбран удачно, так как это один из самых популярных и простых для освоения языков, что делает его идеальным для младших школьников.

Цель исследования: рабочая тетрадь как наглядный материал способствует более быстрому и глубокому освоению сложных тем по программированию, повышая интерес учащихся к предмету.

Задачи исследования:

- обучение базовым синтаксическим конструкциям языка Python;
- развитие навыков работы с переменными, операторами и циклами;
- обучение написанию простых программ для решения задач из реальной жизни;
- развитие навыков отладки и тестирования кода;

- формирование интереса к программированию и технологии в целом.
Методология.

Тетрадь демонстрирует высокий научно-методический уровень. Она опирается на проверенные образовательные методики и принципы дидактики. Методическое содержание грамотно структурировано и соответствует возрастным особенностям учащихся. Подача материала идет от простого к сложному, что помогает ученикам последовательно осваивать программирование без перегрузки информацией.

Научная сущность работы проявляется через использование базовых понятий программирования, таких как циклы, переменные и условия. Все темы обоснованы научно и логически связаны между собой, что обеспечивает комплексное понимание основ программирования. Тетрадь соответствует требованиям к учебным пособиям, используемым в школьной программе, и обеспечивает доступность теоретического материала.

Рабочая тетрадь характеризуется высоким уровнем внутренней целостности. Каждый раздел логически вытекает из предыдущего, поддерживая ясную структуру и четкую последовательность изучения. Методическая основа включает в себя элементы активного обучения, такие как решение задач и выполнение мини-проектов, что способствует закреплению знаний на практике. Игровые задания и интерактивные элементы также добавляют интерес и увлекательность процессу обучения.

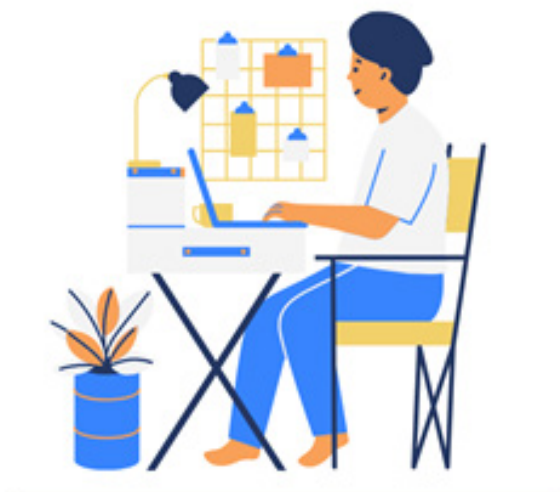
Все научные положения и выводы в тетради четко обоснованы и подкреплены примерами и практическими заданиями. Ученики могут сразу увидеть результаты своего программирования, что подтверждает ясность и достоверность материала. Каждый шаг объясняется простым языком, что делает сложные темы доступными для понимания даже начинающими.

Исследовательская часть.

В современном мире информационных технологий умение программировать становится все более важным навыком. Изучение программирования на ранних этапах образования приобретает особое значение, и Python представляет собой отличный выбор для введения детей в мир кода.

Программирование на языке Python, благодаря своей простоте и универсальности, является отличным инструментом для введения младших школьников в мир технологий. В частности, изучение Python в 5 классе представляет собой важный этап в формировании у учащихся навыков решения логических задач, работы с компьютером и освоения цифровых технологий. Рисунок 1

Почему Python?

Самый популярный язык
программирования

Конкурентоспособный

Язык
программирования
прост для изучения

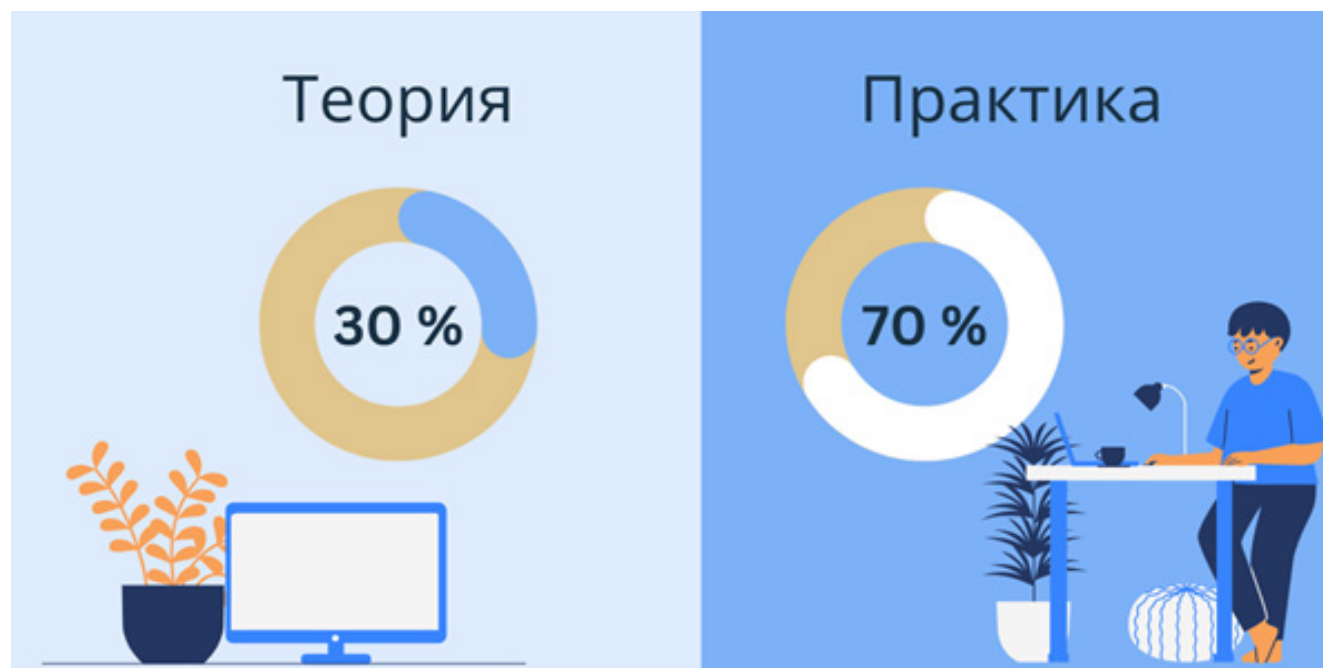
Рабочая тетрадь по основам программирования на Python для учащихся 5 класса представляет собой современный образовательный инструмент, направленный на развитие у школьников базовых навыков программирования и логического мышления. Созданная с учётом возрастных особенностей пятого класса, тетрадь помогает легко и увлекательно освоить основы программирования, что делает её актуальной в условиях стремительно растущей цифровизации. (Рисунок 1)

Основная цель тетради - научить школьников применять базовые концепции программирования для решения простых задач, одновременно развивая их навыки анализа, творчества и алгоритмического мышления.

Среди ключевых задач:

- Знакомство с основами синтаксиса Python;
- Развитие навыков работы с переменными, циклами, условными операторами и функциями;
- Закрепление полученных знаний через практические задания;
- Формирование устойчивого интереса к изучению программирования и информационных технологий.

Материал рабочей тетради организован таким образом, чтобы поэтапно усложнять задания. В начале ученик знакомится с основными элементами языка Python: синтаксисом, переменными, типами данных и вводом-выводом информации. Далее предлагаются темы, связанные с созданием алгоритмов, циклическими процессами и работой с текстовыми данными. Рисунок 2

Особое внимание уделено практической части. В каждом разделе содержатся упражнения, которые стимулируют учащихся самостоятельно разрабатывать алгоритмы, анализировать задачи и искать оптимальные решения. Например, задачи на составление простых программ («Покраска забора», «Рисуем героя») помогают закрепить материал в интерактивной форме.

Рабочая тетрадь построена на принципах доступности и интерактивности. Теоретическая часть сопровождается иллюстрациями и понятными примерами, чтобы сделать материал максимально ясным для учеников. Практические задания рассчитаны на индивидуальную работу, что позволяет ученикам активно обсуждать и делиться своими решениями. (Рисунок 2)

Тетрадь также содержит элементы рефлексии: ученики могут записывать свои

достижения, трудности и вопросы, что способствует развитию критического мышления. Включение мини-проектов в конце учебного курса помогает сформировать у учащихся представление о реальном применении полученных знаний.

По итогам работы с тетрадью учащиеся смогут:

1. Писать простые программы на Python;
2. Понимать и использовать основные конструкции программирования;
3. Создавать алгоритмы для решения задач;
4. Демонстрировать свои проекты, применяя полученные знания на практике. (Рисунок 3)

Шаги для достижения результата

Рабочая тетрадь формирует прочную базу для дальнейшего изучения программирования, пробуждая интерес к информационным технологиям и открывая перспективы профессионального роста в будущем.

Выбор темы «Основы программирования на языке Python» для 5 класса обусловлен необходимостью формирования у детей начальных навыков программирования и развития цифровой грамотности.[1] В условиях стремительного цифрового прогресса и повсеместного внедрения технологий в жизнь общества, важно обучать детей основам работы с компьютерами и программами, начиная с раннего возраста. Python был выбран в качестве основного языка программирования для начального обучения благодаря своей простоте, доступности и читаемости синтаксиса, что позволяет ученикам быстро освоить основы без излишней сложности.

Изучение Python в начальных классах позволяет учащимся развивать логическое мышление, навыки алгоритмического и структурированного подхода к решению задач. Эти способности служат основой для дальнейшего обучения в области технологий, науки, а также в любой другой сфере деятельности, где требуется аналитический подход.[2]

По завершении курса учащиеся 5 класса приобретают базовые навыки программирования на языке Python. Они научатся создавать простые программы, использовать переменные, циклы, условные операторы и функции для решения задач. Задания, выполняемые детьми, направлены на решение практических задач, что позволяет оценить их способность применять полученные знания на практике.

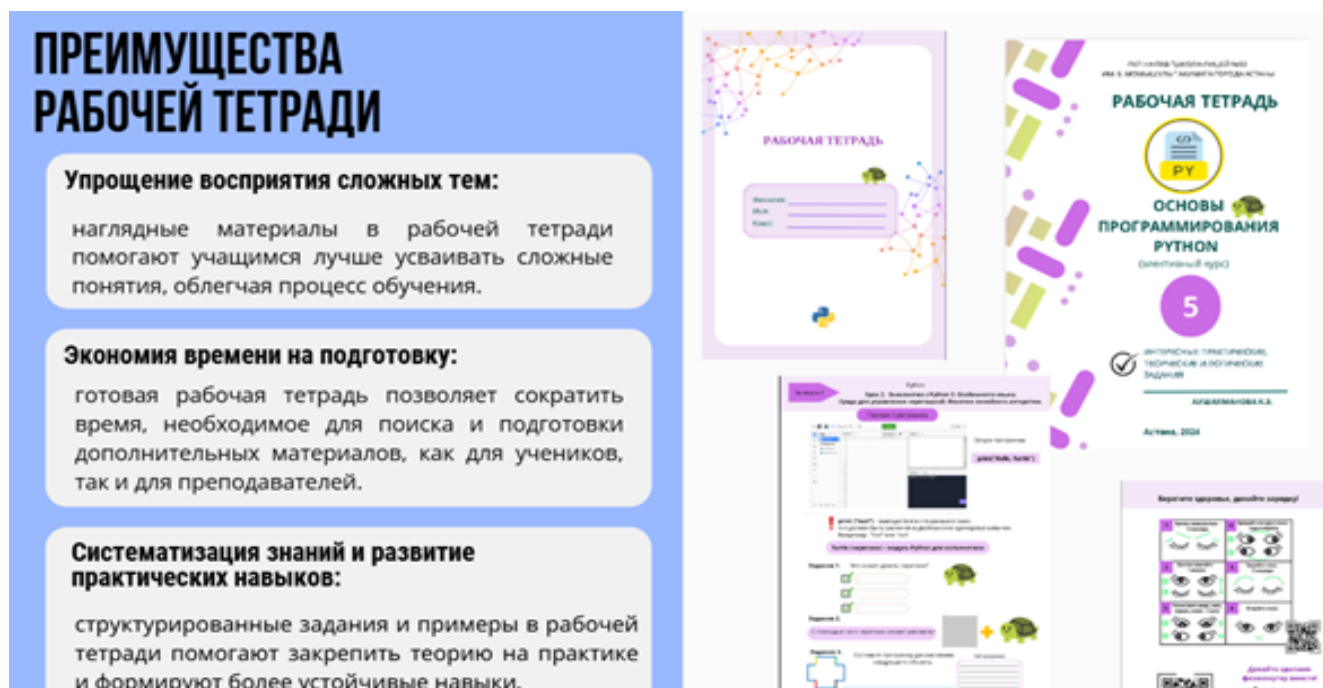

Рисунок 4

Обобщая результаты исследования, можно отметить, что курс помогает детям не только овладеть техническими навыками, но и развивает логическое мышление, умение структурировать информацию и подходить к решению задач с разных сторон. [3] Учащиеся учат программировать не только с точки зрения технической составляющей, но и в контексте творчества, создавая собственные программы и проекты. (Рисунок 4)

Оценка успешности обучения подтверждается высокими результатами выполнения практических заданий, а также положительными отзывами учеников о курсе, в которых они отмечают, что изучение Python стало для них увлекательным и познавательным процессом.[4]

Практическая значимость работы. Тетрадь может использоваться как на уроках информатики в общеобразовательных школах, так и для дополнительных курсов по программированию или домашнего обучения. Она обеспечивает учащимся базовые навыки, которые пригодятся им в дальнейшей учебе и возможной профессиональной деятельности в IT-сфере. Благодаря такому подходу, ученики смогут применять полученные знания не только на уроках, но и в реальных жизненных ситуациях.

Элективный курс «Основы программирования на языке Python» разработан с учетом возможности проведения 1 час в неделю 34 учебных часов в течение учебного года, предоставляя учащимся системный и интерактивный опыт в изучении программирования. Курс ставит своей целью не только передачу технических навыков, но и развитие логического мышления и творческого подхода к решению задач.

Практическое применение: Методика обучения программированию на языке Python ориентирована на развитие у учащихся базовых навыков работы с алгоритмами, структурированием данных и решением практических задач. На первом этапе обучения акцент делается на знакомстве с основами языка, такими как синтаксис, переменные, операторы, циклы и функции. Учебный процесс организуется через рабочие тетради, практические задания.

Используемая методика направлена на активное вовлечение учащихся через выполнение мини-проектов, задачи на составление простых программ («Покраска забора», «Рисуем героя »).

Анализ результатов исследования: Для оценки эффективности внедрения методики были проведены исследования, включающие:

1. Тестирование знаний и навыков учащихся до и после курса.

2. Опросы учащихся и учителей для оценки интереса к программированию и восприятия материала.

3. Анализ выполнения практических заданий, включая индивидуальные и командные проекты.

Результаты исследования показали:

Учащиеся демонстрируют повышение уровня алгоритмического мышления.

85% учащихся отметили увеличение интереса к программированию после первого модуля.

Более 70% смогли самостоятельно выполнить предложенные задания, используя изученные инструменты.

Оценка эффективности методики на практике: Применение методики позволило добиться следующих результатов:

1. Повышение цифровой грамотности: учащиеся приобрели навыки, которые могут быть использованы в дальнейшем обучении и жизни.

2. Развитие творческого мышления: проектная деятельность позволила учащимся использовать Python для решения реальных задач.

3. Подготовка к технологическим вызовам: ранняя подготовка учеников к использованию современных технологий закладывает фундамент для их успешной карьеры в будущем.

4. Стимулирование интереса к STEM-дисциплинам: методика способствует формированию интереса к точным наукам и технологиям.

Внедрение курса и методики обучения программированию на языке Python подтвердило свою актуальность и эффективность, создавая условия для всестороннего развития учащихся в условиях цифровой эпохи.

Рекомендации: Активное вовлечение учащихся: уроки по программированию вызывают повышенный интерес учащихся. Применение визуальных средств и интерактивных примеров содействует более глубокому усвоению материала.

Развитие умений решения задач: учащиеся успешно решают практические задачи, предложенные в рабочей тетради, что свидетельствует о развитии алгоритмического и логического мышления.

Высокий уровень взаимодействия с учителями: рабочая тетрадь оценивается учителями как полезный инструмент, облегчающий процесс обучения и обеспечивающий системный подход к вопросам преподавания программирования.

Заключение.

Результаты выполнения исследования показали, что введение основы программирования на языке Python в учебный процесс является эффективным методом для формирования базовых навыков программирования и развития цифровой грамотности у детей. В ходе проведенных теоретических и экспериментальных исследований было установлено, что учащиеся успешно осваивают основные концепции языка Python, такие как работа с переменными, условными операторами, циклами и функциями. Они также развивают навыки логического и алгоритмического мышления, что способствует лучшему восприятию других учебных дисциплин и решению проблем.

Оценка полноты решения поставленных задач показывает, что курс обеспечил учащихся необходимыми теоретическими знаниями и практическими навыками для самостоятельной работы с программами, а также создал позитивный опыт программирования, что является основой для дальнейшего изучения более сложных аспектов информационных технологий.

Новизна, заключается в том, что разработка уникальна в своем роде, так как ориентирована на учеников младшего школьного возраста, что до сих пор встречается редко. Аналогичных материалов, адаптированных для этой возрастной категории, в образовательной системе практически нет. Внедрение инновационных методик, таких как геймификация и проектно-ориентированное обучение, также подчеркивает новизну данного пособия.

Список использованной литературы.

1. Алгоритмы: построение и анализ, 3-е издание, Томас Х. Кормен, Чарльз И. Лейзерсон, Рональд Л. Ривест, Клиффорд Штайн

2. Making Games with Python & Pygame, CreateSpace, 366 pages (January 2012)

3. Sams Teach Yourself Python in 24 Hours , Ivan Van Laningham 448 стр., 2001.
4. Python: создание приложений. Библиотека профессионала, 3-е издание, Уэсли

Чан

5. Python. Карманный справочник, 5-е издание, Марк Лутц
6. <https://egoroffartem.pythonanywhere.com/>
7. <https://habr.com/en/articles/>

ТІЛ ТАҒДЫРЫ – ЕРТЕҢГІ ҚАЗАҚ ТІЛІНІҢ ТАҒДЫРЫ

Бахаева Айгүл Теміржанқызы
Б.Момышұлы атындағы №53 мектеп-лицей
Астана қаласы

Тіл- атадан балаға мирас болып қалған баға жетпес мұра. Біздің тілдің қоры – өте бай. Бұл байлықты ауызбен айтып жеткізу әсте мүмкін емес. Қазақ тілінде көптеген оқулықтар, оқу құралдары жазылуда, бірақ бұлардың ешқайсысы қазіргі заман талабына сәйкес келмей отыр. Халықтың бай ауыз әдебиеті, салт-дәстүрлеріміз естен шығып бара жатыр. Тіліміз, салт – дәстүріміз көп кедергілерге ұшырауда. «Тіл – халықтың жаны, сәні, тұтастай кескін – келбеті. Қазақ тілі – бұл Әйтеке, Төле би, Қазбек би сынды би-пешендердің Абай, Жамбыл, Ахмет Байтұрсынов, Мағжан Жұмабаев, Сәкен Сейфуллин, Бейімбет Майлин, Мұхтар Әуезов, Ғабит Мүсірепов сияқты дүниежүзіне әйгілі әдебиет алыптары мен Қажымұқан, Бауыржан Момышұлындай атақты батырлардың тілі», – деді әдебиет майталманы Тұрсын Жұртбаев. Тіл – Әр ұлттың өзіндік дүниетанымы, салт-дәстүрімен тығыз байланысты. Тіл байлығы – рухани байлық. Ол әр халықтың әдебиеті мен мәдениетінің көрсеткіші. Өз тілінің байлығын сақтау, зерделі зерттеулер жасау, кемел келешек иелері – біздің еншімізде. Өзімізден бұрынғылардың өнегелі қағидаларын жалғастыру жолында белсене кірісуміз керек. Ана тілі әр халықтың өзінің төл тілі. Адам-ана тілімен бақытты, ана тілімен асқақ. Өзінді көрсетпей тұрып, басқаны дәріптеу ол бос әурешілік. Ал, өз халқын мерейін көтеру үшін алдымен ана-уызмен бойға сіңген қасиетті қазына ана тілін жетік білу қажет. Өз халқының талай ғасырлық тарихын таратып айтып, ой елегінен өткізсек осынау көшпелі жұрттың мұқым тіршілігі тек қана өзінің тәуелсіздігі үшін жанталасқан күреспен өтіпті.

Еркіндікті ту еткен ел ешқашан да бодандықты өз еркімен қабылдаған емес. Сондықтан алдымен тілді қадірлеу біздің басты мақсатымыз. Анамыздың ақ сүтімен бойымызға дарыған тілімізді ұмыту – бүкіл ата-бабамызды, тарихымызды ұмыту. Өмір бойы осы тіліміздің өркендеуіне өз үлестерін қосқан асыл ағаларымыз осының айғағы. Ана тілін ардақ тұтып соны өз ғұмырына арқау етіп, өткен асыл адамдар- міне осылар нағыз өрен жандар, қайталанбас ерекше тұлғалар. Өйткені олар өз халқын сүйе білді, өзін сүйген адам өзге елді де сүйе алады. Өз ана тілін білмеген, қадірлемеген адам, өзін дүниеге мәпелеп өсірген анасын да, ел-жұртында, Отанын да сүйе алмайды. Ана тілін ардақтап, мәпелеп, тәрбиелеп өсіруі сияқты, ана тіліне ұқыпсыз, көңілсіз қалай болса, солай қарағандық – барып тұрған мәдинетсіздіктің белгісі. Тілін білмеген адам адам-халқын сүйіп жарытпайды, сыйламайды. Адам туған тілімен адам. Тіл – жеке адамның туындысы емес, қоғамның жемісі, нәтижесі.

Тілдің тағдыры – ертеңгі қазақ азаматтарының тағдыры.

«Ел боламын десең, бесігінді түзе» - деген Мұхтар Әуезовтың даналық сөзі адамзат баласын толғандырмай қоймасы хақ. «Тілі жоғалған елдің – өзі де жоғалады» - деген сөзді ата-ана бала жүрегіне ұялата білуі керек.

Өміріміздің өзін осы ана тілімен ұштастырып келе жатқан зиялы қауымның атсалысуына қалада қазақ мектептері ашылды. Соның өзінде кейбір ата-аналар балаларын

қазақ емес мектептерге беріп жатыр. Себебі қазақ мектептерінде аброй, беделнің түсу себебі, талапқа сай мектептер толық қазақ тілінде қамтылмаған, қамтылса да материалдық жағы төмен. Ұстаз- ұлт болашағының айнасы. «Жүректен шыққан сөз жүрекке жетеді» дейді. Әрине басқа ұлтық тілдерді білу керек, бірақ өз тілінді құрметте. Әр адам ана тілін көзінің қарашығындай қорғауға, оның орынсыз шұбарлануына қарсы болуы тиіс. Амаал қанша туған тілімізді шұбарлап ,аралас сөйлейтіндерді де жиі кездестіреміз.

Қазақтың тағдыры, келекшпекте ел болуы да мектепбінің қандай негізде құрылуына барып тіреледі. Мектебімізді таза, берік һәм өз жанымызға (қазақ жанына)үйлесетін негізде құра білсек, келешегіміз үшін тайынбай- ақ серттесуге болады - деп Әбу Насыр Әл- Фараби айтқан.

Тіліміз арқылы Абайдың даналығына, Махамбеттің батылдығына, Бұқардың ақыл өсиеті, Абылайдың данышпандылығы, Бөгенбай мен Қабанбай ерліктеріне сүйсініп, рухани өміріне азық аласын. Ақын Мырза Әлі айтқандай: «Ана тілің – арың бұл.

Ұятың боп түр бетте, өзге тілдің бәрін біл, өз тілінді құрметте» - дегендей, сан ғасырлар бойы арман болған тәуелсіздігімізге қол жеткізіп, егеменді ел болып жатқан сындарлы кезеңде мемлекетіміздің нышаны ана тілімізді бүгін түп қазығына айналдыру – әрбір ұлтжанды адамзаттың басты міндеті.

25 ҚАЗАН РЕСПУБЛИКА КҮНІ

Даулетбек А Сатанова У.Б
Астана қаласы әкімдігінің «Абай Құнанбайұлы атындағы
№87 мектеп-гимназия» ШЖҚ МКК

Қысқа мерзімді жоспары				
Педагогтың аты-жөні				
Күні:	21.10.2024ж.			
Сыныбы: 5 «Д» 5 «Б»	Қатысушылар саны	26	Қатыспағандар саны	
Сабақтың тақырыбы:	25 қазан Республика күні			
Сабақтың мақсаты:	Оқушыларға Республика күнінің маңызы мен Қазақстан Республикасының тарихы туралы ақпарат беру. Оқушылардың бойына туған еліне деген құрмет пен отаншылдық құндылығын дарыту.			
<u>Құндылықты дамыту:</u>	Тәуелсіздік және отаншылдық, жасампаздық және жаңашылдық			
Сабақтың жабдықтары	Интерактивті тақта, компьютер, презентация, көрнекіліктер, т.б.			
Сабақтың дәйек сөздері	«Барымыз да, бағымыз да – тәуелсіздік» Қ.Ж.Тоқаев			

Сабақтың кезені/ уақыт	Педагогтың әрекеті	Оқушының әрекеті	Ресурстар
Сабақтың басы	•Оқушылармен амандасу	Мұғаліммен амандасады	Интерактивті тақта, компьютер, презентация, мерекеге орай көрнекіліктер

	• Оқушылардың зейінін сабаққа аудару • Сабақтың тақырыбы мен мақсатын хабарлау ҚР Мемлекеттік Гимнін орындау I. Ұйымдастыру кезеңі: «Патриоттық тілек» әдісі: Мақсаты: Республика күніне арналған тілек айту арқылы Отанға деген сүйіспеншілік сезімін ояту. Сынып оқушылары шеңберге жиналып, кезекпен елімізге, халқымызға арналған тілек айтады. Мысалы, «Мен Қазақстанға бейбітшілік тілеймін», «Біздің Отанымыз гүлдене берсін» және т.б.	Сабақтың тақырыбы және мақсатымен танысады. Гимн орындайды Шеңберге тұрады	Интерактивті тақта, компьютер, презентация, мерекеге орай көрнекіліктер
Сабақтың ортасы	Мұғалім сөзі: Оқушылар, бүгін еліміз үшін аса ұлық мереке 25 қазан – Республика күні. Республика күні – халқымыздың рухын көтеріп, елдігімізді нығайтатын, бірлігімізді бекемдеп, ынтымағымызды арттыратын айшықты мереке. Бұл – қазақтың сан ғасырлық мемлекеттік дәстүрі жаңғырған күн.		Интерактивті тақта, компьютер, презентация, мерекеге орай көрнекіліктер

	Бұл – бостандық үшін күрескен бабалар арманы ақиқатқа айналған күн. 1990 жылы 25 қазанда Қазақстанның Егемендігі туралы декларация қабылданды. Бұл құжат Тәуелсіздігіміздің саяси-құқықтық негізін қалыптастырды. Бір сөзбен айтсақ, Декларация – еліміздің тәуелсіздік алуына жол ашқан ақжолтай құжат. II. Ақпараттық білім кезеңі Бұл кезеңде оқушыларға Қазақстан Республикасы туралы ақпараттар слайд арқылы ұсынылады. III кезең. «Дарабоздар» жарысы кезеңі. Бұл кезеңде сыныптағы оқушылар 4 топқа бөлініп тақырыпқа қатысты сұрақтарға жауап береді. Топқа бөлуді 1,2,3,4 цифры жазылған қима қағаздары арқылы жүргізіледі. Қай топ жетістікке жетсе, «Қазақстан» тәттісін сыйлауыңызға болады.	Оқушылар слайдты тамашалап, ақпараттық білім алады. Оқушылар 4 топқа бөлінеді. Жұмыс парақтарына жазады.	Қима қағаздар «Қазақстан» тәттілері Жұмыс парақтары
--	--	---	--

	IV кезең. Жұмыс парағы. Бұл кезеңде оқушыларға мерекеге орай дайындалған жұмыс парақтары таратылады, сол парақты толтырып ойларымен бөліседі		
Сабақтың соңы	«Сөйлемді толықтыр» әдісі «Республика күні мен үшін...» сөйлемін толықтырады. Мысалы, Республика күні мен үшін – бұл мақтаныш пен болашаққа үміт, т.б. Мұғалім сөзі: - 25 қазан – бұл жасалған істерді қорытындылау және жаңа көкжиектерді белгілеу күні. Барша қазақстандықтарды мерекемен құттықтаймыз, сүйікті Қазақстанға одан әрі табыс пен өркендеу, бейбітшілік пен жақсылық тілейміз!	Оқушылар	

ОҚУШЫ БОҒЫНА ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ СІңІРУ – ЗАМАН ТАЛАБЫ

Біржанқызы Әйгерім,
Жаменкенова Айнура Зейноллиновна
Астана қаласы әкімдігінің «Абай Құнанбайұлы атындағы
№87 мектеп-гимназия» ШЖҚ МҚК
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімдері

*Қазақтың тағдыры, келешекте
ел болуы да тәрбиеден басталады.
М. Жұмабаев*

Қазақстан Республикасының Президенті Қ. Тоқаев 2024 жылы Ұлттық құрылтайдың «Адал адам – Адал еңбек – Адал табыс» атты үшінші отырысындағы тапсырмасына сәйкес Біртұтас тәрбие бағдарламасының мазмұны жаңартылып, білім беру ұйымдарын ұсынылды.

Еліміздің болашақ жастары «Әділетті Қазақстан – Адал азамат – Озық ойлы ұлт» деген үштаған ұғым арқылы сипаттады. Үштаған – бір-бірінен бастау алатын және өзара тығыз байланысты ұғымдар, ел ішінде заң мен тәртіпті қатаң сақтауды қамтамасыз етуді саясатымыздың тұғырлы қағидатына айналдыратын мықты демократиялық институттары мен дамыған құқықтық жүйесі бар әділетті мемлекетті құрудың шарты және еліміздің жаңғыруы мен әрі қарай дамуының стратегиялық бағдарын айқындайды. Бұл «Біртұтас тәрбие» бағдарламасының басты идеясына айналды. Бағдарламаның мақсаты: қазақстандық мәдениет құндылықтары негізінде азаматтық жауапкершілік пен патриотизм, парасаттылық пен адалдық, ар-ұждан, рухани-адамгершілік қасиеттерін бойына сіңірген, үйлесімді дамыған тұлға қалыптастыру.

Білім алушылардың бойында құндылықтарды дамыту білім беру ұйымдарының оқу-тәрбие процесі жағдайында жүйелі ұйымдастырылады. Бұл міндетті іске асыру білім беру мазмұны, сынып сағаттары мен сыныптан тыс іс-шаралары арқылы жүзеге асырылады. Ай сайын өткізілетін тұрақты іс-шаралар білім алушылардың біртұтас тұлғасын қалыптастыруға бағытталған. Мысалы: қыркүйек – еңбекқорлық және кәсіби біліктілік айы; қазан айы – тәуелсіздік және отаншылдық айы; қараша айы – әділдік және жауапкершілік айы; желтоқсан – бірлік және ынтымақ айы; қаңтар – заң және тәртіп айы; ақпан – жасампаздық және жаңашылдық айы; наурыз – тәуелсіздік және отаншылдық айы; сәуір – еңбекқорлық және кәсіби біліктілік айы; мамыр – бірлік және ынтымақ айы. Жыл бойы ұлттық құндылықтарға тәрбиелеу – халықтың мәдени мұраларын, салт-дәстүрлерін, тілін, тарихын құрметтеуге және сақтау мақсатында жас ұрпақты тәрбиелеу процесі. Бұл тәрбие түрі болашақ ұрпақтың ұлттық сана-сезімін қалыптастырып, жеке тұлғаның адамгершілік қасиеттерін дамытуға, ұлттық бірегейлік пен патриотизмді нығайтуға үлкен ықпал етеді. Ұлттық құндылықтарды құрметтеу мен сақтау – кез келген қоғамның мәдени дамуының негізі болып табылады.

Мектепте «Менің Қазақстаным» – оқу аптасының басында бірінші сабақта білім алушылар Қазақстан Республикасының Әнұранын орындайды. «Қауіпсіздік сабағы» – жол қозғалысы ережелерін, өмір қауіпсіздігі негіздерін зерделеу, білім алушылардың жеке қауіпсіздігін, қауіпсіз мінез-құлқын және т.б. сақтауы туралы сынып сағаты шеңберінде 10 минут ақпарат беру немесе әңгіме өткізіледі.

Күнделікті үзіліс уақытында «Ұлттық ойын – ұлт қазынасы» атты білім алушылардың бос уақытын ойын түрінде ұйымдастырылады. «Өнегелі 15 минут» – ата-аналардың баласымен мінез-құлық және адамгершілік туралы күнделікті 15 минут жеке әңгімелесуі жүргізіледі. «Күй күмбірі» – қоңыраудың орнына күйді пайдалану, сондай-ақ үлкен үзіліс кезінде күй тыңдау апта сайын жүргізіледі.

Ұлттық құндылықтарға тәрбиелеу арқылы жас ұрпақ өзінің тарихын, дәстүрін, мәдениетін терең түсініп, өз халқының келешегі үшін еңбек етуге бейімделеді. Сонымен қатар, ұлттық

құндылықтарға тәрбиелеу адамды тәрбиелеп қана қоймай, оны өз халқының мәдени мұраларымен байланыстырып, ұлттық сана мен ұлттық рухты көтереді.

Ұлттық құндылықтарға тәрбиелеудің негізгі жолдары: Отбасында ұлттық құндылықтарды қалыптастыру. Отбасы — ұлттық құндылықтарды тәрбиелеудің алғашқы және ең маңызды орны. Ата-аналар балаларын жас кезінен бастап ұлттық дәстүрлермен таныстырып, салт-дәстүрлерді ұстануға үйретеді. Мысалы, ұлттық тағамдарды әзірлеу, ұлттық киімдер мен әшекейлерді қолдану, ата-баба рухын құрметтеу сияқты тұрмыстық әдет-ғұрыптарды балаларға көрсетіп, оларды өз елімізге деген мақтаныш сезімін тәрбиелеуге болады. Сонымен қатар, ата-ананың баласына ұлттық тілде сөйлеуі мен ұлттық музыка, әдебиет, өнерді ұсынуы да маңызды рөл атқарады.

Мектепте ұлттық тәрбиенің негіздерін қалыптастыру. Мектеп — балалардың білімі мен тәрбиесін қалыптастыратын екінші отбасы. Мұнда ұлттық құндылықтарды оқыту барысында арнайы пәндер арқылы немесе мектептің әртүрлі іс-шаралары арқылы жүзеге асырылады. Қазақстан тарихы, әдебиет, музыка, бейнелеу өнері сияқты пәндер оқушыларға ұлттық мәдениет пен өнердің негіздерін үйретеді. Мысалы, қазақ халқының тарихы мен батырлар жырлары, ақын-жазушылардың шығармалары, ұлттық музыкалық аспаптар мен би өнері туралы тереңірек түсінік береді.

Халық ауыз әдебиеті мен дәстүрлерін дәріптеу. Ұлттық құндылықтарға тәрбиелеуде халық ауыз әдебиетінің, жыр-дастандардың, ертегілердің маңызы зор. Жас ұрпақ осы шығармалар арқылы бабаларымыздың өмір салтын, ой-санасын, арман-мұратын, ерлік пен даналықты үйренеді. Ертегілерде адамгершілік қағидалар, еңбекқорлық, батырлық, адалдық, достық секілді адамгершілік қасиеттерді дәріптеу бар. Сонымен қатар, ұлттық мерекелер мен салт-дәстүрлерді атап өту балалардың осы құндылықтарды құрметтеуге деген көзқарасын қалыптастырады.

Ұлттық тілге құрмет көрсету. Ұлттық тіл — ұлттың мәңгілік құндылығы, халықтың болмысын айқындайтын ең басты белгі. Ұлттық тілді сақтап, дамыту арқылы жас ұрпақты өз ұлтының тарихымен, әдебиетімен таныстырып, оның мәдени мұрасына деген құрметті қалыптастыруға болады. Тілді үйрету арқылы баланың өз ұлтына деген мақтаныш сезімін арттырып, тіл арқылы мәдениетті сақтаудың маңыздылығын түсіндіру маңызды.

Ұлттық музыка мен өнерге деген сүйіспеншілікті дамыту. Ұлттық музыка мен өнер — ұрпақтар арасындағы сабақтастықты қамтамасыз ететін құндылықтардың бірі. Қазақтың күй өнері, халық әндері мен би өнері, ұлттық аспаптар (домбыра, қобыз, баян) арқылы балалардың эстетикалық талғамы мен рухани дамуы жүзеге асады. Сонымен қатар, ұлттық көркемөнер туындыларын, қолөнер бұйымдарын көріп, үйрену арқылы жас ұрпақтың ұлттық мәдениетке деген құрметі қалыптасады.

Ұлттық құндылықтарға тәрбиелеу — болашақ ұрпақты мәдениеті мен руханияты жоғары, өз халқының салт-дәстүрін, тілін қадірлейтін, отансүйгіш, азаматтық жауапкершілігі мол тұлға етіп тәрбиелеудің маңызды жолы. Бұл процесс тек бір адамның емес, бүкіл қоғамның міндеті. Ұлттық құндылықтарды жастардың бойына сіңіру арқылы еліміздің мәдениетіне, тарихына, тіліне деген құрмет артып, ұрпақтар сабақтастығы сақталып, ұлттық бірегейлік нығаяды.

«ҚАЗАҚ БИІНІҢ ХОРЕОГРАФИЯЛЫҚ ПЕДАГОГИКАСЫНЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК ПРИНЦИПТЕРІ»

Куттымуратова Айгуль Серикбаевна
Мүлқаман Қалауов атындағы Қызылорда қалалық өнер
мектебінің «Хореография» бөлімінің меңгерушісі, қазақ би
пәнінің мұғалімі «Балбұлақ» халықтық (үлгілі) балалар би
ансамблінің жетекшісі

Хореографиялық пәндерді оқытудың теориясы мен әдістемесі ерекше оқу курсын құрастырады, ең бірінші тәжірибеге және оқыту үлгілерімен оқу технологиясына сүйене отырып құрастырылған. Қазақстан жоғары оқу орындағы қазіргі заман технологиялары, дәстүрлі мәдениет негізін де ұлттық хореография және отандық хореография өнерінің, педагогикалық, сахналық тәжірибелерге сүйенуі керек. Сонымен қатар, қазақ биін меңгеруде педагогикалық көзқарас, әлем деңгейіндегі хореография өнерінің жалпы заңдылықтарымен талаптарына сай болғаны жөн. Бағдарлама құрастырмас бұрын, оқыту негізіне қандай әдістеме қолданатынын анықтау қажет. Олай болса оқытушы қазақ биін бастамас бұрын, алдымен өзінің оқушысын өмірде кездесетін

әртүрлі жағдайлармен ең қарапайым адам табиғатының органикалық шығармалығын өмір тәжірибесі арқылы үйренуге баулуы тиіс.

Бұл заңдылықтар бәріне бірдей. Олар адам шығармашылығының табиғатының процесі туралы айтады. Қазақ би өнерінің педагогикалық тәжірибесінің аспектілерінің маңызды бір бөлігі, оқытушы мен оқушының шығармашылық тәртібінде. Оқытушының жалпы адамгершілік және шығармашылық өзіндік тәртібі сақталмаса – кәсіби жарамсыздық белгілерін көрсетеді.

Білімнің қалыптасуы, маманның іскерлік дағдысы бұл – тұлғаның сыртқы және ішкі, басқаруға бағынатын және басқаруға бағынбайтын, әлеуметтік және табиғи факторлардың қалыптасуы, тұлғаның кәсіби дағдыны меңгеру дайындығы, яғни ішкі сенімі мен ұғыну факторының дамуы, физикалық, психологиялық, әлеуметтік талаптардан хабардар болуы қажет. Егер тұлға өз мамандығының көзқарасымен өмірге қараса, оның кәсіби ойлау қабілеті қалыптасқан кезде ғана, адам кәсіби маман иесі болады.

Тұлғаның кәсіби шеберлігін қалыптастыру – адамның болашақ мамандығының позитивті көзқарасын тәрбиелеу, қызығушылық, бейімділік, қабілеттілік, өзінің біліктілігін арттыруда дағдылану, өзінің рухани қажеттіліктерін қанағаттандыру, таңдалған мамандық саласында көзқарасын, мұрат мақсаттарын, пікір сенімдерін дамыту. Басқаша айтқанда, мамандардың кәсіби тұлғалық және олардың кәсіби білімдерінің қалыптасуы, дағды мен қабілетінің даму кезеңдері, біз олардың құзіреттілігі туралы айтамыз. Білім, дағды, қабілет, құзірет - бұл маманның әлеуметтік және кәсіби кемелденуі, бір уақыттарда мамандығының арқасында кәсіби шеберлігі арқылы мақсатқа жетуі. Хореографтың дайындық процесінде кәсіби өнердің сахна шеберлерімен негізін қалаушылардың тәжірибесі үлкен роль атқарады. Кәсіби және көркемөнерпаздар ұжымдары орындап жүрген қазақ биі, әрдайым техникалық жағынан күрделеніп отырады, оның себебі басқа халық билерінің шебер айлалы әдістерін пайдалануында. Бірақ, сол мезетте өзіндік одан да күрделі, әсерлі амал-тәсілдері ұмыт болып қалады. Қазақ биінің эволюциялық дамуы мен жетілу бағытын аңғарамыз.

Ежелгі қазақ халқының ұлттық бірегейлігі мен ерекшеліктерін ұқыпты сақтай отырып, балетмейстерлер бай мәдени мұрамыздың негізінде техникалық дағды жетілдірудің табысты жолдарын шешуде.

Сонымен қоса, бүгінгі таңда, Қазақстандағы кәсіби ансамбльдердің барлығы бірдей дәстүрге ұқыптылықпен, мұқияттылықпен қарамайтындығын айтуымыз керек.

Сондықтан, қазақ биін оқыту процесінде хореографиялық педагогикадағы әдістемелік принциптерді сақтау маңызды.

Олар:

1. Оқытудың ғылыми негізі. Ұлттық хореографияның оқу-шығармашылық мазмұнының процесі ғылыммен негізделген дүниежүзі хореография өнері, ұлттық хореография тарихы мен қатар дәстүрлі би өнерінің пайда болуы, оның шығу тегін, әлеуметтік ортасын білу жүйесіне негізделген.

2. Оқытудың қол жетімділігі. Оқу материалы оқушының меңгеруіне жеңіл, саналы түрде игеру, қиындықты жеңіп, кәсіби міндеттерді шеше білу, ой мен сананы, физиологиялық мүмкіндіктерін толық қолдану.

3. Оқыту жүйесі. Қазақ ұлттық хореографиясын жүйелі түрде меңгеру тәжірибе жүзінде саналы түрде шығармашылықпен пайдалану болады.

4. Тәжірибенің өмірімен байланысы қазақ ұлттық хореографиясын терең білуге және тәжірибе жүзінде қолдануға жол ашып, қалыптастырады.

5. Хореографтың саналылығы мен белсенділігі. Оқытушының хореография өнері жөніндегі білімі, оқыту әдістемесі және орындаушылығы дайын қалпында оқушының бойына енбейтіні белгілі. Білім оқытушының басқаруымен оқушының оқып-білуінің, тәжірибесінің нәтижесі болуы керек.

6. Оқытудың көрнекілігі. Кәсіби түсінікті жетілдіріп, сезім негізін құрайды. Ол-мұрағат құжаттары, бейне таспа материалдары, арнайы әдебиеттер, сабақ және жеке комбинациялар жазбалары болуы мүмкін.

7. Меңгеріп игерудің беріктігі. Хореография өнері жөніндегі негізгі түсініктерді ұзақ уақыт есте сақтап, орындау әдістемесін меңгеріп, оны өз бетінше тәжірибе жүзінде іске асыра білу.

8. Ұжымдық оқыту. Ұжымдық немесе топтастыра оқыту мен қатар оның даралық және тұлғаның жеке психологиялық қасиеті оңтайлы үйлесімділік табады.

Қазақ биінің оқу-шығармашылық процесі бірнеше өзара байланысқан бөлімдерден тұрады:

- оқу мақсатын нақты қою;
- жаңа білімді алу барысында оны өз бетінше жұмыс істеуге қолдана білу;
- алған білімін бекіту және дағдыны практика жүзінде іске асыру;
- оның орындалуын қадағалау.

Жалпы принциптердің оқыту әдістемесі әр түрлі би мәдениетінде көрініс табу керек және кең де терең меңгеруді ұмытпау қажет. Осыған орай, хореографиялық білім мен хореография өнеріндегі ортақ заңдылықтардың негізінде қазақ биін оқыту әдістемесін «бекіту», мамандардың міндеті болып есептеледі. Қазақ биін, басқа да хореографиялық пәндерді меңгеруді бастамас бұрын, халық әуендерімен, қазақ ұлттық әуендерімен, күйлер мен қарапайым әуендермен танысу қажет. Бидің пластикалық мінездемесі, толықтай музыкалық тақырыптың ішкі психологиясына бағынышты.

Жаңа замандағы ұлттық хореографияның дамуындағы педагогикалық міндеттері:

- нақты оқу материалының негізінде «артық» әдістемелі тәсілдерсіз, теңбе-тең оқыту әдістеме жүйесін қалыптастыру;

- қазақ ұлтын ғана емес оқыту әдістемесінің педагогикалық шарттарын анықтау;
- қазақ биін әлем мәдениетімен қатар деңгейге шығару.

Пайдаланған әдебиет:

Қазақ биін оқытудың теориясы мен әдістемесі. Ізім Т.О., Кульбекова А.К. Астана, 2012 жыл.

ӘЖЕМНІҢ ЕРТЕГІЛЕРІ

**Астана қаласы, Абай Құнанбайұлы атындағы
№87 мектеп- гимназиясының бастауыш сынып мұғалімдері
Ибраева Гүлшат Бахитовна, Ақзамиденова Ақжібек
Жалғасбайқызы**

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаевтың «Біртұтас тәрбие» бағдарламасы аясында Елордамыздағы Абай Құнанбайұлы атындағы №87 мектеп-гимназиясында «Әжемнің ертегісі» атты жоба жүзеге асырылуда. Жобаның негізгі мақсаты- ертегілер еліне саяхат жасау арқылы балалардың тілін, сөздік қорын молайту. Ой-өрісін, сана-сезімін жан-жақты дамыта отырып, әжелерінің ертегілерін тыңдату арқылы ұлттық құндылықтарды бойына сіңіру.

«Әжемнің ертегісі» жобасы аясында өткен іс-шарамызды мектеп басшысы Кашаева Айгүл Оңдағанқызы және тәрбие ісі жөніндегі орынбасар Касенова Бакыткул Сериковнаның жүрек жарды ізгі сөздерімен басталды. Ігі іс-шараның басты қонақтары ақ жаулықты әжелеріміз - Катимханова Кулзира Мейрхановна, Оразбаева Гүлжан Исапарқызы, Есимбекова Шынар, Куанышкалиева Рабига Махсотқызы, Рахимберлинова Клара Аубакировна, Әсия Қалелқызы, Кабдулова Салима Сабитовна, Дарханбаева Айгүл Отебаевна. Әжелеріміз ақ дастарханның басында отырып, өздерімен ере келген кішкентай бүлдіршіндеріне, немерелеріне тәрбиелік мәні зор ертегілерін айтып беріп қана қоймай қазіргі өмірмен байланыстырып, мысал арқылы жеткізе білді. Уақыт өте келе ұмыт болып жатқан дәстүрлер мен мақал-мәтелдерді де тілге тиек етті. Кеш тізгінін ұстаған Азиза Жұмабекқызы бүлдіршіндерге ертегілер туралы ақпарат беріп, сурет бойынша көрген кейіпкерлерге қарап ертегілерді атап көрсетті. Әжелеріміз «Жыл басына таласқан жануарлар», «Түлкі, тасбақа және кене», «Балықшы мен сиқыршы», «Ең қасиетті жеміс», «Құмырсқаның қанағаты» атты ертегілерді оқушыларға баяндап берді.

Әженің әлдиімен өскен ұрпақтың тәрбиесі мол демекші үлкендер салған сара жолды көрсетіп, әжелерінің ертегілерін тыңдап өсу бақытты балалық шақтың бір бөлігі іспеттес. Әже – отбасының алтын қазығы. Өмірден түйгені мол әжелеріміздің ертегісін тыңдап өскен балалардың да тілі ерте шығады. Бала Абай да әжесі Зеренің ертегісін тыңдап өскені баршаға аян.

Қорыта келгенде, әжелер мектебі – ұлттық құндылықтарды бойға сіңіретін бірден-бір жол десек, еш қателеспейміз. «Әжемнің ертегісі» атты жоба аясында өткізілген бастамамыз жоғары деңгейде өтті. Бұл жоба әлі де өз жалғасын таппақ.

ОПЫТ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ЛАГЕРЯ «ЕСО АЛЕМ»: ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ ШКОЛЬНИКОВ ЧЕРЕЗ ПРАКТИЧЕСКУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

**Иргалиева Светлана Мидхатовна -
учитель географии, педагог-мастер
КГУ «Общеобразовательная школа им. Садыка Жаксыгулова,
Таскалинский район, Западно-Казахстанская область**

Аннотация. Современные экологические вызовы требуют формирования осознанного отношения к природе у подрастающего поколения. Летний экологический лагерь «Есо Alem», организованный на базе КГУ ОШ им. С. Жаксыгулова, стал инновационной образовательной площадкой. Его цель — привить учащимся экологическую культуру через участие в практических и исследовательских мероприятиях. В статье рассматривается опыт работы лагеря, раскрываются формы и методы экологического воспитания, а также

их значимость для обучения и воспитания школьников.

Перед учителем географии стоит непростая задача: воспитать у школьников не только знания о природе, но и чувство ответственности за её сохранение. Летний экологический лагерь «Есо Alem», организованный для учащихся КГУ ОШ им. С. Жаксыгулова, продемонстрировал, как можно интегрировать экологическое воспитание в образовательный процесс. Этот проект позволил не только обучать детей основам экологической культуры, но и вовлечь их в активную деятельность, связанную с изучением и охраной окружающей среды.

Основные направления работы лагеря

1. Интерактивные квесты и викторины

Программа лагеря включала такие мероприятия, как квест «Природа родного края». Его задания охватывали различные аспекты экологической грамотности: от викторин до практических заданий на местности. Подобные активности способствуют развитию у школьников:

- умения анализировать экологические проблемы;
- навыков работы в команде;
- экологического мышления через участие в игровой форме.

2. Экспедиции по природным объектам

Особое место в программе нашего школьного лагеря занимали выезды на местные достопримечательности, такие как маршрут «Ынтымақ ауылы – Үлкен Үңгір – Ешкі тау». В ходе экспедиций дети изучали флору и фауну, знакомились с редкими видами растений и учились наблюдать за природой. Экспедиционная деятельность позволила школьникам:

- увидеть на практике взаимосвязь между природными компонентами;
- понять ценность сохранения природного наследия;
- развить исследовательские навыки.

Большая Ичка, памятник природы в Таскалинском районе, стала знаковым местом для учащихся. Дети изучали особенности её растительного покрова, включая редкие растения, занесённые в Красную книгу Казахстана.

3. Творческие проекты

Школьники с энтузиазмом создавали стенгазеты и буклеты экологической направленности. Целью этих мероприятий было формирование у детей навыков самостоятельного изучения экологических проблем, а также развитие их креативного потенциала.

Подобные задания способствуют популяризации экологических идей среди школьников и стимулируют их творческую активность.

4. Экологические исследования и эксперименты

На учебной площадке при школе проводились исследования, где дети изучали почвенные и растительные ресурсы. Эти практические занятия помогли:

- познакомить учащихся с методами научной работы;
- сформировать основы экологического мониторинга;
- развить умения применять теорию на практике.

К примеру, анализ состава почвы на школьном участке помог учащимся понять, как различные факторы влияют на её плодородие.

5. Лекции и занятия по безопасности

Одной из ключевых тем лагеря стало обучение правилам безопасности в природной среде. Ребята сами разрабатывали правила поведения на воде, создавали буклеты с советами по защите от солнца и другим аспектам летней безопасности.

Проект «Мы #безопасное лето» стал результатом совместной работы детей, направленной на воспитание культуры самосохранения и ответственности за своё здоровье.

Итоги и перспективы

Экологический лагерь «Есо Alem» стал эффективной платформой для формирования экологического сознания у школьников. Благодаря сочетанию теоретических знаний и практической деятельности учащиеся:

- развили исследовательские и организационные навыки;

- стали более ответственными в вопросах охраны природы;
- укрепили свою связь с окружающей средой через участие в экспедициях и креативных проектах.

Опыт работы лагеря может быть успешно использован в других образовательных учреждениях, а разработанные методики интегрированы в учебный процесс. Для учителя географии это отличный инструмент, позволяющий сделать обучение не только познавательным, но и практически полезным.

БІЛІМ БЕРУ ОРТАСЫНДАҒЫ СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ ШЕШУ ЖӘНЕ АЛДЫН АЛУ

Куатова Анар Ратаевна
мұғалім, Абай Құнанбайұлы атындағы №87 мектеп-гимназия
Қазақстан, Астана қаласы

Аңдатпа: Мақалада білім беру саласындағы сыбайлас жемқорлықтың салдары мен оның қоғамға тигізетін кері әсері талданады. Білім беру жүйесі — қоғамның моральдық және интеллектуалдық негізін қалыптастыратын маңызды сала. Алайда сыбайлас жемқорлық оның негізгі миссиясын бұзып, әділеттілік пен теңдікке нұқсан келтіреді. Мақалада сыбайлас жемқорлықтың алдын алу шаралары ретінде цифрлық технологияларды енгізу, мұғалімдердің кәсіби этикасын нығайту, оқушыларды адалдыққа тәрбиелеу және ата-аналардың белсенді рөлін арттыру мәселелері қарастырылады. Білім беру жүйесіндегі адалдық мәдениетін қалыптастыру — әділетті және дамыған қоғам құрудың басты алғышарты екендігі көрсетіледі.

Түйінді сөздер: сыбайлас жемқорлық, білім беру, әділеттілік, адалдық, цифрлық технологиялар, кәсіби этика, ата-аналардың рөлі, тәрбиелеу, ашықтық.

Білім беру — қоғамның интеллектуалдық, мәдени және моральдық негізін қалыптастыратын ерекше сала. Бұл ортада қалыптасқан құндылықтар мен ережелер болашақ ұрпақтың өмірлік қағидаларына әсер етеді. Алайда сыбайлас жемқорлықтың білім беру жүйесіне енуі бұл миссияны бұзып, қоғамдағы әділеттілікке, теңдікке және сенімге негізделген іргетасты әлсіретеді. Аталған құбылыс тек білім сапасын төмендетіп қана қоймайды, сонымен қатар елдің даму әлеуетіне де кері әсер етеді.

Сыбайлас жемқорлықтың білім беру саласындағы салдары айтарлықтай терең. Ол оқушылардың, ата-аналардың және қоғамның білім жүйесіне деген сенімін жояды. Мысалы, көптеген елдерде жүргізілген зерттеулер көрсеткендей, жоғары оқу орындарына түсу кезінде пара беру немесе «таныстықпен» орын алу құбылысы кең таралған. Мұндай тәжірибе жастардың өз еңбегі мен білімі арқылы табысқа жетуге деген ынтасын жояды. Олар әділеттілік пен теңдік ұғымдарын жоғалтып, сыбайлас жемқорлықты қалыпты жағдай ретінде қабылдай бастайды.

Мәселені шешу үшін жүйелі және терең өзгерістер қажет. Біріншіден, барлық процестердің ашықтығын қамтамасыз ету маңызды. Цифрлық технологияларды енгізу сыбайлас жемқорлықтың алдын алу үшін тиімді құрал болып табылады. Мәселен, Оңтүстік Кореяның білім беру жүйесінде бағалау жүйесі толығымен цифрландырылған, ал емтихандардың нәтижелері автоматты түрде өңделеді. Әдіс тек нәтижелердің объективтілігін қамтамасыз етіп қана қоймай, оқушылар мен ата-аналар арасында сенім атмосферасын қалыптастыруға мүмкіндік береді[1].

Екіншіден, мұғалімдердің кәсіби этикасын нығайту қажет. Ұстаздар — білім беру процесінің негізі, ал олардың адалдығы мен әділеттілігі оқушылардың көзқарасына тікелей әсер етеді. Мысалы, Финляндияда мұғалімдерге жоғары сенім артылғандықтан, олардың кәсіби этикасы ерекше деңгейде дамыған. Мұғалімдер оқушылармен тек білім тұрғысынан ғана емес, моральдық тұрғыдан да жұмыс істейді. Олар оқушыларға адалдықтың және

әділеттіліктің үлгісі бола отырып, қоғамның болашақ ұрпақтарын тәрбиелейді [2].
Үшіншіден, оқушылармен тәрбие жұмысы жүргізілуі тиіс. Бүгінгі оқушылар — болашақтың азаматтары. Ашық пікірталастар, әлеуметтік жобалар және адалдық тақырыбындағы тәрбие сағаттары арқылы жастардың бойында әділдікке деген сенім қалыптастыру қажет. Мысалы, Жапония мектептерінде оқушыларды ерте жастан ұжымдық жауапкершілікке және адалдыққа үйрететін арнайы бағдарламалар енгізілген [3].

Сонымен бірге, ата-аналардың рөлі сыбайлас жемқорлықтың алдын алуда ерекше маңызды. Ата-аналар тек балаларының тәрбиесіне жауапты тұлғалар ғана емес, сонымен қатар білім беру жүйесіндегі әділдік пен ашықтықты қамтамасыз етуде маңызды әріптестер болып табылады. Олар мектеп пен мұғалімдерге қолдау көрсете отырып, балаларының білім алу процесінің тазалығына тікелей ықпал ете алады. Кейбір елдерде, мысалы, ата-аналардың қатысуымен «Адалдық комитеттері» құрылған. Мұндай комитеттер оқу орындарының барлық процестерін қадағалап, сыбайлас жемқорлықтың алдын алу шараларын жүзеге асыруға көмектеседі. Мектеп ішіндегі қаржылық операциялардың ашықтығын бақылау, мұғалімдер мен оқушылардың құқықтарын қорғау және әділдік принциптерін нығайту секілді міндеттерді орындайды.

Сонымен қатар, ата-аналар өздерінің жеке мысалдары арқылы балаларға адалдықтың құндылығын көрсете алады. Егер бала ата-анасының заңсыз әрекеттерге бармайтынын, әділдікке ұмтылатынын көрсе, ол бұл қағидаларды өз өмірінде ұстануға бейім болады. Мектеп пен отбасының бірлескен жұмысы сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениеттің қалыптасуына ықпал етеді. Бұл тұрғыда ата-аналар мен мектеп арасындағы тұрақты диалог пен серіктестік маңызды. Ата-аналар оқу процесіне белсенді түрде қатысу арқылы тек өз балаларының болашағына ғана емес, жалпы білім беру жүйесінің тазалығына да үлес қосады. Олар өз ұсыныстары мен пікірлері арқылы білім беру ортасын жақсартуға көмектеседі. Бұл өз кезегінде білім беру мекемелерінде адалдық пен әділеттілік атмосферасын нығайтуға септігін тигізеді [4].

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес тек сыртқы шаралармен шектелмей, ішкі мәдениеттің өзгеруін де талап етеді. Әрбір педагог, ата-ана және оқушы өз іс-әрекеті арқылы адалдық пен әділдік қағидаларын ұстануы керек. Мұғалімдер өз тәжірибесі арқылы өзгерістердің мүмкін екенін көрсетуі тиіс. Егер ұстаздар өздері ұстанған қағидаларға адал болса, олар оқушылар үшін үлгі бола алады.

Қорытындылай келе, сыбайлас жемқорлық — бұл тек білім беру саласының ғана емес, бүкіл қоғамның дерті. Оны жеңу үшін жүйелік шаралармен қатар, моральдық құндылықтарды нығайту қажет. Білім беру жүйесі — тек білім беру ғана емес, әділеттілік пен сенімнің негізін қалыптастыратын кеңістік. Егер біз осы кеңістікті адалдық пен ашықтық қағидаларына негіздей алсақ, онда болашақ ұрпақ әділ және жауапты қоғам құруға дайын болады. Болашақ бүгіннен басталады, және бұл болашаққа біздің қандай негіз қалдыратынымыз тек өзімізге байланысты.

Әдебиеттер тізімі:

1. DKNews. (2023). Қазақстан мен Оңтүстік Корея цифрлық білім берудің тәжірибесімен бөлісті. DKNews ақпараттық порталы. Қол жетімді: https://dknews.kz/kz/alem-zhanalyktary/303075-kazakstan-men-ontustik-koreya-cifrylyk-bilim-berudin?utm_source=chatgpt.com
2. Education Finland. (2023). Teacher Education: The Finnish Model. Education Finland ресми сайты. Қол жетімді: https://www.educationfinland.fi/teachereducation/tt-finnish-model?utm_source=chatgpt.com
3. Egemen.kz. (2020). Жапония мектебі: Ұлттық білім берудің заманауи озық жүйесі. Egemen.kz ақпараттық порталы. Қол жетімді: https://egemen.kz/article/244611-zhaponiya-mektebi-ulttyq-bilim-berudinh-zamanaui-ozyq-dguyesi?utm_source=chatgpt.com
4. NIS KST. (2018). Ата-аналарға арналған нұсқаулық. Назарбаев Зияткерлік мектептерінің ресми сайты. Қол жетімді: <https://kst.nis.edu.kz/wp-content/uploads/2018/02/ATA-ANALAR-A-ARNAL-AN-N-S-AULY-.pdf> (<https://kst.nis.edu.kz/wp-content/uploads/2018/02/ATA-ANALAR-A-ARNAL-AN-N-S-AULY-.pdf>)

ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ САБАҒЫНДА ҰЛТТЫҚ ОҒЫН "БЕС АСЫҚТЫҢ" МАҢЫЗЫ

**Майкынов Дамир Меирканович Астана қаласы әкімдігінің
«Шейх Халиф бен Заид әл-Нахаян атындағы №84 мектеп-
лицейінің» дене шынықтыру пәні мұғалімі**

Асық ату — қазақтың дәстүрлі ойындарының бірі. Бұл ойын көбінесе далада, ашық алаңда немесе арнайы алаңда ойналады. Ойынға көбінесе асықтар (жануарлардың сүйектерінен жасалған, кішкене домалақ заттар) пайдаланылады. Асық ату ойындарының бірнеше түрі бар, бірақ негізінен, ойыншылар асықты белгіленген нысанаға немесе белгілі бір орынға ату арқылы ұпай жинауға тырысады.

Асық ату — қазақтың ұлттық ойыны, әрі дәстүрлі спорт түрі. Ол арнайы асықтармен (жануарлардың сүйектерінен немесе ағаштан жасалған, домалақ пішінді заттар) атылатын ойын болып табылады. Асық ату көбінесе ашық алаңда немесе кең жазық жерде ойналады.

Ойынның мақсаты — асықты белгіленген нысанаға дәл тигізіп немесе белгілі бір ережелер бойынша атып, ұпай жинау.

Қазіргі таңда білім беру жүйесінде дене шынықтыру сабағының орны ерекше. Бұл сабақ оқушылардың физикалық дамуын ғана емес, сонымен қатар рухани және әлеуметтік тәрбиесін қалыптастыруға да ықпал етеді. Оқушыларды белсенді өмір салтына тәрбиелеп, денсаулықты нығайту мақсатында көптеген әдіс-тәсілдер мен құралдар қолданылуда. Солардың бірі – ұлттық ойындар. Қазақ халқының бай мұрасы, оның ішінде “Бес асық” ойыны, дене шынықтыру сабақтарында қолданудың маңызы зор. Бұл ойын балаларды физикалық тұрғыдан дамытып қана қоймай, оларды ұлттық құндылықтармен таныстырып, ұжымдық рухты қалыптастырады.

1. Физикалық даму және қимыл координациясын жақсарту

“Бес асық” ойыны дененің барлық бұлшықеттерін жұмысқа қосып, қозғалыс дағдыларын дамытады. Ойында балалардың қол мен көздің үйлесімді жұмыс істеуі маңызды. Балалар асықтарды дәл әрі шебер ұшырып, оны қайта жинап алу үшін жоғары деңгейдегі назар мен бақылауды қажет етеді. Сонымен қатар, ойынның мақсаты мен ережелері олардың қимыл дағдыларын жетілдіріп, дәлдік пен жылдамдықты арттыруға бағытталған.

2. Ұлттық мәдениеттің сақталуы

Бес асық ойыны қазақтың ұлттық ойындарының бірі болып табылады. Оны дене шынықтыру сабақтарында қолдану арқылы оқушылар ұлттық мәдениетке деген қызығушылықтарын арттырады. Бүгінде дәстүрлі ұлттық ойындарды ұмытпау, оларды жастар арасында кеңінен насихаттау маңызды міндеттердің бірі болып отыр. Бұл ойын балаларды қазақ халқының тарихымен, мәдениетімен таныстырып, ұлттық құндылықтарды құрметтеуге тәрбиелейді. Сондай-ақ, ұлттық ойындардың тәрбиелік мәні зор екенін ескерсек, “Бес асық” ойынын әрбір бала ойын арқылы меңгере отырып, ұлттық болмысын сақтайды.

3. Топтық және жеке дағдылардың дамуы

“Бес асық” ойынын топпен немесе жұптасып ойнауға болады, бұл командалық рухты дамытуға ықпал етеді. Ойын барысында балалар өзара ынтымақтастық жасап, бір-біріне көмек көрсетуді үйренеді. Олар жеңіс үшін күш біріктіруді, бір мақсатқа жету үшін топ болып жұмыс жасауды меңгереді. Ал жеке ойнаған кезде, әр бала өз күшіне, қиялына, ерік-жігеріне сүйеніп, дағдыларын шыңдайды. Мұндай ойындар оқушылардың әлеуметтік дағдыларын, сондай-ақ жеке тұлғалық қасиеттерін дамытады.

4. Шыдамдылық пен төзімділік

“Бес асық” ойынында бірқатар қиындықтар мен кедергілер бар, оны жеңу үшін балалар шыдамдылық танытып, төзімді болулары қажет. Ойында мақсатқа жету үшін бірнеше рет әрекет жасау керек болуы мүмкін, ал бұл оқушылардың табандылығын, мақсатқа ұмтылу

дағдыларын арттырады. Сонымен қатар, ойынның ұзақтығы мен мазмұны оқушылардың физикалық шыдамдылығын да дамытады. Осылайша, олар өздерін физикалық тұрғыдан тексеріп, шектеулерін біледі.

5. Достық пен ынтымақтастық

Ұлттық ойындар балалар арасында достық пен өзара түсіністікті нығайтуға ықпал етеді. “Бес асық” ойынында жеңіс немесе жеңіліс тек жеке тұлғаға емес, барлығына ортақ болып табылады. Бұл балалардың командалық рухын қалыптастырады, бір-біріне қолдау көрсетуге, бірлесіп жұмыс жасауға үйретеді. Ойын кезінде балалар өзара пікір алмасып, бір-біріне көмектесіп, бір мақсатқа жету үшін күш-жігерлерін біріктіреді. Бұл ынтымақтастық, достық, адалдық және өзара көмек секілді маңызды адамгершілік құндылықтарды дамытуға септігін тигізеді.

6. Қалыпты тәртіп пен мінез-құлықтың дамуы

Ұлттық ойындарды дене шынықтыру сабағына енгізу балалардың тәртіпке бағыну дағдыларын қалыптастырады. Ойын ережелеріне сай әрекет ету, кез келген ойын барысында әділдік пен адалдықты сақтай отырып, командалық және жеке жауапкершілікті сезіну маңызды. Осылайша, балалар мінез-құлықтарын түзеп, қоғамдық ортада өзін-өзі дұрыс ұстай білуге үйренеді.

Қорытынды

Қазақ халқының ұлттық ойындарының маңызы зор, себебі олар тек дене шынықтыруға ғана емес, сондай-ақ баланың рухани дамуына, ұлттық болмысын сақтап қалуына ықпал етеді. “Бес асық” ойыны дене шынықтыру сабағында балаларды белсенді өмір салтына тәрбиелеумен қатар, олардың ұжымда жұмыс істеу қабілетін, шыдамдылық пен төзімділігін арттырады, ұлттық мәдениетке деген құрметін қалыптастырады. Сондықтан бұл ойынның мектептерде кеңінен қолданылуы оқушылардың физикалық және рухани дамуына оң әсер етеді.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Абызова, Л. С. (2011). Қазақ халқының ұлттық ойындары: Тәрбиелік мәні және қолданылу ерекшеліктері. Алматы: Қазақ университеті.
2. Әбдікәрімов, Т. (2015). Дене шынықтыру және спорт: Ұлттық құндылықтар мен ұлттық ойындардың рөлі. Астана: Елтану.
3. Бейсеков, А. (2010). Ұлттық ойындар мен халықтық педагогика: Педагогикалық аспектілер. Шымкент: М.Әуезов атындағы ОҚМУ баспасы.
4. Сауранбаев, А. Б. (2012). Дене тәрбиесінің негіздері. Алматы: Қазақ университеті.
5. Мұхамеджанов, А. (2014). Қазақтың ұлттық ойындарының педагогикалық маңызы. Жас ұрпақ тәрбиесінде. Алматы: Өркениет.
6. Мухтарова, Н. Б. (2017). Балаларға арналған ұлттық ойындар мен олардың дене тәрбиесі. Астана: Фолиант баспасы.
7. Құнанбаев, А. (2018). Ұлттық ойындар және олардың білім берудегі орны. Қазақ педагогикасы, 3(12), 45-52.

ОҚЫЛЫМ ДАҒДЫСЫ АРҚЫЛЫ 6 СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ СӨЗДІК ҚОРЫН ҚАРАПАЙЫМ МӘТІН АРҚЫЛЫ ДАМУ

Г.К Мамырбаева

Астана қаласы Бауыржан Момышұлы атындағы №53 мектеп-
лицейінің қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Аңдатпа: мақалада өзге ұлттарға қазақ тілін оқыту барысында қарапайым түрде күнделікті тұрмыста, оқуға қатысты тақырыптар мөлшерінде ауызекі сөйлесу, түсіну, өз ойын қазақ тілінде жеткізе білу дағдыларын дамыту және әлеуметтік ортада еркін қарым-қатынас жасауға қажетті сөйлеу дағдыларын қалыптастыруда талдау жасалды.

Аннотация: в ходе обучения казахскому языку представителей других национальностей был проведен анализ развития навыков говорения, понимания, выражения своих мыслей на казахском языке, а также формирование навыков разговорной речи, необходимых для свободного общения в социальном обществе. окружающей среды, в ходе повседневной жизни, в количестве тем, связанных с учебной.

Кіріспе

Оқылым дағдысы – оқушылардың тілдік құзыреттілігін қалыптастыруда негізгі құралдардың бірі. Әсіресе 6-сынып оқушыларының сөздік қорын дамытуда оқылым тапсырмаларының мазмұны мен әдістемелік ұйымдастырылуы үлкен рөл атқарады. Бұл жастағы балалардың жас ерекшеліктеріне сай, мәтіндер қарапайым, қызықты және танымдық болуы керек. Мақалада оқылым дағдысы арқылы сөздік қорды дамытуға арналған тиімді әдістер мен тәсілдер ұсынылады. «Қазақ тілі» пәнін орыс тілінде жүретін мектептерде оқыту мақсаты – оқушылардың қарапайым түрде күнделікті тұрмыста, оқуға қатысты тақырыптар мөлшерінде ауызекі сөйлесу, түсіну, өз ойын қазақ тілінде жеткізе білу дағдыларын дамыту және әлеуметтік ортада еркін қарым-қатынас жасауға қажетті сөйлеу дағдыларын қалыптастыру. Оқушыларды оқуға, жазуға және тіл арқылы қарым-қатынас жасау қызметінің түрлерін (тыңдау, оқу, сөйлеу, жазу) меңгеруге үйрету, ойлау қабілетін дамыту. Оқылым-оқушының оқу сауаттылығын қалыптастырудың грамматикалық құрамдас бөлігі. Оқылым қабылдаушы дағдыға жатады.

Сонымен қатар оқылым көру, ойлау, тілдердің таңбалық жүйесі, коммуникативтік қарым-қатынас. [1]12 б

Оқылым әрекетінің ең басты стратегиясы – сөз, сөз тіркестерін, сөйлемді, мәтінді дұрыс оқуға үйрету. Оқушыларды қазақ тілінің төл дыбыстарын үнемі мәтін оқу кезінде, сөз тіркестері мен сөйлемдерді дұрыс оқуға бағыттап отыру керек. Қарапайым мәтіндерді біртіндеп оқуға баулып, оқу техникасын жолға қою – мұғалімнің ең үлкен міндеті. Оқу арқылы оқушыны ойлана білуге, оқығанын түсіне білуге, мазмұнын өз сөзімен қысқаша айта білуге үйрету. Мәтінді оқытуға қойылатын талаптардың ең бастысы – түсініп оқу. Мәнерлеп оқу мен түсініп оқу бір-бірімен тығыз байланысты, бірін-бірі толықтырап отыратын жұмыстар.

Оқушының сөздік қорының көлемі қазақша тілдік қарым-қатынасқа түсу үшін, ойлау қабілетін арттыру үшін, оқылым маңызды құралдың бірі болып табылады. Бірінші оқушымен әңгіме жүргізіледі. Бұндай әңгімелесулер тірек сөздер мен сөйлемдерді, көмекші кеспе әріптерді, сөздерді, орынсыз тізбектелген сөздерді қолдану арқылы жүзеге асады. Мысалы, оқушыға бөлінген 2-3 сөз тізбегі ауызша немесе карточка арқылы беріледі.

Тапсырма: Сөйлем құрастыру. Бұл тапсырмада берілген көмекші сөздер, суреттер арқылы орындайды. Екінші тапсырмада орны ауыстырылған сөздерден сөйлем құрап беру. Осы тапсырмаларды орындау барысында, оқушылардың қабылдау деңгейіне қарай, жеңілден күрделендіріп отыруға да болады, яғни «Құрылған сөйлемді оқы және жаз» деген сияқты тапсырмалар беруге болады.

Сонымен қатар мәтін оқушылардың жасына, тілдік деңгейіне сай дұрыс таңдалуы

қажет. Мазмұны қызықты етіп алынған мәтін оқушылардың тілге деген қызығушылығын арттыруға көмектеседі. Егер мәтіндегі сөйлем құрылыс тым күрделі болса, онда ол оқушыларға түсінуге тым қиын болуы мүмкін.

Оқылымға арналған сабақ құрылымы төмендегідей: Оқылым алдындағы тапсырма: мәтін тақырыбын ашуға бағытталған жаттығулар, сөздерді алдын ала үйрету, мәтін мазмұнын болжауға байланысты сұрақтар қою. Оқылым тапсырмасы: әртүрлі оқылым дағдыларын дамытуға арналған жаттығулар (сұрақтар). Алғашқы жаттығулар жалпы мазмұнын түсінуге бағытталса, кейінгі жаттығулар нақты ақпаратты табуға арналуы тиіс.

Сөздік қорды дамытудағы оқылымның рөлі

Оқылым – жаңа сөздерді меңгеру мен есте сақтаудың маңызды құралы. Мәтін арқылы оқушылар:

1. Тілдің грамматикалық құрылымдарын меңгереді;
2. Сөздердің контекстегі мағынасын түсінеді;
3. Белгілі бір тақырып бойынша сөздік қорын кеңейтеді;
4. Өз ойын жүйелі жеткізуге үйренеді.

Қарапайым мәтіндердің өзектілігі:

6-сынып оқушыларының оқу деңгейі әр қилы болуы мүмкін. Сондай-ақ мәтіндер:

- Шағын, бірақ мағыналы;
- Ақтуалды сөздерді қайталап қолдану;
- Тақырыптары күнделікті өмірден алынған және оқушыларға қиын болмауы тиіс.

Мысалы, отбасы, мектеп, достар, табиғат аясы туралы шағын мәтіндер оқушылардың қызығушылығын арттырады.

Әдістемелік тәсілдер

1. Мәтінге дейінгі жұмыс

- Тірек сөздермен жұмыс: Мәтіннен алынған жаңа немесе таныс емес сөздер алдын ала ұсынылады. Мұғалім оларды суреттермен немесе синонимдер арқылы түсіндіреді.

- Болжам жасау: Мәтін тақырыбына қарап, оқушылардан оның мазмұнын болжауды сұрау. Бұл олардың қызығушылығын оятады.

2. Мәтінмен жұмыс

- Белсенді оқу: Оқушылар мәтінді дауыстап немесе іштей оқиды. Мұғалім олардан жаңа сөздерді тауып, олардың астын сызуды сұрайды.

- Сұрақ-жауап әдісі: Мәтін бойынша сұрақтар құрастырып, оқушылардың жауап беруін ұйымдастыру. Бұл мәтін мазмұнын түсінуді жеңілдетеді.

3. Мәтіннен кейінгі жұмыс

- Сөздік дәптері: Оқушылар жаңа сөздерді жазып, олардың мағынасын анықтайды.

Әр сөзбен сөйлем құрастыру тапсырылады.

- Тапсырмалар:

- Мәтін бойынша сурет салу;
- Жаңа сөздерді пайдаланып, мәтіннің мазмұнын әңгімелеп беру;
- Рөлдік ойындар (мәтіннің кейіпкерлерін сомдау).

Тәжірбиелік мысал:

Мәтін:

«Достар»

Екі дос үйдің арасында әңгімелесіп, келе жатты. Олар Арман мен Дастан. Арманның денсаулығы нашар, көп жүгіре алмайды. Бір үйдің қасынан ит шыға келді. Арман айқайлай қаша жөнелді. Дастан жерден шыбық алып, итке қарай жүгірді. Көршілер келіп, Дастанды құтқарып алды. Бірақ оның шалбары жыртылып қалды.

Екеуінің әңгімесін тыңдап тұрған ақсақал нағыз достықтың куәгері болды. [3] 5 б.

«Қазақстан»

Қазақстан Республикасы тәуелсіз мемлекет. Рәміздері: Елтаңба, ту, әнұран. Астанасы-Астана қаласы. Біздің елде 130 ұлт тұрады. Қазақстанның табиғаты тамамаша, жері кең бай. Биік тау, мөлдір көлдер, өсімдіктер өседі. Қазақстан жерінде аңдар мен құстар бар. Қазақстан жерінде: мұнай, көмір, темір, алтын мол. [3] 7б

Бізде өзен, көлдер көп. Олар: Есіл, Тобыл, Шу, Нұра, Сырдария. Суы мол өзен-Ертіс. Ең үлкен көлдері-Балқаш, Алакөл. Ірі теңіздері-Каспий. Қазақстанда көптеген

демалыс орындары бар. Шығыс Қазақстан табиғаты аса көркем. Жазда көптуристер, саяхатшылар келеді. [3] 36

«Қыс»

Қыс айлары: желтоқсан, қаңтар, ақпан. Қыс жылдың ең суық мезгілі. Қыста күндер қысқы, түндері ұзын болады. Күннің көзі көрінсе де жылынбайды. Өзенде, көлде мұз қаптайды. Қыста аяз күшті болып, үскірік боран соғады. Ауа райы суық. Адамдар жылы киінеді. Балалар аққала жасайды, шана тебеді. Қыста жаңа жыл мерекесі болады. Бұл мейрамды қыс ортасында тойлайды. [3] 5 б.

Тапсырмалар:

1. Мәтінді оқып, жаңа сөздерді белгілеңіз (дәрігер, демалыс, университет).
2. «Демалыс күндері» сөз тіркесін пайдаланып, 2 сөйлем құраңыз.
3. «Сіз демалыс күндері отбасыңызбен не істейсіз?» деген сұраққа жауап жазыңыз.
4. Мәтіннің мазмұнына сәйкес сурет салыңыз.

Қорытынды

Қарапайым мәтіндерді қолдана отырып, оқушылардың сөздік қорын дамыту – тиімді және қызықты процесс болып табылады. Оқылым тапсырмаларын дұрыс қолдану арқылы мұғалім оқушылардың тілдік, танымдық, құзыреттілігін арттырып қана қоймайды, олардың шығармашылық және ойлау қабілеттерін дамытады. Бұл әдіс-тәсіл оқушылардың тілді меңгеруге деген қызығушылығын арттыруға ықпалын тигізеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасында орта білім мазмұнын жаңарту шеңберінде орыс тілді мектептердегі «Қазақ тілі» пәні бойынша педагогика кадрларының біліктілігін арттыру курсының білім беру бағдарламасы. Мұғалімге арналған нұсқаулық. Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2014.-12 б.

2. Оразбаева Ф. Тілдік қатынас «Сөздік-Словарь» 2005

3. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі «Өрлеу» БАҰО АҚ филиалы Жамбыл облысы бойынша педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты. Тараз 2020, 5,7 б.

ОҚУШЫЛАРДЫҢ МАТЕМАТИКАЛЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУДА СЫНЫПТАН ТЫС ЖҰМЫСТАРДЫҢ МАҢЫЗЫ

Әбдіқадыр Әділет, «№53 мектеп-лицей»

Аннотация: Мақалада математика пәнінен ұйымдастырылатын сыныптан тыс жұмыстың түрлері, олардың оқушының математикалық сауаттылығын арттырудағы орны қарастырылады. Автор аталған пәннен сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыру бойынша өз тәжірибесімен бөлісіп, тақырыпқа сай ұсыныстарын көрсетеді.

Тірек сөздер: математика, математикалық сауаттылық, оқушылардың қызығушылығын арттыру, сыныптан тыс жұмыстар

Кіріспе. Бүгінгі таңда жаңартылған білім беру бағдарламасы аясында оқушылардың функционалдық сауаттылығын оның ішінде математикалық сауаттылығын арттыруға ерекше мән беріледі. Математикалық сауаттылықты арттырудың бірегей жолы – мектептегі математика пәнінің бағдарламасы. Оқушылардың математикалық сауаттылығы олардың білім деңгейі мен қабілетіне қарамастан барлығына бірдей міндетті құзыреттілік болып табылады. Сондықтан да мектептегі математика пәні мұғалімінің алдында математиканы әртүрлі оқыту технологияларын қолдана отырып меңгерту міндеті тұрады. Осы тұрғыдан алғанда математика пәнінен сыныптан тыс жұмыстардың маңызы зор. Сыныптан тыс жұмыстар оқушылардың білімін кеңейтуге, тереңдетуге, математикалық ойлау жүйесінің жетілуіне, математикалық сауаттылығын арттыруға әсер етеді. «Математикадан сыныптан

тыс жұмыс оқушылардың ой-өрісі мен мінез-құлқына, олардың білімдерін тереңдету және кеңейтуге, пәннің мазмұны сияқты факторларға байланысты дағдылары, мұғалімнің барлық іс-әрекеті жан-жақты оқушылардың сабақта да, одан тыс жерлерде де белсенділігі, математиканы оқытудың тәрбиелік мазмұнына әсер ететін күрделі үдерістің ажырамас бөлігі. Сондықтан сыныптан тыс жұмыстарды орта буын сыныптарында (5-7 сынып) жүйелі жүргізілуі керек» [1].

Қазіргі кезде оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттыру, жоғары деңгейде ұстап тұру – өзекті мәселе. Зерттеушілердің көбі бүгінде оқушылардың сабаққа деген қызығушылықтарының төмен екенін алға тартады және оның себебін былай түсіндіреді: «Оқушылардың сабаққа деген қызығушылығының төмендеуінің бірден бір себебі, біріншіден, оқу бағдарламасының жылдан жылға өзгеруі мен қатар оқу мазмұнының көлемі ұлғаюы, оқыту күрделілігінің жоғары деңгейінде болуы, жаңартылған бағдарламалардың кеңінен танымал болуында. Екіншіден, экологияның бұзылуы және халықтың денсаулығының жаппай нашарлауы, рухани-адамгершілік мәдениетінің төмендеуі, экономикалық қиындықтар жатады. Осының нәтижесінде – оқушылардың оқуға деген қызығушылығы төмендейді» [2]. Аталған мәселелер оқушыны математика сияқты күрделі пән бойынша оқытуда қиындықтар туындатады. Пән бойынша сыныптан тыс жұмыстың дұрыс ұйымдастырылуы – аталған мәселенің шешімі болмақ.

Әдіснама. Жан-жақты білімді, функционалдық сауаттылығы жоғары, өз ойын ашық, дәлелді жеткізетін, мұғалімнің қолдауымен, сондай-ақ өз бетінше білімді меңгеруге қабілетті, танымдық қызығушылығы қалыптасқан, күнделікті өзгеріп отыратын өмірге бейімделе алатын тұлға тәрбиелеу – бүгінгі білім беру ісінің басты мақсаты. Сондықтан да жалпы орта білім берудің құрылымды мен мазмұны тұжырымдамасында: «Болашақ қоғамның жоспарланған білім кеңістігінде интеллект ұлттық байлық санатына көбірек енеді, ал адамның рухани денсаулығы, оның дамуының жан-жақтылығы, кәсіби дайындықтың кеңдігі мен икемділігі, шығармашылыққа деген ұмтылыс және стандартты емес міндеттерді шеше білу ел дамуының маңызды факторына айналады. Болашақ үшін жұмыс істейтін мектеп жеке тұлғаны дамытуға бағытталуы керек. Барлық басқа міндеттер – бұл мақсатқа жетуге көмектесетін құралдар. Демек, білім беру саласындағы қоғамның негізгі қағидаты ретінде тұлғаның еркін дамуының басымдығы білім беру процесін саралау мен интеграциялаудың негізі болып табылады. Барлық оқушыларды, олардың қабілеттері мен жеке айырмашылықтарына қарамастан, үйретуге болады және үйрету керек, өйткені дәл осы жерде мектептегі білім берудің гуманизмі мен демократиясы жатыр» делінген [2]. Аталған құжаттың пән мұғалімі алдына қоятын міндетін орындауда сыныптан тыс жұмыстардың көмегі зор.

Сыныптан тыс жұмыстар оқушының пән бойынша оқу қызметінен алған білімін үйлесімді толықтыратын, математикалық білім беру процесінің құрамдас бөлігі болып табылады. Сыныптан тыс жұмыстар математика мұғалімі мен оқушылар арасында ұйымдастырылады. Математика пәнінен сыныптан тыс жұмыстардың формалары өте көп, олардың барлығы да оқушылардың математикадан алатын білімі мен дағдысын толықтырып, дамытып отырады.

Әдістемелік еңбектерде математика пәні бойынша сыныптан тыс жұмыстарды әдетте үш түрге бөліп қарастырады:

- Сыныптан тыс жұмыстар;
- Мектептен тыс жұмыстар;
- Сырттай орындалатын жұмыстар.

Математика пәнінен сыныптан тыс жұмыстар ұйымдастыру формасы бойынша жазғы математикалық мектеп, оқушылардың ғылыми конференциялары, аудандық, өңірлік, республикалық математикалық олимпиада болуы мүмкін.

Сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыру ерекшелігін білу, оларды өткізудің түрлі әдіс-тәсілдерін меңгеру мұғалімнің әдістемелік мәдениетінің бір бөлігі болады.

Зерттеуші-педагогтер сыныптан тыс жұмысқа мынадай талап қояды: «Сыныптан тыс іс-әрекеттегі жағдай, мұғалім айтқан фактілер туралы ойлануға, туындаған сұрақтарға өз бетінше жауап табуға, сыныптастарымен пікірталас кезінде өз ойында қалуға, жеке

қасиеттерінің дамуына ықпал ететіндей, олардың қызығушылығы, есте сақтау, сыни-ойлау қабілеттері болуы қажет, көрнекі материалдар көп болуы және мыналарды қамтуы керек:

- сыныптан тыс жұмыстар 30-45 минуттан аспауы;
- материалдар көрнекі болуы;
- этика және эстетика элементтері;
- оқушылар үшін қызықты, қол жетімді материалға негізделуі;
- оқушылар осы сабақтарға қатысып нәтиже көрсетуі;
- мұғалім оқушылардың дайындық деңгейлерін: сыныптан тыс жұмысқа оқушының

қызығушылығы, әр оқушының жеке және жас ерекшелігіне сай екендігі ескеріліп, ұйымдастырылуы қажет.

Сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастырушы математика пәнінің мұғалімі осы талаптардың барлығын орындай алса, жұмысының сәтті болуына мүмкіндік алады.

Зерттеу бөлімі. Сыныптан тыс жұмыстар пәнге деген қызығушылықты арттыру, білім сапасын көтеру, шығармашылық жұмысты дамыту, оқушының математикалық, эстетикалық, адамгершілік тәрбиесін қалыптастыру құралы ретінде қарастырылады.

Сыныптан тыс жұмыстарда қажетті білім тапсырмалардың мазмұны арқылы беріледі. Тапсырмалар оқушылардың ақыл-ой дамуы деңгейіне сай таңдалып, біртіндеп қарапайымнан күрделіге қарай өзгеріп отыруы керек.

Математика пәнінен сыныптан тыс жұмыстар әртүрлі формада болады (1-кесте).

1-кесте. Математика пәнінде ұйымдастырылатын сыныптан тыс жұмыстардың формалары

Сыныптан тыс жұмыс формалары	Сыныптан тыс жұмыс мазмұны	Сыныптан тыс жұмыстың міндеттері
Математикалық үйірме	Сыныптан тыс жұмыстың кең қолданыстағы және ең тиімді формаларының бірі – бірнеше параллель сыныптардағы математикаға қызығушылығы жоғары оқушыларды бір сабаққа біріктіріп оқыту.	Оқушылардың жеке қабілеттерін ескеру; оқушылардың өз бетінше жұмыс істеу көрсеткішін арттыру, танымдық мүмкіндіктерін кеңейту, зерттеушілік, шығармашылық және жобалық қызмет дағдыларын қалыптастыру.
Факультатив	Мектепте таңдау бойынша оқытылатын міндетті емес пән	
Математика апталығы (онкүндігі)	Пән бойынша түрлі іс-шаралар, кабинеттік сабақ аясынан шығып, сыныптан тыс жұмыс ретінде орындалатын шаралардың белгіленген уақытта іс асуы	Сыныптан тыс қызметтің кең көлемін ұсыну; оқушылардың математиканы оқуға ынтасын арттыру; шығармашылық қабілеттерін дамыту.
Математикалық олимпиада	Жақсы оқитын оқушылардың күрделі және қызықты есептерді шығару сайысы	Оқушылардың білім саласының тұрақты көрсеткіші мен шығармашылық табысын бағалау және бақылау деңгейін арттыру.

Математика пәні бойынша сыныптан тыс жұмыстар жоспарлы түрде, жүйелі өткізілуі керек. Оқу жылы басында мұғалім математика бойынша сабақтан тыс жұмыстың жоспарын әзірлеп, бекітеді.

Тәжірибелік қолданысы. Математикадан сыныптан тыс жұмыс ұйымдастыру менің тәжірибемде жиі қолданылады. Әсіресе, математикалық онкүндік аясында түрлі сайыстар, ойындар өткізіледі. Мәселен, параллель сынып оқушыларының білімін тексеру, математика пәніне ынтасын арттыру мақсатында «Математикалық үшсайыс» ойын-сайысын ұйымдастыруға болады.

Сайыстың мақсаты – оқушылардың логикасын, математикалық жылдамдығын және түрлі деңгейдегі есептерді шығару дағдысын қалыптастыру; пән бойынша алған білімдерін қайталау, бекіту; стандартты емес есептерді шешу қабілетін қалыптастыру; оқушылардың өзіндік шығармашылық жұмысына жағдай жасау; оқушылардың командалық жұмыста өзін көрсете алу, жеңіске ұмтылушылық қабілеттерін тәрбиелеу.

Сайыс барысында оқушылар үш топқа бөлініп отырады. Ойын «ұзын қашықтыққа жүгіру», «трамплиннен секіру», «керлинг» деп аталатын үш сайыстан тұрады.

«Ұзын қашықтыққа жүгіруде» оқушылар жастарына сай логикалық есептерді шешеді. Шешу жылдамдығы, жауаптың дұрыстығы бағаланады.

«Трамплиннен секіруде» оқушылар тобы математикалық ребустар, тесттік есептерді шешеді.

«Керлинг» кезеңінде оқушылар математикалық терминдерді білуіне байланысты сұрақтарға жауап береді. Әр топтың төреші – бақылаушысы болады. Ол оқушыларға тапсырмаларды беріп отырады және тапсырмаға кеткен уақытты белгілеп отырады. Тапсырмалар толық тексерілген соң, оны шығаруға, орындауға кеткен уақыт ескеріліп, орындар бөлінеді.

Бұдан басқа орта буында «Математикалық биатлон», «Математикалық дартс», «Ақылдылар» сайысы жиі ұйымдастырылады. Аталған сайыстар оқушылардың арасында сауатты бәсекелестікті дамытып, олардың математика пәніне деген қызығушылықтарын арттырады.

Математикадан сыныптан тыс жұмыстың тағы бір түрі – үйірме. Қазіргі мектептегі математикалық үйірмені ұлттық құндылықпен байланыстыра оқытуға болады. Мәселен, үйірме барысында халқымыздың санға қатысты наным-сенімдерін, ұлттық өлшем бірліктерді, халқымыздың тәулік мезгілдеріне сай түсініктері, алғашқы қазақ мектептеріндегі математикалық оқулықтар («Есеп құралы») мазмұны т.б. тақырыптарды қарастыруға болады.

Көптеген халықтарда өздерінің ұлттық тілдеріндегі бірлік атаулары қолданыстан қалмай, тұрмыста және техникада әлі күнге дейін қолданып келеді. Мысалы: ағылшындарда фут, ярд, дюйм сияқты өлшем бірліктері, батыс елдерінде аталатын қашықтық бірлігі миль, т.с.с көптеген бірліктерді атауға болады [3]. Сол себептен біздің де өз тіліміздегі ежелден келе жатқан бірлік атауын, немесе кейбір ұлттық дәстүрімізге байланысты атауларды қолдануға хақымыз бар. Бірақ қазіргі күнге дейін қолданыстан түспей жүрген бірліктер бар. Мысалы, қазының қалыңдығын елімен өлшейміз, арқанның өлшемін, немесе киіз үйдің белдеулерін құлашпен, уықтың өлшемін қарыспен өлшейді. Бізде тілімізде бар өлшем бірліктерін уақыт ағымына сай тіл қолданысынан шығып, құрып кетуден сақтаудың бір жолы – математикалық үйірме жұмысы.

Мектепте математика сабағынан ұйымдастырылатын сыныптан тыс жұмыстардың түрі көп. Оларды ретімен, мазмұнды, оқушылардың жас ерекшеліктеріне, математикалық қабілеттеріне сай ұйымдастыру маңызды.

Ұсыныстар. Математика – күрделі, барлық оқушылар бірдей қабылдай бермейтін пән. Алайда математикалық есептердің шешілу жолын, әдіс-тәсілін меңгерген, пәнге деген қызығушылығы артқан оқушы үшін математика үнемі ізденісте жүретін, қызықты пән болып табылады. Ал оқушыларды математика пәніне қызықтыра алу – пән мұғалімінің шеберлігі мен білімін сын. Оқушыны пәнге қызықтыру үшін біз сыныптан тыс жұмыстар ұйымдастыруды, оның ішінде математикалық үйірмелер мен сайыстарда ұлттық сипаттаға тапсырмалар мен түсініктерді қосуды ұсынамыз.

Математика пәніне қатысты сыныптан тыс жұмыстардың түрі көп. Олардың

қай-қайсысы болмасын тиімді. Тек мұғалім оларды сабақ мазмұнына, мақсатына қарай сәтті қолдана алса болғаны.

Қорытынды. Математикадан оқушылардың салыстырмалы түрдегі төмен білім көрсеткішінің негізгі себептерінің бірі – олардың пәнге деген қызығушылықтарының жоқтығы. Пәнге деген қызығушылық, ең алдымен, сабақтағы оқу жұмысының сапасына байланысты. Сөйте тұра жақсы ұйымдастырылған сыныптан тыс жұмыс арқылы оқушылардың математикаға қызығушылығын арттыруға болады.

Математикаға қызығушылығы жоқ оқушылармен қатар бұл пәнді ұнататын оқушылар да бар. Олардың күрделі есептерді шығаруға деген ынтасын дамытуға да сыныптан тыс жұмыстардың маңызы зор. Сондықтан да математика пәнінен сапалы ұйымдастырылған сыныптан тыс жұмыстар оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыру, математикадан дарынды балалардың білімін одан әрі жетілдіруге мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Внеклассная работа по математике, 5-11 классе/А.В.Фарков.-3-е изд.-М.: Айрис-пресс, 2008.-5 Б
2. Бейсенбай Н.Е. Сыныптан тыс жұмыстар арқылы оқушылардың математикаға танымдық қызығушылығын дамыту/ «Қазіргі заманғы математика» конференциясының жинағы, 2022 ж. – 64 б.
3. Балк М.Б., Балк Г.Д. Математика после уроков. М., 2016 – 246 с.

ЦИФРЛЫҚ ДӘУІРДЕГІ ТӘРБИЕ: ИННОВАЦИЯЛАР МЕН ДӘСТҮРЛЕРДІ ҮЙЛЕСТІРУ

**Астана қаласы әкімдігінің
«Абай Құнанбайұлы атындағы
№87 мектеп-гимназия» ШЖҚ МКК
Абдрахманова Жұпар, Мәлік Диана**

Кіріспе

Цифрлық технологиялар адам өмірінің барлық салаларына еніп, заманауи тәрбие жүйесіне де үлкен әсер етуде. Бұл дәуірде білім беру мен тәрбие жұмысын дәстүрлі әдістермен ғана емес, сонымен қатар жаңа технологиялық құралдармен үйлестіру қажеттілігі туындап отыр. Осы мақалада цифрлық дәуірдегі тәрбие жүйесінің ерекшеліктері, оның инновациялық шешімдері және ұлттық-рухани құндылықтарды сақтаудағы орны қарастырылады. Цифрлық дәуірде технологиялардың қарқынды дамуы адамзаттың барлық саласына әсер етті, соның ішінде тәрбие мен білім беру жүйесіне ерекше ықпал етті. Жас ұрпақты тәрбиелеу – әрдайым қоғамның басты міндеттерінің бірі болып келеді. Дәстүрлі құндылықтарды сақтай отырып, цифрлық құралдарды тәрбие үрдісіне енгізу – бүгінгі күннің өзекті мәселесі.

Мақсаттары:

1. Цифрлық құралдар мен технологиялардың тәрбиелік үрдіске әсерін зерттеу.
 2. Инновациялар мен дәстүрлерді үйлестіру жолдарын анықтау.
 3. Практикалық ұсыныстар ұсыну арқылы тәрбие процесінің тиімділігін арттыру.
1. Цифрлық дәуірдің тәрбиелік үрдіске әсері
 - Технологияның рөлі: Онлайн білім беру платформалары, интерактивті құралдар, жасанды интеллект технологиялары оқушыларды оқытумен қатар тәрбиелеуде де үлкен рөл атқарады.
 - Мүмкіндіктері: Білім алушылардың шығармашылық қабілетін дамытуға, өзіндік зерттеулер жасауға және жаһандық ақпараттық ресурстарға қол жеткізуге жол ашады.
 - Қатерлері: Шектен тыс экран уақыты, ақпараттық артық жүктеме және әлеуметтік оқшауланудың ықтимал қаупі.

2. Инновациялар мен дәстүрлерді үйлестіру әдістері

<u>Инновациялар</u>	<u>Дәстүрлер</u>	<u>Үйлестіру тәсілдері</u>
<u>Виртуалды және толықтырылған шынайылық құралдары</u>	<u>Ұлттық ойындар мен әдет-ғұрыптар</u>	<u>Интерактивті мазмұнды ұлттық материалдармен толықтыру</u>
<u>Білім беру роботтары мен жасанды интеллект</u>	<u>Ұстаз бен оқушы арасындағы тікелей қарым-қатынас</u>	<u>Роботтарды ұстаздың көмекшісі ретінде қолдану</u>
<u>Онлайн платформалар</u>	<u>Отбасы мен мектептің тәрбиелік ықпалы</u>	<u>Онлайн және оффлайн әрекеттерді теңгеру</u>

3. Ұлттық құндылықтарды сақтаудағы тәрбие жұмысы

Цифрлық ортада тәрбиелік бағдарламалар ұлттық мәдениетті, тілді және рухани мұраны дәріптеуге бағытталуы тиіс. Бұл үшін:

- Мультимедиялық материалдар арқылы ұлттық батырлар, тұлғалар мен дәстүрлерді таныстыру.

- Балаларды әлеуметтік желілерде ұлттық құндылықтарды насихаттауға тарту.

- Білім беру ресурстарында қазақ тілі мен әдебиетінің қолжетімділігін арттыру.

4. Цифрлық тәрбие жұмысының нақты әдістері

Цифрлық технологияларды тиімді енгізу үшін келесі ұсыныстарды ескерген жөн:

- Gamification (ойын элементтері): Білім беру платформалары арқылы тәрбиелік ойындар ұйымдастыру.

- STEAM тәсілі: Ғылым, технология, өнер және математика арқылы әлеуметтік-рухани құндылықтарды үйрету.

- Жобалық оқыту: Оқушыларды қоғамға пайдалы цифрлық жобалар жасауға қатыстыру.

1. Мұғалімдерді даярлау: Интерактивті технологияларды қолдану бойынша арнайы семинарлар өткізу.

2. Оқу материалдарын бейімдеу: Тәрбиелік мазмұнды цифрлық ортаға сай жаңарту.

3. Бақылау мен бағалау: Тәрбие жұмысының нәтижелерін цифрлық құралдар арқылы жүйелі түрде талдау.

4. Ұлттық мазмұнды цифрландыру: Қазақ мәдениеті мен тарихын дәріптейтін цифрлық ресурстарды көбейту.

Қорытынды

Цифрлық дәуірде тәрбие жұмысының дәстүрлі және инновациялық тәсілдерін үйлестіру – білім беру саласының өзекті міндеті. Технологиялар тәрбие процесін қызықты және мазмұнды етудің тиімді құралына айнала отырып, ұлттық құндылықтарды дәріптеуге де мүмкіндік береді. Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, цифрлық құралдарды дұрыс қолдану оқушылардың тәрбие процесіне қатысуын едәуір арттырады. Цифрлық дәуірде тәрбие жұмысында инновация мен дәстүрлерді үйлестіру арқылы жас ұрпақтың рухани байлығы мен цифрлық сауаттылығын қатар дамытуға болады. Заманауи технологияларды дұрыс пайдаланған жағдайда, олар ұлттық құндылықтарды дәріптеудің қуатты құралына айналуы мүмкін.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. ҚР Білім және ғылым министрлігі. «Цифрлық білім беру ресурстары». – Астана, 2022.

2. Ахметова А.Б. Цифрлық технологиялар арқылы тәрбие үрдісін дамыту. – Алматы, 2023.

3. Smith J. Digital Learning: Trends and Challenges. – Cambridge University Press, 2021.

СЫНЫП САҒАТЫ ТӘРБИЕ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ

Оразова Нұргүл Қуанышқызы, Махин Раимбек Даригерович
Астана қаласы әкімдігінің «Абай Құнанбайұлы атындағы № 87
мектеп-гимназия» ШЖҚ МҚК

Аннотация: Мақалада сынып сағатының атқаратын функциялары туралы айтылады. Мұғалім өз жұмысында қандай формалар мен әдістерді қолдана алады.

Аннотация: В статье рассказывается о функциях, которые выполняет классный час. Какие формы и приемы учитель может использовать в своей работе.

Кілт сөздер: тәрбие, сынып сағаты, мектеп бағдарламасы, мұғалім, құндылық.

Ключевые слова: воспитание, классный час, школьная программа, учитель, ценность.

Тәрбие-бұл қоғамның дамып келе жатқан адамға әсері. Біз үшін тәрбиенің тар мағынада маңызы бар. Бұл ата-аналар мен мектептің балаға жүйелі әсері.

Тәрбиенің мақсаты-балаларға олардың қабілеттерін, таланттарын дамытуға көмектесу немесе қоғамда қабылданған идеалға сәйкес теріс бейімділікті тежеу.

Тәрбие құралы-бұл ең алдымен ата-аналар мен мұғалімдер беретін мысал.

Сондай-ақ, білім беру құралы-сенімдер, жаттығулар, талаптар мен тыйымдар. Ата-ананың немесе мектептің беделін жоғалтқан кезде тәрбие тоқтатылады. Білім беру тәрбиемен қатар жүреді.

Оқушыға білім беруде, мектеп бағдарламасы аясында әсер етудің бір түрі-сынып сағаты.

Сынып сағаты-бұл мұғалімнің басшылығымен оқушылар қоршаған әлеммен қарым-қатынас жүйесін қалыптастыруға ықпал ететін арнайы ұйымдастырылған іс-шараларға қатысатын тәрбие жұмысының бір түрі.

Сынып сағатының екі негізгі түрі бар: тақырыптық және сыныптағы ағымдағы істер бойынша байланыс сағаты.

Сынып сағаты келесі функцияларды орындайды:

1) ағартушылық - оқу бағдарламаларында көрініс таппаған оқушылардың білім аясын кеңейтуге мүмкіндік береді. Бұл білім елде, шетелде болып жатқан оқиғалар туралы ақпаратты қамтуы мүмкін. Талқылау объектісі кез-келген құбылыс немесе оқиға болуы мүмкін.

2) бағдарлаушы-қоршаған әлемге деген көзқарасты қалыптастыруға, материалдық және рухани құндылықтар иерархиясын әзірлеуге ықпал етеді. Өмірде болып жатқан құбылыстарды бағалауға көмектеседі.

Бұл екі функция бір-бірімен тығыз байланысты, өйткені оқушыларға таныс емес құбылыстарды бағалауды үйрету мүмкін емес.

3) бағыттаушы - белгілі бір құбылысты талқылауды оқушылардың нақты тәжірибесі шеңберінде аударуға арналған.

4) қалыптастырушы - оқушылардың өз іс-әрекеттерін және өзін-өзі ойлау және бағалау дағдыларын, диалог жүргізу және сөз сөйлеу, өз пікірін қорғау дағдыларын қалыптастырады.

Көбінесе сынып сағаты барлық көрсетілген функцияларды бір уақытта орындайды: ол оқушыларды ағартады, бағдарлайды және бағыттайды.

Сынып сағаттарының тақырыбы әртүрлі. Ол алдын-ала анықталады және сынып жетекшілерінің жоспарларында көрсетіледі.

Сынып сағаттары арналуы мүмкін:

1. моральдық-этикалық мәселелер. Оларда оқушылардың Отанға, еңбекке, ұжымға, табиғатқа, ата-аналарға, өзіне және т. б. белгілі бір қатынасы қалыптасады;

2. ғылым мен таным мәселелері. Бұл жағдайда сынып сағаттарының мақсаты - оқушылардың жеке тұлғаның рухани дамуының қайнар көзі ретінде оқуға, ғылымға, әдебиетке дұрыс көзқарасын дамыту;

3. эстетикалық мәселелер. Осындай сынып сағаттарының барысында оқушылар эстетиканың негізгі ережелерімен танысады. Бұл жерде табиғаттағы, адамның киіміндегі, өміріндегі, жұмысындағы және мінез-құлқындағы әдемі нәрселер туралы айтуға болады. Оқушылардың өмірге, өнерге, еңбекке, өзіне эстетикалық көзқарасын қалыптастыруы, шығармашылық әлеуетін дамытуы маңызды;

4. мемлекет және құқық мәселелері. Оқушылардың әлемде болып жатқан саяси оқиғаларға деген қызығушылығын, Отанның іс-әрекеті, оның халықаралық аренадағы жетістіктері үшін жауапкершілік сезімін дамыту, оқушыларға мемлекеттік саясаттың мәнін көруге үйрету керек. Саяси тақырыптағы сынып сағаттары әр түрлі саяси оқиғалармен жылдың қанықтылығына тікелей байланысты өткізілуі керек;

5. физиология және гигиена, салауатты өмір салты мәселелері, оны оқушылар Адам мәдениеті мен сұлулығының элементтері ретінде қабылдауы керек;

6. психологиялық проблемалар. Мұндай сынып сағаттарының мақсаты Өзін өзі тәрбиелеу процесін ынталандыру және қарапайым психологиялық ағартуды ұйымдастыру;

7. экология мәселелері. Оқушыларға табиғатқа деген жауапкершілікті ояту қажет. Әдетте, мұнда жануарлар мен өсімдіктер әлемі туралы әңгімелер ұйымдастырылады;

8. жалпы мектеп проблемалары (маңызды әлеуметтік оқиғалар, мерейтойлық даталар, мерекелер және т.б.).

Сынып сағатын дайындау және өткізу үшін тәрбие процесін неғұрлым ұтымды және сауатты ұйымдастыруға мүмкіндік беретін алгоритм бар.

Алгоритм элементтері:

1. Тақырыпты, мақсаттар мен міндеттерді анықтау.

2. Өткізу формасы мен атауын таңдау.

3. Алдын ала дайындық:

- тақырып бойынша тиісті материалды, көрнекі құралдарды, музыкалық дизайнды және т. б. таңдаңыз;

- өткізу жоспарын жасау;

- сынып сағатына алдын ала дайындалу үшін оқушыларға үй тапсырмасын беру;

- басқа мұғалімдердің немесе ата-аналардың сынып сағатына қатысудың орындылық дәрежесін анықтау.

4. Іс-шараның өзін өткізу.

5. Педагогикалық талдау екі деңгейде жүргізіледі:

- оқушылармен бірге болашақта неғұрлым өнімді қызметті жобалаудың пәндік нәтижесінің сәттілігін (сәтсіздігін) талқылау;

- нақты педагогикалық талдау-ересек қатысушылар жүзеге асыратын тәрбиелік нәтижені талдау.

Құрылымдық жағынан сынып сағаты үш бөлімнен тұрады: кіріспе, негізгі және қорытынды.

Кіріспе бөлімнің мақсаты: оқушылардың назарын белсендіру, әңгіме тақырыбына жеткілікті байсалды және құрметпен қарауды қамтамасыз ету, талқыланатын мәселенің адам өміріндегі, өндірістегі, қоғам мен ғылымның дамуындағы орны мен мағынасын анықтау

Негізгі бөлімнің мақсаттары сынып сағатының тәрбиелік міндеттерімен анықталады.

Қорытынды бөлімде оқушылардың өзін-өзі тәрбиелеу қажеттілігін, олардың сынып жұмысына өзгерістер енгізуге деген ұмтылысын ынталандыру маңызды.

Сынып сағатының формалары әр түрлі болуы мүмкін. Сынып сағатының формасын таңдау ұжымның даму деңгейіне, сынып ерекшеліктеріне, балалардың жас ерекшеліктеріне байланысты.

Сынып сағатының келесі формалары ерекшеленеді:

- сынып жиналысы;

- әңгіме (этикалық, адамгершілік);

- даулар;

- қызықты адамдармен кездесу;

- білімнің әртүрлі салалары бойынша викториналар;

- пікірталастар (пікірталастар еркін болуы мүмкін немесе берілген тақырып бойынша пікірталастар болуы мүмкін);

- КВН;
- интерактивті ойындар;
- саяхат ойындары;
- театр премьералары;
- тренингтер;
- оқу конференциялары және т. б.

Тақырыптық сынып сағаттарының алуан түрлілігі, мен тәрбие функциясын атқаратын 3-ке тоқталғым келеді.

1) Адамгершілік сынып сағаты

Қарым-қатынастың моральдық сағаты ересек адамды осындай әңгімеге жақсы дайындауды талап етеді. Өйткені, адамгершілік мәселелеріне арналған сынып сағаты оқушыларды ересек өмірге дайындауы керек. Қалыптасқан адамгершілік құндылықтар тәрбиеленушілердің ересек адамгершілік мінез-құлқының тірегі мен негізі болады.

Моральдық сынып сағатының мақсаттары:

1. Оқушыларға өздерінің адамгершілік көзқарастарын, пайымдауларын, бағаларын қалыптастыру мақсатында білім беру.

2. Ұрпақтардың адамгершілік тәжірибесін зерттеу, түсіну және талдау.

3. Өзінің адамгершілік әрекеттерін, сондай-ақ құрдастары мен сыныптастарының әрекеттерін сыни тұрғыдан түсіну және талдау,

4. Мейірімділік, басқа адамдарға көмектесуге деген ұмтылыс, өз қателіктерін мойындай білу, оларды талдай білу және қорытынды жасай білу, кешіре білу және кешіре білу, өз ісін дәлелдей білу және басқа адамдардың дұрыстығын мойындай білу және т. б. сияқты адамгершілік жеке қасиеттерін дамыту.

Моральдық сынып сағатына немесе моральдық сынып сағаттарына дайындық кезінде сынып жетекшісі оқушылардың моральдық ұғымдар мен моральдық жағдайларды түсінуіне алдын-ала диагноз қоя алады.

Мысалы, оқушыларға ізгі моральдық ұғымдар туралы ойлауды ұсынуға болады (оларға түсінік беру): Бостандық, жақсылық, жамандық, жауапкершілік, Тәуелсіздік, парыз, ар-намыс, қадір-қасиет, жауапкершілік, құқық, махаббат, достық, міндеттілік, ашықтық және т. б.

Оқушылардың мұндай ұғымдарға түсініктеме беру қабілеті моральдық сынып сағаттарының болашақ тақырыбының сынып жетекшісін таңдауды анықтайды.

Моральдық сынып сағатын дайындау алдын-ала жұмыстармен қатар жүруі керек, атап айтқанда:

. Тақырыпты анықтау

Сынып сағатының тақырыбын анықтағаннан кейін сынып жетекшісі оқушылардан сөздікте тақтаға жазылған моральдық ұғымдардың түсіндірмесін тауып, мұғалімге түсініктеме беруін сұрайды. Әрине, сыныптың барлық балалары сөздіктерден моральдық ұғымдарға түсініктеме іздей бастайды, бірақ мұны істей алатын балалар осындай сынып сағаттарын дайындауда көмекші болуы керек.

II. Материалды таңдау

Моральдық сынып сағатын дайындауға арналған материал мерзімді басып шығару, елдің, мектептің, сыныптың нақты өміріндегі оқиғалар мен фактілер, сондай-ақ көркем фильмдер мен көркем әдебиеттің сюжеттері болуы мүмкін.

Сондай-ақ, моральдық сынып сағаты жоспарланбаған түрде өткізіледі, өйткені бұл сыныптағы немесе мектептегі жағдайға байланысты. Ең бастысы, балалармен мұндай кездесу нотацияларды оқуға және оқуға айналмайды. Моральдық сынып сағаты - оқушылармен бірге шындықты, өз өмірінің мағынасын, ересек пен баланы іздейтін уақыт; ересек өмірдегі мінез-құлықтың жалпы сызығына айналатын моральдық сабақтарды алу. Айта кету керек, моральдық сынып сағатын жиі өткізуге болмайды. Бұл жағдайда моральдық сынып сағаттары балалар үшін қызықты және мағыналы болуды тоқтатады.

Мұндай сынып сағатын тоқсанына бір рет өткізу жеткілікті: ең бастысы, бұл балалардың өмірінде маңызды, сынып өміріндегі маңызды оқиға, балалардың осындай іс-шараларға қатысуға деген ұмтылысын ояту.

2) Сынып жиналысы

Сынып сағатының бұл түрі Сынып жиналысы ретінде айына бір рет өткізіледі. Бұл форма оқушылар мен сынып жетекшісінің бірлескен іс-әрекетімен сипатталады. Сынып жиналыстарында оқушылар қарым-қатынас, демократия, ынтымақтастық, тәуелсіздік және жауапкершілікті үйренеді.

Сынып жиналысы сынып ұжымындағы ең жоғары өзін-өзі басқару органы болып табылады. Бұл органның мақсаты-ұжым өмірінің мәселелерін, сынып қызметін ұйымдастыруда туындайтын мәселелерді талқылау. Сынып жиналысы екі негізгі функцияны орындайды: ынталандырушы және ұйымдастырушы. Оның жұмысының нәтижесі ұжымдағы оң өзгерістерге бағытталған нақты шешімдер болып табылады.

Сынып жиналысы:

- тапсырмаларды бөледі;
- старостаны, өкілдерді оқушылар ұжымының органдарына сайлайды;
- оқушылардың тапсырмаларды орындау туралы баяндамаларын тыңдайды және

т. б.

Шұғыл (кезектен тыс) жиналыстар, егер қандай да бір мәселелерді талқылау және дереу шешу қажет болса, өткізіледі. Мұндай жиналыстарда жұмыс учаскелері бөлінеді, орындалу мерзімдері және жауаптылар тағайындалады. Ерекше жағдайларда мұндай жиналыс сынып жетекшісінің, мұғалімдердің немесе мектеп басшылығының өтініші бойынша өткізілуі мүмкін. Сынып жиналыстарының тақырыбы сыныпта туындайтын мәселелерге байланысты. Сынып жиналыстарын жоспарлауды оқушылардың өздері сынып жетекшісінің басшылығымен жүргізеді.

Жиналыста сынып жетекшісі екі қасиетте өнер көрсетеді:

- белгілі бір ресми өкілеттіктерге ие жалпы білім беретін мекеменің өкілі ретінде;
- сынып ұжымының мүшесі ретінде, ол өзінің шәкірттерімен аға жолдас құқығымен достық қарым-қатынаста болады.

Сынып жетекшісінің жиналысқа жеке қатысуы, әдетте, міндетті болып табылады: ол оқушылармен бірге қандай да бір шешім қабылдауға қарсы/қарсы дауыс береді және оның орындалуына жеке жауап береді.

Сынып жетекшісі балаларға жиналысты өткізудің демократиялық тәртібін үйретуі керек: сөйлейтін жолдастарды тыңдай білу, өздері сөйлей білу, ұжымдық шешімдер әзірлеу және оларды қабылдауға дауыс беру, көпшіліктің еркіне бағыну.

Жиналысты дайындау және өткізу әдістемесі, сынып жетекшісінің оқушылармен қарым-қатынасының сипаты тәжірибе жинақталуына қарай жылдан жылға өзгеріп отырады.

Осы кезеңде оқу кезінде кәсіби және өмірлік өзін-өзі анықтаудың жаңа мотивтері пайда болады. Жоғары сынып оқушылары құндылықтар жүйесін анықтай отырып, өздерінің жеке даму жоспарын және өмірлік мақсаттарының әлеуметтік маңыздылығын басшылыққа алады. Жоғары сынып оқушыларының әлеуметтік мотивтері неғұрлым сараланған және тиімді бола бастайды, бұл олармен жұмыс істеуде осындай жұмыс түрлерін: дау, брифинг, ашық әңгіме, этикалық тренинг, іскерлік кездесу, тестілеу, экологиялық десант, дамытушылық-тәрбиелік жағдайларды модельдеу, жоба, қайырымдылық акциясы, экспедиция (фольклорлық, өлкетану және басқалар), кеш (дөңгелек үстел, Интернет-форум, тақырыптық диалог, оқушы жастардың еріктілер қозғалысы, сынып ұжымының шежіресі).

Сынып сағаттарының тақырыбын таңдау, ең алдымен, мектептің тәрбие жұмысының негізгі бағыттарымен анықталады. Алайда, жоғары сыныптардағы тәрбие жұмысының ерекшелігі осы негізгі бағыттарды кеңейтуді көздейді және ең алдымен белсенді азаматтық ұстанымды, әлемде және қоғамда болып жатқан оқиғаларға қызығушылықты қалыптастыруға бағытталған. Жоғары сынып оқушыларында әлеуметтік жауапты мінез-құлық моделін құру маңызды.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Сынып сағаттары / АВТО-құрам. Т.Н. Максимова. - М.: ВАКО, 2008. – Б. 242-250.
2. Бушелева Б.В. тәрбие туралы сөйлесейік. - М.: Ағарту, 1989.
3. Ветрова в. в. психологиялық денсаулық сабақтары. - М.: Ресейдің педагогикалық қоғамы, 2000.
4. Сынып жетекшісіне сынып сағаты туралы. / Ред. Е. Н. Степанова, М. А. Александрова-М.: Сфера, 2005.

АДАЛ АЗАМАТ – АДАЛ ЕҢБЕК – АДАЛ ТАБЫС

**Астана қаласы әкімдігінің
«Абай Құнанбайұлы атындағы
№87 мектеп-гимназия» ШЖҚ МКК
Оштанова Мариям Сагинбековна**

Сынып сағаты тақырыбы: Адал азамат – Адал еңбек – Адал табыс

Сыныбы: 6 Ж

Сынып жетекшісі: Оштанова Мариям Сагинбековна

Мақсаты:

- оқушыларға қауіпсіздік ережелерін ұқтыру;
- оқушыларға адалдықтың, адал еңбектің және таза табыстың құндылығын түсіндіру;
- адал азамат ретінде жауапкершілікті, еңбекқорлықты дамытуға ынталану қажет екенін ұғындыру.

Сабақтың құрылымы:

Ұйымдастыру кезеңі

- Қауіпсіздік ережелерін қайталау, бейне ролик көрсету, талқылау;
- Сынып сағатының тақырыбы мен мақсаттарын қысқаша түсіндіру;

Мұғалімнің кіріспе сөзі:

“Бүгінгі сабақта біз адал азамат болудың маңыздылығы, адал еңбектің құндылығы және таза табыстың маңыздылығы туралы сөйлесеміз. Бұл қасиеттер әрбір адамның қоғамда өзіндік орнын табуына және құрметке ие болуына ықпал етеді.”

“Адалдық – бұл адамгершілік қасиет, адамның ішкі шынайылығы мен ақ ниеті.

Адал адам өтірік айтпайды, басқаға зиян келтірмейді, барлық әрекетінде әділ болуға тырысады. Адалдық – үлкен жауапкершілікті талап ететін құндылық. Ал, адал еңбек – бұл өз еңбегіңмен, шынайы күш жұмсап қол жеткізген табыс. Адал еңбек арқылы жетістікке жеткен адамның көңілі тыныш, табысы тұрақты болады. Тек адал еңбектенген адам ғана шынайы жетістіктің дәмін сезіне алады.*”

- Оқушыларға сұрақтар қою:

1. “Адалдық дегеніміз не?”
2. “Адал еңбектің нәтижесі қандай болады?”
3. “Адал азамат болу үшін не қажет?”

«Ашық микрофон» Оқушылар баяндамасын тыңдау.

«Адал еңбек –Адал табыс» Баяндамашы Айтуар Абай

Адал табыс пен адал еңбек арасындағы байланыс терең әрі маңызды. Бұл екі ұғым бір-бірін толықтырып, бірлікте жұмыс істейді.

- Адал еңбек – адам өзінің күш-жігерін, білімін және дағдыларын адал ниетпен, әділ түрде пайдалана отырып, еңбек етуі.

- Адал табыс – адамның өз еңбегі арқылы заңды, әділ, мейірімді жолмен алған табысы.

Еңбек нәтижелілігі: Адал еңбек адамның табысына тікелей әсер етеді. Еңбектің адалдығы мен нәтижелілігі табыстың мөлшеріне, сапасына және тұрақтылығына ықпал

етеді.

Әділдік принципі: Адал еңбек адал табысқа кепілдік береді. Егер адам адал еңбек етсе, онда ол өз еңбегінің нәтижесінде әділ табыс алатынына сенімді болады.

Сенім мен бедел: Адал еңбек адамға қоғамда сенім мен бедел әкеледі. Бұл, өз кезегінде, кәсіпорынның немесе жеке адамның табысқа жетуіне көмектеседі.

Даму мен жетілдіру: Адал еңбек адамның кәсіби дамуына ықпал етеді, жаңа дағдыларды меңгеру, білім алу мүмкіндігін береді. Бұл да адамға жоғары табыс алуға көмектеседі.

Моральдық-этикалық жауапкершілік: Адал еңбек жасаған адам, әдетте, қоғамға, ортаға және өзінің отбасына адал болуға тырысады. Бұл моральдық жауапкершілік адал табыс алуға бағытталған.

Ұзақ мерзімді нәтижелер: Адал еңбек арқылы алынған табыс ұзақ мерзімді болады, өйткені ол адал, сапалы қызмет көрсету арқылы қалыптасады. Мұндай табыс адамды алдағы уақытта да табысты болуға ынталандырады.

Адал еңбек пен адал табыс бір-бірімен тығыз байланысты, себебі адал еңбек адал табысқа жеткізетін жол болып табылады. Адалдық принциптерін ұстана отырып, адамдар өздерін, отбасын және қоғамды дамытуда үлкен жетістіктерге жетеді.

(Оқушылар: Адал табыс туралы пікір алмасады, өз тәжірибелерін бөліседі.)

Екінші баяндамашы: Озатхан Мөлдір

Адал еңбек – бұл адам өзінің күш-жігерін, дағдыларын, білімін шын ниетімен, әділ және жауапкершілікпен пайдалана отырып, еңбек етуі. Адал еңбек жеке тұлғаның және қоғамның дамуына үлкен әсер етеді.

Адал еңбектің қоғамдағы рөлі:

о Әлеуметтік тұрақтылық: Адал еңбек адамдар арасындағы сенімділік пен сыйластықты нығайтады, әлеуметтік қатынастарды тұрақтандырады.

о Экономикалық даму: Адал еңбек нәтижесінде өндірістің өнімділігі артып, кәсіпорындардың табысы көбейеді. Бұл, өз кезегінде, экономиканың жалпы дамуымен байланысты.

о Моральдық-этикалық құндылықтар: Адал еңбек қоғамда этикалық нормаларды қалыптастырады, адамдардың моральдық жауапкершілігін арттырады.

о Жеке тұлғаның дамуы: Адал еңбек әр адамның кәсіби дағдыларын, білімін және тәжірибесін жетілдіруге мүмкіндік береді. Адам өзін-өзі жүзеге асырады.

о Адал табыс: Адал еңбек адамның еңбегімен алынған табыстың әділ және адал болуына кепілдік береді. Бұл, өз кезегінде, әлеуметтік әділеттілікті қамтамасыз етеді.

о Қоғамдық жауапкершілік: Адамдар адал еңбек арқылы қоғамның дамуына үлес қосып, өз ортаңыздағы адамдарға көмектесуге мүмкіндік алады.

Адал еңбек әрқашан адамның жеке басының дамуымен, қоғамның мүддесімен және жалпы адамзаттың игілігімен тығыз

Оқушылар осы тақырыптарға қатысты өз ойларын бөліседі.

Қызықты бейнеролик көрсету (Оқушыларға бейнеролик бойынша сұрақтар қою)

Сұрақтар:

1. Бейнероликте жұмысшы аз баға ұсынса да неліктен әже келіспеді?

2. Адал жұмыс істеу не үшін маңызды?

3. Адал еңбектің нәтижесі қандай болды?

Ситуациялық тапсырма “Адалдық немесе Адалдық емес” (оқушылар біртіндеп шығып, ситуацияны таңдап, өз ойларын айтады)

1. Бір оқушы спортзалдан телефон тауып алды. Ол оны жоғалтқан адамды іздеп, телефонды қайтарып береді ме, әлде өзіне қалдырады ма?

• Мұғалім сұрағы: Бұл жағдайда қандай шешім адал болады?

2. Оқушы үй тапсырмасын орындаған жоқ, бірақ көршісінен көшірмесін келеді. Мұндай жағдайда адал жауап беру үшін не істеу керек?

• Мұғалім сұрағы: Сабақта шынайы жауап беру үшін қандай әрекет дұрыс деп санайсыңдар?

3. Бір оқушы досының ойыншығын сындырды, бірақ оны өзі емес, басқа біреу

сындырды деп айтқысы келеді. Бұл адал әрекет пе?

• Мұғалім сұрағы: Мұндай жағдайда досымен адал болу үшін қандай әрекет жасай алар еді?

4.Топтық жұмыста барлығын бір оқушы жасап шықты, бірақ басқа оқушылар жұмысты бірге орындағандай мақтанғысы келеді. Бұл адал әрекет пе?

• Мұғалім сұрағы: Топтық жұмыста шындықты айту не үшін маңызды?

5.Бір оқушы автобуста үлкен кісіге орын берді, ал басқа оқушы өз орнында қалды. Бұл жағдай адалдық пен әдептілікке қалай әсер етеді?

• Мұғалім сұрағы: Үлкендерге құрмет көрсету адалдыққа жата ма?

6. Оқушы ата-анасына үй тапсырмасын орындап болған соң ғана достарымен ойнайтынын айтты, бірақ тапсырманы орындамай шығып кетті. Бұл адал әрекет пе?

• Мұғалім сұрағы: Өз уәдемізге адал болу не үшін маңызды?

7. Көшеде бір адам ауыр сөмкесін көтере алмай тұр. Оқушы оған көмек көрсетсе, бұл адалдыққа жата ма? • Мұғалім сұрағы: Бөтен адамдарға көмектесу адалдықтың белгісі бола ала ма?

8. Бізде барлық оқушылар телефон өткізуі тиіс. Көпшілік өткізеді. Біраз оқушылар телефон әкелмейді мектепке, бірақ арасында телефон алып келіп, менде жоқ деп тапсырмайтын оқушылар бар сияқты.

• Мұғалім сұрағы: Адалдық үшін біз қандай жағдайда шындықты айтуымыз керек?

“Менің адал мақсатым” жаттығуы

• Жаттығу: Әр оқушыдан өз мақсаттары мен арманын айтып беру сұралады.

• Оқушылар өз мақсаттарына адал жолмен қалай жетуге болатыны туралы ойланады.

• Мұғалім адал еңбектің әр адамның жеке жетістігіне қалай әсер ететінін түсіндіреді.

Қорытынды және оқушылардың тұжырымы

“Адал азамат болу – әр адамның өзіне деген сенімін, қадірін арттырады. Әрқашан шынайы болуға, шындықты айтуға және әр ісінді адал атқаруға тырысыңдар.”

• Оқушылар бүгінгі сабақтан алған әсерлерін бөліседі.

• Оларға өмірде адалдық пен еңбектенуді қолдану жолында күш-жігер тілеу.

Адалдық туралы идеялар:

• Адалдық – жеке қасиет ретінде қалыптасады, ал оған жету үшін шыдамдылық пен тәрбие қажет.

• Адалдықтың арқасында сенімге ие боламыз, сондықтан шынайы, ашық, және әділ болуға ұмтылайық.

• Еңбек адамды құрметке бөлейді, сондықтан өз ісімізге адал болуымыз керек.

• Табыстың құндылығы адалдықта – кез келген жетістікке өз күшімізбен жеткенде ғана қанағат табамыз.

«ОТБАСЫНЫҢ ҚОҒАМДАҒЫ ӘЛЕУМЕТТІК РӨЛІ МЕН МАҢЫЗЫ»

Разуева Бахыт Турсынахуновна

Маханова Айжамал Камаловна

«Абай Құнанбайұлы атындағы

№87 мектеп гимназиясы» ШЖҚ МКК Астана қаласы

Аннотация

Отбасының қоғамдағы әлеуметтік рөлі мен маңызы – бұл тақырып әлеуметтік ғылымдардың негізін құрайтын мәселелердің бірі. Отбасы жеке тұлғаның қалыптасуы мен әлеуметтік өмірде адаптациясының алғашқы орны болып табылады. Отбасы мүшелері арасындағы қарым-қатынастар, тәрбиелік функциялар, экономикалық және эмоционалдық қолдау отбасылық институттың негізін құрайды. Отбасы, қоғамдағы моральдық және мәдени құндылықтарды сақтап, ұрпақтан-ұрпаққа жеткізіп отырады. Сонымен қатар, отбасылық құрылымдар әлеуметтік тұрақтылыққа, ынтымақтастыққа

және жауапкершілікке ықпал етеді. Осы орайда зерттеу отбасылық қатынастардың динамикасын, заманауи әлеуметтік өзгерістерді және олардың қоғамдағы әсерін талдауды көздейді.

Аннотация

Роль и значимость семьи в обществе – это тема, которая является одной из ключевых проблем социологических наук. Семья является первым местом формирования личности и адаптации в социальной жизни. Взаимоотношения между членами семьи, воспитательные функции, экономическая и эмоциональная поддержка формируют основу семейного института. Семья сохраняет и передает моральные и культурные ценности общества из поколения в поколение. Кроме того, семейные структуры способствуют социальной стабильности, сотрудничеству и ответственности. В этом контексте исследование предполагает анализ динамики семейных отношений, современных социальных изменений и их влияния на общество.

Қазіргі кезде балалардың проблемалары қандай?

Қазіргі балалардың алдында тұрған мәселелер көптүрлі және күрделі. Әлеуметтік, экономикалық, технологиялық және мәдени өзгерістер балалардың өміріне үлкен әсер етуде. Осы проблемалардың ішінде ең өзектілеріне тоқталып өтсек:

1. Цифрлық тәуелділік. Қазіргі балалар көп уақыттарын компьютерлер мен смартфондарда өткізіп, интернет арқылы ойындар ойнауға, әлеуметтік желілерде уақыт өткізуді әдетке айналдырған. Бұл жағдай балалардың психикалық және физикалық денсаулығына кері әсерін тигізуде. Балалар тек өздерінің виртуалды әлемінде өмір сүріп, нағыз қарым-қатынас пен әлеуметтік дағдыларды дамытуда қиындықтар туындауы мүмкін.

2. Білім жүйесіндегі қиындықтар. Қазіргі заманғы білім беру жүйесі балаларға көп қысым жасайды. Үнемі жоғары нәтижелерге қол жеткізу үшін олардың психологиялық жағдайы нашарлауы мүмкін. Білім алудың деңгейі мен қажеттілігі артқан сайын, балаларда стресстік жағдайлар мен уайымдар жиі кездеседі.

3. Әлеуметтік қысым мен буллинг. Мектептегі немесе қоғамдағы буллинг, яғни қорлау мен психологиялық қысым балалар үшін үлкен мәселе болып тұр. Интернеттің әсерінен бұл жағдайлар бұрынғыдан да көбейіп, балалар өздерін қауіпті жағдайда сезінеді. Сонымен қатар, балалар өздерінің әлеуметтік мәртебесіне, сыртқы келбетіне және басқа да мәселелерге қатысты өздерін қысымда сезінуі мүмкін.

4. Отбасындағы қарым-қатынастың қиындауы. Отбасындағы түсініспеушіліктер, ажырасу жағдайлары немесе қаржылық қиындықтар балалардың психикалық саулығына әсер етеді. Мұндай жағдайларда балалардың өз-өзіне сенімі төмендеп, эмоционалды дағдарысқа ұшырауы мүмкін.

5. Эмоционалды және психологиялық мәселелер. Балалар қазіргі таңда әртүрлі психикалық қиындықтармен кездесуде, оның ішінде депрессия, мазасыздық, қорқыныш сияқты мәселелер жиі байқалады. Олар өздерін жалғыз сезінеді, эмоционалды түрде әлсіз болуы мүмкін.

Бала неден қорқады?

Баланың қорқыныштары оның психологиялық дамуында маңызды орын алады. Қорқыныш – бұл табиғи эмоция, бірақ әр бала оны әртүрлі қабылдайды. Қазіргі балалардың жиі кездесетін қорқыныштарын атап өтсек:

1. Болашақ туралы белгісіздік. Балалар өздерінің болашағын алдын ала болжай алмайды және осы белгісіздік оларды мазалайды. Әсіресе, оқу орнын, мамандық таңдау немесе өмірдің басқа маңызды шешімдеріне қатысты белгісіздіктер баланың психикасына әсер етуі мүмкін.

2. Әлеуметтік оқшаулану. Балалар өздерінің әлеуметтік орнын анықтай алмай, құрдастарынан оқшауланып қалудан қорқады. Әлеуметтік желілердегі қысым немесе мектепте таныстарының арасында өз орнын таба алмау баланың қорқыныштарын арттыра алады.

3. Құлазу мен сәтсіздікке ұшырау. Жоғары талаптар мен білім беру жүйесінің қатандығы балаларды сәтсіздікке ұшырау қорқынышы мен өз-өзіне сенімсіздікке әкеледі. Олар тек мектепте ғана емес, өмірдің басқа салаларында да өздерін жақсы көрсетуге

тырысады.

4. Отбасының бөлінуі. Отбасындағы қарым-қатынастың бұзылуы немесе ажырасу жағдайлары бала үшін үлкен эмоционалды қиындықтар туғызады. Бала ата-анасының арасында жанжалдар мен түсініспеушіліктер болса, олардың бірігіп тұруынан қорқуы мүмкін.

5. Өзінің денсаулығына қатысты қауіптер. Бала денсаулық мәселелеріне байланысты қорқуы мүмкін, әсіресе ауру немесе медициналық процедуралар кезінде бұл қорқыныш күшейеді.

Неге отбасы балаға ерекше көңіл аудару керек?

Отбасы – бала өміріндегі ең маңызды институттардың бірі. Отбасында баланың психологиялық, физикалық және эмоционалды дамуына қолайлы жағдай жасалады. Отбасы балаға ерекше көңіл бөлудің маңызды себептерін атап өтсек:

1. Эмоционалды қолдау. Бала өз отбасы мүшелерінен ең бірінші эмоционалды қолдау мен махаббат алады. Ата-ананың немесе отбасы мүшелерінің қамқорлығы мен түсіністігі балаға сенімділік береді, бұл оның эмоционалды саулығына оң әсер етеді. Баланың психологиялық жағдайын тұрақты ұстау үшін ата-ана тұрақты түрде көңіл бөлуі керек.

2. Құндылықтарды үйрету. Отбасы балаға өмірлік құндылықтарды, дұрыс мінез-құлықты үйретеді. Әке-шешенің немесе отбасы мүшелерінің өзара қарым-қатынасы, құрметі, жауапкершілігі балаға үлгі болады. Баланың моральдық және этикалық негіздері отбасының тәрбиесімен қалыптасады.

3. Әлеуметтік дағдыларды дамыту. Бала өз отбасында әлеуметтік дағдыларды игереді, мысалы, басқа адамдармен қарым-қатынас жасау, келісімге келу, бірлескен жұмыс істеу. Бұл дағдылар кейін өмірде балалардың дұрыс әлеуметтенуіне, қоғамға бейімделуіне көмектеседі.

4. Балаға қауіпсіз ортаның қамтамасыз етілуі. Отбасында бала өзіне қауіпсіз, жылы және қолайлы ортада өседі. Бұл оның психологиялық жағдайына өте маңызды. Отбасында дау-жанжалдар мен зорлық-зомбылық болмауы балаға өзін сенімді сезінуге мүмкіндік береді.

5. Қаржылық және материалдық жағдайлар. Отбасы баланың қажеттіліктерін қамтамасыз етуге жауапты. Бұл оның білім алуына, денсаулығына және жалпы өмір сапасына әсер етеді. Ата-аналар балалардың қажеттіліктерін қанағаттандыру арқылы олардың дұрыс дамуына жағдай жасайды.

Қорыта келгенде, қазіргі балалардың проблемалары көптеген аспектілерді қамтиды және әртүрлі әлеуметтік, экономикалық және мәдени жағдайларға байланысты қалыптасады. Отбасы баланың өміріндегі маңызды рөл атқарады және оның дамуы мен әл-ауқатына үлкен ықпал етеді. Балалардың қорқыныштары мен қиындықтарына ата-ана мен отбасы мүшелері ерекше назар аударып, олардың психологиялық және физикалық денсаулығына қолдау көрсетуі керек.

Әдебиеттер тізімі

1. Әжібаев, М. (2018). Отбасы және оның әлеуметтік рөлі. Алматы: Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің баспасы.

2. Нұрмұхамбетов, Б. (2019). Семейные отношения в казахстанском обществе. Астана: Елорда Университеті.

3. Сарсенбаева, Г. (2020). Отбасы институтының әлеуметтік функциялары. Социология ғылымы,

4. Кенжебаев, А. (2021). Заманауи отбасының мәселелері мен мүмкіндіктері. Отбасылық зерттеулер журналында

5. Мусина, Д. (2022). Қоғамдық өзгерістер және отбасы құрылымы. Алматы: Қазақ университеті.

6. Бекмұратова, С. (2017). Отбасылық қарым-қатынастар: теория және практика. Психология мен әлеуметтану,

7. Levin, J. (2015). Family Dynamics and Social Change. New York: Routledge.

8. Giddens, A. (2016). Sociology. Cambridge: Polity Press.

9. Overturf, L. (2018). The Importance of Family in Society: A Comparative Analysis. *Journal of Family Studies*
10. Есімова, Н. (2023). Отбасының экономикалық және рухани аспектілері. Қазақстандағы әлеуметтік мәселелер

ЭФФЕКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ИЗУЧЕНИЯ ЧАСТЕЙ РЕЧИ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ

Акшуакова Алтынай Сериковна – учитель начальных классов
ТОО «Учреждение школа» Акжол-РА» города Астана

Аннотация. В статье представлены методы и подходы к изучению частей речи в начальных классах. Изучение частей речи — это основа языкового развития младших школьников, позволяющая сформировать базовые навыки грамотной речи, чтения и письма. Рассматриваются игровые и интерактивные формы обучения, такие как «Метод карточек», «Интерактивные игры», «Творческое написание» и другие. Особое внимание уделяется рефлексии учащихся, а также использованию технологий в образовательном процессе. Предлагаются практические рекомендации для педагогов, направленные на повышение мотивации и эффективности усвоения материала. Подчеркивается важность создания комфортной атмосферы, которая способствует развитию грамотной речи и критического мышления у младших школьников.

Ключевые слова: части речи, имя существительное, имя прилагательное, глагол, методы обучения, интерактивные игры, игровые технологии.

Аннотация. Мақалада бастауыш сыныптарда сөйлеу мүшелерін зерттеу әдістері мен тәсілдері берілген. Сөйлем мүшелерін оқыту бастауыш сынып оқушыларының сауатты сөйлеу, оқу және жазу дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік беретін тілін дамытудың негізі болып табылады. «Карталық әдіс», «Интерактивті ойындар», «Шығармашылық жазу» және т.б. сияқты ойын және интерактивті оқыту түрлері қарастырылады. Оқушылардың рефлексиясына, сондай-ақ оқу процесінде технологияларды пайдалануға ерекше көңіл бөлінеді. Мұғалімдерге материалды меңгеру ынтасын және тиімділігін арттыруға бағытталған практикалық ұсыныстар ұсынылады. Бастауыш сынып оқушыларының сауатты сөйлеуін және сыни тұрғыдан ойлауын дамытуға ықпал ететін қолайлы жағдай жасаудың маңыздылығы атап өтіледі.

Негізгі сөздер: сөйлем, мүшелері, зат есім, сын есім, етістік, оқыту әдістері, интерактивті ойындар ойын технологиялары.

Введение: Части речи — это фундамент русского языка, их изучение в начальных классах играет ключевую роль в формировании языковых и коммуникативных навыков школьников. Учащиеся знакомятся с различными частями речи, такими как имена существительные, имена прилагательные, глагол, местоимение, числительное, наречие что помогает им не только правильно строить предложения, но и развивать навыки грамотного общения. Изучение частей речи предполагает систематический подход, включающий теоретические объяснения, практическую работу и творческие задания. Особенно важно, чтобы обучение не только обеспечивало запоминание правил, но и развивало интерес учащихся к языку, делая процесс познания увлекательным и интерактивным.

Методы обучения: Основой эффективного изучения частей речи лежит сочетание разнообразных методов, которые учитывают особенности учащихся, их уровень развития и познавательные интересы. Обеспечивать постепенность и последовательность в освоении материала. Среди них выделяются игровые технологии, наглядные пособия, групповые и парные задания, а также использование современных цифровых инструментов. Для реализации подхода были выбраны следующие методы:

1. Игровые технологии. Применяются для вовлечения детей в процесс обучения через конкурсы, викторины и ролевые игры.

Метод «Интерактивная игра» опирается на ведущую деятельность младших школьников — игру. Включение игр в уроки повышает их мотивацию и интерес. На уроке, посвященном глаголам, учитель может организовать игру, в которой учащиеся должны выполнить действия, соответствующие словам, произнесенным педагогом. Например, если учитель говорит «прыгать, читать, писать», ученики должны изобразить это действие. Такой подход помогает детям не только лучше запомнить новые слова, но и активно вовлечься в процесс обучения через движение.

2. Метод наглядности. Используются плакаты, карточки с цветовой кодировкой и иллюстрации, которые помогают учащимся лучше понять категории слов.

Метод «карточек». Учитель может подготовить карточки с примерами слов различных частей речи. Например, на одной стороне карточки будет написано слово «воробей, белка, книга, барабан, мяч, школа» (существительное), а на другой — «медленно, быстро, вчера, сегодня, громко, тихо» (наречие). Ученики работают в группах, и задача каждой группы — отсортировать слова по частям речи. Этот метод помогает детям визуально воспринимать материал и активно участвовать в процессе обучения.

3. Групповая работа. Формирует навыки сотрудничества и повышает интерес к предмету.

1. Метод «Составление предложений». Ученики работают в группах, каждая группа получает набор карточек с частями речи. Задача — составить предложение, используя все предоставленные слова. Например, если группе даны слова «лиса», «бежит», «через поле», они могут составить предложение: «Лиса бежит через поле». Это упражнение развивает творческие способности и помогает детям практиковать грамматические конструкции в действии.

Работа в парах также является эффективным методом. Помогает развивать коммуникативные навыки, взаимодействие и совместное решение задач. Ученики могут обмениваться заданиями, где один предлагает найти и выделить части речи в предложении, а другой — объяснить, какую функцию они выполняют. Это способствует развитию навыков сотрудничества и взаимопомощи, а также позволяет детям учиться друг у друга.

2. Заполнение таблицы.

Один ученик предлагает слово, второй записывает его в таблицу под правильной категорией (имя существительное, имя прилагательное, глагол, местоимение, числительное, наречие).

Пример: Барабан, телефон, велосипед, машина, школа, книга (имя существительное). Сегодня, завтра, рядом, медленно, быстро, аккуратно (наречие). Красивый, маленький, большой, красный, зимний, добрый (имя прилагательное).

3. Игра «Исправь ошибку». В ходе этой игры один ученик пишет предложение с ошибками пример: (Мальчик, рисовать, картина). Второй ученик должен исправить его: (Мальчик рисует картину). Такая форма работы позволяет учащимся лучше усваивать правила грамматики.

4. Составление рассказа: Ученик 1 придумывает начало истории (1-2 предложения), ученик 2 добавляет продолжение. Они чередуют роли, пока рассказ не будет закончен. Пример: Ученик 1: В саду жила маленькая белочка. Ученик 2: Однажды она встретила лису.

4. Интерактивные технологии. Включают использование мультимедийных презентаций и онлайн игр, чтобы стимулировать познавательную активность.

Использование технологий может также обогатить процесс обучения. Например, учитель может предложить использовать онлайн-игры или слова, приложения для закрепления знаний о частях речи. Учащиеся могут работать в группах, проходя интерактивные задания, которые делают изучение языка более увлекательным и современным.

1. Игра «Собери предложение» (Интерактивная доска)

На интерактивной доске разбросаны слова разных частей речи (имена существительные,

имена прилагательные, глаголы, наречие). Задача учеников — собрать осмысленные предложения.

Пример: (Кот, играет, с маленьким, мячом) Результат: (Кот играет с маленьким мячом.)

2. Онлайн-викторина (Kahoot, Wordwall, LearningApps)

Учитель создаёт викторину, где ученики выбирают правильный ответ из предложенных вариантов. Пример вопросов: Какая часть речи слово (школа?) Какое прилагательное подходит к слову (солнце?)

3. Игра «Определи лишнее» (Интерактивная доска)

На экране показываются несколько слов, среди которых одно относится к другой части речи. Пример: ряд слов (яблоко, читает, груша, апельсин) Лишнее слово: читает глагол, остальные имена существительные.

4. Кроссворд «Части речи» (Онлайн или бумажный)

Ученики разгадывают кроссворд, где подсказки связаны с определением частей речи. Пример задания: Часть речи, которая отвечает на вопросы кто? и что? (ответ: существительное).

5. Игра «Части речи в тексте» (Работа в парах или группах)

Ученикам предлагается текст. Они должны выделить в нём слова определённой части речи. Для этого можно использовать маркеры разного цвета или программы вроде Word. Пример: Красным цветом выделить глаголы, зелёным — существительные, синим — прилагательные.

6. Игра «Чей это дом?» (На экране или плакате)

На доске изображены три дома для разных частей речи. Ученики должны правильно поселить слова в соответствующий дом. Пример: Дом имена существительные: дерево, книга, апельсин, школа, машина, кот. Дом глаголов: бегают, прыгает, читает, рисует, танцует. Дом имена прилагательные: зелёный, большой, красивый, красный.

Рефлексия: Обратная связь играет ключевую роль в обучении. Учитель должен регулярно давать ученикам конструктивные комментарии, выделяя их успехи. Поощрения, такие как похвала, награды за достижения или система бонусов, мотивируют учеников к дальнейшему изучению частей речи. Рефлексия в конце урока может быть разнообразной. Например, учитель может предложить учащимся заполнить «Анкету успеха» где они отметят, что им удалось хорошо понять, а что требует дополнительной практики. Рефлексия через вопросы, ученики могут отвечать на открытые вопросы. «Что ты узнал на уроке?» «Что было для тебя самым интересным и сложным?». Организация регулярного подведения итогов: обсуждение, что удалось освоить, что вызвало трудности, как можно улучшить процесс обучения. Это помогает ученикам осознавать собственный прогресс и формировать интерес к дальнейшему изучению языка.

Исследовательская часть: В ходе практических занятий на уроках русского языка была апробирована методика «Интерактивного погружения». Уроки включали: сортировка слов по частям речи. Ученикам предлагались карточки, которые они должны были распределить на группы (имена существительные, имена прилагательные, глаголы, местоимение, числительные, наречие). Учащиеся проводили анализ простых предложений, выделяя части речи и объясняя их роль в структуре предложения. По итогам опроса, 78% детей отметили, что задания с карточками и играми были наиболее интересными, а 85% показали улучшение навыков определения частей речи.

Практическое применение методов: Эффективность методов подтверждена на практике. Например, использование игры «Собери предложение», «Определи лишнее», «Чей это дом?» где ученики по очереди называли слова определённой части речи, помогло закрепить материал в игровой форме. Также применение цифровых ресурсов, таких как интерактивные викторины, позволило интегрировать современные технологии в образовательный процесс. В результате было выявлено, что использование игровых элементов и творческих заданий повысило мотивацию учеников.

Рекомендации:

1.Использовать игровые элементы на каждом этапе урока. Игры не только углубляют знания, но и превращают обучение в увлекательный процесс, который активизирует внимание и интерес учеников.

2.Организовать уголок грамматики в классе с яркими карточками и таблицами, плакаты с правилами, правила с иллюстрациями.

3.Регулярно проводить рефлексию, где ученики могут поделиться своими впечатлениями и успехами.

4.Интегрировать цифровые технологии, чтобы сделать занятия более современными и увлекательными.

5. Включать задания, направленные на развитие речевого творчества, такие как сочинение рассказов с использованием изученных частей речи.

Заключение. Изучение частей речи в начальной школе требует системного подхода и разнообразия методов. Применение игровых технологий, интерактивных заданий, групповой и парной работы помогает повысить интерес учащихся и обеспечить глубокое усвоение материала. Важно учитывать возрастные особенности младших школьников и предоставлять им возможность проявлять творчество и самостоятельность. Кроме того, использование данных методов позволяет развивать у школьников умение анализировать и применять полученные знания на практике, а также стимулирует их творческую активность. Это делает процесс обучения более увлекательным и результативным. Рекомендации, представленные в статье, могут стать полезным инструментом для учителей, стремящихся сделать процесс обучения увлекательным и эффективным.

Использованные источники

1.Кузнецова И.А. "Развитие грамотности у младших школьников: акцент на части речи". Москва, 2020.

2.Тихомирова Е.В. "Методы и технологии преподавания русского языка в начальной школе". Казань, 2019.

3.Лебедева М.Р. "Игры и задания для изучения частей речи". Санкт-Петербург, 2021.

4.Смирнов А.Н. "Практикум по русскому языку для начальных классов". Екатеринбург, 2022.

5.Федорова Н.П. "Секреты успешного обучения русскому языку в начальной школе". Москва, 2018.

<https://wordwall.net/ru/resource/85123565>

<https://wordwall.net/ru/resource/85124708>

<https://wordwall.net/ru/resource/85125403>

<https://wordwall.net/ru/resource/85125403>

ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ УЧАЩИХСЯ В ОБЛАСТИ МЕТЕОРОЛОГИИ НА УРОКАХ ГЕОГРАФИИ

**Забунова Т.Ф., учитель географии КГУ «Кокжайыкская сш»
с.Кокжайык, Кокпектинского района, области Абай**

Аннотация.

Исследуется влияние изменения климата на природные и хозяйственные процессы в селе Кокжайык области Абай. Анализируются данные метеорологических наблюдений за 2005-2023 годы, с дополнительным сравнением последних трех лет. Рассматриваются изменения температуры, осадков, ветра и атмосферных явлений. На основе статистического анализа и визуализации данных выявлена тенденция к повышению среднегодовых температур и сокращению осадков. Эти изменения влияют на сельское хозяйство, снижая урожайность сельскохозяйственных культур и ухудшая условия пастбищного земледелия.

Предложены меры для адаптации к изменениям, включая эффективное использование водных ресурсов и развитие защитных лесонасаждений. Исследование направлено на повышение осведомленности школьников о климатических процессах и их воздействии на регион.

Ключевые слова: изменение климата, сельское хозяйство, осадки, температура, метеорологические данные, адаптация, экосистема.

Введение.

Изменения климата оказывают значительное влияние на все аспекты жизни человека, включая сельское хозяйство и экологические системы. Влияние климатических изменений особенно ярко проявляется в сельских районах, где изменения погодных условий напрямую сказываются на урожайности, пастбищах и других аспектах хозяйственной деятельности. Село Кокжайык, расположенное в области Абай, является примером региона, где наблюдаются такие изменения. Несмотря на важность изучения климата для принятия эффективных решений в сфере сельского хозяйства и экологии, в школьной программе по географии не уделяется должного внимания вопросам метеорологических наблюдений.

Цель данной работы — провести исследование изменения климатических условий в селе Кокжайык на основе метеорологических наблюдений и статистического анализа данных, а также предложить практические рекомендации по адаптации к климатическим изменениям.

Задачи исследования включают:

1. Сбор и анализ метеорологических данных за 2005-2023 годы.
2. Сравнительный анализ изменений температуры и осадков за последние три года.
3. Оценка влияния климатических изменений на сельское хозяйство и экосистему.
4. Разработка рекомендаций для адаптации к изменениям климата.

Для выполнения исследования использовалась комплексная методология, включающая несколько ключевых этапов: сбор данных, их обработка, статистический анализ и интерпретация результатов. В основу исследования легли методы наблюдения, статистического анализа, а также визуализации данных, что позволило эффективно оценить изменения климатических условий в селе Кокжайык и их воздействие на экологические и хозяйственные процессы. Описание каждого этапа включает следующие процедуры и инструменты.

Наблюдения проводились на протяжении трех лет (2020-2023 гг.) с целью фиксирования параметров погоды в селе Кокжайык. Для этого была организована система ежедневных метеорологических наблюдений в три временных интервала (07:00, 14:00, 19:00). В качестве параметров были выбраны следующие: температура воздуха, направление и сила ветра, осадки (количество и характер), облачность, атмосферные

явления (дождь, снег, гроза, заморозки и т.д.). Для регистрации данных использовались стандартные метеорологические инструменты: термометры, барометры, анемометры и осадкомеры. Параллельно велась запись результатов наблюдений в дневники

Для обработки собранных данных применялись методы описательной статистики и статистического сравнения. В частности, использовались следующие инструменты: среднегодовая температура: вычисление средней температуры за год по данным наблюдений. Сумма осадков: расчет общей суммы осадков за каждый месяц и год, с последующим сравнением данных для выявления закономерностей. Графический анализ: создание графиков и диаграмм для наглядного отображения изменений температуры и осадков, что позволило выявить тренды в изменении климатических условий. Для анализа данных за более длительный период (2005-2023 гг.) использовались данные, собранные с ближайших метеостанций и базы данных Казахстанского гидрометеорологического центра.

Важной частью исследования был сравнительный анализ метеорологических данных разных лет. Сравнивались данные по температуре воздуха и количеству осадков за несколько лет (например, 2007, 2010 и 2021 годы), что позволило определить экстремальные отклонения и выделить общие тенденции изменения климата в регионе.

Для представления полученных результатов использовались различные типы графиков и таблиц, включая: гистограммы для визуализации распределения температуры и осадков. Линейные графики для отображения изменений температурных режимов в динамике. Таблицы для представления среднемесячных и среднегодовых данных по температуре и осадкам. Эти методы позволили наглядно продемонстрировать климатические изменения и их влияние на регион. Для оценки дальнейших изменений климата в регионе использовалась модель, основанная на анализе текущих трендов. Прогнозирование основывалось на долгосрочных тенденциях повышения температур и сокращения осадков, а также на данных о климатических аномалиях, полученных за последние годы

Для проведения наблюдений использовались как традиционные методы (метеорологические приборы), так и современные электронные инструменты для хранения и обработки данных, такие как электронные таблицы и специализированные программы для статистического анализа (например, Excel, SPSS). В рамках данного исследования были проведены многолетние метеорологические наблюдения, собраны и проанализированы данные о температуре воздуха, осадках, направлении и силе ветра, а также других климатических показателях в селе Кокжайык и его окрестностях. Исследование охватывает период с 2005 по 2023 год, а также более детальный анализ последних трех лет (2020-2023 гг.), что позволило выявить изменения в климате и оценить их влияние на хозяйственную деятельность региона. Наблюдения проводились трижды в день (в 07:00, 14:00 и 19:00), что позволило зафиксировать ежедневные колебания температуры и других параметров. Основные данные включали: температура воздуха (ежедневные минимальные и максимальные значения); осадки (ежедневное количество осадков и характер – дождь, снег, ливни, грады); направление и сила ветра; облачность и атмосферные явления (заморозки, грозы, снегопады). Для сбора использовались стандартные метеорологические приборы: термометры, анемометры, осадкомеры, барометры. Один из ключевых параметров исследования — это температура воздуха. На основе собранных данных были составлены графики температурных колебаний для разных лет (2005-2023 гг.). Было выявлено, что в течение исследуемого периода наблюдается явная тенденция к повышению среднегодовой температуры.

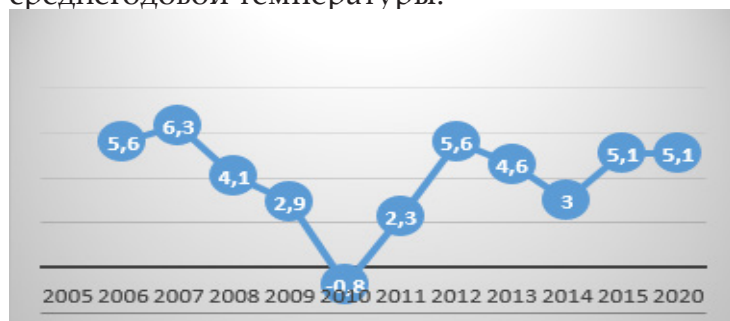

График 1. Ход температуры воздуха за наблюдаемые периоды (2005-2015 гг., 2023 год):

Примечание: на графике видно, что температура в 2007 году была значительно выше (среднегодовая температура $+6.3^{\circ}\text{C}$), чем в холодном 2010 году (-0.8°C), что иллюстрирует колебания температурных режимов.

Из данных видно, что наиболее холодным годом был 2010, с пониженной температурой в зимний период, что подтверждается среднегодовой температурой (-0.8°C). Наиболее теплым оказался 2007 год, с максимальной температурой летом, достигающей $+30.8^{\circ}\text{C}$.

Таблица 1. Среднемесячная температура воздуха, с. Кокжайык (2007 и 2017 гг.):

месяц	январь	февраль	март	апрель	май	июнь	июль	август	сентябрь	октябрь	ноябрь	декабрь	$t^{\circ}\text{C}$ за
$t^{\circ}\text{C}$ воздуха 2007 г	-14.5	-12	-7.9	+9.8	+14.9	+22.9	+30.8	+18	+14.4	+6.1	+6.1	-12	+6.3
$t^{\circ}\text{C}$ воздуха 2017г	-21.4	-24.6	-10.8	+0.9	+12	+18.7	+17.4	-	+11.4	+3.9	-0.7	-15.6	-0.8

В таблице видно, что 2017 год был самым холодным за анализируемый период. В то же время, в 2007 году был зафиксирован аномально теплый год, особенно в летние месяцы.

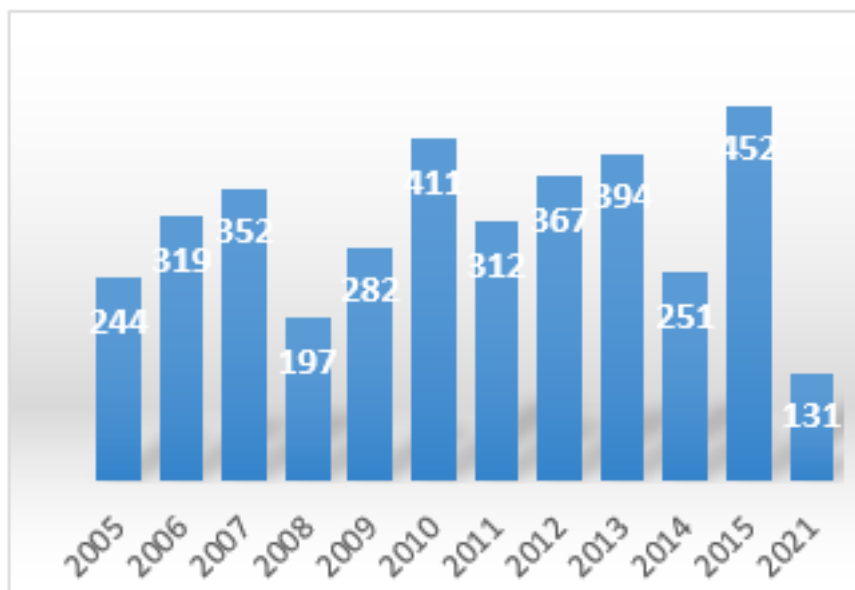
Осадки

Количество осадков также является важным показателем для оценки изменений климата. В ходе исследования было отмечено значительное изменение в режиме осадков за последние десятилетия. В 2015 году количество осадков составило 452 мм, что является наибольшим за исследуемый период.

График 2. Количество осадков за 2005-2015 гг., 2021 год:

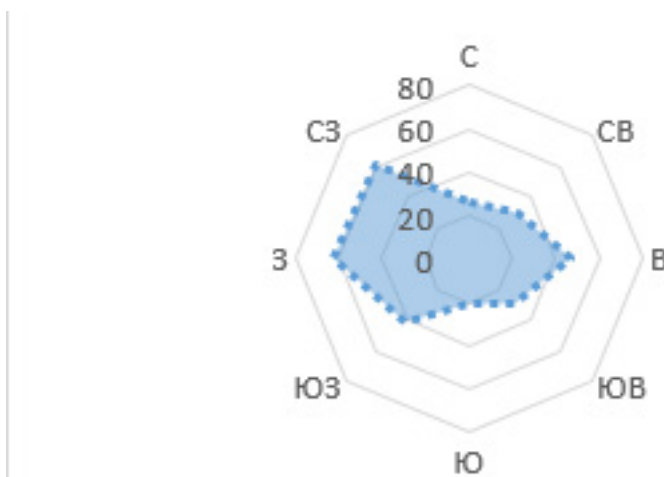

Примечание: на графике видно, что в 2021 году количество осадков резко снизилось, составив всего 131 мм, что свидетельствует о засухливом климате в последнее время.

Наибольшее количество осадков выпало в 2015 году (452 мм), в основном в зимний период, в то время как в 2021 году осадки составили всего 131 мм, что является самым низким показателем за весь период наблюдений. Это свидетельствует о явной тенденции к засушливым условиям в последние годы. Ветер играет важную роль в изменении климата, особенно в контексте изменения воздушных масс и барических условий. Анализ показал, что в 2016 году преобладали ветры западного и северо-западного направления, что связано с особенностями циркуляции воздушных масс в регионе.

График 3. Роза ветров (2021 год):

Примечание: график показывает преобладание западных и северо-западных ветров в 2021 году, что характерно для данного региона.

Выводы из анализа данных

На основе проведенного исследования можно сделать следующие выводы:

1. Температурный тренд: Среднегодовая температура в селе Кокжайык с каждым годом постепенно повышается, что подтверждается анализом данных 2007 и 2017 годов.
2. Снижение осадков: За последние годы наблюдается значительное сокращение количества осадков, что оказывает влияние на сельское хозяйство и экосистему региона.

3. Экстремальные климатические явления: В последние годы наблюдаются экстремальные климатические явления, такие как засухи, аномально высокие или низкие температуры, что также подтверждается данными о количестве осадков и температурных колебаниях.

Практическое значение исследования

Результаты исследования показывают, что изменение климата оказывает прямое влияние на сельское хозяйство и экосистему региона. Снижение осадков и повышение температуры требуют разработки адаптационных мер, таких как оптимизация водных ресурсов, использование устойчивых сельскохозяйственных культур и разработка мероприятий по защите растений и пастбищ от климатических экстремумов.

Литература:

1. Ежегодный бюллетень мониторинга изменения климата Казахстана.
2. А.В. Егорина, Ю.К. Зинченко, Е.С. Зинченко «Физическая география Восточного Казахстана».
3. Календарь наблюдений за погодой 2005-2017 год, 2020-2023 г.
4. З.В. Кузнецова, И.И. Курицын «Семипалатинская область».

ЭТНОСТИЛЬ В ОБУЧЕНИИ: СОХРАНЕНИЕ ТРАДИЦИЙ ЧЕРЕЗ ДИЗАЙН НА ПРИМЕРЕ ГОЛОВНОГО УБОРА САУКЕЛЕ

г.Астана, ГКППХВ Школа-лицей №53 им.Б.Момышулы
Учитель художественного труда (модератор)
Есенова Роза Абдыкаримовна

Аннотация

Статья посвящена сохранению культурных традиций через дизайн, с акцентом на создание традиционного казахского головного убора Саукеле. Автор исследует, как преподавание художественного труда способствует развитию творческих способностей, критического мышления и уважения к культурному наследию, интегрируя этнические мотивы и современные подходы. Рассматривается использование современных материалов и технологий, а также методы преподавания, способствующие сохранению этнической идентичности через дизайнерские проекты. В работе подчеркивается значимость сочетания традиционного и инновационного подходов в обучении, что помогает ученикам глубже понять свою культуру и выразить эти ценности в современном контексте.

Ключевые слова: Этностиль, сохранение традиций, дизайн, саукеле, казахский головной убор, обучение художественному труду, современные подходы в дизайне

Аннотация

Мақала қазақтың дәстүрлі бас киімі Сәукеленің жасалуына баса назар аударатырып, дизайн арқылы мәдени дәстүрді сақтауға арналған. Автор этникалық мотивтер мен заманауи тәсілдерді біріктіру арқылы көркем шығарманы оқыту шығармашылыққа, сыни ойлауға және мәдени мұраны құрметтеуге қалай ықпал ететінін зерттейді. Жобалау жобалары арқылы этникалық бірегейлікті сақтауға ықпал ететін заманауи материалдар мен технологияларды, сондай-ақ оқыту әдістерін қолдану қарастырылады. Бұл мақалада оқушыларға өз мәдениетін тереңірек түсінуге және осы құндылықтарды заманауи контексте көрсетуге көмектесетін оқытудың дәстүрлі және инновациялық тәсілдерін біріктірудің маңыздылығы көрсетілген.

Түйінді сөздер: Этностиль, дәстүрлерді сақтау, дизайн, сәукеле, Қазақ бас киімі, көркем еңбекке оқыту, дизайндағы заманауи тәсілдер

Введение

«Если человек не помнит своей истории, то у него нет будущего», — гласит казахская пословица. Сохранение культурного наследия, в том числе через национальный костюм, играет важную роль в передаче духовных и исторических традиций от поколения к

поколению. Национальный костюм казахов, сформировавшийся в условиях кочевой жизни, не только отражает эстетические идеалы народа, но и является неотъемлемой частью его самосознания. Особое место в этом наследии занимает головной убор Саукеле, который воплощает в себе культурные и эстетические традиции казахского народа. Исследование процессов создания и использования Саукеле в учебном процессе представляет собой уникальную возможность для воспитания творческих личностей, глубже осознающих культурные коды своего народа.

Цель данного исследования — проанализировать современные подходы к преподаванию национального дизайна, через разработку и создание этностильных головных уборов, используя пример Саукеле. Автор ставит следующие задачи:

1. Анализ роли казахского головного убора Саукеле как символа культурного наследия и его значения в традиционном и современном дизайне.
2. Исследование методов и подходов преподавания национального дизайна в учебном процессе, с фокусом на этностиль.
3. Выявить возможности и перспективы использования казахского этностиля в рамках школьного образования.

Методология исследования включает в себя историко-культурный анализ, предполагающий изучение исторической и культурной значимости казахского головного убора Саукеле как важного элемента народного костюма. Анализируется его происхождение, эволюция, символическое значение и роль в казахской культуре. Сравнительный анализ проводится с целью выявления различий и сходств в традиционном и современном подходах к созданию головных уборов, включая использование различных материалов и технологий. Сравниваются исторические образцы саукеле с современными интерпретациями в дизайне и их адаптацией к сегодняшним условиям. Практическое исследование (проектирование и моделирование), включающее создание моделей головных уборов Саукеле с применением современных материалов и технологий. Исследование проводится через проектную деятельность, в которой изучаются этапы разработки моделей, выбор материалов, конструкция и оформление головного убора, а также отражение этнических и культурных особенностей.

В целом, методология работы основана на комплексном подходе к изучению традиций казахского этностиля через предмет «Художественный труд». Для достижения целей используются различные методы преподавания — практические занятия, творческие проекты, теоретические уроки и самостоятельные формы работы. Особое внимание уделяется творческой деятельности учащихся, направленной на создание этностильных коллекций и головных уборов. Результаты работы учащихся демонстрируются на конкурсах и выставках.

Исследовательская часть

Казахский этнос на протяжении веков сумел сохранить богатейшее культурное наследие, что делает его уникальным примером этнической самобытности. Передаваемые из поколения в поколение обычаи и традиции сыграли ключевую роль в формировании национальной идентичности. Одним из самых ярких символов этой многогранной культуры является саукеле — традиционный головной убор казахских невест. Саукеле, имеющее форму высокого конуса высотой до 70 см, изготавливалось из плотного белого войлока, обтянутого бархатом, шелком, атласом или велюром. Его украшали драгоценными материалами: золотом, серебром, жемчугом, кораллами, рубинами и другими камнями, что подчеркивало статус семьи невесты и демонстрировало мастерство казахских ремесленников.[1] В более скромных вариантах использовались сукно, сатин, стеклянные бусы или бисер. Особое значение имели белая вуаль, символизирующая чистоту и благополучие, и совиное перо, которое считалось оберегом от злых сил. Саукеле служило не только эстетическим украшением, но и выполняло важную социальную функцию. В древности оно являлось своеобразной визитной карточкой, передавая информацию о происхождении и социальном статусе невесты. Таким образом, этот головной убор сочетал в себе элементы исторической памяти, приверженности традициям

и эстетических идеалов.[2]

Декорирование саукеле было сложным и многоэтапным процессом. Среди ключевых элементов: (i) Бахрама и орнаменты из монет, фигурных пластинок и драгоценных камней. (ii) Подвески жактау, прикрепляемые к бокам головного убора и доходящие до пояса или ниже. Их длина и количество зависели от благосостояния семьи. (iii) Наушники, украшенные мехом, кораллами и серебром. (iv) Верхушку головного убора венчал укы — пушистый пучок филинских перьев, который, согласно традициям, оберегал невесту от сглаза. (v) Меховая отделка краев, обычно из норки, соболя или лисицы. Саукеле также дополнялось шелковым или бархатным платком с узорами, вышитыми толстыми разноцветными нитями. Центр и края платка украшались сетчатой вышивкой и накладными бляхами, изготовленными мастерами-ювелирами с использованием различных техник: литья, чеканки, филигрانی.

Эстетическая составляющая саукеле несла не только декоративное, но и символическое значение. Белая вуаль (желек), прикрепленная к головному убору, использовалась во время ритуала «беташар» и подчеркивала чистоту и невинность невесты. Саукеле воплощало идею единства красоты и функциональности.[3]

Практическая реализация изучения традиций через дизайн

Современное преподавание предмета «художественный труд» предлагает уникальные возможности для интеграции традиционных ценностей и современных трендов. Основываясь на образовании и многолетнем опыте, можно выделить 4 ключевые задачи в процессе обучения: Развитие творческих навыков и критического мышления через самостоятельное решение задач; Воспитание уважения к труду и понимания его важности; Стимулирование эстетического восприятия и художественной инициативы; Осознание значимости культурного наследия и его связи с современным миром.

Для достижения этих целей я использую разнообразные подходы, включая практические, теоретические, индивидуальные и творческие методы работы. Один из основных акцентов сделан на интеграцию этнических мотивов в дизайн. Учащиеся создают эскизы, чертежи, лекала и готовые изделия, в которых сочетаются традиционные элементы казахского национального костюма с современными модными тенденциями.

Этно-стиль, популярный в современной моде, стал основой для разработки коллекций учениками. (Рис.1-4) Они используют следующие методы и материалы:

- Работа с разнообразной фурнитурой: стразы, камни, перья, бархат, велюр, неопрен.
- Применение традиционных орнаментов, символов и элементов казахской культуры, таких как узоры на шелке, фетре и других тканях.
- Декоративное оформление изделий с учетом традиций казахской вышивки и шитья.

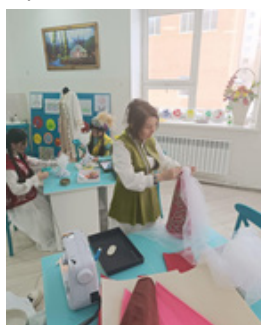

Рисунок 1

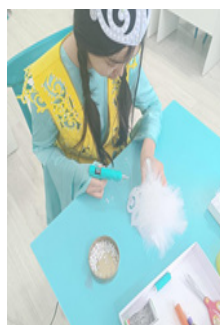

Рисунок 2

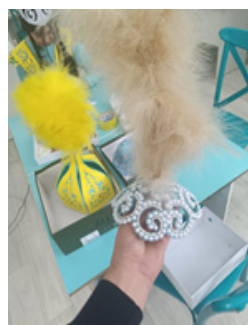

Рисунок 3

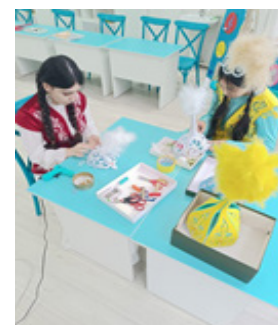

Рисунок 4

В процессе создания коллекций учащиеся исследуют историю и символику казахского костюма, что позволяет им глубже понять его культурное значение. Например, добавление жактау в головные уборы или использование орнаментов на платьях помогает перенести традиционные формы в современный контекст, создавая узнаваемые и самобытные образы.

Современные материалы, такие как неопрен, становятся основой для экспериментов. Благодаря своим характеристикам он позволяет создавать изделия, сочетающие комфорт, функциональность и этнический колорит. Применение таких материалов помогает учащимся осваивать современные технологии и адаптировать их для создания уникальных

изделий. (Рис.1,3)

Работы моих учеников демонстрируют высокий уровень художественного синтеза: (i) Включение этнических деталей помогает показать ценности казахской культуры. (ii) Учащиеся получают возможность участвовать в школьных, республиканских показах, представляя свои работы и популяризируя национальное наследие. (iii) Создание моделей в этно-стиле формирует устойчивый интерес к истории и искусству, что способствует творческому диалогу между поколениями.

Рекомендации

Современные образовательные подходы за рубежом всё чаще ориентируются на проектную и междисциплинарную работу. Необходимо выделить две важные методики, которые могут быть адаптированы к преподаванию художественного труда: (i) Проектное обучение - внедрение проектов, где учащиеся разрабатывают изделия в этно-стиле от идеи до реализации, включая исследования, эскизы, выбор материалов и презентацию готовых изделий. Это позволяет не только изучать культуру, но и развивать критическое мышление, планирование и навыки самопрезентации. (ii) Дизайн-мышление предполагает обучение через исследование потребностей аудитории, генерирование идей, прототипирование и тестирование. Это позволит учащимся находить новые пути адаптации традиционных элементов в современной моде. [4,5]

Помимо прочего, следует отметить и рост цифровых технологий, который также может быть использован для улучшения образовательного процесса. Следует рассмотреть возможность разработки интерактивных учебных пособий, содержащих историю традиционного костюма и видеоуроки по изготовлению современных моделей с использованием этнических мотивов. Поскольку достаточно большое влияние на популяризацию национальной одежды и аксессуаров оказывает бизнес и медиа, необходимым является обмен опытом со студиями, дизайнерами. Для учащихся крайне важно видеть «трендовость» и актуальность национального колорита в повседневной одежде: на примере брендов Qazaq Republic, Samidel, Qorgazym и прочих.

Заключение

Исследование и адаптация казахских традиций, таких как головной убор саукеле, в образовательной и дизайнерской практике являются важным шагом на пути к сохранению культурного наследия. Включение этнических мотивов в процесс обучения не только способствует развитию творческих навыков, но и формирует у учащихся уважение к истории, традициям и самобытности своего народа.

Пример саукеле демонстрирует, как элементы национального костюма могут стать не только объектом изучения, но и источником вдохновения для создания современных дизайнерских решений. Сочетание традиционных подходов с инновациями позволяет воспитывать новое поколение дизайнеров, осознающих ценность культурных кодов и умеющих передавать их через современные формы искусства и моды.

Таким образом, сохранение традиций через дизайн не только способствует укреплению национальной идентичности, но и создаёт условия для гармоничного взаимодействия между прошлым и настоящим, культурным наследием и инновациями. Это не просто педагогическая задача, а важная миссия для обеспечения устойчивого развития общества, основанного на уважении и преумножении богатств своей культуры.

Список использованной литературы

1. Жукенова Ж.Д. Московский гос. ун-т им. М.В. Ломоносова. Обсерватория культуры, 2011, № 4, с. 72-75. ISSN 2072-3156, eISSN 2588-0047
2. Ахметова Ж.Н. Вестник Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева, Серия «Политические науки. Регионоведение. Востоковедение. Тюркология», № 4 (129), 2019. ЕНУ им. Л.Н. Гумилева.
3. Маргулан А.Х. Казахское народно-прикладное искусство. Том 1,2,3. – Алматы, 2013.
4. Давлетова Б. Е. Инновационный подход и проблемы интеграции в преподавании предмета «технология». Материалы международной научно-практической конференции, Уральск, 2017. С. 318-324.
5. Абдыкадыров А. О. К обучению национальному прикладному искусству школьников на уроках изобразительного труда. Молодой ученый, № 44 (282), 2019. С. 363-365.

«ГРУППОВАЯ РАБОТА НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ»

Ешмурзаева Г. А. и Брагина-Якущенко М. О.
ТОО «Учреждение школа «Акжол-РА»

Аннотация

В работе рассматриваются особенности организации групповой работы на уроках русского языка в начальных классах. Раскрываются основные принципы, цели и задачи групповой деятельности, ее влияние на развитие языковых навыков учащихся и формирование коммуникативных компетенций. Особое внимание уделяется методам и приемам, способствующим активизации познавательной деятельности детей, а также созданию благоприятной образовательной среды. Приводятся примеры эффективного использования групповых форм работы на уроках русского языка, демонстрирующие их роль в развитии навыков сотрудничества, критического мышления и творческой активности младших школьников.

Жұмыста бастауыш сыныптарда орыс тілі сабағында топтық жұмысты ұйымдастыру ерекшеліктері қарастырылған. Топтық іс-әрекеттің негізгі принциптері, мақсаттары мен міндеттері, оның оқушылардың тіл байлығын дамытуға және коммуникативтік құзыреттіліктерін қалыптастыруға әсері ашылады. Балалардың танымдық белсенділігін белсендіруге арттыруға, сондай-ақ қолайлы білім беру ортасын құруға ықпал ететін әдістер мен тәсілдерге ерекше назар аударылады. Кіші мектеп оқушыларында ынтымақтастық дағдыларын, сыни ойлауын және шығармашылық белсенділігін дамытудағы рөлін көрсете отырып, орыс тілі сабақтарында топтық жұмыс түрлерін тиімді пайдалану мысалдары келтірілген.

Ключевые слова: групповая работа, русский язык, начальные классы, сотрудничество, коммуникативные навыки, образовательный процесс, взаимодействие учащихся, критическое мышление, организация групповой работы.

Введение

Современная школа стремится к тому, чтобы сделать образовательный процесс не только эффективным, но и интересным для детей. Одним из методов, способствующих активному вовлечению учащихся в процесс обучения, является групповая работа. На уроках русского языка в начальных классах этот метод помогает раскрыть творческий потенциал детей, развить их коммуникативные навыки и сформировать устойчивый интерес к изучению языка.

Групповая работа позволяет решать сразу несколько педагогических задач:

- Формирование навыков сотрудничества и взаимодействия.
- Развитие умения высказывать и отстаивать свою точку зрения.
- Обучение конструктивному решению конфликтных ситуаций.
- Стимулирование творческой активности и критического мышления.

Кроме того, работа в группе помогает каждому ученику почувствовать свою значимость в коллективе, что особенно важно в начальной школе, где дети только начинают осознавать свою роль в обществе.

Методология

Методология групповой работы на уроках русского языка в начальных классах включает следующие этапы и принципы:

1. Постановка целей и задач:
 - Определение образовательной и воспитательной цели работы.
 - Учет уровня подготовки учащихся и их индивидуальных особенностей.
2. Подготовка к проведению:
 - Разработка заданий, соответствующих возрасту и учебной программе.
 - Подбор методов и приемов для вовлечения всех участников в процесс.
3. Организация групп:

- Формирование небольших групп (3-5 человек), учитывая динамику класса.
- Распределение ролей (лидер, докладчик, помощник и др.).
- 4. Проведение групповой работы:
 - Постановка четкой задачи перед группами.
 - Использование временных ограничений для поддержания концентрации.
 - Оказание поддержки учителем по мере необходимости.
- 5. Обсуждение результатов:
 - Презентация выполненных заданий.
 - Совместный анализ ошибок и достижений.
- 6. Рефлексия:
 - Обсуждение опыта работы в группе (что удалось, что можно улучшить).
 - Оценка эффективности взаимодействия.
- 7. Принципы реализации:
 - Активность и равноправие всех участников.
 - Доступность заданий для каждого ученика.
 - Создание доброжелательной атмосферы.
 - Включение творческих элементов для повышения интереса.

Методология направлена на развитие коммуникативных навыков, критического мышления и умения сотрудничать, что делает учебный процесс более глубоким и продуктивным.

Исследовательская часть

Для подтверждения эффективности групповой работы в начальных классах было проведено внедрение инновационного педагогического опыта в учебный процесс. В исследовании участвовали 2-4 классы: одни использовали преимущественно традиционные методы обучения, а другие – групповые формы работы. В течение учебного года оценивались следующие показатели:

- Уровень успеваемости по русскому языку.
- Активность учащихся на уроках.
- Уровень развития коммуникативных навыков.

Результаты показали, что ученики, работающие в группах, продемонстрировали более высокую мотивацию к обучению, лучше усваивали материал и активнее участвовали в обсуждениях. Они также проявили значительный прогресс в умении выражать свои мысли и работать в коллективе. Эти данные подтверждают, что групповая работа способствует не только лучшему усвоению учебного материала, но и формированию важнейших социальных навыков.

Для учеников групповая работа становится возможностью не только углубить свои знания, но и развить важные личностные качества. Она способствует развитию речи, обогащению словарного запаса, умению работать в команде. Учитель же получает возможность наблюдать за динамикой взаимодействия детей, выявлять их сильные и слабые стороны, а также повышать эффективность образовательного процесса.

Практическое применение

На практике групповая работа реализуется через разнообразные методики и задания, которые обеспечивают вовлечение всех учащихся и их активное участие в процессе обучения.

Одним из эффективных методов групповой работы является метод «Станций». На уроке, посвященном грамматике, учитель может организовать несколько станций, каждая из которых будет содержать задание по различным аспектам темы. Например, одна станция может быть посвящена определению частей речи, другая – составлению предложений, а третья – исправлению ошибок в тексте. Ученики работают в группах, перемещаются от станции к станции, выполняя задания и обсуждая их с товарищами. Такой формат не только разнообразит урок, но и позволяет детям глубже изучить материал.

Еще одним интересным методом является «Ролевая игра». На уроке, посвященном литературе, учитель может предложить учащимся взять на себя роли персонажей из изучаемого произведения. Каждая группа выбирает своего героя и разыгрывает сцену, в

которой этот персонаж взаимодействует с другими. Это развивает креативное мышление и помогает детям лучше понять мотивацию и характеры героев, а также повышает их уверенность в себе, когда они выступают перед классом.

Метод «Проектной работы» является еще одним из эффективным инструментом групповой работы. Учитель может предложить детям выбрать тему, связанную с окружающим миром или литературой, и в группах разработать проект. Это может быть, например, создание буклета о любимой книге или проведение исследования о какой-либо культурной традиции. Каждая группа отвечает за определенный аспект проекта, а затем объединяет свои результаты в общий продукт. Этот метод развивает у детей исследовательские навыки и умение работать с информацией, а также позволяет им проявить свою креативность.

Обстановка в классе во время проектной работы может быть организована так, чтобы учащиеся могли свободно перемещаться и делиться своими идеями. Учитель может выделить специальные зоны для работы групп, где они могут использовать ресурсы, такие как книги, компьютеры или художественные материалы. Это создает атмосферу активности и вовлеченности, позволяя детям сосредоточиться на выполнении своих задач.

Важно составляющей групповой работы является также использование метода «Взаимного обучения», где ученики учат друг друга. Например, один ученик, который лучше понимает правила грамматики, может объяснить материал своим одноклассникам, создавая таким образом условия для взаимной поддержки. Это не только развивает уверенность у детей, но и способствует более глубокому усвоению знаний, так как обучение в роли учителя требует от них полного понимания темы.

Эффективной практикой также является использование «Доски идей», где группы могут записывать свои мысли и идеи в процессе работы. Учитель может заранее подготовить большую доску или лист бумаги, на который учащиеся будут добавлять свои заметки. Это помогает визуализировать процесс обсуждения и позволяет всем участникам видеть вклад каждой группы, что способствует более активному взаимодействию.

Рефлексия в конце урока также может включать элементы самооценки. Ученикам можно предложить оценить свою работу в группе или отметить, что они узнали, какие навыки развили и какие трудности возникли. Это помогает детям научиться анализировать свой опыт и делать выводы о том, как они могут улучшить свою работу в будущем.

Взаимодействуя в группах, учащиеся учатся понимать чувства и эмоции друг друга, что помогает развивать эмпатию. Например, во время обсуждения персонажей литературного произведения ученики могут делиться своими впечатлениями и чувствами по поводу действий героев, что способствует более глубокому пониманию текста и улучшает навыки эмоционального восприятия.

Рекомендации

Для успешной реализации групповой работы на уроках русского языка в начальных классах учителям рекомендуется:

- При распределении детей на группы необходимо учитывать их личные особенности, уровень знаний и учебные цели. Группы можно формировать случайным образом или по заранее подготовленным критериям, учитывая желание детей работать вместе.

- В группе можно распределить роли, такие как «лидер», «секретарь», «оратор» и «времясчелчик». Это помогает детям развивать разные навыки, а также прививает чувство ответственности за выполнение задания.

- Каждой группе следует ставить конкретную задачу, которая будет понятна и достижима. Задания должны быть сформулированы четко, а время на их выполнение должно быть ограничено.

- Учитель выполняет роль наставника, координирует работу групп, поддерживает учеников, помогает при возникновении трудностей, направляет на конструктивное взаимодействие и соблюдение правил работы в группе.

- После выполнения задания важно обсудить результаты работы. Ученики могут оценить свой вклад, обсудить успехи и трудности, возникавшие в ходе выполнения задания. Обратная связь помогает детям учиться на своих ошибках и совершенствовать свои навыки.

Интеграция технологий также может значительно повысить интерес к урокам. Например, учитель может использовать онлайн-платформы, такие как Google Classroom или Padlet, для организации совместной работы над проектами. Ученики могут в группах разрабатывать мультимедийные презентации, где каждая группа отвечает за определенный раздел. Это не только развивает их навыки работы с цифровыми инструментами, но и позволяет работать над общим проектом, что укрепляет командный дух.

Заключение

Групповая работа на уроках русского языка в начальных классах не только углубляет знания учащихся, но и формирует важные социальные навыки, такие как сотрудничество, критическое мышление и эмоциональная грамотность. Использование разнообразных методов, таких как «Станции», «Ролевая игра», «Проектная работа» и «Взаимное обучение», делает уроки более динамичными и увлекательными. Комфортная обстановка в классе и этапы рефлексии способствуют созданию атмосферы доверия и поддержки того, что, в свою очередь, делает процесс обучения более продуктивным и значимым для каждого ученика. Таким образом, групповая работа становится не только инструментом обучения, но и важной частью личностного развития каждого ребёнка, готовя его к жизни в современном обществе.

Перечень использованных источников

- Астахова Т.В. (2020). Методы активного обучения на уроках русского языка. Москва: Издательство «Просвещение».
- Баранова Н.С. (2019). Групповая работа как средство формирования коммуникативных навыков. Вестник образования, 12(4), 45-50
- Соловьева Е.А. (2021). Игра и обучение: использование игровых методов в начальной школе. Санкт-Петербург: Издательство «Канон+»
- Шевченко И.В. (2022). Организация групповой работы на уроках русского языка. Журнал «Начальное образование», 10(2), 12-15
- Петрова Л.Г. (2018). Технологии сотрудничества в обучении. Екатеринбург: Издательство «Урал»

УПРАВЛЕНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ ОБУЧАЮЩИХСЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ С ПРИМЕНЕНИЕМ ДИСТАНЦИОННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ШКОЛЕ

**Н.Ю.Морозова, КГУ «Школа-лицей №4 отдела образования города
Рудного» Управления образования акимата Костанайской области**

Аннотация: Мақалада мектепте математиканы оқыту кезінде қашықтықтан білім беру технологияларын қолдана отырып, оқушылардың білім беру қызметін басқару тәсілдері қарастырылады. Теориялық аспектілер, соның ішінде әдебиетке шолу және қашықтықтан оқытудың психологиялық-педагогикалық ерекшеліктері қамтылған. Эксперименттік жұмыстың әдістемесі сипатталған және қашықтықтан оқыту технологияларының оқушылардың үлгерімі мен мотивациясына әсерін көрсететін нәтижелер талданады. Зерттеудің негізгі қорытындылары талқыланады және оқу процесінде қашықтықтан білім беру технологияларын практикалық қолдану бойынша ұсыныстар ұсынылады. Мақала қашықтықтан оқытудың тиімділігін арттыруға мүдделі педагогтарға, зерттеушілерге және білім беру мамандарына арналған.

Аннотация: В статье рассматриваются подходы к управлению образовательной деятельностью учащихся с применением дистанционных образовательных технологий при обучении математике в школе. Освещаются теоретические аспекты, включая обзор литературы и психолого-педагогические особенности дистанционного обучения. Описывается методика проведения экспериментальной работы и анализируются полученные результаты, демонстрирующие влияние дистанционных технологий на

успеваемость и мотивацию учащихся. Обсуждаются основные выводы исследования и предлагаются рекомендации для практического применения дистанционных образовательных технологий в учебном процессе. Статья предназначена для педагогов, исследователей и специалистов в области образования, заинтересованных в повышении эффективности дистанционного обучения.

Ключевые слова: дистанционные образовательные технологии, интерактивные задания, онлайн-платформы.

Введение

В последние десятилетия, с развитием информационных технологий, образовательные процессы претерпели значительные изменения. Одним из наиболее заметных изменений стало внедрение дистанционных образовательных технологий в школьное образование. Это стало особенно актуально в условиях пандемии COVID-19, когда необходимость перевода школьного образования в онлайн-формат стала первоочередной задачей для образовательных учреждений.

Математика как предмет, требующий от учащихся высокого уровня абстрактного и логического мышления, нуждается в особом подходе к обучению с использованием дистанционных образовательных технологий. Применение дистанционных технологий в обучении математике предоставляет возможности для индивидуализации образовательного процесса, улучшения взаимодействия между учителем и учениками, а также для использования разнообразных образовательных ресурсов. В связи с этим возникает необходимость в разработке эффективных методов управления образовательной деятельностью учащихся на уроках математики с применением дистанционных образовательных технологий.

Целью данной статьи является исследование методики управления образовательной деятельностью учащихся на уроках математики в условиях применения дистанционных образовательных технологий. Задачи, поставленные в рамках исследования, включают:

1. Анализ современных подходов к управлению образовательной деятельностью в условиях дистанционных образовательных технологий.
2. Описание методических приемов и инструментов, используемых для дистанционного обучения математике.
3. Оценка эффективности применения дистанционных технологий для повышения качества образовательного процесса.

Методология

Для исследования были выбраны следующие методы:

1. Анализ литературы — для изучения теоретических основ применения дистанционных образовательных технологий в образовании, а также существующих методик обучения математике.
2. Анкетирование — для сбора данных о мнении учителей и учащихся по вопросам эффективности применения дистанционных технологий на уроках математики.
3. Эксперимент — для оценки практической эффективности различных методов дистанционного обучения на уроках математики.
4. Контент-анализ — для анализа образовательных материалов, доступных в онлайн-формате, и их соответствия требованиям учебной программы.

Процесс сбора и анализа данных включал в себя использование онлайн-опросов для учащихся и преподавателей, а также регулярные наблюдения за учебным процессом и оценку результатов в ходе эксперимента.

Исследовательская часть

Применение методики управления образовательной деятельностью с использованием дистанционных образовательных технологий в учебном процессе на уроках математики требует от учителя гибкости и способности адаптировать традиционные методы к новым условиям. В рамках эксперимента было предложено использовать комбинированный подход, сочетающий элементы традиционного и дистанционного обучения. Например, на уроках математики проводились:

- Виртуальные лекции с демонстрацией решений задач.

- Практические занятия с использованием онлайн-платформ, на которых учащиеся решали задачи в интерактивном режиме.

- Самостоятельные работы с онлайн-проверкой и обратной связью.

Особое внимание уделялось использованию ресурсов, позволяющих отслеживать успехи каждого ученика в режиме реального времени, что значительно упростило процесс обратной связи и исправления ошибок.

Проведённое исследование показало, что применение дистанционных образовательных технологий на уроках математики значительно повышает мотивацию учащихся, а также способствует более глубокому усвоению материала. Однако для эффективного использования этих технологий необходимы специальные подходы, включая организацию самообразования, использование онлайн-ресурсов, таких как видеоуроки, презентации, а также интеграцию платформ для тестирования и оценки знаний.

Основные результаты исследования:

1. Применение дистанционных образовательных технологий позволяет обеспечить доступность образовательных материалов для всех учеников, независимо от их местонахождения.

2. Внедрение интерактивных онлайн-платформ способствует активному вовлечению учащихся в процесс обучения.

3. Основной проблемой является недостаточная компетентность преподавателей в эффективном использовании технологий, что требует дополнительного обучения и профессиональной подготовки педагогов.

4. Результаты эксперимента показали, что учащиеся, которые активно использовали онлайн-ресурсы, продемонстрировали более высокие результаты на контрольных и тестовых заданиях по математике.

Практическое применение

При дистанционном обучении мною применялись следующие дистанционные образовательные технологии:

- Видеоконференции: онлайн-уроки, на которых объясняется новый материал, даются исчерпывающие ответы на вопросы учеников и организуется групповая работа.

- Онлайн-платформы: используются различные платформы для создания заданий, проведения тестов и организации самостоятельной работы учеников:

- Kahoot! Описание: Сервис для создания игровых викторин и опросов. Отлично подходит для закрепления материала и повышения мотивации учеников. Особенности: Простота создания, возможность играть в реальном времени, широкий выбор шаблонов.

- Quizizz. Описание: Похожий на Kahoot! сервис, предлагающий более широкий функционал для создания разнообразных заданий. Особенности: Возможность создания заданий с открытым ответом, адаптивные тесты, детальная статистика.

- Joyteka. Описание: инновационная образовательная онлайн-платформа для создания интерактивных учебных материалов таких как квесты, викторины, тесты, интерактивное видео. Интерактивное видео позволяет делать в нужных местах остановку видео и отображать задание для данного фрагмента. На данной платформе можно создать полностью урок с объяснением, закреплением и с проверкой знаний. Интерактивные квесты очень повышают интерес к изучению предмета. Особенности: Она подходит как для дистанционного, так и для очного обучения, позволяя преподавателям создавать индивидуальные задания по любым темам и предметам.

- Liveworksheets. Описание: это онлайн-платформа, которая позволяет учителям и преподавателям создавать интерактивные рабочие листы и задания на основе традиционных печатных материалов. Она преобразует документы в форматах DOC, PDF, PNG или JPG в интерактивные упражнения, которые можно выполнять и проверять онлайн. Особенности: Поддержка различных типов заданий, включая заполнение пропусков, выбор правильного ответа, перетаскивание элементов, соединение пар, а также интеграцию аудио- и видеозаданий. Платформа автоматически проверяет ответы

учащихся, предоставляя мгновенную обратную связь, что экономит время преподавателей. Возможность добавления мультимедийного контента, такого как аудио и видео, для повышения интерактивности и заинтересованности учащихся.

- **Интерактивные доски:** На уроках также применялись интерактивные доски для демонстрации графиков, решения задач и проведения групповых обсуждений.

Примеры заданий и их применение

- **Интерактивные задания:** Создаю интерактивные задания на онлайн-платформах, где ученики могут перетаскивать элементы, выбирать правильные ответы и т.д. Это позволяет проверить понимание материала и развивать логическое мышление.

- **Проекты:** Предлагаю ученикам выполнить исследовательские проекты, связанные с математикой. Они могут создать презентации, видеоролики или интерактивные модели, используя различные онлайн-инструменты.

Онлайн-олимпиады и конкурсы: Регулярно участвую с учениками в онлайн-олимпиадах и конкурсах по математике. Это позволяет им сравнить свои знания с другими учениками и повысить мотивацию.

В 2023 году в Областном этапе Республиканского конкурса исследовательских работ и творческих проектов «Зерде» для учащихся 2-7 классов ученик седьмого класса Уразалин Расул занял 2 место. Он представлял свой цифровой образовательный ресурс (ЦОР) по математике «Линейные уравнения и неравенства». Данный ЦОР был сделан для изучения данных разделов при дистанционном обучении. И результаты исследования показали его эффективность.

Применение методики управления образовательной деятельностью с использованием дистанционных образовательных технологий в учебном процессе на уроках математики требует от учителя гибкости и способности адаптировать традиционные методы к новым условиям. В рамках эксперимента было предложено использовать комбинированный подход, сочетающий элементы традиционного и дистанционного обучения. Например, на уроках математики проводились:

- Виртуальные лекции с демонстрацией решений задач.
- Практические занятия с использованием онлайн-платформ, на которых учащиеся решали задачи в интерактивном режиме.
- Самостоятельные работы с онлайн-проверкой и обратной связью.

Особое внимание уделялось использованию ресурсов, позволяющих отслеживать успехи каждого ученика в режиме реального времени, что значительно упростило процесс обратной связи и исправления ошибок.

Результаты эксперимента показали, что данная методика позволяет повысить не только успеваемость, но и уровень самостоятельности учащихся и мотивацию к изучению предмета. Важно отметить, что использование различных онлайн-инструментов помогает учащимся осваивать математический материал в удобном для них темпе, позволяя индивидуализировать обучение.

Рекомендации

Для успешного внедрения дистанционных образовательных технологий в процесс обучения математике в средней школе можно рекомендовать следующее:

1. **Подготовка педагогов:** обучение учителей эффективному использованию онлайн-платформ и других технологий является ключевым моментом для успешной интеграции дистанционных образовательных технологий в учебный процесс.

2. **Интерактивные материалы:** Создание и использование интерактивных учебных материалов, таких как тесты, викторины, симуляции, которые способствуют активному вовлечению ученика

3. **Оценка результатов:** важно внедрять системы, позволяющие учителям и учащимся отслеживать прогресс и своевременно корректировать учебный процесс.

4. **Адаптация к различным учебным группам:** применение различных методов и форм обучения с учетом особенностей учеников и их уровня подготовки.

Заключение

Данное исследование подтвердило эффективность применения дистанционных технологий на уроках математики, а полученные результаты могут быть полезны

для дальнейших исследований и разработки новых подходов к обучению в условиях цифровизации образования.

Дистанционные образовательные технологии открывают перед учителями математики новые возможности для создания эффективного и интересного обучения. Важно помнить, что ДОТ не заменяют традиционные методы обучения, а дополняют их. Комбинируя различные формы работы, мы можем создать оптимальные условия для развития математических способностей у каждого ученика.

Список использованных источников

1. Алдамбергенова, Г. Р. (2020). Информационно-коммуникационные технологии в образовании Казахстана. Алматы: Издательство «Жибек Жолы».
2. Баймолдина С. К. и Шарипов Н. Р. (2021). Применение дистанционных образовательных технологий в школьном обучении. Алматы: Издательство «Қазақ университеті».
3. Алимова, З. Ш. (2019). Развитие математического образования в Казахстане: вызовы и перспективы. Алматы: Издательство «Мектеп».

ФОРМАТИВНОЕ ОЦЕНИВАНИЕ КАК ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ УРОКОВ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Молдагалиева Замира Тулегеновна
учитель русского языка и литературы Федоровской ОШ № 1
с.Теректы, Теректинского района, Западно – Казахстанской области.

В XXI веке учащиеся должны обладать высоким уровнем компетенций, востребованных в современном обществе. К таким ключевым навыкам относятся критическое мышление, способность решать сложные проблемы, эффективное сотрудничество, уверенное использование технологий, самостоятельность в обучении и развитие коммуникативных умений. Одним из важнейших компонентов образовательного процесса является система оценивания, которая играет центральную роль в управлении учебной деятельностью. От того, насколько грамотно и продуманно организован процесс оценивания, зависит не только объективная оценка успехов учащихся, но и общее качество обучения. Именно через оценивание возможно выявление сильных и слабых сторон обучающихся, корректировка методик преподавания, а также формирование у учеников мотивации к дальнейшему развитию.

Формативное оценивание представляет собой метод оценивания, осуществляемый в процессе повседневной учебной деятельности. Оно служит текущим показателем уровня успеваемости обучающихся, обеспечивая оперативную взаимосвязь между учеником и учителем. Этот подход позволяет организовать обратную связь, что способствует не только выявлению успехов и затруднений учащихся, но и созданию условий для совершенствования образовательного процесса.

При планировании формативного оценивания важно учитывать несколько ключевых аспектов:

1. Цель урока и предполагаемый результат должны быть тесно связаны с формативным оцениванием, отражая его задачи и ожидаемые достижения учащихся.
2. Методы формативного оценивания должны быть разнообразными, соответствовать возрастным особенностям учащихся и учитывать различные типы восприятия информации.

Формативное оценивание может применяться на всех этапах урока: при изучении нового материала, закреплении знаний, в начале и конце. Такой подход предоставляет учителю ряд возможностей: отслеживать успехи каждого ученика, создавать условия для их активного участия в процессе обучения, формировать навыки самоанализа и

самооценки, развивать мотивацию учащихся к самостоятельной работе, а также улучшать коммуникативные навыки и взаимодействие в коллективе. Кроме того, результаты формативного оценивания позволяют педагогу своевременно корректировать подходы к преподаванию, ориентируясь на выявленные трудности и потребности учеников.

В своей работе я использую следующие методы формативного оценивания:

Метод «Большой палец».

Учитель останавливает объяснение и предлагает ученикам показать рукой степень понимания материала. Сигналами могут быть: поднятый вверх палец — «я понимаю», палец в сторону — «я не уверен», махание рукой — «мне сложно». Эти сигналы позволяют учителю быстро оценить уровень усвоения темы и принять решение о необходимости повторного объяснения или углубления материала.

Элективный тест.

Учащимся раздаются карточки с вариантами ответов (А, В, С, D). После обсуждения они одновременно поднимают карточки с выбранным вариантом. Учитель анализирует ответы и обсуждает с классом, какие из них правильные, а какие требуют доработки. Это помогает проверить понимание темы и развить навыки аргументации.

Образная рефлексия.

Учащиеся сравнивают своё настроение с образом животного, растения или природного явления, визуализируют свои впечатления от урока с помощью рисунков или лепки. Такой подход помогает осмыслить эмоциональное восприятие урока.

Метод «Пирамида знаний».

Ученики записывают свои знания и выводы, полученные на уроке, в виде пирамиды, начиная с главных идей и постепенно добавляя детали. Это способствует структурированию информации и выделению ключевых моментов.

Метод «Желаемая отметка».

Учащиеся самостоятельно оценивают свою работу, затем передают её на проверку однокласснику, а итоговую оценку ставит учитель. Такой подход развивает навыки самооценки и объективности, а также помогает ученикам осознавать свои сильные и слабые стороны.

Самооценивание и взаимооценивание. Эти методы позволяют учащимся анализировать собственные достижения и достижения одноклассников. Они способствуют развитию критического мышления, формируют чувство ответственности и экономят время на уроке.

Метод «Карточка вопросов».

Учитель предлагает учащимся записать вопросы по пройденному материалу на специальных карточках. Затем карточки случайным образом передаются другим ученикам, которые отвечают на вопросы устно или письменно. Этот метод развивает навык формулирования вопросов, стимулирует взаимное обучение и помогает учителю выявить сложные для класса темы.

Метод «Билет на выход».

Перед окончанием урока учащимся предлагается написать короткий ответ на вопрос по теме урока, чтобы «получить билет на выход». Например, по теме «Сложноподчинённые предложения» можно попросить составить одно предложение с указанием главной и придаточной части. Это позволяет учителю оперативно оценить уровень усвоения материала.

Метод «Ассоциативный круг».

Учащимся предлагается записать ключевое слово урока в центре листа и дополнить его ассоциациями, которые у них возникли. Например, при изучении темы «Образ Печорина в романе М.Ю. Лермонтова» ученики создают ассоциативный круг, включающий такие понятия, как «свобода», «долг», «любовь». Это помогает визуализировать ключевые аспекты материала.

Метод «Голосование идей».

После обсуждения материала ученикам предлагается выделить три главных момента урока. Это способствует развитию навыков выделения ключевого и помогает учителю понять, как учащиеся интерпретируют материал.

И еще можно выделить такие как:
Обобщение в одном предложении.
Обобщение в одном слове.
Индивидуальные беседы с учащимися.
Письменные комментарии (письменная обратная связь).
Словесная оценка (устная обратная связь).
Две звезды и одно пожелание.
Измерение температуры.
Трехминутная пауза.

Для эффективности процесса формативного оценивания я определила для себя две позиции: что ученик должен извлечь для себя в ходе изучения предмета, и какие формы оценивания могут этому способствовать. Поскольку оценивание направлено на то, чтобы узнать, в какой степени поставленные цели достигнуты, необходимо выбрать именно такие формы и техники оценивания, которые подходят для конкретных целей. Для меня, как учителя русского языка и литературы, формативное оценивание стало незаменимым инструментом, позволяющим объективно оценивать уровень знаний учащихся, видеть слабые и сильные стороны.

Таким образом, формативное оценивание, интегрированное в процесс обучения, позволяет сделать уроки русского языка и литературы более продуктивными и увлекательными для учащихся. Использование как традиционных, так и инновационных методов помогает глубже усвоить материал, развивает у школьников навыки анализа, самостоятельной работы, критического мышления. Более того, такие подходы способствуют созданию доверительных и продуктивных отношений между учителем и учениками, формируя у школьников интерес к предмету.

Использованная литература

1. Формативное оценивание в школе. Практическое пособие для учителя/Сост. О. И. Дудкина, А. А. Буркитова, Р. Х. Шакиров.– Б.: «Билим», 2012. – 89 с.
2. Бенетт Р. (2009). Преобразование оценки К-12: Интеграция тестирования, ответственности, формативного оценивания и профессиональной поддержки
3. Оценивание учебных достижений учащихся. Методическое руководство/Сост. Р. Х. Шакиров, А.А. Буркитова, О.И. Дудкина. – Б.: «Билим», 2012.
4. Формативное оценивание на уроках. Практическое пособие для учителя/ Сост. Р.Х. Шакиров, М.Ф. Кыдыралиева, Г.Н. Сахарова, А.А. Буркитова. – Б.: «Билим», 2012. – 76 с.
5. Руководство для учителя, 2012 г.
6. Теории педагогики. Объективное оценивание — фундаментальная задача образования. <http://teoria.ru>

ОСОБЕННОСТИ КОММУНИКАТИВНОЙ СФЕРЫ ДЕТЕЙ С ЗАДЕРЖКОЙ ПСИХИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ

Кабдолова Ляззат Каиржановна
педагог-психолог Федоровской ОШ № 1
с.Теректы, Теректинского района,
Западно-Казахстанской области

*Самая большая роскошь –
это роскошь человеческого общения.
Антуан де Сент - Экзюпери*

Многие психологические особенности задержки психического развития (далее ЗПР) можно наблюдать уже на ранних этапах жизни ребенка, однако наиболее отчетливо они проявляются при переходе к школьному обучению. По особенностям познавательной деятельности, эмоционально-волевой сферы и характеру поведения младшие школьники с задержкой психического развития значительно отличаются от нормально развивающихся сверстников и требуют специальных коррекционных воздействий для компенсации нарушений.

В младшем школьном возрасте дети с ЗПР внушаемы, легко поддаются общему настроению, нередко попадают под дурное влияние старших школьников, нарушающих дисциплину. Чувства стыда и раскаяния у них неглубоки и кратковременны. Несмотря на общительность, эти дети не имеют постоянных друзей.

Трудности в обучении, связанные с неподготовленностью детей, усугубляются ослабленным, функциональным состоянием их центральной нервной системы, ведущим к снижению работоспособности, быстрой утомляемости и легкой отвлекаемости.

Ведущей особенностью при различных вариантах ЗПР у детей является инфантилизм, следовательно, достигая школьного возраста, такой ребенок по своему поведению остается дошкольником. Поведение младших школьников с ЗПР не соответствует возрасту, преобладают мотивы игровой деятельности, не позволяя учебной превратиться в ведущую. Ведущей остается игровая деятельность, но к младшему школьному возрасту оказываются несформированными не только учебные навыки, но и высшая форма игровой деятельности - сюжетно-ролевая игра, поэтому усвоение новой социальной роли ученика происходит со значительным своеобразием, отмечает слабость словесной регуляции действий у детей.

В учебных ситуациях младший школьник с ЗПР способен выполнять лишь то, что связано с его интересами. Результатом является общее отставание в социальном развитии. Личностный компонент «школьной незрелости» обусловлен недоразвитием или замедленным созреванием лобных и лобно-диэнцефальных систем головного мозга. Развитие общения – необходимое условие для формирования готовности к школьному обучению. Дети с ЗПР оказываются по многим характеристикам неспособными к систематическому усвоению знаний, умений, навыков.

В психолого-педагогических исследованиях установлено, что к школе дети с ЗПР не достигают необходимого развития общения: им не хватает знаний и умений в сфере межличностных отношений, у них не сформированы необходимые представления об индивидуальных особенностях людей, страдает произвольная регуляция эмоциональной сферы. У младших школьников с ЗПР выявлено запаздывание по сравнению с нормой формирования социальных отношений.

У детей с ЗПР снижена потребность в общении, как со сверстниками, так и с взрослыми. У большинства из них обнаруживается повышенная тревожность по отношению к взрослым, от которых они зависят. Дети почти не стремятся получить от взрослых оценку своих качеств, но необходимо отметить, что хотя дети по собственной инициативе крайне редко обращаются за одобрением, но в большинстве своём они очень чувствительны к ласке, сочувствию, доброжелательному отношению.

Среди личностных контактов детей с ЗПР преобладают наиболее простые. У детей данной категории наблюдаются снижение потребности в общении со сверстниками, а также низкая эффективность их общения друг с другом во всех видах деятельности.

Дети с ЗПР, принимая и передавая информацию, нуждаются в активизации со стороны учителя, помощи в виде дополнительных вопросов для конкретизации сообщения, процесс взаимодействия в совместной деятельности протекает успешно только с партнером хорошо знакомым и эмоционально совместимым; дети стремятся уловить характер отношения к себе, но при этом часто завышают внешние оценки; могут правильно уловить эмоциональное состояние другого человека, но тонкие эмоции не дифференцируют.

У большинства детей с ЗПР младшего школьного возраста обнаружен низкий уровень сформированности коммуникативных умений. Им свойственны невнимательность к сообщению другого, отсюда смысл сообщения ускользает от них, они могут выразить мысль только при помощи наводящих вопросов; предстоящее сообщение не планируют, высказывания носят ситуативно-импровизационный характер. Во взаимодействии не обращают внимания на партнера, либо отказываются работать совместно; из конфликтов, которые часто вспыхивают, выходят с помощью взрослого, дети неадекватно оценивают эмоции другого.

У младших школьников с ЗПР все обращения к взрослому определяются той деятельностью, тем материалом, который он предлагает ребенку. Без наглядного материала поддерживать беседу на познавательные темы дети затрудняются. В ситуации личного общения младшие школьники с ЗПР чаще всего подтверждают соблюдение или нарушение правил поведения сверстниками, в сфере оценки нравственных качеств, проявляющихся во взаимоотношениях с взрослым и сверстником («забыл о маме», «помог товарищу»), выходят редко, не пытаются оценить свои поступки. Некоторые оценки свидетельствуют о том, что младшие школьники с ЗПР вообще не могут самостоятельно вычленить нравственный аспект в нравственно-этической ситуации, не владеют оценочными терминами.

Общение младших школьников с ЗПР с взрослым протекает на фоне положительного отношения к нему. Эти дети отзываются на все его предложения, стремятся привлечь к себе его внимание, получить оценку. Некоторые дети используют все ситуации общения для установления интимно-личностных контактов с взрослым. Все сказанное свидетельствует о том, что младшие школьники с ЗПР не владеют уровнями общения с взрослым, которые побуждаются потребностью в познании мира предметов и явлений, а также мира человеческих отношений.

Низкая потребность в общении в сочетании с дезадаптивными формами взаимодействия (отчуждения, избегания или конфликта) определяют существенную дезинтеграцию детского коллектива, разобщенность, скудность и конфликтность контактов.

Эмоциональная незрелость детей с ЗПР ведет к эмоциональной поверхностности контактов, слабому сопереживанию и сочувствию; контакты таких детей мимолетны, ситуативны, неустойчивы.

Расторможенность психических процессов, повышенная возбудимость ведет к тому, что импульсивное поведение чаще всего превращается в череду аффективных реакций (крик, ссоры, драки, бурная обида и т.д.), неадекватных способов выхода из конфликта. Аффективные реакции быстро закрепляются и затем могут повторяться уже без видимых причин, вне реальных конфликтов.

Таким образом, общение является крайне важным средством, как развития, так и социализации человека. Правильное общение с ребенком с самого рождения создаст условия для совершенствования всех качеств, необходимых взрослому человеку, чтобы стать успешным, гармоничным, свободным и счастливым. А именно такой человек способен создать ценные результаты, которые принесут пользу для общества.

Основным инструментом для развития общения является механизм опережающей инициативы взрослого. Именно взрослые должны обогащать содержание деятельности и взаимоотношений ребенка, создавать зону личного развития через постановку задач и

осуществление совместной деятельности с взрослыми.

В целом можно сказать, что общение с ребенком должно быть позитивным, конструктивным и развивающим. И нужно следить, чтобы и сам ребенок общался доброжелательно, активно, проявлял интерес к окружающим, задавал вопросы, сам на них отвечал и расширял свой словарный запас. Тогда многие цели он сможет достичь гораздо легче, чем люди, которым тяжело дается общение.

Нужно помнить, что каждый возрастной период, накладывает очень яркий, уникальный отпечаток на психику и личность человека. Поэтому крайне важно в первую очередь родителям подготовиться к правильному общению с детьми, научиться управлять своими эмоциями, применять эффективные техники воспитания и обучения. Ведь ни друзья, ни другие взрослые, ни школа, не способны оказать такого сильного влияния на человека в раннем возрасте, как семья. И именно от родительского поведения зависит, насколько успешным, полезным и счастливым будет в будущем их любимое чадо.

От того, способен ли человек общаться, зависит, достигнет ли он успеха или же потерпит неудачу.

Это справедливо для всех аспектов жизни.

Литература:

1. Галигузова Л.Н., Смирнова Е.О. «Ступени общения: от года до 7 лет» М.: Просвещение 1992. – 143 с.
2. Леонтьев А. А. «Психология общения» М: Смысл; Издательский центр «Академия», 2005г. – 368с.
3. Печерога А.В. «Развивающие игры для дошкольников» (Дошкольники: учим, развиваем, воспитываем). – М.: ВАКО, 2008.-192с.

ФУТБОЛ ОҒЫНЫ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ДЕНЕ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМУҒА ЖӘНЕ ТӘРБИЕЛЕУ

Тилеухан Саясат, Жумаев Дархан Рахимжанович
Дене шынықтыру пәні мұғалімі Б. Момышұлы атындағы № 53
мектеп - лицей ШЖҚ МҚК Астана қаласы

Аңдатпа

Футбол — дүниежүзінде кеңінен таралған командалық ойын және оның тарихы жүзжылдық болып есептеледі. Футболға ұқсас әртүрлі доппен ойындарды Ежелгі Шығыс елдерде (Мысыр, Қытай), көне заманда (Греция, Рим), Италияда («кальчио»), Францияда және Англияда ойнады. Еуропалық футболдың тікелей бастамашысы римдік «гарпастум» болғаны ықтимал. Легионерлердің әскери жаттығу түрлерінің бірі болған бұл ойында допты екі бағананың арасында жүргізу керек еді.

Ежелгі Мысырда футболға ұқсас ойын біздің заманымызға дейінгі 1990 жылда әйгілі болды. Ежелгі Грецияда доп ойыны б.э. дейінгі 4-ғасырда әртүрлі танытуларда әйгілі болды, оны Афинадағы мұражайда сақталған ежелгі грек амфорында жас жігіттің допты қақпа- қылдау бейнесі куәландырады. Жауынгерлердің арасында Спарттар қолмен және аяқпен ойнаған «эпискирос» доп ойыны әйгілі болды. Бұл ойынды римдіктер «гарпастум» («қол добы») деп атады және біршама ереженің түрін өзгертті. Олардың ойыны қатыгездікпен ерекшеленді. Римдік жаулап алушылардың арқасында доп ойыны біздің эрамыздың 1-ші ғасырында байырғы британдықтар мен кельтердің арасында тез танымалдық алған, Британ аралдарында әйгілі болды. Британдықтар лайықты оқушылары болды — б.э. 217 жылы Дерби қаласында олар алғашқы рет римдік легионер командасын жеңді.

«Футбол сабағына» қойылатын маңызды мақсаттардың бірі оқушылар үшін барынша сауықтыру нәтижесіне қол жеткізу болып табылады. Сабақ өткізілетін орынды

таңдау және жаттығуларды, қимыл-қозғалыс ойындарды пайдалану, спорт жарыстарын өткізу оқушылардың жас және жынысерекшеліктеріне сәйкес болу керек.

Өткізілетін орын және сабаққа дайындықты қолданыстағы санитарлық нормаларға, ережелерге, жалпы орта білім беру ұйымдарындағы білім беру процесін ұйым-дастыруға қойылатын гигиеналық нормативтер мен талап-тарға, дене шынықтыру және спорт сабақтарын қауіпсіздік ережелеріне сәйкес жүзеге асырылады. Медициналық тексеруден өтпеген және дәрігердің рұқсатын алмаған оқушылар практикалық футбол сабақтарына қатысуға рұқсат етілмейді.

Сабақтарда көлемі № 3 немесе № 4 жеңілдетілген футбол добын және көлемі 3x2 м. қақпаны пайдалану ұсынылады. Техникалық тәсілдерді игеру үшін сондай-ақ, әртүрлі бағаналарды, фишкаларды, дөңгелектерді пайдалану қарастырылады.

Түйінді сөздер: футболды тануға ынталандыру, техникалық даярлық, ойын тактикасының негіздері.

Кіріспе

Футбол – бұл 11 адамнан тұратын екі команда ойнай-тын командалық ойын. Ойынның басты мақсаты – қарсы-ластың қақпасына көп гол (футбол добын) соғу және өз қақпасына допты кіргізбеу. Есебінде ең көп доп соққан команда жеңіске жетеді. Футбол ойыны жарыс деп аталады және әрқайсы 45 минуттан екі таймнан тұрады. Егер осы уақыт өткенге дейін команданың есебі тең болатын болса, онда 15 минуттан тұратын екі тайм түрінде қосымша уақыт тағайындайды. Егер осыдан кейін жеңімпаз айқындалмаса, онда пенальти сериясын тағайындайды. Пенальти – бұл қақпашы ғана қорғайтын, қарсыластың қақпасы бойынша 11 метр қашықтықтан тебу. Жеңімпаздың мұндай анық-тама формуласы, жеңіліп қалған команда алдағы қаты-судан шығатын, кубок жарыстарына жатады. Жарыс регламентіне байланысты тең түсу – бұл да ықтимал нәтиже. [1, 16 б].

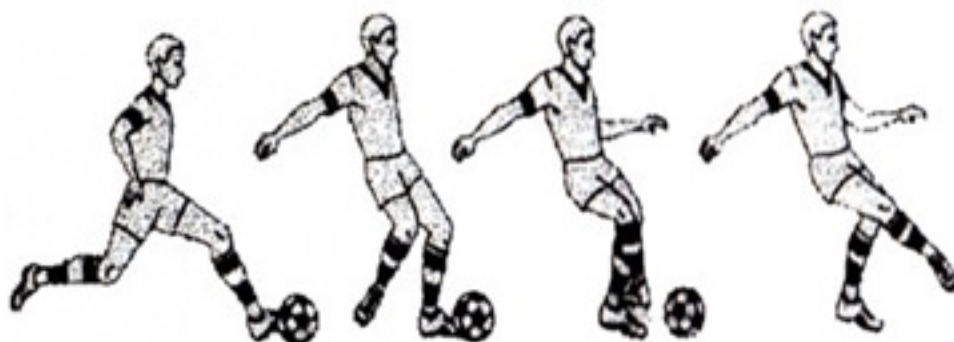
Біздің мектепте Қазақстан Республикасының үздіксіз білім беру тәрбие бағдарламасы аясындағы «Дене тәрбиесі және салауатты өмір салтын қалыптастыру» бағыты бойынша түрлі спорттық шаралар ұйымдастырылады. Соның бірі барлығымыздың көңілімізден шығатын футбол ойыны. Төменде мектебіміздегі футбол үйірмесін ұйымдастырудағы күнтізбелік жоспарды ұсынып отырмын.

Р/с №	Тақырып атауы	оның ішінде		
		Барл ық	Теор ия	Прак тик алы
1	Футбол ойнау сипаттамасы, футбол ойынының пайда болу және даму тарихы	1	1	
2	Футбол ойнау кезіндегі қауіпсіздік ережелері және футболмен шұғылданған кездегі гигиеналық талаптар	2	2	
3	Жарыс ережелерінің негіздері	1	1	
4	Техникалық даярлық	10		10
5	Дене бітімінің даярлығы	Әрбір сабақ барысында		
6	Қимыл-қозғалыс ойындары және эстафеталар	4		4
7	Жеңілдетілген ережелер бойынша футбол ойнау	11		11
8	Бақылау сынағы	1		1
	Барлығы:	30	4	26

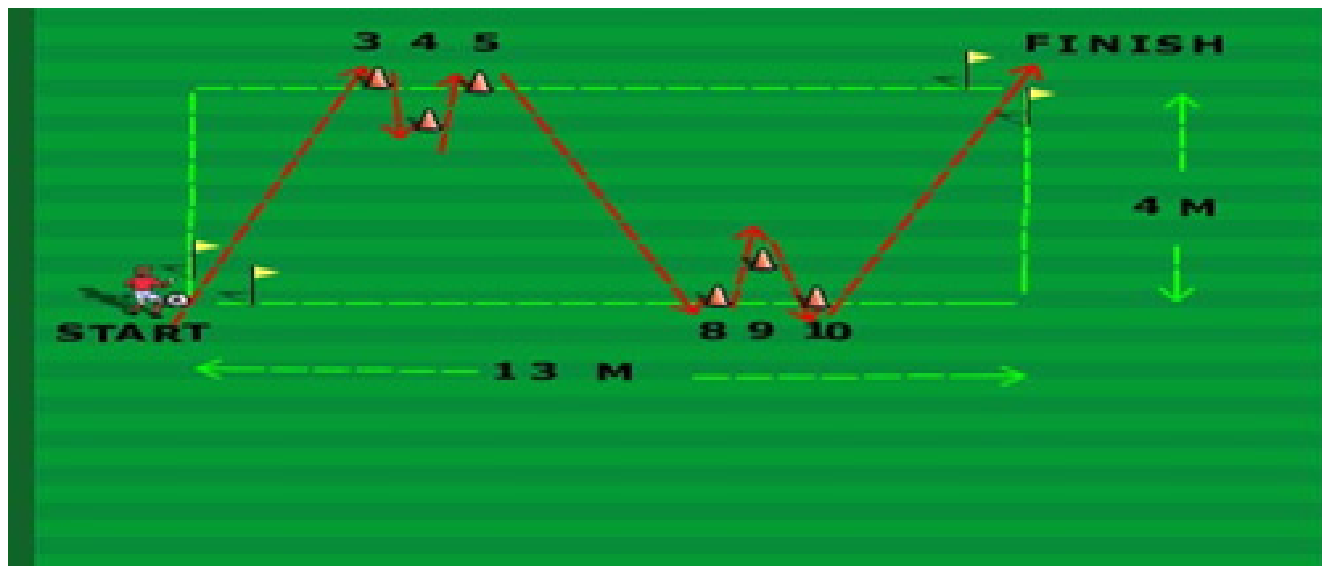
Аяқтың ішкі жағымен соққылар. Негізінен қысқа және орташа пас беруде, сонымен қатар жақын қашық- тықтан мақсатты соққы жасағанда қолданылады.

Аяқтың ішкі жағымен соққы

Үйлестіру қабілеттерінің деңгейін бақылау үшін тест тапсырмалары

Қозғалысты келісу және допты сезіну қабілеті.
13x4 метр тік төртбұрыш ұсынылған. Үлкен жақтарына 3, 4, 5 метр белгілерінен және мәреден (старт жерінен) 8, 9, 10 метрге қарсы, бір-бірінен 1.5 метрде үшбұрыш түрінде конустар орнатылған. Ойыншы доппен конусты айналып өтіп, бұлталақтап жылжуда.

Беру дәлділігі. Допты сезіну

Ойыншы екі жағы 1.5 метр шаршының ортасына доппен жайғасады. Олардың алдында 3 метр ара қашықтықта қабырға (орындық) орналасқан. Оқушы допты қабырғаға бағыттайды.

Міндет: белгіленген уақыт аралығында (20 сек) берудің барынша ықтимал санын жасау.

Күтілетін нәтижелер:

Үйрету нәтижесінде футбол бастамаларына дене шынықтыру сабақтарында оқушыларда:

- дененің дамуы мен денсаулыққа әсер ететін, ең бұқаралық спорт ойындарының бірі ретінде футбол туралы түсінік;
- футболдың пайда болу және даму тарихынан қызық факторларды білу;
- футболмен шұғылдану үшін орынды өздігінен таңдай білу;

Қорытынды

Қорыта айтқанда, салауатты өмір салтын тиянақты ұстанғанда ғана, өміріңе қажетті нәрсені ала аласың. Бұл үшін біздің елде барлық жағдай жасалған.

Бұдан басқа, сыныптарда «Футбол сабағын» ұйымдастыру және мамандандырылған оқу-спорт ұйымдарының футбол тобына перспективті және дарынды оқушыларды іріктеу мен беруді жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Дегенмен, бұл ойын мектеп оқушылары үшін өте пайдалы. Себебі футболдың оқушылар өмірінде алатын орны зор екендігін бәріміз білеміз. Онымен айналысқан адамның денсаулығы мықты, өзі шыдамды болады.

Лицейдің жоғары сынып оқушылары үшін дәстүрлі кіші футболдан жарыс жыл сайын ұйымдастырылады. Айтулы даталарға, спорт чемпиондарына арналған турнирлер де қала, республика көлемінде қалалық мектептер арасында жыл сайын өткізіліп келеді.

Мектеп оқушылары мен мұғалімдері, ата-аналары арасында спорттық ойындардың ішінде қозғалмалы ойындардан футболға қызығушылық басым.

Мектеп оқушыларының жыл бойына жеткен жетістіктері пән мұғалімдерінің тынымсыз еңбегі деп білемін.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. М.О. Кенетаев, Е.В.Булгаков, Н.Н.Роз-добудько, И.В.Утробин, С.М.Кенетаев, А.У.Инкар-беков, С.К.Куптилеуова, Е.И.Копкина, Л.Н.Девяткина. Жалпы орта білім беру мекемелерінің дене шынықтыру сабағында футболмен шұғылдану үшін I – IV сынып оқушыларына арналған әдістемелік құрал: «1-4-сыныптарына арналған дене шынықтыру» жалпы білім беретін мектептерге арналған оқу бағдарламасына қосымша – Астана. 2017. – 245 б.

2. https://ziatker.kz/docx/fytbol_oinyny_tarihy_jane_adam_agzasyna_aseri_96134.html

ПРОЕКТНЫЙ МЕТОД КАК ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ СЕДЬМЫХ КЛАССОВ

ТуKENOVA Динара Сагадатовна
«Бауыржан Момышұлы ат. №53 мектеп-лицей» ШЖҚ МКК

Аннотация

В статье представлены результаты исследования эффективности проектного метода в формировании экологической грамотности учащихся 7-х классов. На основе полугодового эксперимента демонстрируется значительное улучшение понимания учащимися локальных экосистем и повышение их вовлеченности в природоохранную деятельность. Исследование подтверждает эффективность интеграции практических проектов в курс биологии.

Түйіндеме

Мақалада 7-і сынып оқушыларының экологиялық сауаттылығын қалыптастырудағы жобалық әдістің тиімділігін зерттеу нәтижелері ұсынылған. Бір жылдық эксперимент негізінде оқушылардың жергілікті экожүйелерді түсінуінің айтарлықтай жақсаруы және олардың табиғатты қорғау қызметіне тартылуының артуы көрсетілген. Зерттеу биология курсына практикалық жобаларды енгізудің тиімділігін растайды.

Ключевые слова: проектный метод, экологическое образование, практическое обучение, экосистемы, природоохранная деятельность

Кілт сөздер: жобалық әдіс, экологиялық білім, практикалық оқыту, экожүйелер, табиғатты қорғау қызметі

Введение

Современные экологические вызовы требуют формирования у подрастающего поколения не только теоретических знаний, но и практических навыков взаимодействия с окружающей средой. Несмотря на наличие обширной теоретической базы в школьном курсе биологии, существует разрыв между академическими знаниями учащихся и их способностью применять эти знания для решения реальных экологических проблем.

Цель исследования заключалась в оценке эффективности проектного метода как инструмента формирования экологической грамотности учащихся старших классов. Задачи включали разработку системы экологических проектов, интегрированных в учебную программу, оценку их влияния на успеваемость и мотивацию учащихся, а также анализ развития практических навыков экологического мониторинга.

Методология

Исследование проводилось в течение 2024-2025 учебного года на базе «Бауыржан Момышұлы ат. №53 мектеп-лицей» ШЖҚ МКК. В эксперименте участвовали 104 учащихся 7-х классов, разделенных на экспериментальную (52 человека) и контрольную (52 человека) группы.

Методы исследования включали:

Педагогический эксперимент

Анкетирование учащихся

Анализ проектных работ

Статистическую обработку данных

Наблюдение за практической деятельностью учащихся

В экспериментальной группе внедрена система экологических проектов, включающая исследование локальных экосистем, мониторинг качества воды и воздуха, создание школьного экологического патруля.

Исследовательская часть

Результаты полугодового эксперимента показали значительные различия между контрольной и экспериментальной группами. Успеваемость по биологии в экспериментальной группе выросла на 27% по сравнению с 12%

в контрольной группе. Анализ анкетирования показал рост интереса к экологическим проблемам:

- 85% учащихся экспериментальной группы начали участвовать в природоохранных мероприятиях (против 34% в контрольной группе)

- 92% смогли правильно идентифицировать локальные экологические проблемы

- 78% разработали собственные инициативы по улучшению экологической ситуации

Практическое применение

В ходе исследования разработана и апробирована система экологических проектов, включающая:

1. Картирование локальных экосистем

2. Мониторинг качества воздуха и воды

3. Создание экологических троп

4. Организацию школьного экологического патруля

Особенно эффективным оказалось применение цифровых технологий для сбора и анализа данных, создание онлайн-карт загрязнений и интерактивных маршрутов экологических троп.

Рекомендации

На основе полученных результатов рекомендуется:

1. Интегрировать проектную деятельность в учебную программу по биологии с выделением не менее 30% учебного времени на практические проекты

2. Создавать междисциплинарные связи, привлекая учителей географии, химии и информатики

3. Использовать цифровые инструменты для сбора и анализа данных

4. Организовывать регулярное взаимодействие местными с экологическими организациями

5. Проводить ежегодные школьные конференции по результатам проектной деятельности

Заключение

Проведенное исследование подтверждает эффективность проектного метода в формировании экологической грамотности учащихся. Значительное улучшение показателей в экспериментальной группе демонстрирует важность практического компонента в экологическом образовании. Дальнейшие исследования могут быть направлены на разработку методических рекомендаций по масштабированию данного опыта в других образовательных учреждениях и создание единой платформы для обмена результатами экологических исследований между школами.

Перечень использованных источников

- 1] Ахметов А.К. Экологическое образование в Казахстане: современное состояние и перспективы // Педагогика и психология. 2023. №2. С. 15-22.

- 2] Бейсенова Ә.С. Экологиялық білім берудің теориялық негіздері. Алматы: Ғылым, 2022. 186 б.

- 3] Дускаева К.Н. Проектная деятельность в школьном образовании // Вестник образования. 2023. №5. С. 45-51.

- 4] Игенбаева Р.Т. Инновационные методы экологического воспитания / Білім. 2023. №3. С. 28-35.

- 5] Петров С.М. Методика организации экологических исследований в школе. Астана: Білім, 2023. 234 с.

«ӘДЕБИЕТТІК ОҚУ ПӘНІНДЕ ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫНЫҢ ОҚУШЫНЫҢ ТІЛІН ДАМУДАҒЫ МАҢЫЗЫ»

Тауасарова Толкын Айтказиновна
Смайлова Айгерим Абзелбековна

«Ақжол-РА» мектеп мекемесі» ЖШС бастауыш сынып мұғалімдері

Аңдатпа.

Аталған авторлық жұмыс оқу бағдарламасының негізінде және үлгілік бағдарламаның сабақтастығын ескере отырып әзірленген. Білім беру кезеңінде оқушылардың саналы әрі дұрыс коммуникативті оқу дағдыларын жетілдіру, логикалық ойлау қабілетін дамыту, функционалдық сауаттылықтарын арттыру арқылы пәнге деген қызығушылықты ояту және зерттеушілік қабілеттерін қалыптастыру басты мақсат ретінде қойылған. Авторлық жұмыс білім беру стандартының пәндік тақырыптарының мазмұнына, оқу сағаттарын курс бөлімдері арасында үйлесімді түрде бөлуді ескере отырып, пәнаралық байланыстарды тиімді пайдалануды мақсат тұтып, пәндер мен олардың бөлімдерін зерделеудің ұсынылған тәртібіне сүйене отырып жасалған.

Аннотация

Настоящая авторская работа разработана с учетом преемственности с типовой программой, основанной на учебном плане. В процессе реализации данной работы основное внимание уделено формированию интереса к предмету, развитию исследовательских способностей, а также глубокому освоению содержания предметных тем, предусмотренных образовательным стандартом. Работа включает в себя распределение учебных часов между разделами курса с учетом межпредметных связей, что соответствует рекомендованной последовательности изучения предметов и их тематических блоков.

Кілт сөздер: Әдебиеттік оқу, тіл, тілдік дағдылар, сыни ойлау

Ключевые слова: Литературное чтение, язык, языковые навыки, критическое мышление

Кіріспе

Қазақстан Республикасының білім беру жүйесінде тіл дамыту мәселесі ерекше назарға алынған. Тіл – ойды жеткізудің, ақпаратты қабылдаудың, адамдармен қарым-қатынас жасаудың негізгі құралы ретінде оқу үрдісінде маңызды рөл атқарады. Бастауыш сыныптардағы әдебиеттік оқу пәні оқушының оқу сауаттылығы мен тілін дамытудың маңызды құралы болып табылады. Бұл пән балаларға мәтіндерді түсініп оқуды, талдауды, шығармашылық ойлауды, пікір білдіруді және өз пікірін жүйелі түрде жеткізуді үйретеді. Оқу сауаттылығының қалыптасуы – бала білімінің іргетасы, ал әдебиеттік оқу осы іргетасты қалыптастыратын негізгі пәндердің бірі.

Методология. Зерттеу жұмысында салыстыру, сипаттау, баяндау, классификациялау әдістері қолданылды. Сонымен қатар дискурстық талдау, компоненттік талдау әдістері де пайдаланылды.

Зерттеу бөлімі. Зерттеу барысында әдебиеттік оқыту пәнінің бастауыш сынып оқушыларының тілін дамытудағы маңызы мен тиімділігі зерттелді. Жұмыс барысында оқушылардың оқу сауаттылығының артуы, сөздік қорларының кеңеюі және сөйлеу дағдыларының жетілуі байқалды. Негізгі қорытынды ретінде, әдебиеттік оқу пәні оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту мен тіл мәдениетін қалыптастыруда маңызды рөл атқаратыны анықталды.

Практикада қолданылуы. Мақалаға негіз болған зерттеу жұмысы коммуникативті-прагматикалық аспектідегі оқу пәндеріне көмекші құрал болмақ. Мектеп оқушыларына, атап айтқанда, әдебиет пәнінен оқу құралы есебінде қызмет ете алады.

Ұсыныстар. Әдістемені оқу процесіне сәтті енгізу үшін мұғалімдерге оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, оқу материалдарын түрлендіріп, түрлі жанрлар мен әдістерді қолдану ұсынылады. Әдістемелік тәсілдер балалардың қызығушылығын арттырып, шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған болуы керек. Нәтижелерді

бағалау барысында оқушылардың тілдік дағдыларын, ойлау қабілеттерін және сөйлеу мәдениетін дамыту деңгейі қарастырылуы тиіс. Әртүрлі оқу топтары мен контексттерде әдістемені бейімдеу арқылы, оқушылардың жеке қажеттіліктеріне сай тиімді нәтижелерге қол жеткізуге болады.

Негізгі бөлім

Әдебиеттік оқыту — оқушылардың әдебиетке деген қызығушылығын арттырып, олардың тұлғалық және интеллектуалдық дамуына ықпал ететін білім беру саласы. Бұл пән оқушыларға шығармашылық ойлау қабілетін дамыту, ұлттық әдебиеттің мұраларымен таныстыру, сөйлеу және жазу дағдыларын жетілдіруде маңызды рөл атқарады. Әдебиеттік оқыту балалардың ой-өрісін кеңейтіп, тілдік мәдениетінің дамуына әсер етеді. Әдебиет пәні арқылы оқушының жеке тұлғалық қасиеттері қалыптасады, әлеуметтік ортада қарым-қатынас жасай алу қабілеті жетіледі.

Оқу сауаттылығы – оқушының мәтінді дұрыс оқу, оны түсіну, шығармадағы негізгі ойды ұғыну, сөйлеу және жазу қабілетін дамыту дағдыларының жиынтығы болып табылады. Әдебиеттік оқу пәні бұл дағдыларды қалыптастыруда маңызды орын алады. Бастауыш сынып оқушылары үшін оқу сауаттылығын арттырудың маңызды аспектілерінің бірі – әдеби мәтіндерді дұрыс қабылдау және түсіну, әртүрлі жанрдағы шығармаларды талдай білу, өз пікірін білдіру болып табылады.

Әдебиеттік оқытудың басты мақсаты — оқушылардың әдеби білімін қалыптастырып, оларды ұлттық және әлем әдебиетінің құндылықтарымен таныстыру, сондай-ақ өздерінің шығармашылық қабілеттерін дамыту. Әдебиет пәні оқушылардың ойлау жүйесін кеңейтумен қатар, олардың эстетикалық талғамын арттырады. Оқушылар әдеби шығармаларды оқып, талдай отырып, өнердің, сөздің мәнін терең түсінеді, өз ойларын әдеби тілде жеткізуге дағдыланады.

Әдебиеттік оқытудың негізгі міндеттері:

- Тіл дамыту: Әдебиет пәні оқушылардың сөздік қорын байытуға, сөйлеу мәдениетін дамытуға бағытталған. Бұл пәннің маңызы, әсіресе бастауыш және орта сыныптарда, үлкен.

- Шығармашылық қабілеттерді дамыту: Әдебиет балалардың шығармашылық қиялын оятып, өз пікірлерін еркін айтуға, тыңдай білуге, сөйлеу мәдениетін дамытуға мүмкіндік береді.

- Әдеби құндылықтарды меңгеру: Әдебиеттік оқу арқылы оқушылар әдеби шығармаларды түсініп оқи отырып, әрбір шығарманың мазмұны мен идеясын терең ұғынады, оның өмірлік мәнін түсінеді.

- Көркем сөйлеу дағдыларын қалыптастыру: Әдебиет пәні арқылы оқушылар тілдің нәзік жақтарын, әдеби тілдің ерекшеліктерін меңгереді.

Әдебиеттік оқу пәні балалардың тілін дамытуда ерекше рөл атқарады. Бұл пән арқылы оқушылар сөздік қорын байытып, сөйлеу дағдыларын жетілдіреді. Мәтінмен жұмыс істеу барысында балалар жаңа сөздермен танысып, олардың мағынасын түсініп, дұрыс қолдануды үйренеді. Сонымен қатар, әдеби шығармалар оқушының сөйлеу мәдениетін, грамматикалық сауаттылығын арттыруға мүмкіндік береді. Әдебиеттік оқу арқылы оқушылар өз ойларын еркін, әрі анық жеткізу дағдыларын меңгереді.

Оқушыларды әдебиетпен таныстыру барысында, әсіресе, ертегілер, әңгімелер, өлеңдер, жұмбақтар мен мақал-мәтелдер арқылы тілдік қорды толықтыруға болады. Әдеби шығармаларды оқып, оларды талдау барысында оқушының шығармашылық ойлау қабілеті дамиды, себебі әр шығармада белгілі бір тақырып, идея немесе мораль болады, оны дұрыс түсініп, талдау үшін терең ойлауды қажет етеді. Мұндай жұмыстар арқылы оқушының тілдік, танымдық және сыни ойлау қабілеті біртіндеп қалыптасады.

Әдебиеттік оқу пәнінің оқушының тілін дамытудағы маңызы тек қана мәтіндермен шектелмейді. Оқушылардың әдеби шығармаларға деген қызығушылығын арттыру, олардың ой-өрісін кеңейту, шығармашылық қабілеттерін дамыту – осы пәннің басты міндеттерінің бірі. Әдеби шығармаларды оқыту арқылы балалардың сезімдері мен эмоцияларын білдіруге, көркем сөздің әсерлілігін түсінуге мүмкіндік алады.

Әдебиеттік оқытудың мазмұны өте кең және әртүрлі әдеби жанрларды қамтиды.

Оқушыларды қазақ және әлем әдебиетінің үздік шығармаларымен таныстыру маңызды. Әдеби шығармалар арқылы оқушылар өздерінің адамгершілік қасиеттерін жетілдіреді, қазақ халқының тарихы мен мәдениетін тереңірек біледі.

Жанрлар мен шығармашылық түрлер: Әдебиет пәні бойынша оқушылар әртүрлі жанрдағы шығармаларды оқиды, олар ертегілер, аңыздар, поэзия, проза, драмалар сияқты түрлі әдеби жанрлармен танысады. Әр жанрдың өзіне тән ерекшеліктері мен құрылымын түсініп, оқушылар жанрлардың әдебиеттегі орнын анықтайды.

Сюжеттік құрылым: Әдеби шығармаларды талдау барысында оқушылардың сюжеттік құрылымды түсінуі маңызды. Әрбір шығармада негізгі оқиға, кейіпкерлердің мінез-құлқы, олардың ара қатынастары қарастырылады. Бұл орайда оқушылардың сыни ойлау қабілеті дамиды.

Сөздік және тілдік құралдар: Әдеби шығармаларды оқыған кезде оқушылар жаңа сөздермен танысады, олардың мағыналарын тереңірек түсінеді. Сонымен қатар, әдеби тілдің нәзік құралдарын (метафора, эпитет, гипербола) меңгеру оқушылардың тілін байытады, көркем сөйлеу дағдыларын арттырады.

Шығармашылық тапсырмалар: Әдебиеттік оқыту барысында шығармашылық тапсырмаларды орындау арқылы оқушылардың қиялы мен шығармашылық ойлау қабілеттері дамиды. Олар мәтіндердің жалғасын жазады, жаңа кейіпкерлерді қиялдайды, оқыған шығармаларына өз пікірлерін жазады, оларды талдайды.

Әдебиеттік оқытудың тиімділігі қолданылатын әдістер мен тәсілдерге тікелей байланысты. Оқушыны шығармашылық жұмысқа тарту, оларды түрлі оқу тәсілдерімен қызықтыру әдебиет пәнін оқытудың нәтижелі болуына көмектеседі.

Сұрақ-жауап әдісі: Оқушының шығарманы терең түсінуі үшін сұрақ-жауап әдісі пайдаланылады. Бұл әдіс арқылы мұғалім оқушылардың мәтіннің негізгі идеясын түсінуін тексереді, талдауды тереңдетеді.

Талқылау және пікірлесу: Әдеби шығарманы оқығаннан кейін талқылау және пікірлесу оқушылардың ойлау қабілетін дамытады. Олар бір-бірінің пікірлерін тыңдай отырып, өз көзқарастарын дәлелдеуге үйренеді.

Шығармашылық тапсырмалар: Әр түрлі шығармашылық тапсырмалар, мысалы, шығармаға жалғасын жазу, жаңа кейіпкерді қиялдау, рецензия жазу – оқушылардың қиялдарын қоздырып, жазу дағдыларын жетілдіреді.

Мультимедиялық және техникалық құралдар: Әдеби шығармаларға байланысты көрнекі құралдар мен техникалық құралдарды (бейнемазмұн, слайдтар, интерактивті тақта) пайдалану оқушылардың білімін кеңейтеді, шығармашылық ойлауды дамытады. Бастауыш сыныптарда әдебиеттік оқу барысында тиімді қолданылатын әдістердің бірі – топтық және жұптық жұмыстар. Оқушыларды топтарға бөліп, мәтін бойынша сұрақтар қойып, талқылауға шақыру, өз пікірін айтуға мүмкіндік беру олардың тілін дамытуға үлкен ықпал етеді. Сондай-ақ, шығармашылық тапсырмалар, мысалы, ертегінің жалғасын жазу, кейіпкерлердің іс-әрекетін сипаттау сияқты жұмыстар оқушының тілдік дағдыларын жетілдіруге септігін тигізеді.

Қорытынды

Әдебиеттік оқу пәні бастауыш сынып оқушыларының оқу сауаттылығын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Бұл пән арқылы оқушылар мәтіндермен жұмыс істей отырып, оқу дағдыларын жетілдіреді, сөздік қорын байытады және сөйлеу мәдениетін дамытады. Әдеби шығармаларды талдау арқылы олардың ойлау қабілеті мен шығармашылық дағдылары артады. Оқу сауаттылығының жоғары деңгейде қалыптасуы – болашақта оқушының тілін, әдебиетке деген қызығушылығын және жалпы білімін дамытуға ықпал етеді.

Әдебиеттік оқыту пәні оқушылардың ой-өрісін кеңейтіп, олардың интеллектуалдық және шығармашылық қабілеттерін дамытуда маңызды рөл атқарады. Әдебиет пәні арқылы балалар тілдік дағдыларын меңгеріп, шығармашылық қиялдары қалыптасады, көркем сөздің мағынасын терең ұғынады. Әдебиеттік оқытудың әдістері мен тәсілдері оқушылардың әдебиетке деген қызығушылығын арттырып, олардың сөйлеу мәдениетін және сыни ойлау қабілетін дамытады. Әдебиеттік оқыту арқылы оқушы жан-жақты дамып, болашақта толыққанды тұлға ретінде қалыптасады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Әбілқасымов, М. Қ. (2018). Әдебиеттік оқу. Теория мен практика. Алматы: Қазақ университеті.
2. Жұмабаева, А. Ә. (2017). Әдебиеттік оқыту әдістемесі. Алматы: Қазақ университеті.
3. Нұрғалиева, Р. М. (2016). Оқу сауаттылығы: теория және әдістеме. Астана: Фолиант.
4. Жұмабаева, А. Ә. (2017). Әдебиеттік оқу арқылы оқушының тілін дамыту әдістері. Қызылорда: Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті.
5. Тұрарбекова, Қ. Ж. (2019). Тіл дамыту және оқу сауаттылығы. Астана: Арман-ПВ.
6. Мұқашева, С. Т. (2020). Әдеби шығармаларды талдау арқылы оқушылардың тілін дамыту. Алматы: Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы.
7. Бөкеева, Ә. М. (2019). Қазақ әдебиетінің тарихы мен әдістемесі. Алматы: Ғылым.

PYTHON ТІЛІНДЕ БАҒДАРЛАМАЛАУ: 5-СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНА АРНАЛҒАН ЭЛЕКТИВТІ КУРС

Таубалдиева Жазира Алтынбекқызы
Астана қаласы әкімдігінің «Бауыржан Момышұлы атындағы
№53 мектеп-лицей» ШЖҚ МКК

Аннотация: Мақалада Python бағдарламалау тілін 5-сынып оқушыларына үйретуге арналған элективті курс сипатталады. Курстың мақсаты – оқушыларды программалаудың негізгі ұғымдарымен таныстырып, олардың логикалық ойлауын, шығармашылық қабілеттерін және өзара ынтымақтастық дағдыларын дамыту. Оқыту барысында оқушылар заманауи технологияларды меңгерумен қатар, тәртіптілік, жауапкершілік және өзін-өзі дамыту сияқты құндылықтарды бойларына сіңіреді.

Аннотация: (орыс тілінде) В статье описывается элективный курс по обучению языку программирования Python для учащихся 5-х классов. Цель курса – познакомить школьников с основными понятиями программирования, развить их логическое мышление, творческие способности и навыки сотрудничества. В процессе обучения ученики осваивают современные технологии, а также прививают себе такие ценности, как дисциплинированность, ответственность и саморазвитие.

Кілт сөздер: Python, бағдарламалау, оқыту, 5-сынып, элективті курс, тәрбие.

Ключевые слова: Python, программирование, обучение, 5-й класс, элективный курс, воспитание.

Кіріспе

Бағдарламалау – заманауи әлемде оқушылардың шығармашылық және аналитикалық қабілеттерін дамыту үшін маңызды бағыттардың бірі. Python тілі оқытуға қарапайым және қолжетімді синтаксисімен танымал. Бағдарламалауды оқыту тек технологиялық білім берумен шектелмейді, ол оқушылардың тәрбиесіне де ықпал етеді. Python тілі оқушылардың шығармашылық әлеуетін арттырып қана қойма, олардың жауапкершілік, тәртіптілік және өзара ынтымақтастық дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

Методология

Python бағдарламалау тілін үйрету үшін келесі әдістер мен құралдар қолданылды:

1. Интерактивті лекциялар: Оқушыларға Python тілінің негізгі ұғымдары визуалды материалдар арқылы түсіндірілді. Лекция барысында түсіндірілген тақырыптар шынайы өмірлік мысалдармен толықтырылды.

2. Тәжірибелік сабақтар: Әрбір сабақта оқушылар Python тілінде шағын бағдарламалар жазып, алған білімдерін бекітті. Мысалы, айнымалыларды қолдану немесе циклдар жазу арқылы нақты есептер шешті.

3. Топтық жобалар: Командалық жұмыстар барысында оқушылар бір біріне көмектесіп, өзара ынтымақтастықты дамытты. Бұл әдіс оқушылардың идеяларын бірлесіп

жүзеге асыруға мүмкіндік берді. Шығармашылық тапсырмаларды шешу барысында оқушылардың командалық жұмыс, өзара сыйластық және көмек көрсету дағдылары дамыды.

4. Рефлексия: Сабақтың соңында оқушылар өз жұмыстарын талдап, жетістіктерін атап өтті. Олар жаңа тақырыптарды меңгеру бойынша пікірлерін бөлісіп, болашаққа мақсаттар қойды.

Зерттеу бөлімі

1. Python тілін оқыту құрылымы: Курс үш негізгі кезеңнен тұрады:

- Бастапқы деңгей: Бұл кезеңде оқушылар бағдарламалаудың негізгі ұғымдарымен танысады. Айнымалылар, деректер типтері, (int, str, float), input() және print() командалары түсіндірілді. Айнымалыларды дұрыс қолдану арқылы оқушылар деректерді сақтауды және пайдалануды үйренеді.

- Орта деңгей: Циклдар (for, while), шартты операторлар (if, else). Бұл бөлім оқушыларды қайталанатын және шартты әрекеттерді жүзеге асыруға үйретеді. Осы кезеңде оқушылар нақты есептерді тиімді шешу әдістерін меңгерді. Мысалы:

1-ден 10-ға дейінгі сандарды шығару.

Туған айына қарай жыл мезгілін анықтау.

- Жобалық деңгей: Оқушылар өздерінің шағын жобаларын жасап, қорғау. Бұл кезеңде әр оқушы өз идеясын жүзеге асырып, сынып алдында жобасын таныстырады. Бұл тапсырма оқушылардың шығармашылық және зерттеушілік қабілеттерін дамытады.

2. Практикалық мысалдар:

- Айнымалыларды қолдану: Мақсаты: Оқушылар айнымалыларды құруды және олармен жұмыс істеуді үйренеді. Мысал:

- name = input(«Сіздің атыңыз кім?»)

- print(«Сәлем,», name)

Бұл тапсырма оқушыларды қолданушыдан мәлімет алып, оны өңдеуге үйретеді. Нәтижесінде оқушылар интерактивті бағдарламалар құру негіздерін меңгереді.

- Циклдармен жұмыс: Мақсаты: Қайталанатын әрекеттерді автоматтандыруға үйрету. Мысал:

```
for i in range(1, 6):
```

```
    print(i)
```

Циклдарды пайдалану оқушыларға күрделі есептерді қарапайым жолмен шешуді үйретеді.

3. Жоба қорғау нәтижелері: Курс соңында әр оқушы жеке жобасын жасап, қорғады. Мысал жобалар:

- Калькулятор: Қарапайым математикалық операцияларды орындайтын бағдарлама.

- Жыл мезгілдерін анықтау: Пайдаланушының туған айын енгізу арқылы жыл мезгілін анықтау.

- Сан ойыны: Пайдаланушының енгізген саны бойынша логикалық есептерді шешу.

4. Тәрбиелік аспектілердің енгізілуі:

- Жобаларды орындау барысында оқушылар тәртіптілік пен жауапкершілікті бойларына сіңіреді.

- Топтық жобаларда өзара сыйластық пен көмек көрсету дағдылары қалыптасады.

- Жеке жобаларды қорғау арқылы сенімділік пен шығармашылық қабілеттері дамиды.

Ұсыныстар

1. Python бағдарламалау тілін енгізу арқылы оқушылардың технологиялық және тәртіптік дағдыларын дамыту.

2. Курсқа шығармашылық және ойын элементтерін қосу.

3. Оқушылардың қызығушылығын арттыру үшін шынайы өмірден алынған жобаларды енгізу.

4. Тәрбие мен білімді ұштастыруға бағытталған сабақтарды көбейту.

Қорытынды

Python тілін үйрену оқушылардың логикалық ойлауын дамытып, шығармашылық

мүмкіндіктерін кеңейтеді. Элективті курс оқушыларды заманауи технологиялармен таныстырып қана қоймай, жауапкершілік, тәртіптілік және топтық жұмыс сияқты тәрбиелік құндылықтарды бойларына сіңіреді. Осылайша, курс мектеп бағдарламасын толықтырып, оқушыларды болашақ мамандықтарға дайындайды.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Python ресми құжаты <https://www.python.org/doc/>
2. Балаларға арналған Python оқыту материалдары: Code.org.
3. Қазақстан Республикасы Білім беру стандарты.
4. Нұрғалиева, А. «Оқушыларға заманауи технологияларды оқытудағы тәрбиелік аспектілер».

ТӘРБИЕ НЕГІЗІ – ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДА

Жазнаева Жанар Досымкановна
Астана қаласы әкімдігінің «Т.Айбергенов атындағы №16 орта мектеп»
ІШЖҚ МКК

Аңдатпа: Мақалада тәрбие негізінің ұлттық құндылықтарда жатқандығы жөнінде баяндалады. Ұлттық құндылықтар – халықтың рухани және мәдени мұрасы, қоғамда тәрбие процесінің қалыптасуына маңызды рөл атқарады.

Ұлттық дәстүрлер, әдет-ғұрыптар мен тарих арқылы жастарға моральдық және этикалық негіздер беріледі. Мақалада ұлттық құндылықтарды қолданудың тәрбиелік шешімдері мен мысалдары қарастырылады. Жастардың ұлттық құндылықтарды өзіне қабылдауы, оларды өмірде қолдануы негізінде қоғамның тұрақтылығы мен дамуы арта түседі. Тәрбие процесінде ұлттық құндылықтардың рөлі мен маңызы ерекше. Ұлттық құндылықтар жастардың рухани, мәдени және әлеуметтік дамуына ықпал етеді. Мақалада ғалымдардың пікірлері мен зерттеулері негізінде ұлттық тәрбие мен мәдениеттің байланысы, сондай-ақ, ұлттық құндылықтарды сақтау мен дамыту жолдары талқыланады. Тәрбие жүйесінде ұлттық құндылықтарды енгізу арқылы жастардың патриоттық сезімін қалыптастыру, олардың тұлғалық дамуына әсер ету мәселелері қарастырылады. Бұл зерттеу ұлттық тәрбие мен мәдениеттің қазіргі қоғамдағы маңыздылығын көрсетеді.

Кілт сөздер: тәрбие, ұлттық құндылықтар, мәдени мұра, дәстүрлер, әдет-ғұрыптар, жастар, мораль, этикалық нормалар, тарих, қоғам, тұрақтылық, даму.

Аннотация: В статье рассказывается о том, что основа воспитания лежит в национальных ценностях. Национальные ценности – духовное и культурное наследие народа, играют важную роль в формировании воспитательного процесса в обществе. Благодаря национальным традициям, обычаям и истории молодое поколение получают моральные и этические основы. В статье рассматриваются воспитательные решения и примеры использования национальных ценностей. На основе принятия молодежи к себе национальных ценностей, их использования в жизни возрастает стабильность и развитие общества. Роль и значение национальных ценностей в воспитательном процессе особенные. Национальные ценности способствуют духовному, культурному и социальному развитию молодежи. В статье на основе мнений и исследований ученых обсуждается взаимосвязь национального воспитания и культуры, а также пути сохранения и развития национальных ценностей.

Рассматриваются вопросы формирования патриотических чувств молодежи через внедрение национальных ценностей в воспитательную систему, влияния на их личностное развитие. Это исследование подчеркивает важность национального воспитания и культуры в современном обществе.

Ключевые слова: воспитание, национальные ценности, культурное наследие,

традиции, обычаи, молодежь, мораль, этические нормы, история, общество, устойчивость, развитие.

КІРІСПЕ

Тәрбие әрбір қоғамның өскелең буындарына бағыт беретін, олардың келешегіне жол бастайтын негізгі факторлардың бірі. Бүгінгі таңда жастарға тәрбиелік ықпал жасау, ұлттың мәдени және тарихи құндылықтарын насихаттау мәселесі ерекше маңызды.

Ұлттық құндылықтар адамның өзін-өзі тануында, мәдениетті игеруде және дүниетанымын қалыптастыруда үлкен рөл атқарады.

Тәрбие – бұл жеке тұлғаның қалыптасуында аса маңызды рөл атқаратын процесс. «Тәрбие негізі – ұлттық құндылықтарда» деген мақала тақырып тәрбиенің негізін дәстүріміз бен мәдениетіміздің мәйегі ретінде қарастырады. Ұлттық құндылықтар – біздің ата-бабаларымыз қалдырған асыл мұра, ол отбасымызда, қоғамымызда, мемлекетімізде сақталып, дамытылып келеді. Болашақ ұрпаққа білім мен тәрбие беру – әрбір ата-ана мен педагогтың парызы. Ата-бабаларымыздың көзқарастары, өмір салты, моральдық қағидалары бүгінгі таңда да өзекті. Мысалы, халқымыздың батырлық, достық, адалдық сияқты қасиеттері бүгінгі жастарға үлгі болып табылады. Ұлттық құндылықтарды тәрбиеде қолдану – жастардың болмысын қалыптастырып, олардың азаматтық жауапкершілігін арттырады.

Сонымен қатар тәрбие адамның өмірінде айрықша орын алатын және оның тұлғалық дамуында маңызды рөл атқаратын процесс. Ұлттық құндылықтар тәрбие беру жүйесінің негізін құрайды, себебі олар ұлттың мәдениетін, дәстүрлерін, ділі мен рухани байлығын бейнелейді. Бала кезінен бастап ұрпаққа ұлттық құндылықтарды сіңіру арқылы қоғамның болашағын қалыптастырамыз. Отанға, ұлттық дәстүрлерге, тіл мен дінге деген құрмет – кез келген тәрбиенің басты мақсаты. Ұлттық құндылықтардың негізінде тәрбиеленген жастар қоғамда жауапты, ұстамды, ұлтжанды азаматтар болып өседі.

Тәрбие қоғамның мәдени және рухани негіздерін қалыптастырудың маңызды механизмі. «Ұлт боламын десек бесігіңді түзе» деп заңғар жазушы М.Әуезов текке айтпаса керек. Біздің мәдени мұрамыз, ұлттық әдет-ғұрыптарымыз бен дәстүрлеріміз, тәрбиенің негізгі құрылымдық элементтері ретінде қызмет етеді. Бүгінде еліміздің әрбір азаматы үшін ұлттық құндылықтардың маңызы аса зор. Олар балаларымыз бен жастарымызды тәрбиелеу барысында күрделі рөл атқарады. Ұлттық құндылықтарды ұғыну, олардың мәнін түсіну және сақтау – біздің болашағымызды құруда негіз бола алады. Мәселен, қазақ халқында «ата-анаға құрмет» және «үлкендерге ізет көрсету» ұстанымдары жастарға отбасылық тәрбие негізінде беріледі. Бұл тәрбие арқылы олар адалдық, сыйластық сияқты жоғары моральдық қасиеттерді бойына сіңіреді. Сонымен қатар, ұлттық мәдениетіміздің элементтері жастардың тұлғалық дамуына оң әсер етеді. Ұлттық құндылықтар арқылы жастарымызға өзінің тарихи және мәдени тамырларын ұғынып, құрмет көрсету мүмкіндігі беріледі. Тәрбие негізі ұлттық құндылықтармен тығыз байланысты. Ұлттық құндылықтар – бұл халықтың мәдениеті, дәстүрлері, тарихы мен тілінің негізінде қалыптасқан, ұрпақтан-ұрпаққа берілетін рухани және материалдық байлық. Олар адамның дүниетанымын, мінез-құлқын, өмір сүру салтын, қоғамдағы орнын анықтайды.

Қазақстанның тәуелсіздігімен бірге ұлттық құндылықтарды қайта жаңғырту, оларды жастарға жеткізу мәселесі өзекті болып отыр. Бүгінгі таңда жастарымыздың бойында ұлттық құндылықтарды қалыптастыру – еліміздің болашағы үшін аса маңызды. Ғалымдар мен педагогтар ұлттық тәрбие мен ұлттық құндылықтардың маңыздылығын атап өтуде. Мысалы, қазақтың ұлы ақыны Абай Құнанбаев: «Адамның адамшылығы – ақыл, ғылым, жақсы ата, жақсы ана, жақсы құрбы, жақсы ұстаздан болады» деп, тәрбиенің негізі ұлттық құндылықтарда екенін осыдан ғасыр бұрын айтып кеткен [1, 95-б.].

Ұлттық құндылықтар – бұл тек мәдениет пен дәстүрлер ғана емес, сонымен қатар, адамгершілік, адалдық, еңбекқорлық, патриотизм сияқты қасиеттер. Олар жастардың бойында ұлттық сана-сезімді, ұлттық мақтаныш сезімін қалыптастыруға көмектеседі. Тәрбие процесінде ұлттық құндылықтарды насихаттау, оларды өмірде қолдану – әрбір азаматтың міндеті.

Әдістеме

Мақаланы жазу барысында ұлттық құндылықтардың тәрбиедегі рөлін зерттеу барысында ғылыми әдебиеттер мен зерттеулерді талдау үшін теориялық талдау, әр түрлі мәдениеттер мен ұлттық құндылықтарды салыстыра отырып, тәрбиенің ерекшеліктерін анықтау мақсатында салыстырмалы әдіс, ұлттық құндылықтардың тарихи даму жолын зерттеу, олардың тәрбиедегі рөлін анықтау үшін тарихи контекст әдісі, сол сияқты мақалада ұлттық құндылықтарды насихаттау үшін шығармашылық әдістерді (мысалы, поэзия, әңгімелер, қанатты сөздерді) қолдану мақсатында креативті әдіс, тәрбие саласындағы проблемаларды анықтап, ұлттық құндылықтардың оларды шешудегі рөлін көрсету проблемалық талдау тәсілдері қолданылды. Осы әдістерді қолдана отырып, мақалада ұлттық құндылықтардың тәрбиедегі маңыздылығы мен рөлін жан-жақты көрсетуге талпыныс жасалды.

Зерттеу бөлімі

«Ұлттық құндылықтар» термині қоғамның мәдени, тарихи, әлеуметтік және рухани мұраларын, сондай-ақ халықтың дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарын қамтитын ұғым. Бұл құндылықтар халықтың бірлігін, идентификациясын және мәдениетінің сақталуын қамтамасыз етеді. Ұлттық құндылықтар әрбір ұлттың өзіндік ерекшеліктерін, дүниетанымын және өмір сүру салтын көрсетеді. Олар білім, өнер, тіл, дін, моральдық нормалар мен этикалық принциптер арқылы қалыптасады. Ұлттық құндылықтар жастардың тәрбиесінде, қоғамның дамуында және ұлттық мәдениеттің сақталуында маңызды рөл атқарады. Мұстафа Шоқайдың «Ұлттық мәдениеттен жүрдай рухта тәрбиеленген ұрпақтан, халқымыздың қажеті мен мүддесін жоқтайтын, пайдалы азамат шықпайды», - деген сөзі келешек ұрпаққа айтылған сөздің бүгінгі таңға дейін өзектілігін жоймағандығын көрсетеді [2 78-б.].

Ұлттық құндылықтардың басты элементтерінің бірі – ұлттық дәстүрлер мен әдет-ғұрыптар. Олар әрбір ұрпаққа өткен тарихты, мәдениетті, дінді, тіл мен өнерді жеткізіп, халықтың рухани байлығын арттыруға көмектеседі. Мысалы, қазақ халқының ұлттық ойындары, әндері мен билері, дастарқаны, тіпті сәлемдесу мәнерлері – барлығы ұлттық идентификацияның негізі болып табылады. Тәрбие барысында балалар мен жастарды ұлттық құндылықтарға бағыттау, патриотизмге, халық тарихына, мәдениетіне деген сүйіспеншілік сезімдерін қалыптастыру қажет. Бұл орайда, ұлттық тәрбиенің негіздерін үйрететін білім беру мекемелерінің рөлі зор. Мектептегі ұстаздар мен ата-аналар балаларға ұлттық тәрбиені, оның негіздерін беріп, қазақ халқының мәдени мұрасын танытуға мүмкіндік жасау тиіс. Сонымен қатар, ұлттық құндылықтарды дәріптей отырып, саналы азаматтарды тәрбиелеу өте маңызды. Ұлттық құндылықтардың негізгі компоненттері – адалдық, еңбекқорлық, салт-дәстүрге құрмет – жастарға моральдық-этикалық нормаларды сақтауға, қоғамда өз орнын таба білуге көмектеседі.

Мысалы, жастар арасында ұлттық құндылықтарды насихаттайтын түрлі жобалар, шағын блогтар мен фильмдер, шығармашылық кештер, конкурстар ұйымдастыру арқылы, олардың ұлттық сана-сезімін оятып, болашақта елін, жерін сүйетін азаматтар қалыптастыруға болады.

Тәрбие процесіндегі ұлттық құндылықтардың рөлі мен маңыздылығы әр алуан аспектілермен көрінеді. Олар тарихи, мәдени, әлеуметтік, эмоционалдық және рухани сипаттағы элементтерді қамтиды. Мысалы, қазақ ұлтының «Үлкенге – құрмет, кішіге – ізет» ұғымы жастарға адамдарға құрмет көрсету, мейірімділік таныту, көмектесуге дайын болу сезімін тәрбиелейді. Өзгелерді қадірлеу, қолдау көрсету, олардың жанында болу – бұл қасиеттер ұлттық тәлім-тәрбиенің негізі.

Ұлттық құндылықтардың тәрбиелік әсері тек шығу тегінде кепілденбейді, сонымен бірге білім беру жүйесінде, салт-дәстүрлер мен қоғамдық өмірде де айқын көрінеді. Мектептерде, университеттерде ұлттық әдебиеттерді, өнер шығармаларын оқыту, ұлттық спорт түрлерімен шұғылдану, жастарының белсенділігін арттыру сияқты шаралар ұлттық сана-сезімді қалыптастыруға көмектеседі. Ұлттық құндылықтар – әр халықтың мәдениетіне, тарихына, тіліне, дәстүрлеріне қатысты терең тамырлары бар құбылыстар. Олар қазақ халқының салт-дәстүрлерінде, әдет-ғұрыптарында, ұлттық өнерінде, тілінде орын ала отырып, келешек ұрпақты тәрбиелейді. Мысалы, қазақтың «Қонақжайлық»

дәстүрі – бұл мәдениеттің маңызды бір бөлігі. Қазақ халқында қонаққа құрмет көрсету, оны жақсы қарсы алу – тәрбие процесіндегі күшті құрал болып табылады. Балаға кішкентай кезінен осы құндылықтарды үйрету арқылы, біз оған достық, бағыныштылық, мейірімділік сияқты қасиеттерді дарытамыз. Мақаланы жазу барысында жалпы «қонақжайлық», «меймандостық» ұғымы тек қазақ халқына ғана тән дәстүр емес, негізінен орта Азияны жайлаған барлық түркі тілдес халықтарға ортақ екендігіне көз жеткіздік.

Сондай-ақ, ұлттық бағалылықтарды насихаттау үшін мектеп бағдарламасында қазақ әдебиетінің классиктерінің шығармаларын оқыту өте маңызды. Мысалы, Ыбырай Алтынсарин, Абай Құнанбаев, Шәкәрім Құдайбердиев, Ахмет Байтұрсынов, Мағжан Жұмабаевтың шығармалары балаға ұлттық рухты, адамгершілікті, білімділікке деген көзқарасты ашады. Бұл шығармаларды оқи отырып, жастар ұлттық тәлім-тәрбиенің маңыздылығын түсінеді. «– Өкінішке орай, бүгінде материалдық құндылықтар рухани құндылықтардан жоғары тұратын болды. Мұның салдары өз кезегінде қазақ әдебиетіне де салқынын тигізіп жатқан жайы бар. Кез келген ұлттық мемлекетте бірінші кезекте ұлттық идеологияға жете мән берілуі керек болса, біздің елімізде бұл мәселеге көзқарас кегежу тартыңқырап отыр. Мемлекетіміздің көпұлттылығын қисынсыз көлденең тартушылық – ұлттық идеологиямызға басымдылықты жоққа шығарды. Ұлттық идеология – ұлтшылдыққа да, еліміздегі басқа ұлттардың құқықтарының аяққа тапталуына да әкелмейді» деп ой қорытады белгілі ғалым Д.Ысқақ [3, 3-б.]. Жастардың бойында ұлттық құндылықтарды қалыптастырудың тағы бір жолы – ұлттық спорттың түрлерімен айналысу. Қазақша күрес, бәйге, асық ату сынды спорт түрлері – қоғамның мәдениеті мен салт-дәстүрін насихаттаудың тиімді құралы. Ұлттық спорт жастарға ынтымақтастық, командалық жұмыс, табандылық және жауапкершілікті арттырады. Бұл қасиеттердің барлығы тәрбие процесінде ерекше рөл атқарады. Оған соңғы жылдары елімізде өткізіліп жатқан әртүрлі ұлттық ойындарға қатысты ұйымдастырылып жатқан жарыстарды мысалға келтіруге болады.

Өскелең ұрпақты ұлттық құндылықтар негізінде тәрбиелеу көптеген қоғаммен қызметтес ұйымдардың, мектептердің, отбасының бірлескен жұмысына байланысты. Мысалы, ата-аналар балаларына ұлттық әндер мен күйлерді тыңдату арқылы, оларды дәстүрлі музыкамен таныстыруы керек. Әлемдік тәжірбие көрсетіп отырғандай әр ұлттың өзіне тән бесік жырынан бастау алатын тәрбие жеке тұлғаның өз ұлтының патриоты болуға тәрбиелейді. Халық арасында «өнерде жоқ шекара» деген ұғым қалыптасқанымен ұлттық саз өнерінің тұлғаның ұлтжанды азамат болып қалыптасуына өзіндік ролі бар. Сондай-ақ, ұлттық салт-дәстүрлерді дәріптейтін мерекелерді, той-томалақтарды өткізу арқылы ұрпаққа ұлттық құндылықтарды құрметтеуіне жақсы түрткі болады. Наурыз мейрамы, сабан той, діни бағыттағы Құрбан айт сынды мерекелер еліміздің тарихын, мәдениетін, салт-дәстүрлерін үйретуге мүмкіндік туғызады.

Тәрбие негізі – ұлттық құндылықтарда. Бұл пікірдің астарында терең философия мен әлеуметтік мән жатыр. Ұлттық құндылықтар – бұл халықтың тарихы, мәдениеті, әдет-ғұрыптары мен дәстүрлері. Олар жастарды тәрбиелеу барысында, тұлғаны рухани, моральдық және әлеуметтік тұрғыдан дамытуда маңызды рөл атқарады. Мысал ретінде, біздің халқымыздың «бата беру» дәстүрін алсақ болады. Бұл дәстүр тек қана жөн-жосықтың белгісі емес, ол рухани мұра. Бата берудің мәні – жастарға мейірімділік, тұтастық және жақсы істер жасауға шақыру. Бата алған жастар өздеріне сенім артып, алға ұмтылуға талпынады. Сонымен қатар, «тілектес болу» және «ортақ игілікке үлес қосу» секілді ұлттық құндылықтар жастардың әлеуметтік жауапкершілігін арттырады. Ұлттық құндылықтар тәрбиесі арқылы жас ұрпақты адамгершілік, ізгілікке тәрбиелеу әрбір ата-ана мен ұстаздың басты міндеті. Мысалы, мектептерде қазақ әдебиеті мен тарихын оқыту кезінде ұлттық құндылықтарды дәріптеу, терең ұғындыру маңызды. Бұл үйрену процесінде ұлттық әдебиетіміздің түпкі астарын түсіну, халқымыздың батырлары мен ақындарын танып-білу, жастардың болашаққа бағытталған көзқарастарын қалыптастырады.

Тәрбиедегі ұлттық құндылықтардың ролі

Тәрбие процесінде ұлттық құндылықтар жастардың тұлғалық дамуына, олардың моральдық-этикалық нормаларын қалыптастыруға, патриотизм сезімін оятуға ықпал етеді. Ұлттық құндылықтарды насихаттау арқылы жастардың өз мәдениетіне, тарихына және дәстүрлеріне деген құрметі артады.

Зерттеу әдістері

Зерттеу барысында сауалнама, интервью, және әдебиетке шолу әдістері қолданылды. Сауалнама арқылы жастардың ұлттық құндылықтарға деген көзқарастары мен олардың тәрбиедегі рөлін анықтау мақсатында 150-ден астам респондентпен жұмыс жүргізілді.

Нәтижелер

Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, жастардың 75%-ы ұлттық құндылықтардың тәрбиеде маңызды рөл атқаратынын мойындайды. Сонымен қатар, респонденттердің 60%-ы ұлттық дәстүрлер мен мәдениеттің тәрбиелік мәні жоғары екенін атап өтті.

Практикада қолдану

Егеменді ел ретінде, біз жастарға ұлттық құндылықтардың мәнін ұғындырып, оларды өмірде қолдануға үйретуіміз қажет. Біздің халқымыздың бай мәдениеті мен тарихи тәжірибесі арқылы, жас ұрпақ әлемдегі өз орнын табу жолында өзінің тарихын, салт-дәстүрлерін қастерлей білуі тиіс. Тәрбие процесінде ұлттық құндылықтарды пайдалану – қоғамымыздың мәдени сұранысына, даму деңгейіне әсер ететін негізгі әдіс. Тәрбие негізі болып табылатын ұлттық құндылықтар, жастарымыздың рухани және адамгершілік дамуында ерекше орынды алады.

Тәрбие–бұл адамның жеке басының, мінез-құлқының, көзқарастарының қалыптасуында маңызды рөл атқаратын жүйелі процесс. Әсіресе, ұлттың мәдениеті мен дәстүрлері тәрбие арқылы ұрпақтан ұрпаққа жүреді. Қазақстанның ұлттық құндылықтары – халқымыздың тарихы, руханияты, дәстүрлері, ұлттық салт-дәстүрлері, ұлттық ойындары мен өнері.

Бүгінгі таңда ұлттық құндылықтарды тәрбие процесіне енгізу қажет. Мысалы, қазақтың «адамдықтың басты белгісі – адалдық» деген ұстанымы жас ұрпақтың мінез-құлқын қалыптастыруда ерекше маңызға ие. Олардың адал, әділ, мейірімді болып өсуіне септігін тигізеді. Сонымен қатар, «Ел боламын десең, бесігіңді түзе» деген заңғар жазушы М.Әуезовтың дана сөзі де тәрбиенің ұлттық құндылықтармен байланысын көрсетеді. Бұл ата-бабаларымыздан қалған асыл мұра, тәрбиелеудегі ұлттың жауапкершілігіне негіз боларлықтай. Балаларды тәрбиелеуде ұлттық шығармашылығымызды, қазақ халқының әндері мен жырларын, би және ойын-жарыстарын қолдану арқылы тәрбиенің күнделікті өмірде көрініс табуына болатындығын көрсетеді. Бұл әдістер жастарда халқына деген патриотизмді, туған еліне, жеріне деген сүйіспеншілікті арттырады.

Сондай-ақ, отбасы тәрбиесі де ұлттық құндылықтарды насихаттауда маңызды. Атам қазақ: «Ұяда не көрсең, ұшқанда соны ілерсің» деп текке айтпаса керек. Отбасылық құндылықтар – балалардың мінез-құлқын қалыптастырып, олардың ақыл-ойы мен дүниетанымын кеңейтеді. Ұлттық құндылықтарды пайдаланған тәрбие тәсілдері арқылы жастарымыздың рухани, мәдени және әлеуметтік дамуын ынталандыра аламыз. Ұлттық құндылықтардың тәрбиедегі рөлі өте зор.

Олар жастардың мінез-құлқын, көзқарасын, өмір сүру салтын қалыптастырады. Мысалы, ғұлама Әбу Насыр әл Фарабидің «Тәрбиесіз берілген білім – адамзаттың қас жауы» деген қанатты сөзі, тәрбиенің білімнен де маңызды екенін көрсетеді. Тәрбие арқылы жастарымыздың бойында ұлттық құндылықтарды қалыптастыру – біздің басты міндетіміз [4, 89-б.]. Бүгінгі таңда жастарымыздың ұлттық құндылықтарға деген қызығушылығы төмендеп бара жатқанын байқауға болады. Бұл, бір жағынан, жаһандану процесінің әсері болса, екінші жағынан, ұлттық тәрбиенің жеткіліксіздігімен байланысты.

Сондықтан, ұлттық құндылықтарды насихаттау, оларды жастарға жеткізу – қоғамның алдында тұрған басты міндеттердің бірі. Ғалымдар ұлттық тәрбиенің негізінде ұлттық құндылықтарды қалыптастырудың бірнеше жолдарын ұсынады. Біріншіден, мектептер мен жоғары оқу орындарында ұлттық тәрбие бағдарламаларын енгізу қажет. Бұл бағдарламаларда қазақ халқының тарихы, мәдениеті, дәстүрлері мен әдет-ғұрыптары туралы білім берілуі тиіс. Екіншіден, ұлттық құндылықтарды насихаттайтын мәдени шаралар, фестивальдер, конкурстар ұйымдастыру керек. Бұл жастардың ұлттық құндылықтарға деген қызығушылығын арттырады. Ол үшін келесідей практикалық бағыттарды ұсынуға болады.

1. Ұлттық мәдениетпен таныстыру: Оқушылар мен жастарға ұлттық мәдениетті, дәстүрлерді, өнерді, әдебиетті таныстыру арқылы олардың ұлттық сана-сезімін қалыптастыру. Мысалы, мектептерде ұлттық мерекелерді атап өту, ұлттық ойындар мен

спорт түрлерін ұйымдастыру.

2. Отбасы тәрбиесі: Отбасында ұлттық құндылықтарды насихаттау. Ата-аналарға ұлттық дәстүрлер мен әдет-ғұрыптарды балаларға үйрету, ұлттық тағамдарды дайындау, ұлттық әндер мен билерді орындау арқылы балалардың ұлттық идентификациясын нығайту.

3. Білім беру жүйесі: Мектептер мен жоғары оқу орындарында ұлттық құндылықтарды оқыту бағдарламаларына енгізу. Мысалы, тарих пәнінде қазақ халқының тарихы мен мәдениетін тереңірек зерттеу, әдебиет сабақтарында ұлттық әдебиет өкілдерін оқыту.

4. Қоғамдық шаралар: Ұлттық құндылықтарды насихаттайтын қоғамдық шараларды ұйымдастыру. Конференциялар, семинарлар, дөңгелек үстелдер өткізу арқылы жастардың ұлттық құндылықтарға деген қызығушылығын арттыру.

5. Жобалық жұмыстар: Оқушылар мен студенттерге ұлттық құндылықтарды зерттеуге арналған жобалар жасау. Бұл жобалар арқылы жастар өздерінің ұлттық мәдениетіне деген қызығушылығын арттырып, оны тереңірек түсінуге мүмкіндік алады.

6. Көркем шығармашылық: Ұлттық өнер мен шығармашылықты дамыту. Оқушыларды ұлттық қолөнер, музыка, би, театр өнері сияқты салаларға тарту арқылы олардың ұлттық құндылықтарға деген сүйіспеншілігін арттыру.

Осы әдістер мен тәсілдер арқылы ұлттық құндылықтарды тәрбиелеу мен дамыту, жастардың ұлттық сана-сезімін қалыптастыру, қоғамда ұлттық бірлікті нығайтуға бағытталған жұмыстарды жүзеге асыруға болады.

Ұсыныстар

1. Ұлттық құндылықтарды интеграциялау: Білім беру жүйесінде ұлттық құндылықтарды енгізу мақсатында арнайы оқу бағдарламалары мен курстарды әзірлеу. Мектептерде және жоғары оқу орындарында ұлттық мәдениет, тарих және дәстүрлерді оқытуға баса назар аудару.

2. Мұғалімдердің біліктілігін арттыру: Ұлттық құндылықтарды насихаттайтын мұғалімдер мен тәрбиешілердің кәсіби біліктілігін көтеру. Оларға арнайы тренингтер мен семинарлар ұйымдастыру арқылы ұлттық тәрбиенің маңыздылығын түсіндіру.

3. Отбасылық тәрбиенің рөлін күшейту: Отбасында ұлттық құндылықтарды насихаттауға бағытталған бағдарламалар мен жобаларды іске асыру. Ата-аналар мен балалар арасында ұлттық мәдениетті, дәстүрлерді және тілдерді үйрету бойынша іс-шаралар ұйымдастыру.

4. Жастарға арналған бағдарламалар: Жастар арасында ұлттық құндылықтарды насихаттайтын әлеуметтік жобалар мен конкурстарды ұйымдастыру. Бұл жастардың өз мәдениетіне деген сүйіспеншілігін арттырып, ұлттық бірегейлікті қалыптастыруға көмектеседі.

5. Зерттеу жұмыстарын жүргізу: Ұлттық құндылықтардың тәрбиедегі рөлін зерттеу мақсатында ғылыми зерттеулер жүргізу. Олардың нәтижелерін білім беру жүйесінде қолдану арқылы тәрбиелік процесті жетілдіру.

6. Ақпараттық-насихаттық жұмыстар: Ұлттық құндылықтарды насихаттау мақсатында медиа, әлеуметтік желілер және басқа да коммуникациялық құралдарды пайдалану. Халық арасында ұлттық мәдениеттің маңыздылығын түсіндіретін ақпараттық кампанияларды ұйымдастыру.

7. Халықаралық тәжірибені зерттеу: Басқа елдердің ұлттық құндылықтарды тәрбиелеудегі тәжірибелерін зерттеу және оларды еліміздің жағдайына бейімдеу. Бұл ұлттық тәрбиенің тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді.

Бұл ұсыныстар ұлттық құндылықтарды тәрбиенің негізі ретінде қолдану арқылы жастардың рухани, мәдени және әлеуметтік дамуына ықпал етеді.

Қорытынды

«Тәрбие төрт түрлі: дене тәрбиесі, ақыл тәрбиесі, сұлулық тәрбиесі һәм құлық тәрбиесі» деп тәрбиенің түрлерін жіктеген ұлы педагог, ақыл ақын М.Жұмабаевтың тәрбиенің бастауы негізі ұлттық құндылықтарда жатқандығын ескерсек, болашақ ұрпақ үшін олардың маңыздылығы мен мәнін түсіндіру – әрбір азаматтың міндеті [5, 7-б.]. Ұлттық тәрбиені насихаттау, ұлттық құндылықтарды жастардың санасына сіңіру – еліміздің

болашағы үшін үлкен жүк. Тәрбие арқылы жастарымыздың санасын оятып, оларды ұлттық құндылықтарымызбен таныстыру арқылы, біз баянды болашақтың іргетасын қалауға ықпал етеміз. Сондықтан, әрқайсымыз, болашақ ұрпақты ұлттық құндылықтар негізінде тәрбиелеу жолында бірігіп әрекет етуіміз қажет.

Ұлттық құндылықтар жастардың қалыптасуына ықпал ете алатын ең маңызды фактілердің бірі болып табылады. Тәрбие мен ұлттық мәдениеттің тоғысуы қоғамның дамуын, оның жалпы білім мен мәдениет деңгейін анықтайды. Өз ұлттық құндылықтарын түсінген және құрметтеген жастар ғана азаматтық қоғамның белсенді мүшелері бола алады. Ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып келе жатқан дәстүрлер мен құндылықтарды сақтау әрбір қазақ азаматының міндеті. Тек ұлттық құндылықтарымызды түсініп, қадірлеу арқылы ғана біз болашақ ұрпаққа жарқын және тұрақты қоғам қалдыра аламыз.

Тәрбие негізі ұлттық құндылықтарда жатыр. Балаларды ұлттық сабақтастыққа және ұлттық мәдениетке тәрбиелеу – қоғамның сұранысы. Ұлттық құндылықтарды ұрпақтан-ұрпаққа жеткізу арқылы біз жастарды бәсекеге қабілетті, ұлттық мүддені көздейтін, рухы мықты азаматтар етіп тәрбиелейміз. Сондықтан, ұлттық құндылықтарды насихатту, оларды тәрбиелеу – әрбір ата-ана, мұғалім, қоғамның міндеті. Тәрбие процесінде тек қана білім емес, сондай-ақ, гуманизм, патриотизм, салт-дәстүрлерге деген құрмет қалыптастыра білуіміз қажет. Адамның өмірінде ұлттық құндылықтарды игеру – өз халқының тарихы мен мәдениетін сыйлап, бағалай білу арқылы жүзеге асады.

Бүгінгі таңда ұлттық құндылықтарды насихаттау, оларды жастарға жеткізу – қоғамның алдында тұрған басты міндеттердің бірі. Мектептер мен жоғары оқу орындарында ұлттық тәрбие бағдарламаларын енгізу, мәдени шаралар ұйымдастыру, отбасында ұлттық тәрбиені насихаттау – бұл мәселелердің шешімі. Ғалымдардың пікірлері мен ұлттық құндылықтардың тәрбиедегі рөлі, жастарымыздың болашағын қалыптастыруда маңызды.

Тәрбие – бұл тек білім беру емес, сонымен қатар, ұлттық құндылықтарды насихаттау, оларды өмірде қолдану. Тәрбие арқылы жастарымыздың бойында ұлттық құндылықтарды қалыптастыру – біздің басты міндетіміз.

Қорыта айтқанда, тәрбие негізі – ұлттық құндылықтар. Ұлттық құндылықтар – бұл халықтың мәдениеті, дәстүрлері, тарихы мен тілінің негізінде қалыптасқан рухани және материалдық байлық. Олар жастардың бойында ұлттық сана-сезімді, ұлттық мақтаныш сезімін қалыптастыруға көмектеседі. Сондықтан, әрбір азамат, ата-ана, ұстаз, қоғам мүшесі ұлттық құндылықтарды насихаттауға, оларды жастарға жеткізуге атсалысуы тиіс. Тәрбие негізі – ұлттық құндылықтар, оларсыз болашақ ұрпақтың тәрбиесі толыққанды болмайды.

Пайдаланылған дереккөздердің тізімі

1 Әбу Насыр әл-Фарабидің ақыл-ой пікірлері мен нақыл сөздері: жинақ / [жалпы ред. басқ. Ғ. М. Мұтанов ; құраст.: Ж. С. Сандыбаев, Ы. М. Палтөре]. — Алматы : Қазақ үні, 2020. — 233.

2 М.Шоқай. Таңдамалы шығармалар: үш томдық 1-т.-Алматы, «Қайнар».- 2007-352б.

3 Д.Ысқақ «Қазақтың ұлы тұлғасы – Мағжан Жұмабайұлының туғанына биыл 131 жыл» Azattyq ruhy.kz 30.06.2024

4 Құнанбайұлы Абай. Қара сөз. – Алматы: Көшпенділер баспасы, 2011. – 182-б.

5 Жұмабаев М. . «Педагогика» кітабы. – Қызылжар: 15 сентябрь 1922 жыл. – 144-б.

ОРГАНИЗАЦИЯ И ПЛАНИРОВАНИЕ НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ РАБОТЫ УЧАЩИХСЯ

Садыкова Нуржамал Ануарбековна, педагог – мастер, учитель
русского языка и литературы
КГУ «Лицей №44 имени Оралхана Бокея» отдела образования
г.Усть – Каменогорск УО ВКО

Аңдатпа. Мақала қазақ мектебінде 9-11 сынып оқушыларының ғылыми-зерттеу жұмысын ұйымдастыруға арналған. Теориялық негіздер, әдістемелік аспектілер, практикалық іске асыру және зерттеу қызметін бақылау жүйесі қарастырылады. Бағдарлама құрылымын, ұйымдастыру формаларын, жұмысты орындау кезеңдерін және бағалау критерийлерін қамтитын ғылыми үйірме жұмысының тәжірибесі ұсынылған. Түйінді сөздер: ғылыми-зерттеу жұмысы, жоғары сынып оқушылары, қазақ мектебі, ұйымдастыру әдістемесі, зерттеу құзыреттіліктері, ғылыми үйірме, нәтижелілікті бақылау.

Аннотация. Статья посвящена организации научно-исследовательской работы учащихся 9-11 классов в казахской школе. Рассматриваются теоретические основы, методические аспекты, практическая реализация и система мониторинга исследовательской деятельности. Представлен опыт работы научного кружка, включающий структуру программы, формы организации, этапы выполнения работ и критерии оценки. Описывается интеграция казахского языка и литературы в исследовательскую деятельность старшеклассников.

Ключевые слова: научно-исследовательская работа, старшеклассники, казахская школа, методика организации, исследовательские компетенции, научный кружок, мониторинг результативности.

Abstract. The article focuses on organizing research work for students in grades 9-11 at Kazakh schools. It examines theoretical foundations, methodological aspects, practical implementation, and monitoring system of research activities. The paper presents experience in managing a scientific circle, including program structure, organizational forms, work stages, and evaluation criteria. The integration of Kazakh language and literature into high school students' research activities is described.

Keywords: research work, high school students, Kazakh school, organization methodology, research competencies, scientific circle, performance monitoring.

В современных условиях модернизации казахстанского образования особую значимость приобретает развитие исследовательских компетенций учащихся. Научно-исследовательская деятельность становится важнейшим инструментом формирования критического мышления, самостоятельности и творческого потенциала старшеклассников.

Актуальность данной темы обусловлена необходимостью систематизации подходов к организации исследовательской работы в школе, особенно в контексте преподавания русского языка и литературы в казахской языковой среде.

Анализ педагогической литературы показывает, что проблема организации научно-исследовательской деятельности учащихся активно изучается как отечественными, так и зарубежными исследователями. Значительный вклад в разработку методологических основ внесли работы по интеллектуально-речевому развитию школьников [1], формированию целеполагания в учебной деятельности [2], развитию ключевых компетенций в ходе разновозрастного сотрудничества [3]. Особое внимание исследователи уделяют формированию медиакомпетенций [4] и коммуникативных навыков через организацию текстовой деятельности [5].

Целью данной статьи является обобщение практического опыта организации научно-исследовательской работы учащихся 9-11 классов в рамках школьного научного кружка, а также разработка методических рекомендаций по планированию и реализации

исследовательской деятельности в условиях казахской школы.

Для достижения поставленной цели определены следующие задачи:

- проанализировать теоретические основы организации научно-исследовательской деятельности старшеклассников;
- разработать методические аспекты планирования и проведения исследовательской работы;
- описать практический опыт реализации программы научного кружка;
- представить систему мониторинга и оценки эффективности исследовательской деятельности учащихся.

Практическая значимость исследования заключается в разработке комплексного подхода к организации научно-исследовательской работы, учитывающего специфику преподавания русского языка и литературы в казахской школе и направленного на развитие исследовательских компетенций учащихся старших классов.

В основе методики организации научно-исследовательской работы учащихся лежит системный подход, учитывающий специфику преподавания русского языка и литературы в казахской школе. Методика разработана с учетом возрастных особенностей учащихся 9-11 классов и направлена на поэтапное формирование исследовательских компетенций. Организационная структура научно-исследовательской работы включает три взаимосвязанных этапа. На подготовительном этапе происходит погружение учащихся в теоретические основы исследовательской деятельности, формирование базовых представлений о методах научного познания. Учащиеся знакомятся с принципами работы с научной литературой, осваивают методы сбора и обработки информации, учатся формулировать гипотезы и определять цели исследования.

В рамках исследования была реализована комплексная программа организации научно-исследовательской работы учащихся казахской школы. Экспериментальная работа проводилась на базе научного кружка для учащихся 9-11 классов, где особое внимание уделялось развитию исследовательских компетенций в области русского языка и литературы.

На начальном этапе работы было организовано специальное пространство для занятий кружка, оснащенное необходимыми техническими средствами. Это позволило создать эффективную научно-исследовательскую среду для учащихся. Занятия проводились еженедельно во внеурочное время с фокусом на развитие билингвальных компетенций.

Положительные результаты применения методики подтверждаются значительными достижениями учащихся. В 2021-2022 учебном году Байжуманов Абыльмансур, учащийся 9 класса, занял первое место в городском и областном этапах защиты научных проектов. Высокий уровень подготовки продемонстрировала Аманбекова Диана, которая в 2023-2024 учебном году заняла первое место в городском и областном этапах, а также получила третье место на республиканском уровне защиты научных проектов. За выдающиеся достижения она была отмечена Сертификатом на 50000 тенге от акима области. В этом же году Диана заняла второе место в областной олимпиаде по русскому языку.

Значительных успехов добилась Токтарова Самира, ставшая победителем лингвистической олимпиады в 2023-2024 учебном году (первое место в городе, третье место в области). В 2024-2025 году она подтвердила свой высокий уровень, заняв первое место в городском этапе и получив сертификат участника областного этапа.

Курумбаева Зарина, учащаяся 10 класса, успешно представила свой научный проект в 2024-2025 учебном году, заняв второе место в городском и третье место в областном этапах. Особого внимания заслуживает участие наших учеников в международных конкурсах. В 2023-2024 учебном году на Международной олимпиаде «Золотой тулпар» призовые места заняли Алишер Шәкәрім и Кизаметдинова Тамила.

Высокий уровень подготовки учащихся подтверждается успешным участием в Международной научно-практической конференции для студентов и молодых ученых ВКУ имени Сарсена Аманжолова, где работы наших учеников были включены в сборник научных трудов. Особенно значимым достижением стали победы наших учащихся на

Международной олимпиаде в Анталии по русскому языку в 2021 и 2022 годах.

Анализ результатов применения методики показывает системное развитие исследовательских компетенций учащихся. Преимущества разработанной методики проявились в нескольких ключевых аспектах. Во-первых, комплексный подход к организации исследовательской деятельности позволил обеспечить преемственность в развитии научных навыков. Это наглядно демонстрирует пример Аманбековой Дианы, которая не только достигла высоких результатов в защите научных проектов, но и успешно выступила в олимпиадном движении, показав глубокое понимание предмета и развитые исследовательские навыки.

Билингвальная специфика образовательной среды стала важным преимуществом методики. Учащиеся развивали способность вести научную работу на нескольких языках, что существенно расширило их возможности. Это особенно ярко проявилось в успехах Токтаровой Самиры на лингвистических олимпиадах, где требовалось продемонстрировать глубокое понимание языковых явлений и владение научной терминологией на многих языках.

Гибкость и адаптивность методики позволили учитывать индивидуальные интересы и способности каждого участника. Так, работа Байжуманова Абыльмансура была сосредоточена на исследовании лингвистических аспектов, в то время как проект Курумбаевой Зарины имел междисциплинарный характер, что отразилось в высокой оценке на разных этапах защиты.

Международное признание достижений учащихся, в частности успехи на олимпиаде в Анталии (Турция) и победы Алишера Шәкәрім и Кизаметдиновой Тамилы в олимпиаде «Золотой тулпар», подтверждают эффективность методики в развитии конкурентоспособности учащихся на международном уровне.

При реализации методики были выявлены определенные трудности, требующие внимания. Значительные временные затраты на индивидуальное сопровождение учащихся компенсировались высокими результатами, что подтверждается успехами участников в различных конкурсах. Координация исследовательской работы с учебным процессом потребовала тщательного планирования, особенно в периоды подготовки к значимым мероприятиям, таким как защита научных проектов на республиканском уровне.

Эффективность методики подтверждается не только количественными показателями успешности участия в конкурсах и олимпиадах, но и качественными изменениями в развитии исследовательских компетенций учащихся. Особенно важно отметить, что участники программы демонстрируют устойчивый интерес к научной деятельности, что проявляется в их участии в научно-практических конференциях ВКУ имени Сарсена Аманжолова, КАСУ и публикации работ в научных сборниках.

Результаты применения методики показывают, что она эффективно способствует формированию исследовательской культуры учащихся, развитию их научного мышления и коммуникативных навыков. Достижения учащихся на различных уровнях, от городского до международного, свидетельствуют о высоком потенциале методики в подготовке конкурентоспособных молодых исследователей.

На основе успешного опыта организации научно-исследовательской работы в казахской школе можно сформулировать ряд практических рекомендаций для педагогов, планирующих внедрение подобной методики в своей практике.

Прежде всего, необходимо начать с создания мотивирующей научно-исследовательской среды. Это предполагает не только техническое оснащение, но и формирование особой атмосферы научного поиска. Рекомендуется организовать регулярные встречи с успешными учеными, проводить научные семинары и мастер-классы, создавать условия для неформального общения учащихся на научные темы.

В билингвальной среде особое внимание следует уделить языковому аспекту. Целесообразно разработать трехязычный глоссарий научных терминов, постепенно расширяя его вместе с учащимися. Важно обеспечить доступ к научной литературе на трех языках и практиковать написание исследовательских работ с трехязычными аннотациями.

При планировании работы рекомендуется использовать индивидуальные карты

развития исследовательских компетенций. Это позволит отслеживать прогресс каждого учащегося и своевременно корректировать образовательную траекторию. Оценку результатов следует проводить комплексно, учитывая не только достижения в конкурсах, но и развитие исследовательских навыков, качество подготовленных материалов, способность к научной коммуникации.

Проведенное исследование по организации научно-исследовательской работы учащихся в лицее демонстрирует эффективность разработанной методики в формировании исследовательских компетенций старшеклассников. Комплексный подход к организации научной деятельности, учитывающий специфику билингвальной образовательной среды, позволил достичь значительных результатов в развитии исследовательской культуры учащихся.

Практическая реализация методики подтвердила ее результативность, что отражается в высоких достижениях учащихся на различных уровнях научных конкурсов и олимпиад – от городского до международного. Особенно важно отметить, что разработанная система способствует не только академическим успехам, но и формированию устойчивого интереса к научной деятельности, развитию критического мышления и исследовательской самостоятельности учащихся.

Опыт работы научного кружка показал, что систематическая и целенаправленная организация исследовательской деятельности создает прочную основу для развития научного потенциала учащихся, их профессионального самоопределения и дальнейшего академического роста. Достижения учащихся в республиканских и международных конкурсах свидетельствуют о высокой эффективности предложенной методики и ее значимости для развития современного образования в условиях школы.

Представленная методика может служить основой для дальнейшего совершенствования системы организации научно-исследовательской работы в школах Казахстана, способствуя повышению качества образования и развитию исследовательской культуры учащихся.

Список использованных источников

1 Бакулина Г. А. Интеллектуально-речевое развитие младших школьников на уроках русского языка средствами субъективизации // Ярославский педагогический вестник. – 2014. – Т. 2. – №. 1. – С. 176-178.

2 Елецкая О. В. и др. Пути формирования целеобразования как первой фазы учебной деятельности у учащихся начальных классов с задержкой психического развития на уроках русского языка // Концепт. – 2015. – №. S23. – С. 51-55.

3 Сафронова С. Н. Развитие ключевых и предметных компетенций учащихся в ходе разновозрастного сотрудничества на уроках русского языка // Мир науки, культуры, образования. – 2009. – №. 3. – С. 285-287.

4 Милютина А. А. Основная функция методики формирования медиакомпетенции младших школьников на уроках русского языка // Universum: филология и искусствоведение. – 2014. – №. 12 (14). – С. 3.

5 Пенькова Е. А. Организация текстовой деятельности как средство формирования коммуникативной компетентности учащихся в процессе преподавания русского языка // Муниципальное образование: инновации и эксперимент. – 2013. – №. 5. – С. 29-33.

ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ТӘРБИЕНІҢ ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУДЕГІ РӨЛІ

**Абай облысының білім басқармасы
Семей қаласының білім бөлімі
«Облыстық балалар биологиялық
орталығы» КМҚК директоры
Сейсен Ештенгазинович Масалимов**

Қазақстан Республикасының мемлекет басшысы қоршаған ортаны қорғауға және экологиялық дамуға байланысты экологиялық мәселелерді атап айтқан болатын. Экология және экологиялық мәдениетті қалыптастыру тақырыбы Президенттің назарында. Бүкіл өркениетті әлем экология мәселелерімен айналысады, биологиялық әртүрлілікті сақтауға және экологиялық жағдайды жақсартуға байланысты бірқатар мәселелер қозғалады.

Бүгінгі таңда экология мәселесі – тек ғалымдар мен белсенділердің ғана емес, әрбір адамның назарында болуы тиіс өзекті тақырыптардың бірі. Адамзаттың табиғатқа тигізген әсері жыл өткен сайын артып, қоршаған ортаның ластануы, табиғи ресурстардың сарқылуы, климаттың өзгеруі сынды проблемалар алаңдатуда. Осы жағдайларда экологиялық тәрбие ерекше маңызға ие.

Экологиялық тәрбиенің мәні неде? Экологиялық тәрбие – адамның табиғатқа деген сүйіспеншілігін, оған ұқыпты қарау әдетін қалыптастыратын процесс. Бұл тәрбие бала кезден басталуы керек, өйткені адамның табиғатқа деген көзқарасы мен жауапкершілігі ерте қалыптасады. Егер бала жас кезінен қоршаған ортаға қамқорлық жасауды үйренсе, ол есейгенде экологиялық саналы азамат болып шығады.

Қосымша экологиялық-биологиялық білім балаларға жаңа, нақты білімді игеруге мүмкіндік береді, өз қабілеттерін дамытуға және өз мүмкіндіктерін жүзеге асыруға, жалпы экологиялық мәдениетті қалыптастыруға көмектеседі.

Бүгінгі таңда Абай облысының Семей қаласының облыстық балалар биологиялық орталығы барлық оқу - материалдық және кәсіби әлеует ресурстарын барынша пайдалана отырып, экологиялық-биологиялық бейіндегі әлеуметтік нысандардың бір түрі – «ашық аспан астындағы тірі табиғат зертханасына» айналған. Оқу-тәрбие үрдісі жыл сайын 60 бейіндік үйірмеде 780-нен астам тәрбиеленушіні қамтиды. Күзгі, қысқы және көктемгі демалыс күндері орталықта 1500-ден астам оқушы үшін мақсатты демалыс ұйымдастырылады. Сабақтарда балалар бірлесіп бұқаралық іс-шараларға қатысып, үйірмеде де, жалпы орталықта да өзін-өзі басқару жұмысын ұйымдастырады. Олардың қарым-қатынас ортасы кеңейеді, мұнда олар өздеріне ұнайтын сабақтарды да, тіпті сенімді дос та таба алады. Күн сайын орталығымызға қала мектептерінен әртүрлі балалар келеді, алайда олар бір-бірімен тез тіл табысып кетеді. Себебі, балалар арасындағы қарым-қатынасқа табиғат жағымды әсерін тигізеді, ол «біздің кіші бауырларымыз» үшін жауапкершілік сезімін оятады, тұлғаның адами тұрғыда дамуына, яғни жақынына деген адамгершілік сезімдердің қалыптасуына әсер етеді.

Табиғат өзінің әртүрлілігімен, яғни формаларымен, түстерімен, дыбыстарымен, иістерімен бізге өзі туралы білім жинауға және туған жерге деген сүйіспеншілікті қалыптастыруға үлкен мүмкіндік береді. Орталығымызда оқу-тәжірибелік учаскесі және дәрілік бөлім бар, онда орталықтың жануарлары үшін көкөніс дақылдары мен дәрілік өсімдіктер өсіріледі. Сәбіз қалай өседі, күзде ағаш жапырақтары неге сарғаяды, көктем неден басталады — осы және мыңдаған басқа сұрақтардың жауабын балалар біздің орталықта таба алады, өйткені әр сабақ оқушылар үшін шағын ғылыми жаңалық іспеттес.

Біз баланың жадында оның өз қолымен жасағаны, оның жетістігіне қуанғаны терең із қалдыратынына бірнеше мәрте көз жеткіздік.

Жаз маусымында орталық базасында, экскурсиялық-экологиялық лагерьде 600-ден астам

бала белсенді демалуға және тірі табиғат туралы өз білімдерін толықтыруға мүмкіндік алады, өйткені жаратылыстану ғылымы осы қоршаған әлемді және онда болып жатқан құбылыстар мен процестерді өлшеулі, сауатты түсіндіре отырып, экологиялық сананың негізін құрайды. Орталыққа экскурсияға жылына 160 мыңнан астам адам келеді (балалар, жастар, ересектер және қала қонақтары). Олардың ішінде ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар, жетім балалар, мүгедектер, көп балалы, тұрмыстық жағдайы аз қамтылған отбасылар, мерзімді әскери қызметкерлер бар.

Қала мен қала маңындағы жалпы білім беретін мектептермен өзара іс-әрекеті бойынша бұқаралық-тәрбиелік іс-шараларының жыл сайынғы қалалық циклін өткізу жақсы нәтижеге қол жеткізуде. Жылына осы бағыттарға 12 мыңнан астам оқушы қамтылады.

Орталық тәрбиеленушілері үшін мұнда қала, облыс, республика және халықаралық деңгейдегі байқауларға қатысу үшін платформа құрылған. Жыл сайын 100-ден астам оқушы осындай байқаулардың жеңімпаздары мен жүлдегерлері атанады.

Ұйымда бұқаралық ақпарат құралдары арқылы экологиялық білімді насихаттау бойынша үлкен тәжірибе жинақталған. Жыл сайын табиғатқа ұқыпты қарау қажеттілігін ашатын педагогтар мен юннаттардың 60-тан астам мақалалары жарияланады, орталықта телебағдарламалар мен радио жаңалықтарына қатысу мүмкіндігі ұйымдастырылған.

Мекеміз мектептен тыс ұйымдар арасында көшбасшы болып отыр. Бұл – орталықтың жыл сайынғы оқу-тәрбие процесін ұйымдастыруы, үйірме жұмысын дұрыс бағытта қоюы, экологиялық білімді насихаттауы, балалар мен халықтың экологиялық ойлауы мен мәдениетін өзгерте алуының нәтижесі.

Биологиялық орталықтың үйірмелеріне ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар қатысады. Балаларға қосымша білім беру жүйесінің ерекше білім беру қажеттіліктері бар білім алушылармен жұмыс жасау кезіндегі қызметі, ең алдымен, олардың жетістікке жетуіне бағытталған. Өйткені, мұндай бала кішкентай кезінен бастап қоршаған әлемді өзінің денсаулық жағдайына байланысты агрессивті, дұшпандық орта ретінде қабылдайды, бұл оның тұйықталуға ұмтылысын тудырады. Мұндай «қорғануды» жеңу кейде тіпті тәжірибелі мұғалім үшін өте қиын болуы мүмкін. Осыған байланысты Қазақстан Республикасының заңнамасына балалардың құқықтарын қорғау саласындағы халықаралық құжаттарға сәйкес ерекше білім беру қажеттіліктері бар адамдар (балалар) деген ұғым және барлық білім алушылардың жеке мүмкіндіктерін ескере отырып, сапалы білім алуға тең құқықтары бар деген қағидат енгізілді.

Балалар биологиялық орталығында ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға арналған инклюзивті білім беруді іске асыру он жыл бойы ұйымдастырылып келеді. Жыл сайын оқу жылында биоцентр үйірмелеріне мамандандырылған білім беру бағдарламалары бойынша арнайы білім беру мекемелерінен 60-қа жуық бала қатысады. Сабақтар мамандандырылған оқу орындарының педагогтарымен бірлесіп өткізіледі, олар арнайы белгілердің көмегімен сабақ тақырыбын түсіндіруге, баланы қосымша білім беру педагогімен бірлескен әрекетке тартуға көмектеседі.

Орталықтың жылдар бойғы қызметінде белгілі бір тәжірибе жинақталып, жеке жұмыстың қолайлы әдістері мен формалары жүйелі түрде пысықталуда. Бағдарламалардың барлық материалдары жеңілдетілген және түсінікті түрде беріледі. Балалардың әр санаты үшін арнайы әдістемелері, жұмыс формалары, технологиялары таңдалады. Әрине, білім беру бағдарламасының ойластырылған тақырыптарының барлығы сәтті бола бермейді. Балалардың дамуын, олардың қызығушылықтары мен қажеттіліктерін бақылай отырып, біз қорытындылар жасаймыз және келесі жылға бағдарламаның осал жақтарын түзетуге тырысамыз. Байқағанымыз, көбінесе оқу жоспарының тақырыбын емес, оқыту әдістемесін, жұмыс формаларын шыңдау қажет, сабаққа тиісті технологияларды, материалдарды, жабдықтарды таңдау керек. Осыған орай, сабақтарда әдістемелік материалдар, әдебиеттер, бейне, аудио және фотоматериалдар, оқытудың техникалық және көрнекі құралдары іріктеліп қолданылады.

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар үшін қызығушылыққа, сәтті жағдайын құруға, сенімге, зерттелгеннің рефлексиясына негізделген мәжбүрлеусіз оқыту өте маңызды. Оқу процесін ұйымдастырған кезде біз баланың мүмкіндіктеріне

сүйенеміз – кез келген тапсырма орташа қиындық деңгейінде беріледі, бірақ ол түсінікті болуы тиіс, өйткені жұмыстың алғашқы кезеңдерінде балаға белгілі бір күш жұмсау аясында жетістікке жетудің субъективті тәжірибесін қамтамасыз ету қажет. Ары қарай тапсырмалардың қиындығын өсіп келе жатқан мүмкіндіктерге пропорционалды түрде арттырамыз.

Үйірмелердегі сабақтарда балалар тірі табиғат бұрышының жануарларымен: қояндармен, атжалмандармен, теңіз шошқаларымен және тасбақалармен қарым-қатынас жасаудың практикалық дағдыларын игереді, нәтижесінде балалардың эмоционалды сезімталдығын, жауаптылығын дамытуға ықпал ететін атмосфера пайда болады. Балалардың жануарлар мен өсімдіктермен уақыт өткізген кездегі жағымды эмоциялары олардың табиғаттың сұлулығын қабылдау қабілеті, оған ұқыпты қарау сезімі және тағы да көптеген сезімдерін дамытады, сонымен қатар өмірлерінің мықты ынталандырушы күші болып табылады.

Балалармен жұмыс жасаудың ерекше түрі – зоотерапия. Жануарлармен қарым-қатынастың емдік әсері бұрыннан, Гиппократ заманынан бері белгілі болды. Балалар кішкентайынан жылқыларды жақсы көретіні анық. «Иппотерапия» тура мағынада «жылқымен емдеу» деп аударылады. Бұл әдіс тірек-қимыл аппараты аурулары бар балаларға, церебральды сал ауруы бар науқастарды оңалтуға, сколиоздың алдын алуға, дамуында кідірісі бар, аутизммен ауыратын балалармен және т.б. жұмыс істеуге көмектесетіні белгілі. Иппотерапия орталықта балалармен жұмыс жасау кезінде үлкен рөл атқарады. Балалар мұнда пони күтімін, жылқыны ерттеу және ер-тоқымға қалайша дұрыс міну керектігін үйренеді. Атқа міну баланың барлық дерлік бұлшықет топтарының жұмысын қамтамасыз етеді және де ол рефлексивті түрде жүреді. Шындығында, жылқымен бірге қозғалу арқылы жас шабандоз ер-тоқымнан құлап қалмау үшін тепе-теңдікті сақтауға тырысады. Соның арқасында сау және зақымдалған бұлшықеттер белсендіріледі.

Үйірмелерге қатысушылардың аквариум балықтарын бақылауға мүмкіндіктері бар. Аквариумда жүзіп жүрген балықтарды тамашалау стрессті жеңілдетеді. Сондықтан үнемі депрессияға ұшыраған және неврозбен ауыратын жандарға балықтардың тигізер пайдасы зор.

Зоотерапия сабақтарынан кейін балалардың біздің орталықтың жануарларымен мұндай кездесулері олардың эмоционалды жағдайына жағымды әсер ететінін байқаймыз. Бұл кездесулер балалар қарапайым өмірде сезе бермейтін жағымды эмоцияларды тудырады, оларды жігерлендіреді, оптимизм мен өмірлік қуат береді. Тәрбиешілердің айтуынша, жануарлармен қарым-қатынас балаларға рахат сыйлайды, ал жануарларды сипау, яғни олардың жүніне, терісіне қол тигізу кейбір балалар үшін керемет бір оқиғаға айналады. Сабақтан кейін балалар өздерін әдеттегіден әлдеқайда жайлы сезінеді. Оларға тән шиеленісті күй біраз уақытқа дейін басылады.

Біздің тәжірибеміз көрсеткендей, жануарлармен қарым-қатынас көбінесе балалар үшін ең жарқын және есте қаларлық эпизод болып табылады және балалардың көбі өз бастамалары бойынша сүйікті жануарларына өлеңдер, әндер, суреттер арнап, олармен жаңа кездесулерді асыға күтеді.

Оқушылардың белсенділігін арттыру үшін орталық педагогтары көрнекі құралдарды, яғни, тұқымдар, жемістер, жануарлардың суреттері, жұмбақтар және басқаларын пайдаланады. Көрнекі материал балаларда үлкен қызығушылық тудырып, сөйлеу белсенділігін арттырады. Мұндай жағдайда олармен тіл табысу оңай болады. Сонымен қатар, педагогтар балалармен коллекциялар құрастырады - бұл сенсорлық жағынан тақырыпты танудың, әртүрлі қасиеттерді білудің, шығармашылық әлеуетті жүзеге асырудың бір мүмкіндігі. Баланы кішкентай құпиялар әлемімен, олардың жаңалықтарымен таныстыру көбінесе коллекциядан басталады.

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен жұмыс істеудегі оң нәтиже беретін тәсілдердің бірі - оқушыларды әртүрлі бағыттағы бұқаралық іс-шараларға тарту. Мысалы: қыстайтын құстарды азықтандыру жөніндегі акциялар, «Алтын күз» мерекесі, «Аю күні» дәстүрлі іс-шарасы, пәндік апталар, қала күні, мемлекеттік мерекелер, патриоттық іс-шаралар және тағы сондай сияқты көптеген іс-шаралар. Олардың барысында балалар жаңа нәрселерді ойлап табуды, түсінуді және игеруді, өз ойларын еркін білдіруді, шешім қабылдауды, бір-біріне көмектесуді үйренеді.

Экологиялық тәрбиенің басты мақсаты – адамдардың табиғатқа жанашырлық сезімін дамыту және оларды экологиялық мәдениетке баулу. Бұл мақсатқа жету үшін, біріншіден, әр адам өз туған жерінің табиғатына қамқорлық жасап, оның сұлулығын сақтау керектігін түсінуі қажет. Екіншіден, қоршаған ортаға зиян келтірмеу – суды, ауаны ластамау, қоқысты дұрыс сұрыптау, орман-тоғайларды қорғау сияқты әдеттерді дамыту керек. Үшіншіден, табиғи ресурстарды ұтымды пайдалану – суды үнемдеу, энергияны дұрыс қолдану, қайта өңдеуге болатын материалдарды пайдалану қажет.

Осыған орай, «Қоғамдық маңызы бар бастамаларды дамыту қоры» Семей биологиялық орталығы базасында «Тиімді энергия технологияларын енгізу» атты пилоттық жобасын бастады. Жоба аясында орталық аумағында күн панельдерінен энергия алатын су коллекторы орнатылды, тәжірибелік учаскіде топырақты жабу үшін биофибра пайдаланылады, сыныптарда, зертханаларда, акт залында барлық ескі қыздыру шамдары энергия үнемдегіш шамдарға ауыстырылды, жылыжай мен жылыбақтарда фитодиодты шамдар орнатылды.

Бұл электр энергиясының шығындарын едәуір төмендетуге, тірі табиғат бұрышындағы қауырсындылар және төрт аяқты тұрғындарының жағдайларын жақсартуға, жаратылыстану үйірмелерінде оқитын балаларға қолайлы жағдай жасауға, ең бастысы, мектептен тыс білім беру мұғалімдеріне тек теорияда ғана емес, іс жүзінде балаларға баламалы энергия көздерінің көмегімен табиғаттың орны толмас аналогтарын қалай қорғауға болатындығын көрсетуге мүмкіндік беріп, сондай-ақ қоршаған ортаны қайта өңдеу қалдықтарымен ластамауға үйретеді.

Экологиялық тәрбие – бұл тек табиғатты қорғауға үйрету ғана емес, ол – болашақ ұрпақтың өмір сүру сапасын жақсартуға бағытталған маңызды қадам. Еліміздің даму саясатына сәйкес биологиялық орталықтың ұжымы экологиялық сауатты жас ұрпақтың, үйлесімді дамыған тұлғаның рухани және дене саулығын тәрбиелеуге, сондай-ақ балаларға қазақстандық патриотизмді сіңіруге бар күшін салуда.

ТІЛ ШЕБЕРХАНАСЫ

**Абдикаримова Гулжанат Айдархановна,
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Астана қаласы әкімдігінің Ғали Орманов атындағы
№7 мектеп-гимназиясы**

Бүгінгі қоғамда оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту мен мәдениетаралық қарым-қатынас жасауға бейімдеу өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Қазіргі заманғы технологиялық және әлеуметтік өзгерістер жағдайында оқушылардың тілдік дағдыларын жетілдіру, сын тұрғысынан ойлау қабілеттерін дамыту арқылы олардың болашақта табысты тұлға болып қалыптасуына ықпал ету маңызды. Мен осы “ТІЛ шеберханасы” атты мақаламда негізгі 5 тақырыпты және оған қандай технологиялар қолдану барысын көрсететін боламын.

1-тақырып. «Танымның алғашқы қадамдары» бөлімі төмендегі тақырыптарды қамтиды: «Сын тұрғысынан ойлау: неден бастау керек?», 16 «Сұрақ қою – ойлаудың негізі», «Ойлау картасы: идеялар ағыны», «Нақты мен жалғанды ажырату», «Бір идея – бірнеше көзқарас», «Диалог арқылы дамыған ойлар».

2-тақырып. «Сөз – ойдың айнасы» бөлімі төмендегі тақырыптарды қамтиды: «Сөзге жан бітіру: шығармашылық жаттығулар», «Пікірталас өнері: қарсы дәлел келтіру», «Тіл шеберлігі: метафора мен теңеу», «Келісу және келіспеу мәдениеті», «Сөзді суретке айналдыру», «Көркем мәтінді талдау: автор көзқарасы».

3-тақырып. «Сөз – оқиғаның көрінісі» бөлімі төмендегі тақырыптарды қамтиды: «Қиялдан туған оқиға», «Мәтінге жаңа аяқтау жазу», «Сценарий жазу өнері», «Поэзия

тілімен сөйлеу», «Оқиғаны визуализациялау», «Суретке қарап мәтін құру».

4-тақырып. «Әлеуметтік және мәдени сөйлеу» бөлімі төмендегі тақырыптарды қамтиды: «Сөз этикасы: тіл мәдениеті», «Әңгімелесу шеберлігі», «Мақал-мәтелдер – даналық көзі», «Мәдениетаралық қарымқатынас», «Қазақы дәстүрлер», «Тілдік кедергілерді жеңу».

5-тақырып. «Қорытынды және жетістікке жету» бөлімі төмендегі тақырыптарды қамтиды: «Жоба қорғау: менің идеям», «Әссе жазу өнері», «Топтық жұмыс: ортақ шешім», «Әдебиет әлеміне саяхат», «Кино және тіл», «Пікірталас алаңы», «Сөз мерекесі: шығармашылық кеш», «Өз жетістігімді саралау», «Сөз арқылы әлемді өзгерту», «Қорытынды тест және рефлексия».

Осы тақырыптарды оқыуда төмендегі технологияларды қолдануға болады:

Сын тұрғысынан ойлау технологиясы. Оқушыларды ойлануға, ақпаратты талдап, бағалауға және өз көзқарастарын негіздеуге үйретеді.

STEM/STEAM технологиясы. Ғылым, технология, инженерия, өнер және математика пәндерін интеграциялау арқылы оқушылардың шығармашылық және логикалық ойлауын дамыту.

Жобалық оқыту технологиясы. Оқушыларды топта немесе жеке жобалар дайындауға, шешім қабылдауға және шығармашылық идеяларын жүзеге асыруға бағыттайды.

Интерактивті оқыту технологиясы. Оқыту үдерісінде интерактивті тақта, симуляторлар және сандық құралдарды қолдану арқылы оқушылардың белсенділігін арттыру.

Геймификация. Сабақта ойын элементтерін енгізу арқылы оқуға деген қызығушылықты арттыру.

Инфографика құру технологиясы. Ақпаратты визуалды түрде көрсету арқылы оқушылардың материалды түсінуін жеңілдету.

Дебат технологиясы. Пікірталастар ұйымдастыру арқылы оқушылардың сөйлеу мәдениетін, логикалық ойлауын және дәлел келтіру дағдыларын дамыту.

Флипчарт немесе аударылған сынып технологиясы. Оқушылар сабақ материалын үйде алдын ала оқып, сыныпта талдау және тәжірибелік жұмыстарға уақыт бөледі.

Блум таксономиясы. Тапсырмаларды қарапайымнан күрделіге қарай құрастыру арқылы ойлау деңгейлерін дамыту.

Кейс-әдіс. Нақты өмірден алынған мысалдар мен жағдайларды талдау арқылы оқушылардың проблемаларды шешу қабілетін арттыру.

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар. Мультимедиа, онлайн ресурстар, мобильді қосымшалар және виртуалды оқыту платформаларын пайдалану.

Пәндік және тілдік интеграцияланған оқыту арқылы тілдік дағдыларды пәндік біліммен бірге дамыту.

Ойлау карталары. Идеяларды визуализациялау және ойларды жүйелеу арқылы креативті ойлауды ынталандыру.

Рефлексиялық оқыту технологиясы. Сабақтың соңында оқушылар өз оқу үдерісін бағалап, қорытынды жасайды.

Сындарлы диалог технологиясы. Оқушыларды өзара пікір алмасуға тартып, тыңдау, түсіну және дәлелдеу дағдыларын дамыту.

Дифференциацияланған оқыту технологиясы. Әр оқушының деңгейіне сай тапсырмалар беру арқылы олардың жеке қажеттіліктерін ескеру.

Менторинг және коучинг технологиясы. Оқушылардың білім алу мақсаттарын нақтылауға және өз қабілеттерін дамытуға бағытталған қолдау жүйесі.

CLT. Коммуникативті оқыту әдісі арқылы тілдік қарым-қатынас жасау дағдыларын жетілдіру.

Аралас оқыту технологиясы. Дәстүрлі оқыту мен онлайн оқытудың үйлесімі арқылы сабақтардың тиімділігін арттыру.

Оқиға арқылы оқыту. Әңгімелер мен оқиғалар арқылы оқушылардың қызығушылығын оятып, шығармашылық ойлауды дамыту.

Күтілетін нәтиже Оқушылардың шығармашылық және сыни ойлау қабілеттері

дамиды.

Әдеби және мәдени мәтіндермен жұмыс жасау арқылы тілдік дағдылары жетілдіріледі. Оқушылардың өз ойын еркін, сауатты және шығармашылық түрде жеткізу қабілеті артады. Әлеуметтік және мәдени құндылықтарға құрмет қалыптасады. Топтық және жеке жұмыс істеу дағдылары жақсарады. Оқушылардың сөздік қоры байып, қарым-қатынас жасау қабілеті дамиды. Қоғамдағы әлеуметтік мәселелерді түсініп, оны шешуге қатысты белсенділік танытады. Әр оқушы өзін-өзі бағалап, болашаққа мақсат қоя біледі.

ТЕХНОЛОГИИ ГРУППОВОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНЫХ НАВЫКОВ В НАЧАЛЬНОЙ, ОСНОВНОЙ СРЕДНЕЙ И ОБЩЕЙ СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ

**Кадирова Асель Толкыновна-, старший научный сотрудник центра
научно- методического сопровождение, учитель истории
Национальная академия образования имени И.Алтынсарина**

В современном образовательном процессе основное внимание уделяется не только академическим знаниям, но и развитию личностных качеств школьников, среди которых важнейшее место занимают коммуникативные навыки. Эффективное общение с окружающими, умение работать в команде, решать конфликты и проявлять лидерские качества становятся важными аспектами успешной социализации детей в обществе. Одним из наиболее эффективных средств развития коммуникативных навыков является использование технологий группового взаимодействия.

1. Понятие технологий группового взаимодействия

Технологии группового взаимодействия охватывают широкий спектр методик и подходов, направленных на развитие навыков работы в группе. Они включают в себя различные формы организации учебного процесса, которые помогают учащимся взаимодействовать друг с другом, учат работать в команде, делиться опытом, решать общие задачи и принимать коллективные решения. В рамках этих технологий школьники развивают не только коммуникативные, но и организационные, лидерские и социальные навыки.

2. Роль технологий группового взаимодействия в образовательном процессе

Групповая работа позволяет учащимся:

- Развивать навыки общения. В процессе групповой работы школьники учат друг друга, делятся знаниями, обсуждают мнения, что способствует формированию активного и эффективного общения.

- Повышать мотивацию к обучению. Совместная работа над проектами и задачами способствует тому, чтобы школьники проявляли инициативу и отвечали за результаты своей работы.

- Учиться работать в команде. Это важнейший навык в современном обществе, который активно развивает способность к взаимодействию с людьми, учит слышать других, учитывать их мнение и достигать общего результата.

- Развивать лидерские качества. В процессе групповой работы ученики могут взять на себя ответственность за результаты работы, проявить лидерские качества, организовать других.

3. Технологии группового взаимодействия в разных ступенях образования

3.1. Начальная школа

На стадии начальной школы технологии группового взаимодействия играют важную роль в формировании первых коммуникативных навыков учащихся. В этом возрасте дети только начинают осознавать важность взаимодействия с окружающими, и групповые формы работы становятся для них возможностью развить эти навыки в естественной, игровой и непринужденной форме.

Методы:

- Игровые формы работы. Использование ролевых игр, инсценировок, театрализованных мероприятий помогает детям научиться работать в команде, проявлять креативность и решать задачи.

- Проектная деятельность. Совместная работа над проектами способствует тому, чтобы дети делились своими знаниями и развивали навыки совместного планирования и выполнения задач.

- Дискуссии и обсуждения. Ученики учат друг друга, обменявшись мнениями на определенную тему. Это помогает развивать навыки аргументации и публичных выступлений.

3.2. Основная школа

В основной школе учащиеся начинают более осознанно подходить к коллективной работе, им предстоит решать более серьезные задачи и выполнять более сложные проекты. В этом возрасте групповое взаимодействие помогает развивать коммуникативные навыки более глубоко, что способствует формированию личных и социальных компетенций.

Методы:

- Ролевые игры и симуляции. В ходе таких игр учащиеся учат друг друга разрешать конфликтные ситуации, принимать решения и вырабатывать совместные стратегии.

- Проектное обучение. Это ключевая форма организации образовательного процесса в основной школе, где учащиеся активно работают над научными и практическими проектами, создавая совместные результаты.

- Кооперативное обучение. Студенты работают в группах, но каждый из них несет ответственность за свою часть работы. Это способствует индивидуальной ответственности и развитию лидерских качеств.

3.3. Старшая школа

В старшей школе учащиеся уже осознают свою роль в обществе, и на этом этапе важно не только развить у них коммуникативные навыки, но и подготовить их к успешному взаимодействию в будущем, где командная работа, лидерство и эффективное общение играют ключевую роль.

Методы:

- Проектные исследования. Учащиеся старших классов проводят исследовательскую деятельность в группах, разрабатывают проекты, а также учат друг друга презентовать и защищать свои идеи.

- Тренинг по коммуникативным навыкам. Развитие публичных выступлений, тренинги на развитие уверенности в себе, координации и способности работать в коллективе.

- Интервью, дискуссии, дебаты. Подготовка к реальной жизни, где такие навыки, как способность вести дискуссии, аргументировать свою точку зрения и работать в команде, являются неотъемлемыми.

4. Преимущества технологий группового взаимодействия

- Развитие навыков работы в команде. Групповая работа способствует развитию важнейшего навыка — умения работать с разными людьми, с разными точками зрения, что необходимо для успеха в социальной и профессиональной жизни.

- Повышение критического мышления. Обсуждения, проектная деятельность и различные формы группового взаимодействия способствуют развитию способности к анализу, аргументации и решению проблем.

- Социальная адаптация. Групповые формы работы помогают учащимся развивать навыки общения, уважения, понимания и терпимости.

- Повышение мотивации. Совместная деятельность помогает учащимся проявлять интерес к обучению, так как они видят, что их знания могут быть полезными для команды и приносят результат.

Вывод

Технологии группового взаимодействия являются мощным инструментом формирования коммуникативных навыков у школьников всех возрастных групп — от начальной до старшей школы. Использование таких технологий позволяет учащимся развивать не только способности к общению, но и критическое мышление, лидерские качества, умение работать в коллективе и решать комплексные задачи. Эти навыки становятся необходимыми в условиях современного общества, где способность к

эффективному взаимодействию с людьми является важнейшей составляющей успешной жизни.

Групповая работа в классе стимулирует развитие социальной ответственности, уважения к мнению других, а также учит решать возникающие конфликты мирным путем. К тому же, вовлеченность учащихся в совместную деятельность помогает повысить их мотивацию к обучению, раскрывая скрытые творческие и интеллектуальные ресурсы. Внедрение технологий группового взаимодействия в школьную практику на всех ступенях образования способствует не только развитию коммуникативных навыков, но и создает условия для более качественного усвоения учебного материала, его практического применения и формирования у школьников личной ответственности за свою работу и успехи команды.

1. Развитие коммуникативных навыков: Учащиеся учат друг друга, делятся множеством идей и точек зрения, что способствует улучшению навыков общения, презентации и аргументации.

2. Работа в команде: Технологии группового взаимодействия формируют навыки сотрудничества и ответственности, которые необходимы в коллективной деятельности. Это способствует лучшему усвоению учебного материала, так как учащиеся обмениваются знаниями и опытом.

3. Повышение мотивации к обучению: Совместная деятельность стимулирует интерес к обучению, поскольку учащиеся видят прямую связь между успехами команды и своими собственными усилиями. Это создает атмосферу поддержки и желания работать на общий результат.

4. Развитие критического мышления: В процессе группового взаимодействия учащиеся сталкиваются с различными точками зрения, что помогает развивать способность анализировать, дискутировать и принимать обоснованные решения.

5. Укрепление социальной адаптации: Навыки взаимодействия в группах помогают детям становиться более уверенными в себе, учат уважать мнение других людей и эффективно действовать в различных социальных ситуациях.

6. Готовность к будущей профессиональной жизни: Взрослая жизнь и профессиональная деятельность требуют способности работать в коллективе, решать задачи в команде, брать на себя ответственность и быть гибким в отношениях с коллегами. Технологии группового взаимодействия формируют такие компетенции у школьников с раннего возраста.

Технологии группового взаимодействия играют важную роль в образовательном процессе, обеспечивая не только развитие коммуникативных навыков школьников, но и личностный рост, развитие социальной ответственности и лидерских качеств. Применение этих технологий на всех ступенях образования способствует созданию у детей способности эффективно взаимодействовать с окружающими, что является важным элементом их социализации в современном обществе.

Список литературы

1. Гончаренко, С. «Технологии группового взаимодействия в школе» // Вопросы педагогики, 2014.
2. Ванкова, Н.В. «Методика кооперативного обучения в школе: теория и практика» // Издательство МГУ, 2017.
3. Шевченко, М.П. «Психология группового взаимодействия в обучении» // Педагогика и психология, 2018.
4. Кириллова, И.В. «Развитие коммуникативных навыков у школьников» // Издательство Академия, 2015.
5. Левина, Л.В. «Проектная деятельность в образовательном процессе» // Просвещение, 2019.
6. [19:03, 17.02.2025] Кадилова:
Исаева, Е.В. «Социальное взаимодействие в школе: теория и практика» // Воронеж, 2016.
7. Зимняя, И.А. «Современные технологии и методы обучения в школе» // Педагогическое мастерство, 2020.

ЖАЗЫЛЫМ ДАҒДЫСЫН ДАМУ ЖОЛДАРЫ

Маматова Кулганша Алимхановна
Астана қаласы «Талғат Бигелдинов атындағы № 1 мектеп-лицейі»
ШЖҚ МКК қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
педагог-зерттеуші

Қазақ тілі мен әдебиеті пәні орыс сыныптарында оқушылардың жазылым дағдысын қалыптастыру – тіл үйретудің күретаымыры, ойды көркем жеткізудің, сауатты жазудың және тіл байлығын дамытудың негізгі тетігі. Жазылым – тек әріптерді қағаз бетіне түсіру ғана емес, ол – ойдың жүйелі түрде өрілуі, пікірдің тұжырымдалып, тұтас мәтінге айналуы. 5-7 сынып оқушыларының осы маңызды дағдыны игеруі үшін түрлі әдіс-тәсілдерді тиімді қолдану қажет. Жазылым шеберлігін арттыру үшін оқушыларды түрлі жанрлармен және мәтін құрастырудың әдістерімен таныстыру керек. Олардың қатарына сипаттау – белгілі бір затты, құбылысты, кейіпкерді көркем суреттеу; баяндау – оқиғаның желісін рет-ретімен баяндау, қызықты сюжет құру; пайымдау – өз көзқарасын білдіру, ойды дәлелдеу жатады. Бұл жазу түрлерін меңгеру үшін оқушыларға үлгілер ұсынып, түрлі практикалық тапсырмалар орындату қажет. Жазу – жүйелі үдеріс. Оқушыларды сапалы мәтін құрастыруға үйрету үшін келесі сатыларды ұстану маңызды: жоспарлау – тақырыпты түсініп, негізгі ойды анықтау; құрастыру – алғашқы нұсқаны жазу, ойды қағазға түсіру; өңдеу және түзету – қателермен жұмыс жасап, мәтіннің стилі мен құрылымын жақсарту; қорытындылау – жазбаны толықтай реттеп, соңғы нұсқасын дайындау. Осы кезеңдерді жүйелі қолдану оқушыларға жазу дағдыларын біртіндеп меңгеруге көмектеседі.

Жазу үрдісін қызықты әрі шығармашылық бағытта ұйымдастыру үшін төмендегі әдістерді қолдануға болады: шығармашылық тапсырмалар – оқушыларға эссе, ертегі, әңгіме жазу мүмкіндігін беру; тірек сөздер мен сұрақтар негізінде жазу – ой қозғау арқылы ойлау қабілетін жетілдіру; комикс және сурет негізінде жазу – бейнелік элементтерді пайдаланып, шығармашылық қиялын дамыту; жұптық және топтық жұмыс – ынтымақтастықта мәтін құрастырып, пікір алмасу. Жазылым барысында тілдік нормаларды дұрыс қолдану – сауатты жазудың негізі. Бұл бағытта емле ережелерін үнемі қайталау, сөз тіркестері мен сөйлем құрылымдарын меңгерту, диктант, мазмұндама, эссе жазу арқылы білімді бекіту маңызды.

Оқушылардың жазу дағдыларын жетілдіру үшін олармен кері байланыс орнату, олардың жұмыстарын бағалау жүйесін тиімді қолдану қажет. Ол үшін мұғалімнің нақты ұсыныстар беріп, жеке пікір білдіруі; өзін-өзі бағалау мен өзара бағалауды жүзеге асыру; жазба жұмыстарын өңдеуге мүмкіндік беру маңызды. Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінде орыс сыныптарында оқушылардың жазылым дағдысын жетілдіру – жүйелі әрі шығармашылық әдістерді талап ететін үдеріс. Түрлі жазу жанрларын меңгерту, кезең-кезеңімен ұйымдастыру, жан-жақты әдістерді пайдалану және сауаттылыққа ерекше көңіл бөлу арқылы оқушылардың тілдік құзыреттілігі артады. Мұғалімнің қолдауы мен бағыттауы – жас ұрпақтың жазу мәдениетін қалыптастырудағы ең маңызды факторлардың бірі. Қаламы қарымды, тілі жатық, ойы жүйелі ұрпақ тәрбиелеу – білім беру саласындағы басты міндеттердің бірі болмақ.

Қорыта келе, 5-7 сынып оқушыларының жазылым дағдысын дамыту – жүйелі, шығармашылық және кешенді тәсілдерді талап ететін үдеріс. Жазудың әртүрлі түрлерін меңгеру, жазба жұмыстарын кезең-кезеңімен ұйымдастыру, шығармашылық әдістерді қолдану және грамматикалық сауаттылықты арттыру арқылы оқушылардың жазу машығы жетіледі. Сонымен қатар, мұғалімнің қолдауы мен бағыттауы оқушылардың өзіндік көзқарасын қалыптастырып, ойды еркін әрі сауатты жеткізуіне ықпал етеді. Осылайша, тілдік құзыреттілігі жоғары, ойы жүйелі, жазу мәдениеті қалыптасқан оқушыларды тәрбиелеу – білім беру саласындағы маңызды міндеттердің бірі болып қала бермек.

ЖАЗЫЛЫМ – ҮЗДІКСІЗ ДАМУДЫ ТАЛАП ЕТЕТІН ҚАБІЛЕТ

Нуркина Акжан Марденовна
Астана қаласы «№55 орта мектеп» ШЖҚ МКК
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
педагог-зерттеуші

Бүгінгі күнде ақпараттар ағыны мен сандық технология дамыған заманында адамдардың ауызша қарым-қатынасынан гөрі жазбаша қарым-қатынасы көбірек орын алуда. Ақпаратты сауатты жеткізе алу, тіпті қарапайым жарнама беру, құжаттарды тиімді рәсімдеу, эссе жазу, хат жазу, рецензия, аннотация жазу сияқты жазбаша ақпараттар күнделікті өміріміздің ажырамас бөлігіне айналды. Сондықтан осындай ақпараттар тасқыны заманында мектеп оқушыларының коммуникативтік дағдыларын, соның ішінде жазылым дағдысын дамыту қажеттілігі туды.

Жазылым белгілі бір мақсатта, белгілі бір оқырманға арналып жазылады. Белгілі бір құрылымы, форматы, талабы мен ерекшелігі болады. Сондықтан да ұсынылып отырған әдістемелік құралдың мақсаты – жазылым жанрларының түрлерін меңгерту әрі одан әрі дамыту. Бұл жинақтың міндеті - жазылым түрлерінің стильдік және жанрлық ерекшеліктерін түсіндіру; жазылым жанрларының құрылымдық бөліктерін ұғындыру; белгілі бір мақсатты аудиторияға арналған жазылым тапсырмаларының үлгі жұмыстарымен таныстырып, сол арқылы жазылым жанрларының түрлерін меңгертуге көмектесу. Жазылым дағдысына келетін болсақ, қазақ тілі пәнінің оқу бағдарламасында оқушы 5-сыныпта - 150-200 сөз, 6-сыныпта – 200 - 250 сөз, 7-сыныпта 250 - 300 сөз жазу керек делінген. Осы сыныптар аралығында оқушының жоспар құру, әртүрлі жанрда мәтіндер құрастыру, жазба жұмыстарын әртүрлі формада ұсыну, эссе жазу, оқылым және тыңдалым материалдары негізінде жинақы мәтін жазу, мәтіндерді түзету және редакциялау сияқты коммуникативтік дағдыларды қалыптастыруы жөн.

Бағдарлама бойынша оқушы қарапайым жоспар құрудан бастап, әртүрлі жанрдағы мәтін түрлерін дұрыс жазуды; суреттер желісі бойынша әңгіме құрастырудан бастап, бірнеше графиктік мәтіндегі деректерді салыстыруды; «келісу, келіспеу» эссесінен бастап, аргументативті және дискуссивті эссе жазуды; мәтінді компрессиялаудан бастап, аннотация мен тезис жазуды; өз жазған жұмысына түзету және редакциялау енгізуді меңгеруі тиіс. Сондықтан әдістемелік құралда осы оқу бағдарламасындағы жазылым жанрларының түрлерін, оларды дамыту жолдарын және әртүрлі жанрдағы мәтіндердің бірыңғай үлгілерін ұсынамын. Сондай-ақ шиыршықталған әдіс бойынша жеңілден күрделі түрлеріне қарай ауысып отыру маңызды болып табылады. Ал енді солардың бірнешеуіне тоқтала кетсек.

Жоспар құру жазылымға дайындау кезеңіне жатады. Жоспар құру күрделі болғандықтан оқушыға жоспар құрғызуға жеңіл қарамаған дұрыс. Мәтінге жоспар құру барысында оқушы екі жақты әрекет жасайды: оның бірі – тұтас мәтінді бөлшектеу, екіншісі - мәтіннің мағынасы жағынан жуық келетін бөліктерін топтап жинақтау.

Әртүрлі жанрларда мәтіндерді қалай құрастыруға болады? Хатты қалай жазу керек? Қазіргі кезеңде электрондық түрде хат алмасу, хабарлама жазысу күнделікті қарым-қатынас құралы болды. Дәстүрлі хатты тек қағазға емес, электрондық түрде жазуға болады, одан хаттың құрылымы өзгермейді: сәлемдесу, хал-жағдайын сұрау, өміріңіздегі жаңалықтармен бөлісу және қоштасу сияқтылар. Хат жазудың түрлері өте көп: ресми хат, ұсыныс хат, өтініш хат, сұраныс хат, шағым хат, сенімхат, жеделхат, ескертпе хат, шақыру хаты, ашық хат т.с.с

Жарнама мәтінін қалай жазу керек? Жарнама әдетте 15-тен 60 минутқа дейін созылады. Оқырманның сіздің өніміңіз немесе қызметіңіз туралы хабардар болуына осы уақыт жетуі керек. 10-15 секундтық жарнама мәтінінде сіз тек өнім немесе қызмет туралы жалпы ақпаратты хабарлауыңыз керек. 30 секундтық жарнама мәтіні 80 сөзден

артық болмауы керек. 40 секундтық жарнама мәтінінде барлық қажетті ақпаратты тұтынушыларға жеткізуге және тауарды немесе қызметті жарнамалауға болады.

Хабарландыру мәтінін қалай дұрыс құрастыруға болады? Өзіне қажет тауарды немесе қызмет түрін іздегенде, сатып алушының көзіне көптеген хабарландыру түседі. Олардың бірі тұтынушыны қызықтырып, телефон тұтқасын алуға жетелесе, ал басқалары адамды бейжай қалдырады. Оның себебі – хабарландырудың сауатты құрастырылуында. Ең маңыздысы - онда емле қателерінің болмауы.

Мінездеме қалай жазылады және оның қандай түрлері бар? Мінездеме-жұмысқа орналасу сәтінде, белгілі бір маңызға ие жарыстарға баратын кезде, сот прокуратура сұраған жағдайда мектепте, ЖОО-да оқып жатқанда, қызметі өскенде берілетін құжат түрі. Мінездеме қызметтік, аттестациялық және жеке (функционалды) болып үшке бөлінеді.

Құттықтауды қалай дұрыс құрастыруға болады? Құттықтау сөзін ерекше естілетіндей, есте сақталатындай және қызықты етіп құрастыру керек. Оны қалай құрастыруға болады? Барлық құттықтау мәтіндері үш бөлімнен тұрады: алғы сөз, құттықтау және тілек. Егер сіз ұстазыңызды мерекесімен құттықтайын деп жатсаңыз, ол кісіні аты мен әкесінің атымен атаған жөн. Егер де туысқанды немесе досыңызды құттықтағалы жатсаңыз, ресмилікті сақтамасаңыз да болады.

Нұсқаулықты қалай жазады? Нұсқаулық - бұл қандай да бір мақсатқа жету жолындағы ережелер және әрекет ету тәртібі. Бұл сұрақтың жауабы автордың тақырыпты меңгеруімен байланысты. Сондай – ақ нұсқаулықты жазу бойынша жоспар бар, оны ұстана отырып, пайдалы материал жасауға болады. Нұсқаулық белгілі бір әрекеті қалай жасауды білмейтін адам оқиды, сондықтан ол барынша анық, ақпараттық, құрылымдалған, қадам-қадамымен берілген және ең бастысы, пайдаланушының проблемасын шеше алатындай болуы керек.

Міне, осындай жазылым дағдысының бірнеше тиімділігіне тоқталып өттім. Сондай-ақ жазылым бөлімінің бөлімшелері бойынша дағдыларды қалыптастыру үшін әртүрлі жанрды жазуды кезең-кезеңмен қалай ұйымдастыруға болатыны туралы, жазылым дағдысының жанрлық ерекшелігін, құрылымдық бірлігін сақтауды ескердім деп ойлаймын.

ЕҢБЕГІ АДАЛ ЖАС ӨРЕН» ЖОБАСЫ «АДАЛ АЗАМАТ – АДАЛ ЕҢБЕК – АДАЛ ТАБЫС» ДЕНСАУЛЫҚТЫ САҚТАУТЫН ӘДЕТТЕР

**Тлеубаева Б.А. Галимова И.М.
Астана қаласы әкімдігінің «Абай Құнанбайұлы атындағы
№87 мектеп-гимназия» ШЖҚ МҚК**

Күні: 04.11.2024	
Сынып: 5	Қатысушылар саны: Қатыспағандар саны:
Құндылықтарды дарыту Дәйексөз	Әділдік пен жауапкершілік – біртұтас ұғым!
Мақсаттары	Дамытушылық: мимикалық ойын арқылы коммуникация дағдыларын дамыту. Білімділік: Оқушыларға адал еңбек құндылығын түсіндіру.

Сабақ барысы:

Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтың әрекеті	Оқушының әрекеті	Ресурстар
Ұйымдастыру кезеңі. Сабақтың басы. 3 минут	Сынып жетекшісінің амандасуы, сергіту сәтін ұйымдастыру, сабақтың тақырыбымен таныстыру. Алғашқы (10 мин) қауіпсіздік сабағы: 9- сабақ: Денсаулықты сақтау Бейнежазба көрсету. (4мин) Оқушылар бейнежазбаны көріп, одан түсінген ойларын ортаға салып, дөңгелек үстел ұйымдастырады. Kahoot ойыны (6-8мин) Сұрақтар Кахут платформасына енгізіліп, оқушыларға интерактивті түрде жауап беруге мүмкіндік беріледі	Бейне жазба көрсету Оқушылар бейнежазба көру арқылы денсаулықты сақтаудың маңыздылығын түсініп, дискуссия жасайды.	https://youtu.be/rY-i9-aNevA?feature=shared https://youtu.be/Pi9ZG-BtjWo?si=Vhvm3cNZHm-I9qI
Сабақтың ортасы. 30 минут	Сұрақ-жауап: «Еңбек дегеніміз не?», «Адал еңбек не үшін маңызды?» - Оқушылардың пікірлерін тыңдау.	Барлық оқушылар сұрақтарға талдау жасайды. Мысалдар келтіреді.	

	1. Крокодил» ойыны (20 мин): - Ойынның мақсатын түсіндіру: оқушылар еңбек тақырыбына қатысты сөздер мен фразаларды мимикамен көрсету керек. - Оқушылар топтарға бөлінеді. - Әр топтан кезекпен бір оқушы шығып, карточкадан сөз таңдайды (мысалы, «фермер», «мұғалім», «кәсіпкер», «еңбек», «жұмыс»). - Қалған топ мүшелері мимика арқылы көрсетілген сөзді табуы керек. - Уақыт шектеуі: әр ойыншыға 1-2 минут. 2. Бұл қандай мамандық? «жұмбақ шешу ойыны (10 мин): - Оқушылар 3 қатар болып жұмбақтарды шешеді	Оқушылар топтарға бөлініп, ойынға белсене қатысады.	<u>Карточкалар мен тақта</u>
Сабақтың соңы. Рефлексия 10 минут	- Оқушылар өз ойындарынан не үйренгендерін бөліседі. - «Бүгінгі сабақта не ұнады?» деген сұраққа жауап алу.	Стикерларды пайдаланып, сабаққа қорытынды жасау.	Стикер

МЕКТЕБІМ – МЕҮІРІМ МЕКЕНІ!

Тналина М.Т., Касенова Б.С.
Астана қаласы әкімдігінің «Абай Құнанбайұлы атындағы
№87 мектеп-гимназия» ШЖҚ МКК

Мақсаты:	Білім алушылармен бірге білімге ұмтылу, отаншылдық, еңбексүйгіштік құндылықтарының адам өміріндегі рөлін талқылау
Міндеттері:	-білім алушыларға құндылықтар жөнінде жалпы ақпарат беру; -білім алушылармен бірге құндылықтардың адам өміріндегі рөлін талқылау; -отаншылдық, құрмет және азаматтық сана құндылықтарын дарыту; -сыныптың жағымды микроклиматын және жаңа оқу жылына жағымды көңіл-күй қалыптастыру.
Мерзімі:	1 қыркүйек
Көрнекіліктер:	Нақыл сөздер, видеоролик, өлең мәтіндері, т.б.
Әдістері:	Сұрақ-жауап, сұхбат, т.б.

Барысы:

Кезең	Мұғалім әрекеті	Оқушы әрекеті	Ресурстар
Ұ Й Ы М Д А С Т Ы Р У	Оқушылармен амандасу, түгендеу. Психологиялық жағымды орта қалыптастыру «Иран баққа саяхат» Сәлеметсіздер ме, құрметті оқушылар! Баршаңызды бүгінгі жаңа оқу жылымен құттықтаймын!	Мұғалімнің нұсқаулығын орындайды, көздерін жұмып, баққа ойша саяхат жасайды Мұғалімнің сұрағына жауап береді.	Жағымды әуен

	Білім нәрімен сусындап, ақылды азамат, азаматша Отан сүйгіштік рухтарың мықты болуын тілейміз. Азаматтық жігерлерің мұқалмасын. Асқар шыңдарды бағындырыңдар. Қонар тұғырларың биіктей берсін. -Құрметті оқушылар, сынып сағатын бастамас бұрын сіздермен ойша керемет жерге серуендегім келіп тұр. -Балалар, ыңғайланып денелеріңізді тік ұстап отырыңыздар. Көзімізді жұмамыз. Таңертең сабаққа келе жатырсыз. Кенет күлімдеп күн шығып саған нұрын төкті. Сол кезде сенің бойыңда керемет күш пайда болды. Бұл нұр сәулесінің саған беріп жатқан жылылығы, жақсылығы қуанышы. Оны сен достарыңа беруге мектепке асықтың. Кенет алдыңнан Иран бақ кездесті. Бақтың ішіне жайлап еніп едің тамаша табиғат, мөлдір бұлақ, тау самалынан ескен жел, бәрі- бәрі тамаша, керемет күйге енесің. Сен сол жақсылықты достарыңмен бөлісуге мектепке келдің. (музыка) жіберіліп бір сәт тыңдалады. • Ал оқушылар сіздер мектепке келе жатқанда қандай сезімде болдыңыздар?		
Басы	Керемет оқушылар! Өте әдемі әсермен мектепке сағынып келіпсіздер. Ал енді «Биопоэма» әдісі арқылы, жазғы демалысты қалай қызықты, пайдалы өткіздіңіз және осы оқу жылынан не күтетініңізді жазасыз.	Оқушылар жазғы демалыстан алған әсерлерін, жаңа оқу жылынан күтетін нәтижесімен бөліседі.	Слайд, парақ

Ортасы	- Керемет оқушылар! Өте әдемі әсермен мектепке сағынып келіпсіздер. Ал енді «Биопозма» әдісі арқылы, жазғы демалысты қалай қызықты, пайдалы өткіздіңіз және осы оқу жылынан не күтетініңізді жазасыз. Поэманы жазу кезінде мына сұрақтарға сүйенуге болады. - Есімім - Мен қандай оқушымын? - Жазғы демалысымды қалай өткіздім? - Жазғы демалысымды қайда өткіздім - Өзім үшін қандай пайдалы нәрсе жасадым? - Осы оқу жылын қалай өткіземін? - Өткен жылғы қандай әрекетті қайталаймын? - Өткен жылғы қандай әрекетімді қайталамаймын? «Ойлан тап» -Адамның бойындағы жақсы нәрселерді біз қалай атаймыз? Оқушылар пікірі тыңдалады. Жетекші сұрақтар арқылы тақырып ашылады. Оқушылар сіздер құндылық деген сөзді қалай түсінесіздер? Құндылық сөзінің әрбір әршіне, сол әріптен басталатын адамның жақсы қасиеттерін тақтаға жазып шығыңыздар. Өздеріңіз айтқан қасиетті қалай түсінесіздер? -Жарайсыздар оқушылар!	Өз жауаптарымен бөліседі.	Слайд, интерактивті тақта
Соңы	Оқушылар, енді бәріміз сыныптың артқы жағына назар аударайық. Не байқадыңыздар? «Сағат» арқылы оқушыларға 9 ай бойы оқылатын кітаптары таныстырылады. 3 кітап жазғы демалысқа арналады.	Сағат Оқушылар кітаптармен танысады.	Сағат, кітаптар, QR код

	«Жүректен жүрекке» кері байланыс -Балалар, сіздер бүгінгі сабақта нұр сәулесімен қуат алып, білімізді тиянақтап үнемі елдің алғысына бөленіп, үлкендерден бата алып, кішілердің құрметіне бөленіп, тәуелсіз Қазақстанды көркейтетін нағыз елжанды азамат болуды үйрендік. Абай атамның 14 қара сөзінде «Адам бойындағы ең қымбаты – оның жүрегі». Мейірімділік, ізгілік, өзгені өз бауырындай қабылдау, оған өзіне тілейтін тілек тілейтінің барлығы жүрек қалауы. Адам болып туу аз. Адам бола білу керек! «Адам болу қағидасын мұрат ет» - дейді. Абай атам «Ғажайып сөздер» айдарымен тоқталар болсақ. -елдің беделін көтеретін; -елдің атын шығаратын; -елдің қамын ойлайтын; -елі үшін еңбек ететін; - елі үшін өмір сүретін – нағыз АЗАМАТ, нағыз ПАТРИОТ сіздерсіздер! Мен сіздерге сенемін!	Оқушыларға тілектер жазылған тәттілер тарату	Тәттілер
--	---	--	----------

«БУЛЛИНГТЕН ҚОРҒАНЫ!»

Шотанова О.Ш Тамбетова Қ.Қ

<u>Күні:</u>	Шотанова О.Ш Тамбетова Қ.Қ	
<u>Сынып жетекші:</u>	Шотанова О.Ш Тамбетова Қ.Қ	
<u>Сынып: 6</u>	<u>Қатысушылар саны:</u> 27	<u>Қатыспағандар саны:</u>
<u>Сабақтың тақырыбы:</u>	«Буллингтен қорған!» «Тәуелсіздік – теңдесі жоқ байлығым»/ «Оқушылардың жол-көлік оқиғасы кезінде өзін-өздері ұстаулары» ЖЖЕ №4 Қауіпсіздік сабағы (10 минут) № 14-САБАҚ 6- сыныптар: «Кибербуллингтің белгілері, қалай ерте тануға және өзіңізді қорғауға көмектесуге болады?».	
<u>Сабақтың мақсаты:</u>	Оқушыларға Тәуелсіздіктің маңызын түсіндіру. Отанға деген сүйіспеншілік пен патриоттық сезімді қалыптастыру. Ұлттық мәдениет пен тарихты бағалауға үйрету.	
<u>Қауіпсіздік мақсаты</u>	Оқушыларға кибербуллингтен қалай қорғануға болатынын үйрету	
<u>Құндылықтарды дарыту</u>	патриотизм, еңбекқорлық, жауапкершілік, ұлттық бірлік	
<u>Дәйексөз</u>	Бінтымақ жүрген жерде ырыс бірге жүреді	
<u>Сабақтың барысы</u>		

Сабақ кезеңі/ Уақыты	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Ресурстар
Сабақтың басы	- Амандасу, сыныптағы көңіл-күйді анықтау. - Оқушыларды шағын топтарға бөлу (3 топ: «Еркіндік», «Бірлік», «Ұлы дала»).	- Мұғаліммен амандасады - Топтарға бөлінеді	Әуен, топтық белгілер
Кіріспе	- «Тәуелсіздік деген не?» бейнеролик көрсету. - Қызықты сұрақ: «Егер тәуелсіздікке символ жасап шығарсаңыз, қандай символ болар еді?»	Оқушылар видеоға назар аударады, сұрақтарға жауап береді.	Презентация, бейнематериалдар
Негізгі бөлім	Тәуелсіздік – бұл мемлекеттің өзіне тән басқару жүйесіне, саяси және экономикалық шешімдер қабылдауға толық құқықты болуы, басқа елдерден немесе сыртқы күштерден тәуелді болмауы. Бұл мемлекет өз аумағында ішкі және сыртқы саясатты өзі жүргізуге, өз азаматтарының құқықтары мен бостандықтарын қорғауға және ұлттық мүдделерді жүзеге асыруға толық еркіндік алады.	1-оқушы Тәуелсіздік – менің арманым, асқақ үнім, Ол үшін күрескен бабаларымның көз жасы, Еркін елдің көгінде көк байрағым, Тәуелсіздік – менің ең үлкен қазынам! 2-оқушы Тәуелсіздік – бұл таңның алғаш арайы, Елімнің кең даласында жауын-шашын да жаумайды, Ол – ұрпаққа аманат, ұлы міндет,	Тәуелсіздік сөзіне жазылған өлеңдер Ұлттық әуен, Желтоқсан оқиғасына байланысты суреттер, кинотаспа суреттері
	Қазақстан үшін тәуелсіздік 1991 жылы 16 желтоқсанда жарияланды, ол кезде Қазақстан Кеңес Одағынан бөлініп, өз егемендігін алды. Бұл тәуелсіздік ұлттық сана-сезімнің жаңғыруына, мәдениет пен тілдің дамуына, ұлттық экономика мен саяси жүйенің қалыптасуына негіз болды. Тәуелсіздік – әрбір ұлттың қадірлі байлығы, ол халықтың еркіндігі, бостандығы, және болашаққа деген үмітін білдіреді. Тәуелсіздікке қол жеткізу үшін көптеген ұрпақтардың қажырлы еңбегі мен күресі қажет болды.	Тәуелсіздікті мәңгі сақтап қалу – біздің ең үлкен тілегіміз! 3-оқушы Қазақтың ұлы даласы, кең көк аспан, Тәуелсіздік пен еркіндікке тұрар тұғыр, Оның әр бір құндылығы біз үшін қасиетті, Тәуелсіздік – елімнің ең қымбат байлығы!	
Топтық жұмыс	1. Топтық жұмыс: - Әр топқа тапсырма: «Тәуелсіздік» ұғымын сипаттайтын кинотаспа құрастыру. 2. Рольдік ойын: - Оқушылар «Тәуелсіздік үшін күрескен қазақ жастарының ерлігі» көрініс. 3. Дискуссия: - «Тәуелсіз елдің азаматтары қандай болуы керек?» тақырыбында пікірталас.	- Оқушылар топпен жұмыс істеп, постерді безендіреді, өз ойларын жазады. - Кинотаспа бойынша баяндау - Пікірталас жүргізеді - Әр топ өз жұмысын қорғайды. - «Менің тәуелсіздігім – менің байлығым» тақырыбында 1 минуттық эссе жазу.	Постер жасау үшін қағаз, маркерлер, түрлі-түсті қарындаштар

Қауіпсіздік 10 мин	Өзіңізді қорғау жолдары 1.Құпиялылықты сақтау: -Жеке ақпаратты әлеуметтік желіде жарияламау. -Қауіпсіз құпиясөздерді қолдану. 2.Ескерту: -Теріс пікірлерге жауап бермеу. -Қорлайтын хабарламаларды скриншоттап, дәлел ретінде сақтау. 3.Көмек сұрау: -Ата-анаға, мұғалімге немесе мектеп психологына жағдайды түсіндіру. -Интернет платформаларының қолдау қызметіне шағымдану.	Оқушыларға арналған практикалық тапсырмалар 1. Кейс-талдау: Оқушыларға кибербуллингке қатысты жағдай беріп, оны қалай шешуге болатындығын талқылаңыз. Мысалы: «Айдос туралы фейк паракша ашылып, оның суреттері мазак ретінде қолданылды. Айдос не істеуі керек?» 2. Постер жасау: «Кибербуллингтен қалай қорғануға болады?» тақырыбында топтық постерлер жасау. 3. Рөлдік ойын: Екі оқушы кибербуллинг жағдайын сахналайды, ал	Презентация Кибербуллингтің белгілері 1.Эмоционалды белгілер: -Жасөспірімнің көңіл-күйі кенеттен өзгеруі. -Тыныштық, ұялшақтық немесе өз-өзіне деген сенімділіктің төмендеуі. -Әлеуметтік желілерден қорқу немесе бас тарту. 2.Физикалық белгілер: -Ұйқысыздық немесе нашар ұйқы.
	4.Жағымды орта құру: -Қоршаған ортаны қолдау. -Достар арасында бір-біріне көмектесу.	қалған оқушылар дұрыс шешім табуға тырысады.	-Тамақтанудың бұзылуы. -Денсаулыққа қатысты шағымдар (бас ауруы, асқазанның ауыруы).
Қорытынды	- Топтардың постерлерін көрсету, талқылау.	- Оқушылар постерлерін таныстырып, өз ойларын бөліседі.	Постерлер, жазу құралдары
Рефлексия	- «Тәуелсіздікті сезіну» – оқушылар тәуелсіздікке арнап бір сөзбен өз сезімдерін білдіреді	(мысалы: бақыт, мақтаныш).	Слайд

ПРИМЕНЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ДОПОЛНИТЕЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Каримова Айман Сериковна - методист отдела координации детско-юношеского движения РУМЦДО МП РК

Введение.

Современные технологии стремительно меняют сферу дополнительного образования, включая кружковую деятельность. Искусственный интеллект открывает новые возможности для персонализации обучения, интерактивного взаимодействия и автоматизации организационных процессов. Использование искусственного интеллекта в кружках по робототехнике, программированию, искусству и другим направлениям помогает сделать обучение более доступным, интересным и эффективным. В данной статье рассмотрены основные способы применения искусственного интеллекта в дополнительном образовании, его преимущества и вызовы.

Основные направления применения искусственного интеллекта в кружковой деятельности.

Интерактивные обучающие платформы.

Искусственный интеллект позволяет создать адаптивные обучающие платформы, которые подстраиваются под уровень знаний и интересы каждого ученика. В кружках по программированию и робототехнике используются платформы, где искусственный интеллект анализирует успехи ученика и предлагает индивидуальные задания.

Робототехника и программирование с искусственным интеллектом.

Кружки по робототехнике и программированию активно используют искусственный интеллект для создания автономных устройств, распознавания изображений, голоса и работы с большими данными. Дети могут учиться создавать интеллектуальные чат-боты, умные устройства и даже разрабатывать собственные нейросети.

Виртуальные наставники и чат-боты.

Искусственный интеллект - ассистенты могут помогать детям в изучении новых тем, отвечать на вопросы и давать советы по проектам. Например, в художественных кружках искусственный интеллект может предлагать идеи для творчества, а в языковых — помогать с переводом и произношением.

Генеративный искусственный интеллект в творческих кружках.

Искусственный интеллект можно использовать для создания музыки, рисунков и текстов. В кружках по цифровому искусству дети могут работать с нейросетями, генерирующими изображения по заданным параметрам, а в литературных клубах — использовать искусственный интеллект для создания и редактирования текстов.

Анализ успеваемости и рекомендации по обучению.

Искусственный интеллект может анализировать успеваемость учащихся в кружках и предлагать индивидуальные планы обучения. На основе данных о посещаемости, успехах и интересах система может рекомендовать новые темы для изучения и подсказывать оптимальные методы обучения.

Автоматизация организации кружковой деятельности.

Искусственный интеллект может помочь администраторам образовательных центров управлять расписанием, учитывать посещаемость и анализировать эффективность программ. Чат-боты могут информировать родителей о занятиях, а системы аналитики — помогать в принятии решений по улучшению программ.

Перспективы и вызовы внедрения искусственного интеллекта.

Несмотря на все преимущества, внедрение искусственного интеллекта в кружковую деятельность требует значительных инвестиций в обучение педагогов и разработку качественного контента. Также важно учитывать вопросы этики и защиты персональных

данных детей. Однако грамотное использование искусственного интеллекта позволит сделать дополнительное образование более доступным, современным и эффективным.

Заключение.

Искусственный интеллект играет все большую роль в дополнительном образовании, помогая развивать у детей навыки 21 века — креативность, аналитическое мышление и технологическую грамотность. Включение искусственного интеллекта в кружковую деятельность позволяет сделать обучение более увлекательным, адаптивным и полезным. При правильном подходе искусственный интеллект станет не заменой педагога, а его помощником в обучении и развитии детей.

Список использованной литературы:

1. Васильев, И. (2022). «Искусственный интеллект в образовании: новые горизонты» — Москва: Наука.
2. Григорьева, М. В. (2021). «Использование искусственного интеллекта в образовательных учреждениях: опыт и перспективы» Образовательные технологии и общество, 24(3), 56-70.
3. Журавлева, Л. И. (2022). «Роль искусственного интеллекта в образовательных технологиях: от теории к практике» Инновационные технологии в образовании, 15(1), 112-118.
5. Петухов, Д. А. (2021). «Развитие цифровых компетенций педагогов через использование искусственного интеллекта в дополнительном образовании». Современные проблемы науки и образования, 6(1), 45-56.
6. Фролова, Т. Ю. (2021). Искусственный интеллект в кружковой деятельности и его влияние на развитие детей. — Москва: Издательство РОСА.

ҚАЗАҚ ТІЛІ ПӘНІНДЕ «ТҰРАҚТЫ ТІРКЕС (ФРАЗЕОЛОГИЯ)» ТАҚЫРЫБЫН ҚЫЗЫҚТЫ ТҮСІНДІРУДІҢ ТҮРЛІ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІ

**Асипова Жаннур Валериевна,
Астана қаласы әкімдігінің «Кәрім Мыңбаев атындағы №59 мектеп-
лицейі» ШЖҚ МКК қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі**

*«Тұрақты тіркестер қазақ лексикасының
ең өнімді бай қабатын құрайды»
Г. Смағұлова*

Қазақ тіл білімінде лексика саласы қарастыратын - тұрақты тіркес (фразеологизм) мектеп бағдарламасының бастауыш сыныптардағы қазақ тілінен бастап, негізгі орта білім беру курсы аяқталғанша, яғни 4-8 сыныптардың қазақ тілдерінде білім алушылардың жас ерекшеліктеріне қарай күрделене отыра оқытылады. Кез-келген тілдегі тұрақты тіркестердің мән-мағынасын түсініп, сөздік қорға енгізіп, сөз саптауға қосу бірқатар шеберлікті қажет ететіні рас.

Бұл қажеттілікті толыққанды жүзеге асыру үшін, ең бірінші алдыңызда отырған оқушыңызды кітап оқуға, көркем әдебиет оқуға қызықтыра тарту – ең ұтымды қадамдардың бірі.

Сөз мағынасын жетік білмейтін адам үшін, бұл тақырыпты толыққанды меңгеру қиынға соғады.

Қазақ тілі сабағында фразеология тақырыбын оқушыларға қызықты әрі тиімді түрде түсіндіру – мұғалімнің шеберлігіне байланысты. Фразеологизмдер – тіл байлығының көрінісі, халқымыздың танымы мен дүниетанымының айнасы. Неғұрлым сөздік қор бай болса, соғұрлым сол халықтың әдебиеті көркем бола түседі. Осы мақсатта білім

алушылардың кіші жастан тілде жиі қолданатын тұрақты тіркестерді жаттата, санасына сіңіре өсірген дұрыс.

Жаңартылған білім беру бағдарламасы оқушының сөйлеу әрекетінің төрт дағдысын – айтылым, жазылым, оқылым, тыңдалым процестерін жетілдіруге бағытталған. Егер тілдік қолданыстарына тұрақты тіркесті жүйелі қолдана білсе, оқушы тілінде сөз қайталанулар азайып, перефразға пайдалану дағдысы жетіледі. Сондықтан бұл тақырыпты қызықты әрі есте қаларлықтай өткізу үшін бірнеше әдіс-тәсілді қолдануға болады.

Ойын технологиясы

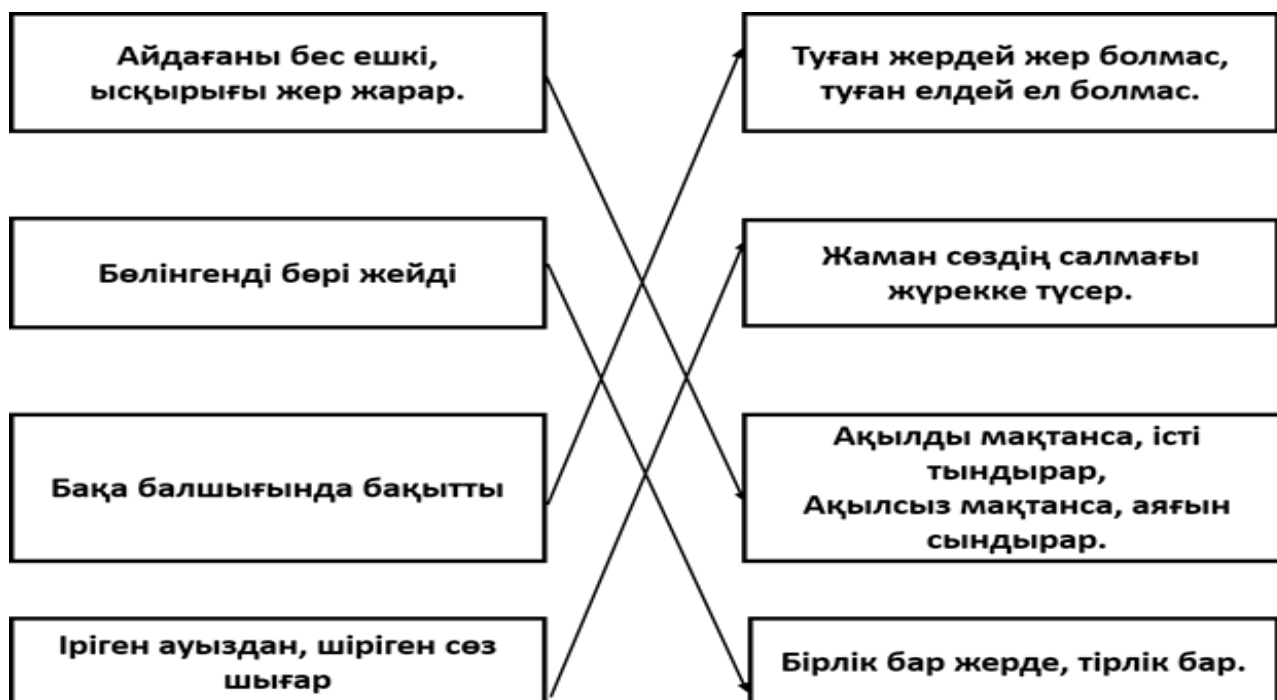
Оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын, шығармашылық қабілетін, сөздік қорын арттырудың тиімді жолдарының бірі – ойын элементтерін қолдану.

Ойын арқылы оқушыларды өмірге ең қажетті қасиеттерге: байқампаздыққа, зеректікке, қызықты есте сақтай білуіне, ойлау әрекетін дамытуға баулиды. Мысалы:

«Фразеологиялық домино» – оқушыларға жартылай берілген фразеологизмдерді толықтыру, немесе суретпен берілген тұрақты тіркестің мағынасын табу тапсырылады.

	өте жылдам		қорқақ
салы	суға кетті	жерден жеті	қоян табу

«Мақал мен мәтелді сәйкестендір» – оқушылар фразеологизмдер мен олардың мағынасын табады.

«Кім жылдам?» – оқушыларға белгілі бір мәнмәтінге сәйкес келетін фразеологизмді жылдам тауып айту керек немесе тұрақты тіркестердің мағынасын жылдам айту керек.

1. Қырық пышақ болу –
2. Ай мен күндей –
3. Тас бауыр –
4. Маңдайы ашылған, бағы жанған –
5. Тонның ішкі бауындай –
6. Тайға таңба басқандай –

Рөлдік ойындар мен драматизация

Фразеологизмдерді күнделікті сөйлеу тілінде қолдану дағдыларын дамыту үшін рөлдік ойындар ұйымдастыруға болады.

«Сценка құрастыру» – оқушылар берілген фразеологизмдерге сәйкес қысқа көріністер ойлап табады. Мысалы: (Ойын шарты: сөз саптауда тұрақты тіркестерді пайдалану)

1. Жылап отырған баланы жұбату.
2. Көптен көрмеген жақынын сағынып көрісу.
3. Тілін алмаған баласына ұрысу.
4. Табиғаттың әсемдігіне тамсану.

«Сөйлеу жарысы» – оқушылар фразеологизмдерді қолдана отырып, қысқа әңгіме құрастырады немесе берілген тақырыптарға байланысты пікірсайыс ұйымдастырады.

Интерактивті әдістер

Қазіргі заманғы технологияларды пайдалану сабақтың әсерін күшейтеді.

Онлайн викторина (Kahoot, Quizizz, wordwall) арқылы фразеологизмдердің мағынасын анықтау.

<https://wordwall.net/ru/resource/68280167>

Презентациялар мен бейнероликтер – оқушыларға фразеологизмдердің пайда болуы туралы мәліметтерді көру арқылы есте сақтауға көмектеседі.

Жобалық жұмыс

Оқушыларды зерттеу жұмыстарына тарту арқылы олардың шығармашылық қабілеттерін арттыруға болады.

«Фразеологизмдер әлемі» атты шағын кітапша немесе постер жасау.

«Отбасылық фразеологизмдер» жобасы – оқушылар өз отбасыларында қолданылатын ерекше фразеологизмдерді жинақтайды.

Әкемнің сөз қолданысындағы тұрақты тіркестер	Анамның сөз қолданысындағы тұрақты тіркестер	Әжемнің немесе атамның сөз қолданысындағы тұрақты тіркестер	Менің сөз қолданысымдағы тұрақты тіркестер

Көрнекілік пен ассоциация

Көрнекі құралдар мен суреттер оқушыларға фразеологизмдерді есте сақтауға көмектеседі.

«Фразеологизмдер картасы» – белгілі бір тақырыпқа сай фразеологизмдерді топтастыру.

«Суретпен бейнеле» – оқушылар белгілі бір фразеологизмді сурет арқылы бейнелейді.

Жаңбыр шелектеп құйды

Ит пен мысықтай

Бетінен оты шықты

Төбесіне шәй қайнатты

Қорытынды

Фразеология тақырыбын қызықты өткізу үшін әртүрлі әдіс-тәсілдерді үйлестіре қолдану маңызды. Белсенді оқыту әдістері оқушылардың қызығушылығын арттырып қана қоймай, олардың тіл байлығын дамытады, қазақ тілінің көркемдігін тереңірек түсінуге ықпал етеді.

Осылайша, фразеология сабақтарын шығармашылық тұрғыдан ұйымдастыру оқушылардың есте сақтау қабілетін күшейтіп, оларды тіл мәдениетін тереңірек меңгеруге жетелейді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Смағұлова Г., «Қазақ тілінің фразеологиялық сөздігі» Алматы «Қазақ университеті», 2020 жыл, 398 бет.
2. Ибрагимов Қ. «Қазақ тілі әдістемесі», Алматы «Шың» 2007 жыл.
3. Мұғалімдерге арналған нұсқаулық. Бірінші (Ілгері) Деңгей. Екінші басылым. 2014 жыл.
4. <https://wordwall.net/ru/resource/>

ОБУЧЕНИЕ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ В КАЗАХСТАНЕ: ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ И ПРАКТИКА НА УРОКАХ ГЕОГРАФИИ

Алматинская область
Карасайский район КГУ «Средняя школа села Кокозек»
Заместитель директора по учебной работе, учитель географии
Бейсембиева А.Т.

Введение

Образование является важным инструментом социализации и развития личности, и для того, чтобы оно было доступным каждому ребёнку, государство должно обеспечить различные формы обучения. В Республике Казахстан одним из приоритетных направлений является создание инклюзивной образовательной среды для детей с особыми образовательными потребностями и обеспечение возможности для обучения на дому, если ребёнок не может посещать учебное заведение по медицинским или другим причинам. Эти темы регулируются рядом законов и нормативных актов Министерства просвещения Республики Казахстан. В данном материале рассмотрены основные аспекты обучения на дому и инклюзивного образования в Казахстане, а также нормативные акты, которые регулируют эти вопросы.

1. Законодательная база обучения на дому в Казахстане

Обучение на дому в Казахстане регулируется рядом нормативных актов, в первую очередь, Законом Республики Казахстан «Об образовании». Согласно этому закону, каждый ребёнок имеет право на образование, и для детей, которые по медицинским показаниям или другим причинам не могут посещать школу, предусмотрена возможность обучения на дому. В соответствии с приказами Министерства образования и науки Республики Казахстан, организации, осуществляющие образование на дому, должны соблюдать определённые стандарты качества и обеспечивать адаптированные образовательные программы, которые могут быть реализованы в домашних условиях. При этом важно отметить, что обучение на дому должно быть таким образом организовано, чтобы ребёнок не отставал от школьной программы, а преподавание проводилось с учётом индивидуальных особенностей.

Инклюзивное образование в зарубежной практике и в РК

Инклюзивное образование становится неотъемлемой частью образовательных систем по всему миру. В последние десятилетия оно активно развивается как в странах с развитой экономикой, так и в развивающихся государствах. В данной исследовательской части будет рассмотрен опыт внедрения инклюзивного образования в зарубежных странах и в Республике Казахстан, с акцентом на практические подходы, вызовы и результаты.

1. Инклюзивное образование за рубежом

Инклюзивное образование в мировом контексте представляет собой подход, направленный на интеграцию детей с особыми образовательными потребностями в общие образовательные учреждения, с предоставлением необходимых ресурсов и поддерживающих услуг для того, чтобы все дети имели равные возможности для получения образования. Ожидается, что такие школы создадут более разнообразную и инклюзивную образовательную среду.

1.1. США: Федеральная поддержка инклюзивного образования

США стали одной из первых стран, где инклюзивное образование получило масштабное распространение. Основным документом, регулирующим инклюзивное образование в США, является Закон об образовании людей с ограниченными возможностями (IDEA), который был принят в 1975 году. Этот закон гарантирует право каждого ребёнка с инвалидностью на получение бесплатного и подходящего образования

в общественных школах. Закон предусматривает, что такие дети должны обучаться в общем классе вместе с детьми без инвалидности, если это возможно.

В США существуют различные формы инклюзии, включая:

- Полная инклюзия: дети с особыми образовательными потребностями обучаются вместе с другими детьми в обычных классах, а для них предусмотрена дополнительная поддержка, такая как услуги логопедов или дефектологов.

- Частичная инклюзия: дети с особыми потребностями проводят большую часть времени в классе, но могут посещать специальные занятия или получать дополнительную помощь в отдельных группах.

Применение модели инклюзии в США требует значительных ресурсов и подготовки персонала. В школах работают специальные педагоги, психологи, логопеды, а также социальные работники, которые помогают создавать нужную образовательную среду для учеников с особыми потребностями. Исследования показывают, что инклюзивное образование в США способствует повышению социальной интеграции детей с особыми потребностями и улучшению их когнитивных навыков, однако успешность такой модели зависит от качественного профессионального сопровождения.

1.2. Великобритания: Инклюзия как основа образовательной политики

В Великобритании концепция инклюзивного образования получила развитие с конца 1980-х годов. Важным моментом стало принятие Закона о равенстве 2010 года, который закрепил право детей с особыми образовательными потребностями на получение образования в государственных школах, с необходимыми условиями для их обучения и развития. В Великобритании активно развиваются программы инклюзии, которые ориентированы на индивидуальный подход к каждому ребёнку.

В отличие от США, где инклюзия чаще всего проводится через отдельные классы с поддержкой, в Великобритании акцент сделан на индивидуализированные образовательные планы для каждого ученика. На основе этих планов школьная программа адаптируется к потребностям ребёнка, включая использование специальных методов и технологий обучения. Это может быть специализированное оборудование, использование ассистивных технологий, а также помощь педагогов, имеющих специальную подготовку. Великобритания делает акцент на активное вовлечение родителей в процесс образования, что значительно повышает эффективность инклюзивного образования. Исследования показывают, что инклюзивные школы в Великобритании не только помогают детям с особыми потребностями, но и развивают у других детей толерантность и понимание различий, что способствует гармоничному развитию всех участников образовательного процесса.

1.3. Скандинавия: Образование без барьеров

Страны Скандинавии, такие как Швеция, Норвегия и Финляндия, имеют одни из самых успешных систем инклюзивного образования в мире. В этих странах инклюзия не рассматривается как исключение, а является основным принципом образовательной системы. В Финляндии, например, была внедрена модель инклюзивного образования, при которой каждый ребёнок, вне зависимости от состояния здоровья, обучается в обычной школе с учётом индивидуальных потребностей.

Главными особенностями инклюзивного образования в Скандинавии являются:

- Отсутствие различий в школьных программах для детей с особыми потребностями. Все дети обучаются по общей программе, а дополнительные ресурсы предоставляются в зависимости от потребностей.

- Высокая квалификация педагогов. В этих странах педагоги проходят специализированную подготовку по работе с детьми с особыми потребностями, включая тренинг по инклюзивным подходам.

- Взаимодействие с родителями и социальными службами. Создание инклюзивной образовательной среды является результатом комплексного подхода, где школа работает в тесном контакте с семьями и социальными службами.

Исследования, проведённые в этих странах, показывают высокую степень успешности инклюзивных программ, что подтверждается положительными результатами в плане

социальной адаптации и академической успеваемости детей с особыми потребностями.

2. Инклюзивное образование в Казахстане

В Республике Казахстан инклюзивное образование начало развиваться с конца 2000-х годов, и на сегодняшний день это направление находится на стадии активного становления. Несмотря на значительный прогресс, существуют как положительные, так и проблемные аспекты внедрения инклюзии в казахстанских школах. Инклюзивное образование в Казахстане регулируется рядом нормативных актов, в том числе Законом Республики Казахстан «Об образовании» и различными приказами Министерства образования и науки Республики Казахстан. Важным документом является Приказ Министерства образования и науки Республики Казахстан № 702 от 27 декабря 2017 года, который утверждает правила внедрения инклюзивного образования в системы общего образования. Законодательство страны поддерживает право каждого ребёнка на образование, независимо от его здоровья, а также предусматривает создание условий для детей с особыми потребностями. В Казахстане активно развивается система психолого-педагогической поддержки для таких детей, а также программы дополнительной. Согласно Закону Республики Казахстан «Об образовании», который был принят в 2007 году и с тех пор неоднократно обновлялся, все дети, включая детей с особыми образовательными потребностями, имеют право на обучение в любых образовательных учреждениях страны. В частности, статья 30 Закона чётко устанавливает, что образование детей с особыми потребностями должно обеспечиваться с учётом их индивидуальных особенностей.

Документы, регулирующие инклюзивное образование, предполагают, что для успешного обучения детей с особыми потребностями в школьной среде должны быть выполнены несколько условий:

- Образовательные учреждения должны быть оснащены специальными техническими средствами, которые помогают детям с ограниченными возможностями здоровья (например, специальные классы, оборудованные для слабовидящих и слабослышащих детей).
- Педагоги должны проходить специализированное обучение для работы с детьми, имеющими различные нарушения в развитии.
- В классе может работать специализированный педагогический состав, включающий дефектологов, логопедов, психологов и социальных работников.

2.2. Инклюзивное образование на уроках географии

География как предмет имеет уникальные возможности для развития инклюзивного образования. На уроках географии можно эффективно использовать различные методы и приемы, способствующие интеграции учащихся с особыми образовательными потребностями в учебный процесс.

1. Использование карт и визуальных материалов: Карты и различные визуальные материалы помогают учащимся лучше понять материал. Для детей с особыми образовательными потребностями можно использовать адаптированные карты и учебные пособия, что способствует их успешному обучению.

2. Групповая работа: Организация групповой работы позволяет детям с особыми образовательными потребностями взаимодействовать со своими сверстниками, развивать социальные навыки и принимать активное участие в учебном процессе. Важно учитывать индивидуальные особенности каждого ребенка при формировании групп.

3. Использование технологий: Современные технологии играют важную роль в инклюзивном образовании. На уроках географии можно использовать интерактивные доски, компьютерные программы и мобильные приложения, которые помогают адаптировать учебный материал и сделать его доступным для всех учащихся.

4. Индивидуальный подход: Учителя должны учитывать индивидуальные особенности каждого ребенка и разрабатывать индивидуальные образовательные планы, которые помогут детям с особыми образовательными потребностями успешно усваивать учебный материал.

3. Взаимодействие педагогов и родителей

Важной составляющей успешного инклюзивного образования является тесное взаимодействие педагогов и родителей детей с особыми образовательными потребностями.

В этом контексте одним из наиболее значимых актов является Приказ Министерства образования и науки Республики Казахстан от 28 ноября 2014 года № 464 «О порядке организации и проведения психолого-педагогической поддержки учащихся с особыми образовательными потребностями». Этот приказ определяет порядок взаимодействия образовательных учреждений и семей в процессе обучения детей с особыми потребностями.

В рамках этого документа регулируется проведение индивидуальных психолого-педагогических обследований, разработка индивидуальных образовательных маршрутов для каждого ребёнка, а также организация консультаций для родителей по вопросам образовательного процесса.

4. Проблемы и вызовы инклюзивного образования в Казахстане

Несмотря на прогресс в развитии инклюзивного образования и обучения на дому в Казахстане, существует ряд проблем, которые требуют внимания и решения. Недостаточная подготовленность педагогов. В Казахстане ещё не хватает специалистов, готовых работать с детьми с особыми потребностями. Программы подготовки педагогов нуждаются в обновлении. Нехватка специализированных материалов и оборудования. Школы не всегда обеспечены необходимыми техническими средствами, что ограничивает возможности для полноценного обучения детей с ограниченными возможностями. Не все образовательные учреждения в Казахстане готовы принять детей с особыми потребностями, поскольку школы часто не оснащены необходимыми техническими средствами или специализированными учебными материалами. Нехватка финансирования и ресурсов. Тем не менее, инклюзивное образование в Казахстане продолжает развиваться, и с каждым годом появляются новые программы, которые способствуют созданию более доступной образовательной среды для всех детей.

Заключение

Образование на дому и инклюзивное образование являются важными аспектами системы образования Казахстана. В последние годы страна сделала значительные шаги в развитии этих направлений, но ещё остаются вопросы, которые требуют решения. Усовершенствование нормативно-правовой базы, подготовка педагогов, развитие инфраструктуры и улучшение координации между различными учреждениями будут способствовать созданию более доступной и инклюзивной образовательной среды для всех детей, независимо от их здоровья и потребностей. Образование на дому и инклюзивное образование не только открывают новые возможности для детей с особыми образовательными потребностями, но и способствуют созданию более толерантного и справедливого общества, где каждый ребёнок имеет шанс на полноценное развитие. Зарубежный опыт показывает, что инклюзивное образование имеет значительный потенциал, если оно осуществляется с учётом индивидуальных потребностей каждого ребёнка, наличия квалифицированных специалистов и создания необходимых условий. Важно продолжать совершенствовать подходы, расширять возможности для детей с особыми образовательными потребностями и укреплять сотрудничество между школами, родителями и государственными учреждениями.

Список использованной литературы

1. Барретт, М. Дж., и Кросс, М. К. (2016). Инклюзивное образование: теория и практика. Нью-Йорк: Routledge.
2. Минкевич, И. А. (2019). Инклюзивное образование в зарубежных странах: практика и опыт. Минск: БГПУ.
3. Министерство образования и науки Республики Казахстан (2017). Приказ Министерства образования и науки Республики Казахстан № 702 «О внедрении инклюзивного образования в систему общего образования». Алматы: Министерство образования и науки РК.
4. Шевченко, Т. В. (2021). Инклюзивное образование в Казахстане: вызовы и перспективы. Астана: Назарбаев Университет.

5. Корчинская, Л. Л. (2018). Инклюзивное образование в странах Скандинавии. Москва: Издательство Московского университета.
6. Ричардсон, В., и Грей, С. (2015). Разработка инклюзивных образовательных программ: международный опыт. Лондон: Open University Press.
7. Джейкобс, Л. Э. (2014). Адаптация образовательных практик для детей с особыми потребностями: исследовательский подход в американских школах. Вашингтон: U.S. Department of Education.
8. Халабова, И. А. (2020). Инклюзивное образование и его реализация в России и странах СНГ: сравнительный анализ. Санкт-Петербург: Издательство СПбГУ.
9. Финляндия, Министерство образования и культуры (2014). Руководство по инклюзивному образованию в Финляндии. Хельсинки: Министерство образования и культуры Финляндии.

«КРУЖОК ВНЕКЛАССНОГО ЧТЕНИЯ С ЭЛЕМЕНТАМИ АНАЛИЗА ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТЕКСТА КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ РЕЧЕВОЙ КОМПЕТЕНЦИИ УЧАЩИХСЯ: ИССЛЕДОВАНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ СОВРЕМЕННЫХ МЕТОДИК»

М.Е. Жакупов

**КГУ «ООШ №32 г.Павлодара» отдела образования г.Павлодара,
управления образования Павлодарской области**

Аннотация. Бұл жұмыс коммуникативтік құзыреттілікті дамытудың негізгі компоненті ретінде жалпы білім беретін мектептер оқушыларының сөйлеу құзыреттілігін қалыптастыру проблемасына арналған. Автор балалардың тұтас және тұтас емес мәтіндермен жұмыс істеу дағдыларын дамытуға, пікірталастарды сауатты жүргізуге, өз көзқарасын дәлелдеуге ықпал ететін әдістемелерді зерттейді, сондай-ақ білім беру процесінде қазіргі заманғы технологиялардың ролін талдайды. Негізгі назар оқушыларды тілді меңгеруге, оларда тіл мәдениетін қалыптастыруға және орыс тілі мен әдебиетін оқуға қызығушылықты арттыруға ынталандыратын жағдайлар жасауға аударылады.

Аннотация. Данная работа посвящена проблеме формирования речевой компетенции учащихся общеобразовательных школ как ключевого компонента развития коммуникативной компетенции. Автор исследует методики, способствующие развитию у детей навыков работы со сплошными и несплошными текстами, грамотного ведения дискуссий, аргументации своей точки зрения, а также анализирует роль современных технологий в образовательном процессе. Основное внимание уделяется созданию условий, мотивирующих учеников к освоению языка, формированию у них культуры речи и повышению интереса к изучению русского языка и литературы.

Түйін сөздер: құзыреттілік, сөйлеу, мәтін, тіл, технология, байланыс, тапсырмалар. Ключевые слова: компетенции, речь, текст, язык, технология, коммуникация, задания. Формирование речевой компетенции является одной из ключевых задач образования, так как владение языком напрямую влияет на успешность обучения, коммуникативные способности и адаптацию личности в социуме. В условиях современной образовательной среды, где традиционные методы обучения дополняются инновационными подходами, дополнительное образование открывает новые возможности для развития речи учащихся.

Речевая компетенция включает в себя не только знание языковых норм, но и способность правильно, логично, аргументированно излагать свои мысли в устной и письменной форме, анализировать информацию, участвовать в диалогах и дискуссиях. Однако многочисленные исследования показывают, что учащиеся, особенно подросткового возраста, испытывают трудности с четким выражением мыслей, структурированием текста, а также аргументацией своих высказываний [1].

В данной статье рассматриваются современные методики, направленные на развитие речевой компетенции, с акцентом на практическое применение в рамках дополнительного образования. Исследование охватывает анализ существующих методик, экспериментальное их внедрение, оценку эффективности и формирование рекомендаций

для дальнейшего использования.

Цель исследования:

Определить наиболее эффективные методы формирования речевой компетенции у учащихся 12–14 лет в условиях дополнительного образования и оценить их влияние на развитие устной и письменной речи.

Задачи исследования:

1. Изучить и систематизировать современные методики, направленные на развитие речевой компетенции.
2. Разработать экспериментальный курс, включающий наиболее перспективные методики.
3. Провести диагностику уровня речевой компетенции до и после прохождения курса.
4. Оценить результаты обучения, выявить наиболее действенные методы.
5. Разработать рекомендации по внедрению методик в образовательную практику [2].

В исследовании использовались как теоретические, так и практические методы:

- Анализ научной литературы — изучение педагогических подходов к развитию речи, анализ успешных практик.
- Диагностическое тестирование — выявление уровня сформированности речевой компетенции у учащихся до начала исследования.
- Анкетирование — изучение мнения учащихся о проблемах, с которыми они сталкиваются при работе с текстом, публичными выступлениями.
- Экспериментальная работа — внедрение современных методик в образовательный процесс.
- Наблюдение — анализ поведения учащихся в ходе занятий, их взаимодействия в диалогах, обсуждениях.
- Анализ письменных и устных работ — оценка динамики развития речевых навыков.

Исследование проводилось в рамках дополнительного курса, рассчитанного на 10 недель, в котором приняли участие 50 учащихся 12–14 лет.

В ходе исследования были отобраны и апробированы наиболее эффективные методики развития речевой компетенции, разделенные на несколько групп.

1. Коммуникативно-ориентированные задания

Цель: развить способность анализировать тексты, выделять главную мысль, формулировать аргументы, выстраивать логичную структуру речи.

Применяемые приемы:

- «Лови ошибку!» — учитель намеренно допускает ошибки в тексте, а учащиеся должны их найти, аргументировать и исправить.
- «Удивляет!» — поиск неожиданных фактов, которые позволяют взглянуть на тему с новой стороны.
- Работа с пословицами — нахождение примеров из жизни, которые подтверждают смысл пословицы.

Результаты:

- Учащиеся стали лучше формулировать главные мысли текстов.
- Развились навыки аргументации.
- Увеличилось количество сложных предложений в устных и письменных работах.

2. Метод драматизации и словесного рисования

Цель: развить воображение, выразительность речи, способность импровизировать и работать с разными типами текстов.

Применяемые приемы:

- Чтение по ролям.
- Инсценировка литературных произведений.
- Придумывание и рассказывание историй по картинкам [3].

Результаты:

- Повысился уровень выразительности речи.
- Учащиеся стали активнее участвовать в дискуссиях.
- Улучшилась дикция, интонация.

3. Метод прогнозирования

Цель: научить детей предугадывать ход событий, развить способность анализировать и синтезировать информацию.

Применяемые приемы:

- Восстановление пропущенных слов в текстах.
- Прогнозирование событий по заголовку.
- Продолжение незаконченного рассказа.

Результаты:

- Развились аналитические способности.
- Повысилось качество письменных работ.

4. Использование ИКТ

Цель: интеграция цифровых технологий в процесс обучения для повышения мотивации учащихся.

Применяемые инструменты:

- Создание подкастов.
- Видеопрезентации с озвучкой текстов.
- Работа с интерактивными картами и диаграммами.

Результаты:

- Учащиеся стали увереннее работать с информацией.
- Улучшились навыки публичных выступлений.

На основе проведенного исследования был разработан 10-недельный курс, включающий:

1. Теоретические занятия (30%) — работа с текстами, анализ структуры.
2. Практические занятия (40%) — ролевые игры, публичные выступления.
3. ИКТ-компонент (30%) — медиапроекты, интерактивные задания.

Рекомендации:

1. Подготовка к внедрению
 - Подбор адаптивных методик в зависимости от возраста и уровня развития учащихся.

- Разработка индивидуальных планов работы.
2. Методы оценки результатов
 - Регулярные письменные и устные работы.
 - Анкетирование учащихся.
3. Адаптация к разным учебным группам
 - Для младших школьников — игровые методики.
 - Для подростков — дискуссии, медиапроекты.

Результаты исследования показали, что применение современных методик в дополнительном образовании способствует значительному улучшению речевой компетенции учащихся. Интерактивные и творческие формы работы оказались наиболее эффективными.

Перспективы дальнейших исследований:

- Применение методик в разных возрастных группах.
- Анализ эффективности отдельных методик.
- Разработка цифровых инструментов для развития речи.

Дополнительное образование является важной площадкой для экспериментов и внедрения инновационных методов, что позволяет сделать процесс обучения более эффективным и интересным для учащихся.

Список литературы:

1. Маненкова М.П. Речевая компетентность личности: содержание и структура. – М.: Просвещение, 2013. 150 с.
2. Надибаидзе О.Ш. Речевая компетентность говорящего. Учебное пособие. – М.: Издательский дом, 2017. – 192 с.
3. Булетбаева К.Н. Функционально-коммуникативный подход к обучению русскому языку в казахской школе. – Астана: Атамура, 2014. – 87 с.

ТІЛДІҢ, УАҚЫТ КЕЗЕҢДЕРІНДЕГІ ӨЗГЕРІСТЕРІ ЖӘНЕ ОНЫ ОҚЫТУДЫҢ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІ

Уныйбаева Асемгуль Жиксимбаевна
Павлодар облысының білім басқармасы, Павлодар қаласының білім
беру бөлімі, «Павлодар қаласының №32 негізгі жалпы білім беру
мектебі» КММ

Аңдатпа

Бұл мақалада тілдің уақыт кезеңдеріндегі өзгерістері және оның дамуының негізгі факторлары қарастырылады. Тарихи даму барысында тілдің құрылымы мен сөздік құрамы қалай өзгередігі зерттеліп, тілдің қоғаммен өзара байланысы көрсетіледі. Сонымен қатар, тілдік өзгерістерді оқытудың әдіс-тәсілдері, олардың тиімділігі және заманауи педагогикалық технологияларды пайдалану жолдары сипатталады. Тілдік құбылыстарды оқытуда қолданылатын белсенді әдістер мен жаңа технологиялардың маңыздылығы да талданады.

Тірек сөздер: тіл дамуы, тарихи өзгерістер, оқыту әдістері, жаңа технологиялар, инновациялық оқыту.

Аннотация

В данной статье рассматриваются изменения языка в периоды времени и основные факторы его развития. В ходе исторического развития изучается, как изменяется структура и словарный состав языка, демонстрируется Взаимосвязь языка с обществом. Кроме того, описываются методы и приемы обучения языковым изменениям, их эффективность и способы использования современных педагогических технологий. Также анализируется важность активных методов и новых технологий, используемых при обучении языковым явлениям.

Кіріспе

Тіл – адамзаттың негізгі қарым-қатынас құралы және оның қоғамдағы рөлі өте жоғары. Тарихи дамудың әртүрлі кезеңдерінде тіл өзгерістерге ұшырай отырып, жаңа сөздермен, мағыналармен, грамматикалық ерекшеліктермен толығып отырады. Уақыт өте келе тілдің құрылымдық жүйесінде өзгерістер орын алады, бұл құбылыс тіл біліміндегі диахрондық және синхрондық зерттеулердің негізгі объектісіне айналады. Бұл мақалада тілдің уақыт кезеңдеріндегі өзгерістері, олардың себептері мен ерекшеліктері талданып, тілдік құбылыстардың оқыту процесіндегі маңыздылығы қарастырылады.

Мақсаты:

Тілдің уақыт кезеңдеріндегі өзгерістерінің ерекшеліктерін зерттеу, олардың негізгі себептерін анықтау және тілдік құбылыстарды оқыту әдістерін қарастыру.

Міндеттері:

Тілдің тарихи өзгерістеріне әсер ететін негізгі факторларды анықтау.

Әртүрлі дәуірлердегі тілдік өзгерістердің ерекшеліктерін сипаттау.

Тіл біліміндегі эволюциялық процестерді талдап, олардың оқыту әдістеріне ықпалын қарастыру.

Заманауи оқыту әдістерін талдап, тілдік өзгерістерді түсіндіруде қолданудың тиімді жолдарын ұсыну.

Тілдік өзгерістерді оқытуда жаңа технологияларды енгізудің маңыздылығын көрсету.

Әдістеме

Зерттеу барысында салыстырмалы-тарихи, сипаттамалы, жүйелі-құрылымдық және контент-талдау әдістері қолданылды. Салыстырмалы әдіс арқылы тілдің әртүрлі дәуірлердегі өзгерістері қарастырылды, ал сипаттамалы әдіс көмегімен жаңа сөздердің қалыптасу заңдылықтары анықталды.

Зерттеу бөлімі

1. Тілдің уақыт кезеңдеріндегі өзгерістері

Тіл тарихы – ұзақ эволюциялық процестің нәтижесі. Тарихи деректерге сүйенсек, әрбір тіл өзінің қалыптасу барысында бірнеше даму кезеңінен өтеді. Ғалымдардың пікірінше, тілдің өзгеруі табиғи процесс болып табылады және оған келесі факторлар әсер етеді:

- Қоғамдық-саяси өзгерістер;
- Әлеуметтік қарым-қатынастардың күрделенуі;
- Ғылыми-техникалық прогресс және жаһандану;
- Өзге тілдердің ықпалы мен сөз алмасу процестері.

Тілдің өзгеруіне әсер ететін негізгі факторлар

Мысалы, қазақ тіліне XX ғасырда көптеген жаңа сөздер енді: «кеңес», «жоспар», «мәдениет», ал XXI ғасырда «онлайн», «маркетинг», «платформа» сияқты сөздер кеңінен қолданыла бастады. Тілдің өзгеруі – табиғи құбылыс, ол адамның қоғамдық өмірімен тығыз байланысты [1].

2. Тілдік өзгерістерді оқыту әдістері

Тілдің тарихи өзгерістерін білім алушыларға тиімді түсіндіру үшін заманауи педагогикалық технологияларды пайдалану қажет. Оқытудың инновациялық әдістері білім алушылардың белсенділігін арттырып, теориялық материалды меңгеруін жеңілдетеді [2].

Әдістер	Сипаттамасы	Тиімділігі
<u>Дәстүрлі лекция әдісі</u>	Мұғалімнің түсіндіруі арқылы тілдік өзгерістерді баяндау.	Теориялық білім беруде пайдалы, бірақ оқушының белсенділігін төмендетуі мүмкін
<u>Жобалық оқыту</u>	Білім алушылар белгілі бір тақырып бойынша зерттеу жүргізіп, өз жұмыстарын қорғайды.	<u>Аналитикалық ойлауды дамытады,</u> <u>дағдыларын қалыптастырады.</u>
<u>Көрнекілік әдісі</u>	<u>Суреттер, диаграммалар, кестелер арқылы түсіндіру.</u>	Ақпаратты есте сақтауды жеңілдетеді, қызығушылықты арттырады
<u>Белсенді оқыту (талқылау, пікірталас)</u>	Студенттер мен оқушыларға мәселені шешу жолдарын өз бетінше қарастыруға мүмкіндік беру.	Шығармашылық ойлауды дамытады, коммуникативтік қабілеттерді жақсартады.
<u>Цифрлық технологиялар (онлайн платформалар, мультимедиа құралдары)</u>	Заманауи оқыту құралдарын қолдану (бейнематериалдар, интерактивті тапсырмалар).	Оқытуды тиімді етеді, қызығушылықты арттырады

Жобалық оқыту технологиясы

Білім алушылар тілдік өзгерістерге қатысты жеке зерттеу жобаларын жасап, оларды көпшілік алдында қорғай алады. Бұл әдіс аналитикалық ойлауды дамытып, тарихи өзгерістерді терең түсінуге көмектеседі.

Белсенді оқыту әдістері

Талдау және талқылау – студенттерге тілдің эволюциясын түсіндіру үшін пікірталас ұйымдастыру;

Көрнекілік әдісі – тарихи мәтіндер, карталар мен инфографикалар арқылы тілдің өзгеруін көрсету;

Сұрақ-жауап тәсілі – оқушылардың логикалық ойлау қабілетін арттыру [3].

Практикалық қолдану

Жаңа технологияларды енгізу арқылы тілдік өзгерістерді оқытудың тиімділігін арттыруға болады. Мысалы, лексикалық өзгерістерді түсіндіруде цифрлық құралдар мен интерактивті бағдарламаларды қолдану – оқытудың заманауи тәсілдерінің бірі [4].

Талдау нәтижелері

Зерттеу нәтижесінде келесі тұжырымдарға қол жеткізілді:

Тілдің өзгеруі тарихи заңдылықтарға негізделген және сыртқы (қоғамдық, мәдени, саяси) факторларға тәуелді.

Лексикалық қордың жаңаруы – тілдің үнемі даму үстінде екенін дәлелдейтін негізгі көрсеткіштердің бірі.

Тілдің өзгеруін оқытуда дәстүрлі әдістерден гөрі, интерактивті және инновациялық әдістер тиімдірек.

Оқушылар мен студенттерге тілдік өзгерістерді жобалық, талқылау, модельдеу әдістері арқылы меңгерту олардың білімін тереңдетуге ықпал етеді.

Заманауи технологияларды қолдану (интерактивті платформалар, мультимедиялық құралдар) тілдік өзгерістерді оқыту процесін жеңілдетеді және қызықты етеді [4].

Ұсыныстар

Тілдік өзгерістерді мектеп және жоғары оқу орындарының бағдарламасына енгізу;

Интерактивті технологияларды кеңінен пайдалану;

Оқушыларға зерттеу жұмыстарын жүргізуге мүмкіндік беру.

Қорытынды

Тілдің уақыт кезеңдеріндегі өзгерістері табиғи құбылыс болып табылады және оның дамуы тарихи, әлеуметтік және мәдени факторларға байланысты. Бұл өзгерістерді оқытуда инновациялық әдістерді қолдану маңызды рөл атқарады. Оқушылар мен студенттерге тілді тек коммуникациялық құрал ретінде ғана емес, тарихи және мәдени құбылыс ретінде таныту – заман талабына сай міндеттердің бірі [5].

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Аханов К. Тіл білімінің негіздері. Алматы, 1993.
2. Дүсіпбаева Қ. Тіл біліміне кіріспе. Өскемен, 2000.
3. Хасенов Ә. Тіл білімі. Алматы, 2002.
4. Манкеева Ж. Қазақ тіліндегі байырғы түбірлерді жаңғырту. Алматы, 2010.
5. Мұғалімдердің біліктілігін арттыру бағдарламасы, екінші басылым, «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ, Педагогикалық шеберлік орталығы, 2017.

ЦЕНТР «АЛМАТЫ ДАРЫНЫ» КАК ПЛОЩАДКА ДЛЯ РАСКРЫТИЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО И ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ШКОЛЬНИКОВ

**Бельгибаева Майра Бериковна, заместитель директора
по научно-методической работе,
Почетный работник Республики Казахстан**

**Кусаинова Каламкас Базархановна, заместитель директора по
развитию одаренности Центра «Алматы дарыны», г. Алматы**

Аннотация: В статье рассматривается развитие интеллектуального и творческого потенциала школьников в центрах для одарённых детей. Анализируются современные методы выявления и поддержки талантов, образовательные технологии и программы, направленные на академическое, творческое и социальное развитие.

Ключевые слова: одаренные дети, интеллектуальные олимпиады, научные исследования, творческие конкурсы, образовательные технологии.

Одарённость ребёнка является важным ресурсом общества, требующим системного выявления и поддержки. Важно вовремя выявить и развить талант ребёнка, обеспечить правильный подход в воспитании и обучении. Компетентное руководство педагогов помогает ребёнку раскрыть свои способности и направить их на достижение выдающихся результатов в различных образовательных областях.

Что же такое одарённость? Это понятие трактуется по-разному в психологии и педагогике. Одарённость может проявляться в разных формах: интеллектуальной, академической, творческой, социальной и физической. Согласно Б. Теплову, одарённость представляет собой совокупность способностей, которые приводят к успешной деятельности. Л. Ларионова и Р. Стернберг подчеркивают, что для раскрытия потенциала одарённых детей необходима специальная педагогическая поддержка.

Одарённость формируется не только благодаря интеллектуальным качествам, но и под влиянием окружения, личных особенностей и мотивации ребёнка. Одарённость бывает различных видов:

Академическая – выражается в успехах в учебе, олимпиадах и выполнении домашних заданий.

Творческая – проявляется в ярко выраженных способностях к искусствам, таким как музыка, живопись, танцы и т.д.

Интеллектуальная – дети, которые любят учиться и проявляют любознательность, как, например, известный учёный Томас Эдисон, который в школе считался неспособным.

Физическая – проявляется в выдающихся спортивных способностях.

Социально-коммуникационная – включает умение организовывать людей и общаться, а также разрешать конфликты.

Практическая – проявляется в умении работать с механизмами и конструкциями, исследовательской активности.

Для диагностики одарённости применяются тесты IQ, но современные исследования указывают на необходимость комплексного подхода, включающего наблюдение за поведением ребёнка, анализ его мотивации и креативности.

В Казахстане функционирует служба «Qabilet», которая проводит диагностику способностей, однако остаются вопросы адаптации международных методик к национальной системе образования.

Не каждый талантливый ребёнок является отличником. Одарённые дети могут проявлять склонность к асоциальному поведению или бунтарству. Чтобы развить таланты, важно:

- комплексно оценивать поведение и особенности ребёнка;
- разнообразить занятия и подходы к обучению;

- дифференцировать обучение, проводя занятия индивидуально или в группах;
- уделять внимание внеурочной деятельности и создать условия для совместной работы.

Для эффективной работы с одарёнными детьми педагог должен обладать:

- творческим мышлением, креативностью и знанием новых образовательных технологий;
- способностью диагностировать склонности ребёнка и помогать раскрывать его таланты;
- навыками организации самообучения и дополнительного образования;
- интересом к детям и их родителям, а также профессиональным ростом.

Работа с одарёнными детьми требует гибкости и своевременности. Педагоги должны не только изучать способности каждого ребёнка, но и стимулировать их мотивацию через нестандартные задания и игры, укрепляя психологический контакт с детьми и родителями. Важно создать поддерживающую среду, в которой одарённость может проявиться наиболее полно.

Важной задачей современного общества является создание условий для выявления и развития одарённых детей. Государственная политика в этом направлении направлена на поддержание и развитие талантливых школьников по всей территории Казахстана. С 1998 года в стране функционируют специализированные школы для одарённых детей, а также научно-практические центры. Выпускники этих учреждений становятся ведущими учеными и инженерами в разных странах.

На национальном уровне работает Республиканский научно-практический центр «Дарын», который оказывает поддержку одарённым детям. Центр «Алматы дарыны» играет ключевую роль в проведении образовательных инициатив, включая олимпиады, конкурсы научных проектов, творческие мероприятия и развитие инженерного мышления через робототехнику.

Выявить, развивать и реализовывать потенциальные возможности и творческие способности одаренных детей – такова цель созданного в г. Алматы Центра «Алматы дарыны», который начал свою работу в 2020 году.

Центр «Алматы дарыны» активно внедряет образовательные технологии, ориентированные на развитие научных исследований среди школьников. Организуются интеллектуальные олимпиады, научные проекты, инженерные и робототехнические конкурсы. В течение года Центр проводит более 200 интеллектуальных олимпиад, научных и творческих конкурсов различного уровня, в которых принимает участие более 250 000 детей. Важную роль играет подготовка команд к международным соревнованиям, где казахстанские школьники завоёвывают призовые места.

За прошедший год значительное число школьников нашего города приняли участие в международных и республиканских олимпиадах и конкурсах, продемонстрировав высокий уровень подготовки. Многие из них были признаны победителями и призерами, что подтверждает высокий уровень образования и талант учащихся.

Сборная Казахстана достойно представила страну на престижных международных олимпиадах по различным предметам, включая математику, физику, географию, химию, биологию, лингвистику и информатику. В составе сборной команды города Алматы были талантливые ученики, которые добились значительных успехов, завоевав призовые места. На республиканской олимпиаде по естественно-математическим дисциплинам команда Алматы показала выдающиеся результаты, завоевав множество медалей различного достоинства и получив почетную награду как лучшая олимпийская команда года. Также на олимпиадах по общественно-гуманитарным предметам команда Алматы добилась впечатляющих результатов, заняв множество призовых мест. По итогам учебного года команда города была признана лучшей в стране в данном направлении, получив соответствующую награду.

Главным достижением является то, что команда города Алматы на протяжении 22 лет занимает первое место в республиканских олимпиадах. Победители и призёры получают гранты на обучение в престижных вузах страны. Для подготовки команды Центр организует учебно-тренировочные сборы, включая международные поездки.

В настоящее время в организациях образования города Алматы успешно функционируют школьные и студенческие парламенты, объединяющие значительное количество учащихся и студентов. Эти органы самоуправления играют важную роль в системе воспитания, способствуя формированию активной гражданской позиции и развитию лидерских качеств.

В городе уделяется особое внимание развитию робототехники и инженерных навыков среди учащихся.

На мировом чемпионате в США сборная команда города Алматы вошла в топ-10 и заняла лидирующую позицию среди 80 команд в городе Далласе (США).

Также, алматинские школьники являются трехкратными чемпионами мира: Женева, Швейцария 2022, Золото; Сингапур 2023, Золото; Греция, Афины 2024, Золото.

Это начало большого и плодотворного пути в развитии STEM в Казахстане.

Основная деятельность Центра заключается не только в проведении городских этапов республиканских олимпиад, конкурсов и творческих мероприятий, но и в организации имиджевых мероприятий города, таких как:

Фестиваль «Балафест», который ежегодно собирает тысячи детей в Международный день защиты детей;

Олимпиаду по математике имени А. Миразовой, направленную на развитие математических талантов;

Чемпионат по робототехнике TechCUP, объединяющий участников из более чем 10 стран и способствующий развитию инженерных навыков среди школьников.

Центр активно работает над повышением квалификации своих сотрудников, участвующих в семинарах и курсах, а также обновляет методические ресурсы и информационные материалы для учителей.

Однако, несмотря на достижения, Центр сталкивается с проблемами, такими как: недостаток научно обоснованных методик – многие программы для одарённых детей основываются на эмпирическом опыте, а не на данных научных исследований; кадровый дефицит – нехватка специалистов, способных работать с одарёнными детьми, остаётся острой проблемой; ограниченный доступ к международному опыту – необходимо расширение сотрудничества с зарубежными центрами и учёными для адаптации лучших практик; развитие STEM и исследовательской деятельности – важно интегрировать научные проекты в образовательный процесс, создавая условия для развития исследовательской активности учащихся.

Работа с одарёнными детьми требует комплексного подхода, основанного на научных исследованиях и практическом опыте.

Центр «Алматы дарыны» вносит значительный вклад в развитие интеллектуального потенциала школьников, но для дальнейшего совершенствования необходимо расширение исследовательской базы, международное сотрудничество и внедрение передовых образовательных технологий.

Список литературы

1. Концептуальные основы казахстанской национальной системы выявления, развития и поддержки одаренных детей и талантливой молодежи. – Астана: МОН РК, 2018.
2. Теплов Б. М. Способности и одаренность. – М.: Наука, 1985.
3. Концепция выявления, поддержки и развития одаренных детей в Республике Казахстан // Ин-форм.-метод. сб. РНПЦ «Дарын». Астана, 1999. – № 3
4. Ларионова Л. В., Стернберг Р. Интеллект и творчество. – СПб.: Питер, 2010.
5. Отчеты о деятельности Центра «Алматы дарыны» (2022-2025 гг.).

«ОРГАНИЗАЦИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЛЕТНИХ ПРИШКОЛЬНЫХ СПОРТИВНО-ИГРОВЫХ ПЛОЩАДОК «ДИДАРЛЫ ЖАЗ»

**Искакова Галия Габдулманаповна
ГККП «Детско- юношеский центр
физического воспитания «Өркен»
акимата г. Астана, заместитель директора**

Введение

Физическое воспитание – составная часть общего воспитания. Его цель состоит не только в оздоровлении учащихся, сообщении им определенных знаний, выработке двигательных умений, навыков и развитии физических

качеств, но и, прежде всего, в гармонизации физического и духовного развития.

Формы организации школьного и внешкольного обучения и воспитания, средства и методы, используемые в процессе решения основных задач физического воспитания, могут эффективно содействовать решению различных задач воспитания.

Слагаемыми физической культуры личности являются: крепкое здоровье, хорошее физическое развитие, оптимальный уровень двигательных способностей, знания и навыки в области физической культуры.

Сегодня много говорят о малоподвижном образе жизни школьников, что отрицательно сказывается на их здоровье, умственном, физическом и психологическом развитии. Особенно актуальна данная тема в условиях постковидного периода, связанного с необходимостью устранения дефицита двигательной активности детей. Подвижные игры наиболее полно соответствуют природе детства. Подвижная игра это естественный спутник жизни ребенка, источник радостных эмоций, обладающий большой воспитательной силой. Подвижные игры в значительной степени могут восполнить недостаток двигательной активности. Сложные и разнообразные движения игровой деятельности вовлекают в работу все мышечные группы, способствуя развитию опорно-двигательного аппарата, нормальному росту, укреплению различных функций и систем организма и формированию здоровой осанки у детей. Благодаря подвижным играм дети, могут добиться желаемых результатов, ведь в игре развиваются не только моральные и психологические качества, но и физические и коммуникативные.

Представленный материал адресован учителям физической культуры и педагогам организаций образования различного типа и уровня независимо от ведомственной принадлежности с целью обеспечения практической реализации для организации интересного и оздоровительного досуга учащихся различного возраста в летний каникулярный период. Представленные в материале приложения позволяют педагогам реализовать проект без дополнительной подготовки т.к. являются полным набором необходимых дидактических инструментов и средств (схемы, алгоритм, правила, программы, протоколы, турнирные таблицы, образцы приказов, заявок, итоговой информации и т.д.).

Внедрение программы «Дидарлы жаз» позволит в значительной мере улучшить качество содержательного и полезного досуга учащихся школ города и будет способствовать популяризации регулярных занятий физической культурой и спортом.

Цели и задачи

Деятельность летних спортивно-игровых площадок «Дидарлы жаз» направлена на привлечение детей и подростков к регулярным занятиям физической культурой и спортом, популяризацию национальных и подвижных игр и организацию активного отдыха детей во время летних каникул. Организация работы пришкольных спортивно-игровых площадок

«Дидарлы жаз» является инновационной формой организации летнего отдыха детей и не имеет аналогов в республике. Проект разработан с целью выполнения показателя «развитие школьного спорта и увеличение охвата учащихся спортивно-массовыми мероприятиями» Государственной программы развития образования и реализуется с 2010 года. На протяжении существования проекта формат функционирования спортивно-игровых площадок трансформируется, с учетом накопленного опыта и анализа деятельности. В рамках проекта «Дидарлы жаз 2010» в течении первой недели, по месту дислокации СИПов, проходили эстафеты с элементами по игровым видам спорта (волейбол, баскетбол, футбол) и легкой атлетике. Главной отличительной особенностью «Дидарлы жаз 2011» стало введение подвижных игр «Народный мяч» и «Город за городом» вместо эстафет по игровым видам спорта. В 2012 году в программе по организации работы пришкольных спортивно-игровых площадок «Дидарлы жаз 2012» значительное внимание было уделено популяризации национальных подвижных игр с целью развития у детей физической подготовленности посредством народных игр и воспитания чувства национальной принадлежности и исторической сопричастности к культуре казахского народа. Алгоритм работы площадки предусматривал ежедневное проведение физкультразминки с элементами национальных игр. Отличительной особенностью «Дидарлы жаз 2013» стало введение внутришкольного (отборочного) этапа и увеличение количества команд-участников финального этапа. С 2014 года городской финальный этап «Дидарлы жаз» проводится в виде интеллектуально-спортивного марафона. В настоящее время в программе городского финала- комбинированной эстафеты- четыре этапа отведено спортивным играм и четыре этапа национальным, таким образом проект в течение времени не только меняет форму, но и содержание. Количество участников ежегодно увеличивается и повышается качество проведения соревнований на всех этапах.

Общее руководство

Общее руководство организацией работы пришкольных спортивно-игровых площадок «Дидарлы жаз», подготовкой и проведением городского этапа проведения соревнований по подвижным осуществляет «Детско-юношеский центр физического воспитания «Өркен» Акимата города Астана. Центр несет ответственность за обеспечение координации проведения соревнований по подвижным играм «Дидарлы жаз», ведение соответствующего мониторинга, а также за приобретение памятных кубков, ценных призов и грамот для награждения участников и руководителей школ, обеспечивших наилучшие условия деятельности спортивно-игровых площадок и результаты выступлений команд в соревнованиях.

Руководство и ответственность за организацию соревнований по подвижным играм «Дидарлы жаз» на местах, возлагается на заместителей директоров по воспитательной работе школ, непосредственное проведение соревнований и ответственность за обеспечение безопасной жизнедеятельности детей по пути следования к месту проведения и во время проведения соревнований в подгруппах возлагается на учителей физической культуры школ- руководителей команд.

Участники и этапы

В соревнованиях по подвижным играм «Дидарлы жаз» соответственно по сезонам, принимают участие команды учащихся 5,6,7 классов общеобразовательных школ города в количестве не менее 20 детей. Одновременно на игровой площадке (по видам подвижных игр) или в эстафетной команде могут принять участие не более 10 детей (5 юношей +5 девушек). Администрация общеобразовательных школ обеспечивает команду участников соревнований единой спортивной формой.

Соревнования по подвижным играм «Дидарлы жаз» проводятся в 3 этапа: (

I-внутришкольный, II- групповой, III- городской).

I этап (16-25 мая)– внутришкольный (отбор команд).

II этап (по сезонам) - соревнование в подгруппах.

III этап (заключительный день сезона)- городской финальный этап.

На I этапе соревнований в школах- проводится отбор участников.

На II этапе команды школ делятся по территориальному принципу на 8 подгрупп

по 10 команд и ежедневно проводят между собой по одной встрече по круговой системе. Каждая встреча между командами в подгруппах проходит в соответствии с предложенным алгоритмом. Соревнования по подвижным играм «Дидарлы жаз» проводятся по условиям, изложенным в соответствующих разделах правил проведения соревнований по подвижным играм: «Народный мяч» и «Город в городе» и комбинированной эстафете. По итогам встречи оформляются соответствующие протоколы соревнований. На 2 этапе определяется общекомандное место по итогам выступлений в подгруппах - по наименьшей сумме занятых мест по трем видам.

Определение победителей и награждение

На III этапе участвуют команды-победители от каждой подгруппы из числа которых определяются победители городских финальных соревнований. Общекомандное место в городских финальных соревнованиях в комбинированной эстафете определяется по наименьшему времени затраченному на прохождение всех этапов.

Команды занявшие 1-8 места на 3-этапе в финальных городских соревнованиях награждаются ценными призами и дипломами организаторов.

Приказы и предварительные списки-заявки участников по сезонам, заверенные директором школы, на участие в соревнованиях по подвижным играм «Дидарлы жаз» подаются представителями школ, непосредственно при проведении установочного инструктивно-методического семинара кураторами подгрупп.

Информация о результатах работы спортивно-игровых площадок по подгруппам направляются кураторами подгрупп в установленные сроки в «Детско-юношеский центр физического воспитания «Өркен», а также публикуется на страницах социальных сетей и др. интернет ресурсах.

Двигательная деятельность игрового характера и вызываемые ею положительные эмоции усиливают физиологические процессы в организме и улучшают работу всех органов и систем. Эмоциональный подъем (радость, удовольствие, приподнятость, воодушевление) создает у детей повышенный тонус всего организма.

Соревнования по подвижным играм «Дидарлы жаз» пользуются огромной популярностью среди детей и педагогов т.к. игры с активным физическим компонентом позволяют решить целый комплекс важных вопросов: удовлетворить потребность в двигательной активности детей и стабилизировать эмоциональный фон, научить владеть координацией и своим телом, развить не только физические, но и умственные и творческие способности, нравственные и коммуникативные качества.

ҚҰРМЕТТІ ӘРІПТЕСТЕР!

«Қосымша білім және тәрбие» педагогтерге арналған республикалық оқу-әдістемелік журналы бүгінгі таңда еліміздегі балаларға арналған қосымша білім беру жүйесінде жалғыз республикалық басылым болып табылады.

Журналда оқу-тәрбие үдерісіндегі инновациялар мен инновациялық технологиялар жөнінде мақалалар және тағы басқа материалдар жарияланады.

Біздің журналымыздың оқырмандары – жалпы орта, қосымша (оқушылар үйі, сарайы, балалар мен жасөспірімдер шығармашылығы орталығы; жас натуралистер, туристер, техниктер станциялары; балалар өнер мектебі, балалар музыка мектебі, балалар көркемөнер мектебі; балалар аула клубы және т.б.), кәсіптік және техникалық білім беру ұйымдарының, балалардың қоғамдық ұйымдарының педагогикалық қызметкерлері.

Журнал редакциясының келісімі бойынша Сіз ұйымның қызметі туралы және мерейтойлық материалдарды жариялай аласыз.

Сіз толық ақпаратты 8 (7172) 64-75-88 телефоны немесе e-mail: kosymsha20@bk.ru арқылы біле аласыз

УВАЖАЕМЫЕ КОЛЛЕГИ!

Республиканский учебно-методический журнал «Қосымша білім және тәрбие» для педагогов на сегодняшний день является единственным республиканским изданием в системе дополнительного образования детей в Казахстане.

В журнале публикуются статьи об инновациях и инновационных технологиях в учебно-воспитательном процессе и другие материалы. Читатели нашего журнала – педагогические работники организаций общего среднего, дополнительного образования детей (дворец, дом школьников, центр детского и юношеского творчества; станции юных натуралистов, туристов, техников; детская школа искусств, детская музыкальная школа, детская художественная школа; детский дворовый клуб и др.), технического и профессионального образования, детских общественных организаций.

По согласованию с редакцией журнала Вы можете опубликовать юбилейные материалы и о деятельности организации.

Более подробную информацию Вы можете получить по телефону: 8 (7172) 64-75-88 или e-mail: kosymsha20@bk.ru